2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

PPMi

Numatomų struktūrinių pokyčių poveikio pedagogų rengimui vertinimo tyrimas

Galutinė tyrimo ataskaita

Tesk

Numatomų struktūrinių pokyčių poveikio pedagogų rengimui vertinimo tyrimo ataskaitą Nacionalinės švietimo agentūros užsakymu parengė PPMI Group, UAB pagal 2020 m. rugsėjo 16 d. paslaugų sutartį Nr. PPS-202. Tyrimas buvo vykdomas įgyvendinant projektą „TĘSK“[1], finansuojamą iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. rugpjūčio 25 įsakymu V-646 patvirtinto 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.2.1-ESFA-V-727 priemonės „Mokytojų ir kitų švietimo sistemos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas“.

Tyrėjų grupei vadovavo PPMI Group, UAB direktorius Rimantas Dumčius, tyrimo veiklas koordinavo tyrimų vadovė Alina Makarevičienė, grupės nariai – Agnė Zakaravičiūtė ir Greta Skubiejūtė. Ataskaitos autorių nuomonė nebūtinai sutampa su Nacionalinės švietimo agentūros ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos nuomone.

Vertinimo ataskaita patikrinta lietuvių kalbos redaktorės Justės Matijošienės.

[1] Pagrindinis projekto tikslas – tobulinti bendrojo ugdymo mokytojų dalykines ir bendrąsias kompetencijas, būtinas ugdymo turiniui formuoti, įgyvendinti ir efektyvinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą.

TURINYS

Sąvokų sąrašas **5**

Įvadas **7**

1. Vertinimo tyrimo metodologija **9**

1.1 Vertinimo klausimai 10
1.2 Duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai 10

2. Švietimo politikos ir pedagogų rengimo kryptys: tarptautinės tendencijos **13**

2.1 ES švietimo politikos prioritetai ir iššūkiai 13
2.2 Ateities švietimo sistemų pokyčiai: numatomi tikslai ir reikalingos kompetencijos 15
2.1.1 Reikalavimų pedagogams pokyčiai 18
2.1.2 Pedagogų rengimo efektyvumas 20

3. JK (Škotijos), Nyderlandų, Suomijos, Estijos ir Lietuvos švietimo sistemos ir jų pokyčiai **24**

3.1 Škotijos, Nyderlandų, Suomijos ir Estijos švietimo sistemų bruožai 24
3.1.1 Švietimo vystymo ir tobulinimo tendencijos 24
3.1.2 Bendrojo ugdymo sistemos 27
3.1.3 Ugdymo programų turinys ir jo kaita 32

3.2 Lietuvos švietimo politikos kryptys ir numatomi pokyčiai 45
3.2.1 Švietimo sistemos iššūkiai ir galimybės 45
3.2.2 Švietimo sistemos struktūros pokyčiai: priešmokyklinio ir pradinio ugdymo ankstinimas ir įtraukiojo ugdymo plėtra 51
3.2.3 Nacionalinio ugdymo turinio pokyčiai: orientacija į integruotus mokymosi dalykus ir kompetencijų ugdymą 53

4. Pedagogų rengimo tendencijos Škotijoje, Nyderlanduose, Suomijoje, Estijoje ir Lietuvoje **56**

4.1 Studijų organizavimo procesai: pedagogo kvalifikacijos įgijimo būdai 56
4.2 Atrankos į pedagogines studijas formos ir kriterijai 63
4.3 Pedagoginės krypties programų struktūra ir turinys 68
4.3.1 Žinių ir kompetencijų ugdymas 68
4.3.2 Įtraukiojo ugdymo principai pedagoginių studijų programose 80
4.3.3 Mokslinių tyrimų reikšmė studijų procese 86

4.1 Pasiekimų vertinimas pedagogų kvalifikacijai suteikti 89
4.2 Skirtingų šalių švietimo sistemų ir jų pokyčių poveikis pedagogų rengimui 91

5. Hipotetinis pedagogų rengimo modelis Lietuvai ir rekomendacijos bei priemonės jam įgyvendinti **104**

Šaltinių sąrašas **116**

Interviu sąrašas **122**

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Jungtinės karalystės (škotijos), Suomijos, Nyderlandų ir Estijos švietimo sistemų analizė 9
2 paveikslas. Vertinimo tyrimo bendra koncepcija ir metodai 11
3 paveiklas. Praktika švietimo ir ugdymo studijų programose 15
4 paveiklas. Įvadinis naujų mokytojų darbo laikotarpis 17
5 paveiklas. Mokytojų pasiskirstymas pagal lytį 21
6 paveiklas. JK (Škotijos) bendrojo ugdymo sistemos struktūra 28
7 paveiklas. Suomijos bendrojo ugdymo sistemos struktūra 28
8 paveiklas. Nyderlandų bendrojo ugdymo sistemos struktūra 30
9 paveiklas. Estijos bendrojo ugdymo sistemos struktūra 31
10 paveiklas. Suomijos ugdymo turinio kūrimo schema 35
11 paveiklas. Lietuvos bendrojo ugdymo sistemos struktūra 45
12 Paveikslas. lietuvos ir EBPO šalių vidurkio palyginimas pagal rezultatus pisa tyrime 2018 m. 46
13 Paveikslas. Lietuvos mokinių rezultatų timss (matematikos 4 ir 8 kl.) tyrime pokyčiai 2003–2019 m. 47
14 paveikslas. Hipotetinis pedagogų rengimo modelis Lietuvai 110

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Sutelktųjų grupių diskusijų ir interviu tiriamųjų imtis 12
2 lentelė. Pedagogų rengimo efektyvumo gerinimas 17
3 lentelė. Pageidautinos mokytojų kompetencijos 19
4 lentelė. Mokymosi trukmė, ugdymo turinys, mokytojo vaidmuo ir nacionalinė vertinimo sistema skirtingose šalyse 43
5 lentelė. Nacionalinių strateginių tikslų įgyvendinimo rodiklių pokyčiai 52
6 lentelė. Atrankos į pedagogines studijas organizavimas, formos ir rezultatai 67
7 lentelė. Nacionaliniai profesionalumo standartai mokytojams škotijoje 69
8 lentelė. Profesinės kvalifikacijos standartai mokytojams Estijoje 76
9 lentelė. Mokytojų kompetencijos pagal kompetencijų grupes 79
10 lentelė. Škotijos švietimo sistemos bruožų įtaka pedagogų rengimui 92
11 lentelė. Suomijos švietimo sistemos bruožų įtaka pedagogų rengimui 94
12 lentelė. Nyderlandų švietimo sistemos bruožų įtaka pedagogų rengimui 96
13 lentelė. Estijos švietimo sistemos bruožų įtaka pedagogų rengimui 97
14 lentelė. Reikalavimai pedagogų kvalifikacijai: Lietuvos ir užsienio šalių palyginimas 100
15 lentelė. Pasiūlymai dėl hipotetinio pedagogų rengimo modelio įgyvendinimo priemonių plano 111

Sąvokų sąrašas

Pedagogų rengimas šioje studijoje yra traktuojamas kaip **pirminis pedagogų rengimas** (angl. *initial teacher education*), kuris gali skirtingu santykiu apimti pasirinktos specializacijos dalyko (-ų) studijas (turinio žinios), mokymo didaktikos studijas (pedagoginės žinios) ir praktiką mokykloje (pedagoginę praktiką) ir suteikia pedagogo profesinę kvalifikaciją. Pedagogų rengimas taip pat gali apimti tyrimų atlikimo gebėjimų ugdymą, kognityvinių, elgesio ir socialinių mokslų studijas bei vaiko raidos žinias.

Lietuvos švietimo struktūriniai pokyčiai – (1) ikimokyklinio ugdymo ilginimas priešmokykliniam ugdymui skiriant dvejus metus; (2) nacionalinio ugdymo turinio atnaujinimas bei kaita bendrojo ugdymo programas orientuojant į kompetencijų ugdymą ir dalykų integraciją, individualius moksleivių poreikius; (3) įtraukiojo ugdymo plėtra.

Ikimokyklinis ugdymas – ankstyvasis vaikų ugdymas, skirtas ikimokyklinio amžiaus vaikams, vykdomas pagal ikimokyklinio ugdymo programą.[2]

Priešmokyklinis ugdymas – ankstyvojo vaikų ugdymo dalis, skirta priešmokyklinio amžiaus vaikams, siekiant juos parengti pradiniam ugdymui.

Bendrasis ugdymas – nacionalinio lygmens ugdymo turinys, kurį reglamentuoja bendrojo ugdymo programos, padedančios siekti Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme nustatytų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo tikslų. Bendrosiose programose apibrėžiami siektini ugdymosi rezultatai, nusakomos mokymo ir mokymosi turinio apimtys, detalizuojami ugdymo rezultatų pasiekimų lygių požymiai.[3] Šioje ataskaitoje vartojama pradinio ugdymo mokytojų ir mokomųjų dalykų mokytojų (dėstančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas) sąvokos.

Įtraukusis ugdymas – tai procesas, užtikrinantis kokybišką ugdymą (-si) visiems jo dalyviams, jo esmę sudaro kiekvieno vaiko vienodos vertės pripažinimas ir pagalba, leidžianti kiekvienam mokytis individualiu tempu, pagal galimybes, poreikius ir interesus. Įtraukusis ugdymas apibūdinamas kaip teikiantis lygias ugdymosi galimybes visiems nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.[4]

Specialieji ugdymosi poreikiai – tai pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių vaiko gebėjimų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių. Specialieji ugdymosi poreikiai gali

---

[2] LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl ikimokyklinio ugdymo kriterijų aprašo. Prieiga internetu: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F75FE2733AF1/asr.

[3] Ugdymo turinio atnaujinimas. Prieiga internetu: https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2020/10/UGDYMO-TURINIO-ATNAUJINIMAS.pdf.

[4] Šaltinis: Vaitkuvienė-Zimina, Ž. (2016). Pagalbos mokiniui sistemos tobulinimas mokyklos lygmeniu orientuojantis į įtraukiojo ugdymo uždavinius. Visagino, Verdenės“ gimnazijos atvejis (daktaro disertacija, Lietuvos edukologijos universitetas). Girdzijauskienė, R., & Sakadolskienė, E. (2018). Būsimųjų muzikos mokytojų rengimas įtraukiajam ugdymui. Pedagogy Studies/Pedagogika, 131(3).

būti nulemti negalios (intelekto sutrikimų, regos sutrikimų, klausos sutrikimų, judesio ir padėties bei neurologinių sutrikimų, įvairiapusių raidos sutrikimų, kurčneregystės, kompleksinių ir kitų negalių); sutrikimų (mokymosi, elgesio ir/ar emocijų, kalbėjimo ir kalbos, kompleksinių sutrikimų); patiriamų mokymosi sunkumų (besimokantiems ne gimtąja kalba arba gyvenantiems kitoje kultūrinėje/ kalbinėje aplinkoje, turintiems sulėtėjusią raidą, turintiems sveikatos problemų, patiriantiems nepalankių aplinkos veiksnių įtaką, patiriantiems emocinę krizę, nerealizuojantiems ypatingų gabumų; kitų sutrikimų.

Pedagogo kvalifikacija - Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka pripažįstama asmens turimų kompetencijų arba profesinės patirties ir turimų kompetencijų, reikalingų mokiniams ugdyti, visuma.

Hipotetinis Lietuvos pedagogų rengimo modelis – remiantis Lietuvos ir keturių užsienio šalių – Jungtinės Karalystės (Škotijos), Nyderlandų, Suomijos ir Estijos – švietimo ir pedagogų rengimo sistemų analize grįstas pedagogų rengimo – atrankos kriterijų ir pedagoginės krypties studijų struktūros ir turinio – modelio variantas.

Lygiagrečiosios (angl. *concurrent*) **studijos**[5] – studijų būdas, kai dalyko ar pedagoginės specializacijos ir pedagogikos yra mokomasi integruotai visą studijų laikotarpį. Lygiagrečiųjų studijų būdu įgyjamas bakalauro arba profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir pedagogo kvalifikacija.

Gretutinės (angl. *consecutive*) **studijos**[6] – studijų būdas, kurio metu pedagogo kvalifikaciją galima įgyti studijų metu apsisprendus tapti pedagogu ir pasirinkus pedagoginių studijų modulį greta bakalauro / profesinio bakalauro ne pedagogikos studijų krypties studijų programos. Baigus studijas įgyjamas studijuojamos pagrindinės studijų krypties bakalauro ar profesinio bakalauro laipsnis ir pedagogo kvalifikacija.

Pedagoginės profesinės studijos[7] – studijų būdas, leidžiantis mokyti pagal profesinių studijų programą, kuri yra parengta pedagoginių studijų modulio pagrindu, ir įgyti pedagogo kvalifikaciją asmenims su aukštuoju išsilavinimu, jau dirbantiems arba siekiantiems dirbti dalyko mokytoju pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo pakopoje.

Vientisosios studijos – tai tęstinumu susietos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos. Baigus šias studijas įgyjamas kvalifikacinis magistro laipsnis.

[5] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2017. Dėl pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01388c40998611e78d46b68e19efc509.

[6] Ten pat.

[7] Ten pat.

Įvadas

Praėjusių metų pabaigoje pradėjusios dirbti XVIII-osios Vyriausybės programoje, kaip vienas politinių prioritetų ir pokyčių krypčių, buvo įvardintas švietimo kokybės gerinimas. Vyriausybės programoje ir jos nuostatų įgyvendinimo plane tarp pagrindinių iniciatyvų švietimo srityje numatyta sudaryti galimybę ugdyti vaiką pagal priešmokyklinio ugdymo programas dvejus metus pritaikant aplinką, ir ugdymo formas jaunesnio amžiaus vaikams, užtikrinti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, integraciją, atnaujinti ugdymo turinį ypatinga dėmesį skiriant dalykų giliam išmanymui, informacinių technologijų naudojimui, kalbiniams, samprotavimo gebėjimams.

Planuojamos priemonės atspindi jau pradėtus įgyvendinti pokyčius švietimo sistemoje – įtvirtintus reikalavimus dėl privalomo ankstyvojo ugdymo socialinės rizikos šeimų vaikams, sudarytas galimybes anksčiau pradėti priešmokyklinį ir pradinį ugdymą, inicijuotą nacionalinio ugdymo turinio atnaujinimą siekiant stiprinti integruotą ir kompetencijoms grįstą ugdymą, įtraukiojo ugdymo plėtrą.

Atsižvelgdama į vykstančius ir planuojamus švietimo sistemos pokyčius, Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA) užsakė Numatomų struktūrinių pokyčių poveikio pedagogų rengimui vertinimo tyrimą, kurį atliko Viešosios politikos ir vadybos institutas (PPMI).

Tyrimo tikslas

Pagrindinis **vertinimo tyrimo tikslas** – nustatyti, kaip turėtų būti tobulinamas **pirminis pedagogų rengimas** (kandidatų atranka į pedagogines studijas ir pedagoginių studijų struktūra, turinys bei procesas) **keičiantis nacionaliniam ugdymo turiniui** ir **švietimo sistemos struktūrai** (priešmokyklinio ugdymo ankstinimas, įtraukiojo ugdymo plėtra).

Šaltinis: Techninės specifikacijos 2.4. punktas.

Tikslui pasiekti buvo iškelti keturi tyrimo uždaviniai:

- išanalizuoti Jungtinės Karalystės (Škotijos), Suomijos, Nyderlandų ir Estijos švietimo sistemų vystymo ir tobulinimo priemones per paskutinį dešimtmetį, vertinant jų poveikį pedagogų rengimo sričiai;
- remiantis užsienio šalių švietimo sistemų analize nustatyti, įvardinti ir pagrįsti Lietuvos pedagogų rengimo sistemos kaitos kryptis;
- parengti hipotetinį Lietuvos kontekstui tinkamą pedagogų rengimo modelį;
- pateikti rekomendacijas ir priemonių planą hipotetinio Lietuvos pedagogų rengimo modelio įveiklinimui.

Galutinėje tyrimo ataskaitoje pateikiami visi kokybiniais tyrimo metodais pagrįsto tyrimo rezultatai. Šioje tyrimo ataskaitoje pateikiama:

1) vertinimo tyrimo metodologija;
2) švietimo politikos ir pedagogų rengimo krypčių tarptautinių tendencijų apžvalga;
3) švietimo sistemų bruožų Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), Nyderlanduose, Suomijoje, Estijoje bei Lietuvoje analizė;
4) pedagogų rengimo sistemų Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), Nyderlanduose, Suomijoje, Estijoje bei Lietuvoje analizės rezultatai;

5) Lietuvos švietimo sistemai tinkamas hipotetinis pedagogų rengimo modelis ir pedagogų rengimo kaitos kryptys;
6) rekomendacijos ir priemonių planas hipotetiniam pedagogų rengimo modeliui įgyvendinti.

Tyrimo rezultatai švietimo bendruomenei buvo pristatyti keturiuose viešuose renginiuose nuotoliniu būdu kovo 29–balandžio 6 d. PPMI taip pat parengė viešinimo medžiagą, publikuotą portale www.15min.lt 2021 m. balandžio 16 d.

1. Vertinimo tyrimo metodologija

Numatomų struktūrinių pokyčių poveikio pedagogų rengimui Lietuvoje vertinimo tyrimas plačiai remiasi keturių užsienio šalių – Jungtinės Karalystės (Škotijos), Suomijos, Nyderlandų ir Estijos – švietimo sistemų analize. Šalių analizė apima:

- konkrečių švietimo sistemos elementų – mokyklos struktūros ir ugdymo turinio – funkcionavimo, vystymo ir tobulinimo priemonių apžvalgą;
- pirminio pedagogų rengimo sistemos vystymo ir tobulinimo priemonių apžvalgą – kandidatų atrankos kriterijų, studijų organizavimo proceso bei studijų struktūros ir turinio analizę;
- švietimo sistemos – mokyklos struktūros ir ugdymo turinio – pokyčių poveikio pirminiam pedagogų rengimui aspektus;
- nacionalinių ir ES švietimo politikos tikslų ir krypčių įtaką šalių švietimo ir pedagogų rengimo sistemoms (žr. 1 pav.).

Analizuojant visus šiuos aspektus buvo siekiama išsiaiškinti pasirinktose užsienio šalyse per pastarąjį dešimtmetį įvykusius pokyčius bei aptarti dabartinę situaciją jų švietimo ir pedagogų rengimo sistemoje.

1 PAVEIKSLAS. JUNGTINĖS KARALYSTĖS (ŠKOTIJOS), SUOMIJOS, NYDERLANDŲ IR ESTIJOS ŠVIETIMO SISTEMŲ ANALIZĖ

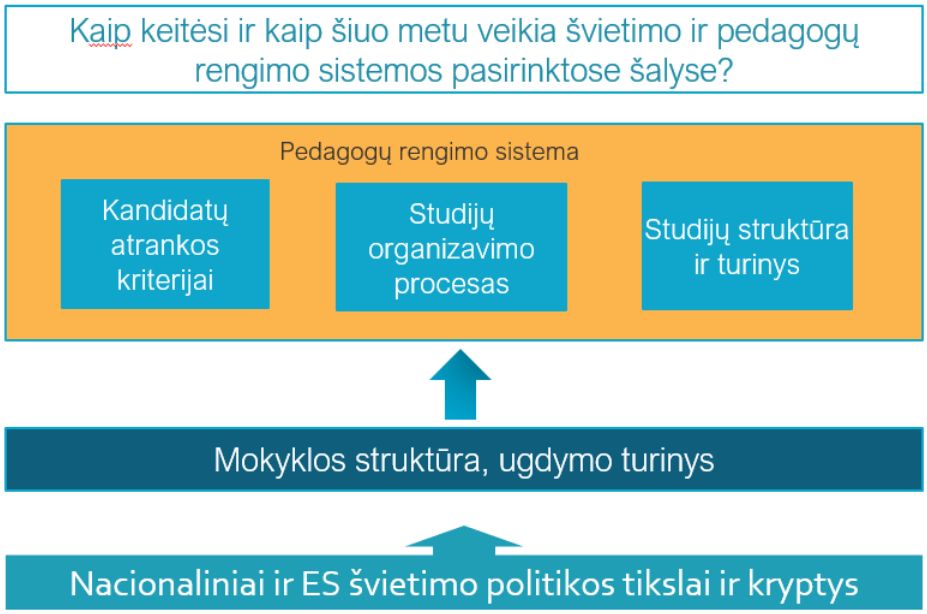

Šaltinis: sudaryta PPMI.

1.1 Vertinimo klausimai

Jungtinės Karalystės (Škotijos), Nyderlandų, Suomijos ir Estijos švietimo sistemų, jų vystymo ir tobulinimo priemonių per paskutinį dešimtmetį analizės etapu buvo vertinamas šių priemonių poveikis šalių pirminio pedagogų rengimo sistemoms. Pradedant vykdyti tyrimą buvo suformuluoti vertinimo klausimai (antrinių šaltinių analizei ir pusiau struktūruotiems interviu), apibrėžę, kad esminiai tyrimo aspektai yra šie:

1) kiekvienos šalies bendrojo ugdymo **mokyklos struktūros elementai ir reikalavimai mokytojams** bei įvykę pokyčiai šioje srityje;
2) įvykę **ugdymo turinio** pokyčiai ir dabartiniai ugdymo turinio **bruožai**;
3) šalių pirminio **pedagogų rengimo sistemos ir jų kryptys** (atrankos kriterijai ir procesas, studijų struktūra ir turinys), užsienio šalių gerosios praktikos ar šių praktikų bruožai pedagogų rengimo srityje.

Remiantis atlikta keturių užsienio šalių švietimo sistemų analize, buvo išanalizuota pedagogų rengimo sistema Lietuvoje ir pasiūlytos galimos šios sistemos kaitos kryptys bei parengtas hipotetinis Lietuvos kontekstui tinkamas pirminio pedagogų rengimo modelis. Išskirti šie tyrimo aspektai:

1) **švietimo politikos ir pedagogų rengimo sistemos kryptys** Lietuvoje ir ES šalyse;
2) **esamos pirminio pedagogų rengimo sistemos analizė** ir būtini **Lietuvos pirminio pedagogų rengimo sistemos pokyčiai;**
3) ateities Lietuvos švietimo sistemai svarbios **pedagogų rengimo sistemos kaitos kryptys**, atsižvelgiant į struktūrinius švietimo pokyčius Lietuvoje;
4) **gerųjų** užsienio šalių **praktikų pirminio pedagogų rengimo srityje** pritaikymo Lietuvos kontekstui **galimybės.**

Rengiant rekomendacijų ir priemonių planą, kuris padėtų užtikrinti sklandų siūlomo hipotetinio pedagogų rengimo modelio įgyvendinimą, išskiriami šie aspektai:

1) suinteresuotosios **grupės, kurias pokyčiai paveiktų** labiausiai;
2) konkrečios **modelio įgyvendinimo priemonės**;
3) galimi **iššūkiai ir rizikos** bei pagrindiniai būdai jas **minimizuoti.**

Tyrimas buvo vykdomas esamo Lietuvos pedagogų rengimo modelio, patvirtinto 2017 m. rugsėjo 14 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. Nr. V-683 „Dėl pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo“ rėmuose, nekvestionuojant esamo pedagogų rengimo modelio institucinės sąrangos.

1.2 Duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai

Kaip matyti schemoje (žr. 2 pav.), antrinių šaltinių analizė ir interviu su pasirinktų šalių švietimo sistemos tinklo atstovais bei sutelktųjų grupių diskusijos su Lietuvos švietimo ekspertais – pagrindiniai informacijos rinkimo metodai, pasitelkiami užsienio šalių švietimo sistemų, jų vystymo ir tobulinimo priemonių bei Lietuvos pedagogų rengimo sistemos ir jos plėtros analizei atlikti. Tačiau Lietuvos atveju šiuos metodus papildo konsultacijos su pedagogų rengimo centrų ekspertais, atliekant kokybinę Lietuvos pedagogų rengimo sistemos analizę ir identifikuojant potencialias jos kaitos kryptis bei siekiant formuoti sutarimą dėl pedagogų rengimo modelio. Atkreiptinas dėmesys, kad užsienio šalių

sistemų analizė yra vienas pagrindinių informacijos šaltinių, tiesiogiai prisidedančių prie visų projekte identifikuotų uždavinių įgyvendinimo.

2 PAVEIKSLAS. VERTINIMO TYRIMO BENDRA KONCEPCIJA IR METODAI

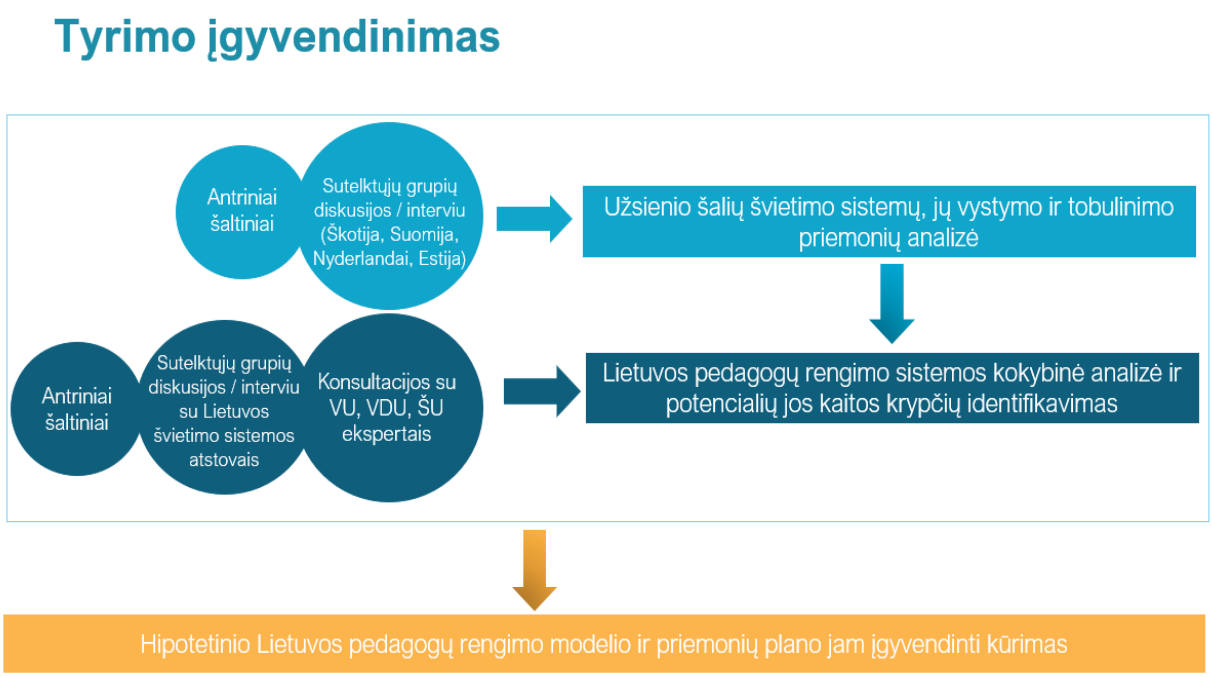

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Siekiant visapusiškai suprasti tyrimo lauką, parengti tinkamas metodines priemones (sutelktųjų grupių diskusijų arba interviu ir konsultacijų su ekspertais gaires), išvystyti hipotetinį Lietuvos pedagogų rengimo modelį, suformuluoti tinkamas rekomendacijas ir planą jam įgyvendinti, buvo atlikta **antrinių šaltinių analizė**, kuri apėmė trijų tipų šaltinius: 1) teisės aktus; 2) literatūrą (ataskaitos, straipsniai, mokslinės ir akademinės publikacijos ir pan.); 3) administracinius ir statistinius duomenis. Teisės aktų apžvalga apima tiek nacionalinių, tiek Europos Sąjungos lygmens bei tarptautinių organizacijų (pvz., EBPO) dokumentų apžvalgą ir naudojama siekiant identifikuoti strateginius Lietuvos švietimo sistemos tikslus ir numatomus pokyčius, dabar įtvirtintą Lietuvos pedagogų rengimo tvarką, jos formavimo kontekstą, šioje srityje įgyvendintus ir tebevykstančius pokyčius. Ši apžvalga taip pat apėmė dokumentus, aktualius numatomų struktūrinių švietimo sistemos pokyčių kontekste.

Atliekant šį vertinimo tyrimą, **sutelktųjų grupių diskusijos ir interviu** buvo pagrindinis kokybinių duomenų, kurie negali būti surinkti naudojant kitus metodus, šaltinis, prisidedantis prie išsamaus pagrindinių klausimų supratimo bei interpretavimo. Diskusijų ir interviu metu surinkta informacija padėjo verifikuoti tyrimo koncepciją, atskleisti požiūrių įvairovę į skirtingose šalyse taikomas pedagogų rengimo programas, jų turinį ir įgyvendinimo procesą.

Pakankamam kiekiui duomenų surinkti buvo atlikta **po šešis interviu** su Jungtinės Karalystės (Škotijos), Suomijos, Nyderlandų, Estijos švietimo sistemoje ir pedagogų rengime dalyvaujančiomis pusėmis: pedagogus rengiančių aukštųjų mokyklų, nacionalinių institucijų atstovais, mokytojais ir būsimaisiais mokytojais. Dėl pasaulinės pandemijos sulėtėjus komunikacijos bei organizavimo

procesams tarptautiniu mastu, buvo nuspręsta užsienio ekspertus kalbinti pasitelkus interviu, o ne sutelktųjų diskusijų formatą.

Tyrimo metu buvo organizuotos **trys konsultacijos** bei **trys pusiau struktūruoti interviu** su pedagogų rengimo centrais Lietuvoje, taip pat **trys sutelktųjų grupių diskusijos su švietimo tinklo Lietuvoje** atstovais. Detalesnė informacija apie sutelktųjų grupių diskusijų / interviu skaičių pateikiama 1 lentelėje ir šios ataskaitos pabaigoje nurodant atliktų interviu sąrašą.

1 LENTELĖ. SUTELKTŲJŲ GRUPIŲ DISKUSIJŲ IR INTERVIU TIRIAMŲJŲ IMTIS

ŠALIS	SUTELKTŲJŲ GRUPIŲ DISKUSIJŲ SKAIČIUS	INTERVIU SKAIČIUS	SUTELKTŲJŲ GRUPIŲ DISKUSIJŲ / INTERVIU DALYVIAI
Jungtinė Karalystė (Škotija)		6	○ Švietimo politikos formuotojai ○ Švietimo skyrių atstovai ○ Pedagogus rengiančių aukštųjų mokyklų atstovai (dėstytojai, studentai) ○ Mokyklų atstovai (vadovai, pedagogai) ○ Kiti švietimo lyderiai, inicijuojantys pokyčius švietimo sistemoje
Suomija		6	
Nyderlandai		6	
Estija		6	
Lietuva	3	3	

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Siekiant užtikrinti duomenų ir jais paremtų išvadų patikimumą, vertinimo metu buvo laikomasi įvairiais metodais surinktų duomenų trianguliacijos (angl. *triangulation*) principo, kuris padidina duomenų ir išvadų patikimumą. Nors trianguliacija vertinimo išvadas gali padaryti mažiau vienareikšmiškas, ji suteikia daugiau galimybių pateikti adekvačius vertinimus, kurie atsižvelgia į didesnį skaičių priežastinių veiksnių.

2. Švietimo politikos ir pedagogų rengimo kryptys: tarptautinės tendencijos

Pirmiausia šioje ataskaitoje apžvelgiamos bendros tarptautinės švietimo tendencijos ir prioritetai, siekiant išsiaiškinti, kokie iššūkiai pastebimi tyrėjų bei kitų švietimo politiką formuojančių institucijų bei kokiomis kryptimis valstybėms rekomenduojama formuoti švietimo ir konkrečiai pedagogų rengimo politiką. Lietuvai esant tiek EBPO, tiek ES nare ypač tikslinga atsižvelgti į šių dviejų institucijų teikiamas rekomendacijas, siekti įgyvendinti ir pritaikyti siūlomus pokyčius bei stiprinti švietimo ir pedagogų rengimo sistemą. Būtent pastaroji yra susijusi su pasikeitusiu mokytojų vaidmeniu, o šie pokyčiai lemia būtinybę peržiūrėti patį rengimo procesą, siekiant didinti jo efektyvumą.

2.1 ES švietimo politikos prioritetai ir iššūkiai

Europos Sąjungos Taryba nurodo, kad švietimo kokybės užtikrinimas yra pagrindinis politikos prioritetas, skatinantis Europos Sąjungos socialinį progresą ir tvarų augimą. Jauni žmonės turi turėti galimybę įgyti visus bendruosius gebėjimus (kompetencijas), įskaitant:

- raštingumą;
- užsienio kalbų mokėjimą;
- matematikos;
- gamtos mokslų;
- skaitmeninius ir programavimo įgūdžius;
- pilietines bei socialines kompetencijas;
- verslumo įgūdžius;
- universaliuosius įgūdžius, tokius kaip kūrybiškumas ir kritinis mąstymas.

Atsižvelgiant į tai, naujausiuose Europos Sąjungos dokumentuose, ES lygmeniu siekiant užtikrinti švietimo sistemos kokybę, yra keliami šie švietimo sistemos tikslai valstybėms narėms[8]:

- sudaryti sąlygas piliečiams mokytis visą gyvenimą;
- kurti švietimo sistemas, kuriose užtikrinama socialinė įtrauktis, aukšta mokslo kokybė ir informacinių technologijų naudojimas;
- sudaryti lygias galimybes visiems mokiniams – mokyklos turi užtikrinti visų mokinių mokymosi poreikių patenkinimą, nepaisant jų socialinės padėties ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių;
- mažinti vaikų, kurie iškrenta iš mokymo sistemos neįgiję viso išsilavinimo, skaičių;
- kurti mokyklos bendruomenes, kuriose dominuoja tarpusavio palaikymas ir bendradarbiavimas, nėra patyčių;
- užtikrinti pedagogų rengimo ir tęstinio mokymo kokybę;

[8] Europos Komisija. Education and training. Briuselis. 2020. https://ec.europa.eu/education/policies/school/teaching-professions_en.

- parengti aiškius mokytojų rengimo bei mokytojų ir mokyklų vadovų darbo standartus;
- rengti pedagogus ir mokyklos lyderius, kurie geba dirbti autonomiškai, tuo pačiu išlaikydami atsakomybę, atskaitomybę ir atliepdami aukštus mokymosi sistemos standartus. Mokyklų vadovai turi įgyti ir lavinti lanksčios lyderystės principus, nuolat tobulinti savo žinias, gerinti technologijų naudojimo įgūdžius, taikyti novatoriškas idėjas;
- užtikrinti tarpinstitucinį pedagogų ir mokyklų bendradarbiavimą, taip pat ir tarpdisciplininį bendradarbiavimą, išnaudojant tokių programų kaip „eTwinning“ galimybes[9].

Taigi siekiant užtikrinti, kad mokyklos suteiktų mokiniams geriausias žinias ir išugdytų aukšto lygio kompetencijas, svarbu tobulinti švietimo sistemą, ypač **stiprinant pedagogų rengimo organizavimą**.

Europos Komisija nurodo, kad daugiausia ES šalyse esančios dabartinės švietimo sistemos yra pernelyg izoliuotos, trūksta mokytojus ruošiančių institucijų, politikos formuotojų ir pačių mokyklų[10] bendradarbiavimo. Nors kai kurios šalys skiria daug dėmesio **mokytojų rengimo institucijų ir politikos formuotojų bendradarbiavimui** (pavyzdžiui, Suomija), vertinant bendras tendencijas **glaudaus bendradarbiavimo tarp mokyklų**, **savivaldybių, mokytojų profesinių sąjungų** (profesinės sąjungos stiprina mokytojo profesiją) vis dar pasigendama. Europos Komisijos rekomendacijose, skirtose įstatymų formuotojams, nurodoma, kad šių sričių dialogas ne tik **padėtų gerinti mokytojų rengimo kokybę**, tačiau taip pat prisidėtų prie **mokytojo profesijos patrauklumo didinimo**. **Mokytojo profesijos svarbos pripažinimas** ir užtikrinama **jų darbo kokybė** yra laikoma **pagrindiniu kintamuoju**, lemiančių mokinių išsilavinimą ir pasiekimus. Efektyvus mokytojų darbas turi ilgalaikį poveikį ir veikia mokinių dalyvavimą švietimo sistemoje, pasirinkimą studijuoti ir netgi pajamų dydį įsiliejus į darbo rinką.

Pasaulio bankas nurodo, kad stiprinant mokytojo profesiją, svarbu remtis penkiais principais[11]:

1 principas – **didinti mokytojo profesijos patrauklumą**, gerinant jos statusą visuomenėje, kuriant palaikančius įstatymus ir karjeros progresavimo struktūras;

2 principas – užtikrinti, kad **ruošiami mokytojai gautų daug kokybiškos praktinio darbo patirties**;

3 principas – studijuoti priimti tuos asmenys, kurie atitinka numatytus **aiškius kriterijus**; naujai pradėjusiems dirbi mokytojams, **taikyti bandomąjį laikotarpį**;

4 principas – teikti **nuolatinę paramą** ir taikyti **motyvavimo priemones**, paremtas aukštos kokybės mokyklų lyderių darbu ir **mokymo tęstinumu**, sudarant galimybę mokytojams nuolat tobulėti;

5 principas – **naudoti technologijas**, sudarančias **mokytojui galimybę pasiekti kiekvieną mokinį**, kreipiant dėmesį į mokinio stipriąsias puses ir raidą.

Pasaulio bankas nurodo, kad gera švietimo sistema turi užtikrinti mokytojo profesijos patrauklumą, taikyti efektyvius personalo valdymo įstatymus, pedagoginių studijų metu taikyti praktinį darbą,

[9] Tarybos išvados dėl veiksmingos lyderystės švietimo srityje. 2014. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0201(01)&from=EN.

[10] Europos komisija. Shaping career-long perspectives on teaching. A guide on policies to improve initial teacher education. Education and training. Briuselis. 2020. https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/files/Shaping%20career-long%20perspectives%20on%20teaching.pdf.

[11] World Bank Group. Successful Teachers, Successful Students: Recruiting and Supporting Society's Most Crucial Profession. http://documents1.worldbank.org/curated/en/235831548858735497/Successful-Teachers-Successful-Students-Recruiting-and-Supporting-Society-s-Most-Crucial-Profession.pdf.

suteikti tęstinę paramą mokytojams, siekiant maksimalaus jų potencialo. Praktinis ugdymas, kaip mokytojų rengimo programos dalis, Europoje yra pasiskirstęs įvairiomis proporcijomis (žr. 3 pav.)

3 PAVEIKSLAS. PRAKTIKA ŠVIETIMO IR UGDYMO STUDIJŲ PROGRAMOSE

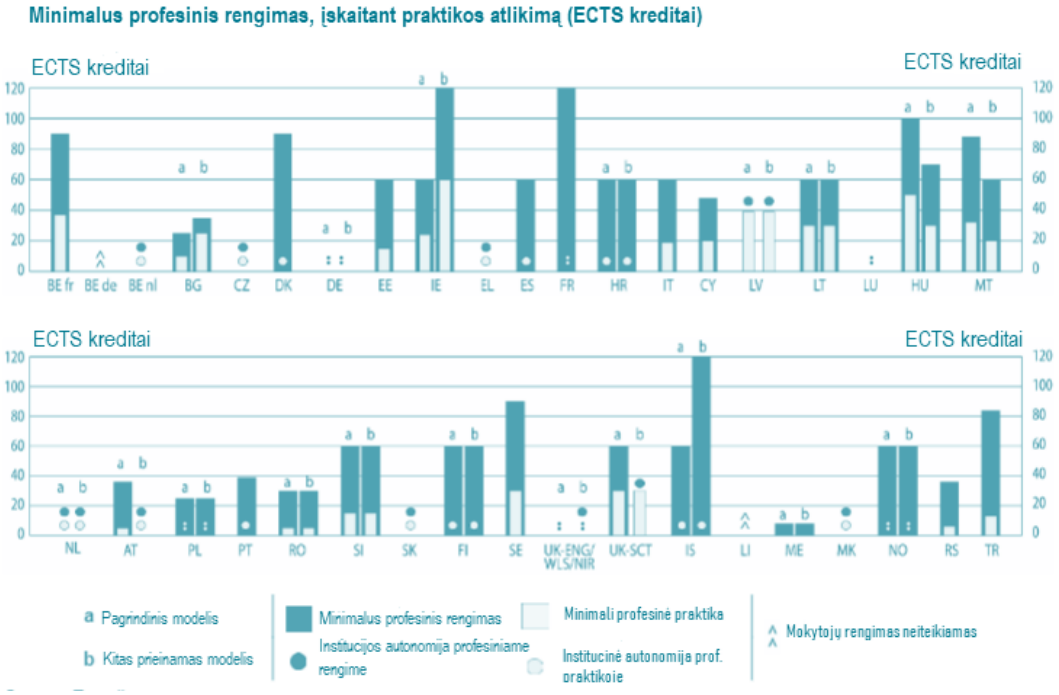

Šaltinis: Eurydice. 2015. The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions and Policies. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/36bde79d-6351-489a-9986-d019efb2e72c.

Kaip matoma, Lietuvoje, taip pat kaip ir Belgijoje, Vengrijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje, mokytojų praktika sudaro maždaug pusę minimalaus profesinio rengimo laiko (30 kreditų iš 60), tačiau skiriasi minimalaus profesinio rengimo bendra trukmė. Tuo tarpu Suomijoje, Nyderlanduose ir Estijoje yra suteikiama autonomija patiems universitetams spręsti, kiek studijų laiko skirti pedagoginei praktikai.

Apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjungos švietimo prioritetai yra sutelkti į lygių galimybių užtikrinimą, mokymosi visą gyvenimą galimybės teikimą ir tarpžinybinį bendradarbiavimą. Būtent **bendradarbiavimo trūkumas** yra įvardijamas kaip pagrindinis iššūkis, gerinant švietimo kokybę ir rezultatus. Kitas svarbus aspektas yra mokytojo profesijos prestižo ir darbo kokybės gerinimas – **aukšta mokytojų kompetencija,** tiesiogiai siejama su mokinių mokymosi rezultatais ir tolimesniais pasiekimais.

2.2 Ateities švietimo sistemų pokyčiai: numatomi tikslai ir reikalingos kompetencijos

Pedagogų rengimo stiprinimas yra iškeltas kaip esminis kriterijus, gerinant švietimo sistemos kokybę. Kokybiškas pedagogų darbas tampa ypač svarbus atsižvelgiant į visuomenės mobilumą ir globalizaciją bei iš to kylančius naujus technologinius, socialinės integracijos bei darbo rinkos iššūkius, kurie

reikalauja mokytojų kūrybiškumo, nuolatinio tobulėjimo ir aukšto autonomijos lygio[12]. Atsižvelgiant į šiuos iššūkius ir siekiant švietimo sistemų efektyvumo, svarbu, kad mokytojo profesija būtų stiprinama šiomis kryptimis[13]:

- būtų **didinamas profesijos patrauklumas**, gerinant mokytojų darbo sąlygas**, teikiant paramą ir nuolatinį grįžtamąjį ryšį**;
- mokytojams būtų sudaroma galimybė kilti karjeros laiptais;
- **pedagogų rengimas** apimtų ne tik teorines žinias, bet ir **praktinį mokymąsi**, dalyvaujant pamokose mokyklų klasėse;
- būtų nuolatos gerinamos **mokytojų informacinių technologijų žinios** ir **bendrosios žinios**, remiantis technologijų pažanga ir naujausių tyrimų duomenimis;
- būtų vertinama, palaikoma ir užtikrinama **būsimų ir esamų pedagogų motyvacija**;
- būtų kuriamos ir gerinamos **mokytojų darbo vertinimo sistemos**, skirtos tiek mokytojams įsivertinti savo darbą, tiek gauti grįžtamąjį ryšį iš išorės;
- būtų **stiprinama mokytojų bendruomenė ir skatinamas tarpusavio bendradarbiavimas**, dalinimasis patirtimi ir grįžtamuoju ryšiu.

Europos Komisija nurodo, kad ruošiant naujos kartos pedagogus, svarbu[14]:

- ruošti mokytojus, kurie suteikia mokiniams **ne tik dalykines žinias, bet ugdo ir įgūdžius, požiūrį bei vertybes**, padedančius suvokti savo potencialą tiek individualiu lygmeniu, tiek kaip aktyvaus visuomenės nario ir darbo rinkos dalyvio;
- užtikrinti, kad **mokytojai gebės prisitaikyti greitai besikeičiančiame pasaulyje** – nuolat ugdys naujus įgūdžius, neatsiliks nuo technologinės pažangos, atlieps socialinės ir kultūrinės įvairovės kaitą, gebės mokyti, atsižvelgdami į individualius ir specialiuosius mokinių ugdymo(si) poreikius; mokytojai turėtų būti ruošiami **taikyti įvairius metodus, padedančius mokyti vaikus informacinio raštingumo, mokėjimo mokytis, verslumo, kūrybinio ir kritinio mąstymo, kalbinių kompetencijų**; mokytojų rengimas turėtų būti paremtas naujausių tyrimų rezultatais;
- užtikrinti ne tik kokybiškas žinias, tačiau ir **suteikti paramą atliekant pedagoginę praktiką, įsiliejus į mokytojų gretas** – tik praktinis darbas išmoko, kaip dirbti su klase, reaguoti į spontaniškai vykstančias situacijas; įvadinis naujų mokytojų darbo laikotarpis sumažintų ir tikimybę, kad mokytojas, susidūręs su mokymo realybe, rinksis atsisakyti šios profesijos;
- siekiant priimti studijuoti ir dirbti geriausius ateities mokytojus, svarbu **identifikuoti ir įvardinti būtinas mokytojų kompetencijas**, atsižvelgiant į karjeros stadiją – turėtų būti **įvardijamos žinios, įgūdžiai ir požiūris, kurių tikimasi iš kiekvieno mokytojo**; turėtų būti taikomas nuolatinis mokytojų darbo kokybės vertinimas, kreipiant dėmesį į mokytojo mokymo programą ir mokinių pasiekimus.

Įvadinis naujų mokytojų darbo laikotarpis yra svarbi kokybiško mokytojų rengimo dalis. Šiuo metu Lietuvoje jis yra neprivalomas (žr. 4 paveikslą). Tačiau nuo 2018 m. yra testuojamas pedagoginės

[12] A. R. Simoes, M. Lourenco ir N. Costa. *Teacher education policy and practices in Europe.* Routledge, 2018.
[13] OECD. Pedagogical knowledge and the changing nature of the teaching profession, Centre for educational research and innovation. 2017. https://read.oecd-ilibrary.org/education/pedagogical-knowledge-and-the-changing-nature-of-the-teaching-profession_9789264270695-en#page1.
[14] EUR-Lex. Access to European Union Law. Council conclusions of 20 May 2014 on effective teacher education. 2014. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014XG0614%2805%29

stažuotės modelis (vykdomo projekto „Tęsk“ dalis). Nuo 2023 m. planuojama stažuotės modelį įgyvendinti visoje šalyje.

4 PAVEIKSLAS. ĮVADINIS NAUJŲ MOKYTOJŲ DARBO LAIKOTARPIS

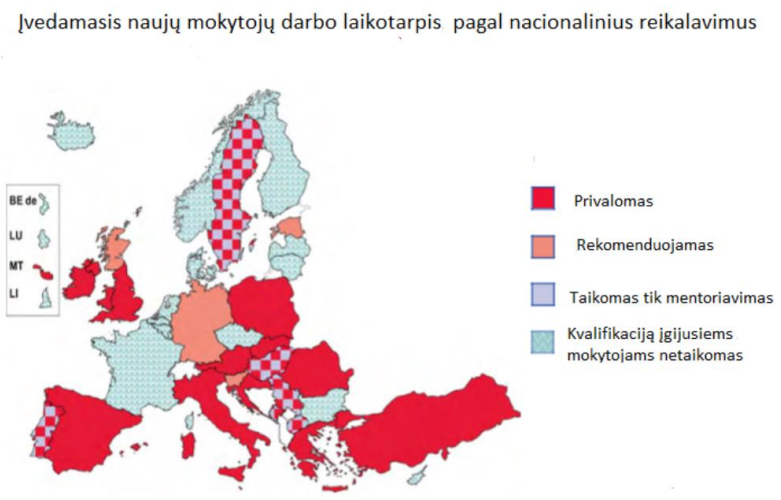

Šaltinis: Europos Komisija. Initial teacher education in Europe: an overview of policy issues. 2017. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/435e941e-1c3b-11e8-ac73-01aa75ed71a1.

Mokytojų motyvacijos palaikymas, taip pat ir **vertinimas** priimant studijuoti yra kitas svarbus aspektas, siekiant užtikrinti mokytojų parengimo kokybę. Motyvacijos palaikymas ir nuolatinis vertinimas išlieka aktualus ir studijų metu bei pradėjus mokytojo darbą. Vokietijoje atlikti tyrimai rodo, kad būsimų mokytojų motyvacija gali smarkiai sumažėti mokytojų rengimo metu, kai būsimi mokytojai nejaučia ryšio tarp dėstomos teorijos ir praktikos. Austrijoje, Šveicarijoje ir Vokietijoje atlikti tyrimai rodo, kad būsimi mokytojai, į studijų programas priimti, remiantis jų aukšta akademine ir karjeros motyvacija, demonstravo žymiai geresnius tiek mokslo, tiek darbo pasiekimus[15].

Panašius iššūkius ir strategijas jiems įveikti numato ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atlikta analizė dėl ateities tendencijų švietime „Švietimas 2030“, kurioje šalia kitų šaltinių identifikuotų krypčių yra išskirtas poreikis kurti praktiniais įrodymais ir tyrimų rezultatais grįstą, nuolat tobulinamą pedagogų rengimo sistemą: remti su pedagogų rengimu susijusius tyrimus, įvesti akreditacijos sistemą ir užtikrinti dalijimąsi gerąja praktika (žr. 2 lentelę).

2 LENTELĖ. PEDAGOGŲ RENGIMO EFEKTYVUMO GERINIMAS

IŠŠŪKIS	STRATEGIJA
Užtikrinti praktiniais įrodymais ir tyrimų rezultatais grįstą, nuolat	• Skatinti ir inicijuoti su pedagogų rengimu susijusius tyrimus • Įvesti akreditacijos sistemą

[15] OECD. A flying start. Improving initial teachers preparation systems. 2019. https://www.oecd-ilibrary.org/education/a-flying-start_cf74e549-en.

tobulinamą pedagogų rengimo sistemą	• Užtikrinti dalijimąsi gerosiomis praktikomis
Užtikrinti pakankamą pedagogų darbo jėgą	• Nuolatos analizuoti darbo rinkos poreikius • Gerinti mokytojo profesijos statusą visuomenėje • Pritraukti ir į studijų programas priimti labiausiai motyvuotus ir akademiškai pažangiausius studentus
Nuolat atnaujinti pedagogų žinias	• Užtikrinti mokyklų bendradarbiavimą ir dalijimąsi grįžtamuoju ryšiu • Sudaryti sąlygas nuolatiniam mokytojų žinių atnaujinimui ir profesiniam savęs tobulinimui
Teikti integruotą studijų programą	• Užtikrinti, kad studijose būtų įtraukta pakankamai praktinio darbo ir galimybių dalyvauti mokyklų pamokose • Kurti efektyvias mentorystės programas • Ugdyti mokytojus, kurie mokytųsi visą gyvenimą

Šaltinis: OECD. The future of education and skills, Education 2030. 2018. https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/E2030_Position_Paper_(05.04.2018).pdf.

Analizuojant švietimo ir pedagogų rengimo ateities tendencijas, galima pastebėti, kad jos yra glaudžiai susijusios su tuo, koks vaidmuo numatomas mokytojui šiuolaikinėje švietimo sistemoje. Reikalavimai pedagogų kompetencijoms ir atitinkamai pedagogų rengimui tiesiogiai priklauso nuo to, kokius profesinius standartus turi atitikti ateities mokytojas. Šie tyrimui svarbūs aspektai yra apžvelgiami 2.1.1 skyriuje.

2.1.1 Reikalavimų pedagogams pokyčiai

EBPO šalyse, rengiant pedagogus, imta kelti reikalavimus ne tik kokybiškai paruošti mokomojo dalyko profesionalus, tačiau taip pat užtikrinti, kad mokytojai gebėtų **kūrybiškai dirbti klasėse, atliepdami individualius mokinių poreikius**[16]. Tiek mokiniai, tiek būsimi ir jau dirbantys mokytojai turi būti lankstūs, gebėti prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių ekonominių ir socialinių aplinkybių, gebėti mokytis visą gyvenimą. Dažniausiai EBPO šalių politiniuose dokumentuose teikiami profesiniai kompetencijų standartai būsimiems mokytojams apima:

- **Planavimą** – gebėjimą nustatyti mokymo tikslus ir prioritetus, tinkamai pasirinkti mokymo medžiagą ir ją struktūruoti.
- **Klasės aplinką** – gebėjimą valdyti klasę, atsižvelgiant į socialinę jos aplinką ir individualius mokymosi poreikius. Mokytojas turi užtikrinti visų mokinių dalyvavimą mokymosi procese, kurdamas saugią aplinką, pasitelkdamas disciplinuojančius metodus bei naudodamas informacines technologijas. Škotijoje ypatingas dėmesys skiriamas mokinių emocijoms ir aktyviam, socialiam mokymuisi, Australijoje siekiama gerinti informacinių technologijų naudojimą mokymosi procese.
- **Ugdymą** – gebėjimą perteikti mokymo medžiagą taip, kad ši būtų suprantama kiekvienam mokiniui. Mokytojai turi gebėti naudoti kūrybingus darbo metodus, atsižvelgdami į savo dėstomą dalyką ir specifinius vaikų gebėjimus bei poreikius. Skirtingose valstybėse vis dėlto gali būti akcentuojami skirtingi aspektai. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje mokytojai ruošiami, kad gebėtų atsižvelgti į vaikų intelektinius gebėjimus, o Australijoje, kad ugdydami vaikus gebėtų atsižvelgti į mokinių socioekonominę padėtį, jų religinę ir etninę

[16] OECD. The future of education and skills, Education 2030. 2018. https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/E2030_Position_Paper_(05.04.2018).pdf.

kilmę. Kitas svarbus tikslas yra mokytojų gebėjimas taikyti aktyvius mokymo metodus, skatinant mokinių tarpusavio interakcijas, debatus, mokant prisiimti atsakomybę už savo atliekamą darbą bei elgesį.

- **Teorijas apie mokymąsi** – raidos teorijų ir raidos etapams būdingų kognityvinių gebėjimų išmanymą. Škotijoje, Australijoje ir Amerikoje, ruošiant būsimus mokytojus, šiai temai yra skiriamas kursas, kuriame mokomasi, kaip vaikai įsisavina informaciją skirtingais raidos etapais. Škotijoje daugiausia orientuojamasi į vaikų emocinio ir socialinio vystymosi pažinimą, Anglijoje ir Australijoje gilinamasi į fizinius ir intelektinius vaikų raidos aspektus. Atsižvelgiant į vaikų raidą ir kognityvinius gebėjimus bei pasitelkiant neuromokslų įžvalgas, gilinamasi, kaip galima gerinti vaikų mokymąsi ir informacijos įsisavinimą.
- **Vertinimą** – įvairių mokinių pasiekimų vertinimo būdų išmanymą ir gebėjimą pasirinkti tinkamiausią. Dažniausiai rekomenduojamas mokinių vertinimo būdas yra grįžtamojo ryšio suteikimas. Anglijoje būsimi mokytojai ruošiami tinkamai suteikti mokiniams grįžtamąjį ryšį apie jų atliktus darbus ir turimas žinias, leidžiant mokiniams reflektuoti savo darbų stipriąsias ir silpnąsias puses, padrąsinant atsakyti į mokytojo suteiktą grįžtamąjį ryšį. Škotijoje siekiama, kad mokytojai gebėtų įgyvendinti vaikų, savo pačių ir mokinių tarpusavio darbų vertinimo praktikas, taip pat skatintų diskusijas ugdydami vaikų kritinį mąstymą ir gebėjimą prisiimti atsakomybę už savo darbą.
- **Duomenų ir tyrimų naudojimą** – gebėjimą naudoti įvairius duomenis ir naujų tyrimų rezultatus. Šis gebėjimas sudaro prielaidas nuolatiniam mokymosi ir mokymo kokybės gerinimui. Mokytojai turi nuolat atnaujinti žinias švietimo tyrimų, literatūros ir politikos srityse. Škotijoje ir Australijoje tikimasi, kad mokytojai ir patys inicijuos tyrimus, siejant šį gebėjimą su mokytojo kvalifikacijos lygiu. Mokytojai turi nuolat kritiškai vertinti savo darbą ir tobulintis, remdamiesi naujomis žiniomis ir kolegų suteikiamu grįžtamuoju ryšiu.

EBPO nurodo svarbiausias mokytojų kompetencijas, aktualias ateities švietimo sistemoms, suskirstydama jas į keturias sritis: 1) pagrindinės žinios ir įgūdžiai; 2) bendravimo ir santykių kūrimo įgūdžiai; 3) pasitikėjimas, atsparumas, proaktyvumas; 4) vertybės (žr. 3 lentelę).

3 LENTELĖ. PAGEIDAUTINOS MOKYTOJŲ KOMPETENCIJOS

SRITIS	SAVYBĖS
Pagrindinės žinios ir įgūdžiai	• Aukštas akademinių žinių lygis • Mokamo dalyko išmanymas, pedagoginių žinių turėjimas • Pedagoginių įgūdžių turėjimas • Gebėjimas analizuoti informaciją • Smalsumas ir noras mokytis bei tobulėti • Kritinis ir analitinis mąstymas • Gebėjimas priimti ir suteikti grįžtamąjį ryšį
Bendravimo ir santykių kūrimo įgūdžiai	• Gebėjimas bendradarbiauti tiek su vaikais, tiek su kitais mokytojais • Gebėjimas kurti pasitikėjimo santykį su mokiniais
Pasitikėjimas, atsparumas, proaktyvumas	• Pasitikėjimas savo žiniomis ir įgūdžiais, gebėjimas juos perduoti ne tik vaikams, bet ir kitiems, net ir labiau patyrusiems mokytojams • Gebėjimas išlikti stipriam ir greitai atsigauti po nesėkmių • Iniciatyvos ėmimasis
Vertybės	• Misijos ir atsakomybės jausmas • Įsitikinimas, kad visi vaikai gali mokytis, nepaisant jų skirtumų

	• Etiškai teisingas elgesys

Šaltinis: OECD. The future of education and skills, Education 2030. 2018. https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/E2030_Position_Paper_(05.04.2018).pdf.

Apibendrinus tarptautinę patirtį matoma, kad mokytojų rengimo srityje daug dėmesio skiriama ne tik **dėstomo dalyko išmanymui**, tačiau ir **įvairių socialinių, psichologinių ir organizacinių aspektų įsisavinimui**, skatinamas **mokymasis visą gyvenimą**, **mokytojų tarpusavio bendradarbiavimas** ir dalijimasis patirtimi mokytojų bendruomenėje. Siekiama, kad mokytojai naudotų informacines technologijas, vykdytų tiriamąją veiklą, būtų reflektyvūs savo darbe ir skatintų vaikų reflektyvumą, gebėtų atliepti individualius vaikų mokymosi poreikius, diegtų jiems žmogaus teisių ir pilietines vertybes.

2.1.2 Pedagogų rengimo efektyvumas

Mokytojų rengimo efektyvumas yra svarbiausias elementas, siekiant, kad švietimo sistemoje dirbtų aukšto lygio pedagogai ir būtų užtikrinama geriausia švietimo kokybė[17]. Mokytojų rengimo efektyvumą parodo keli veiksniai.

Pirma, pakankamas būsimų mokytojų skaičius ir jų įvairovė – svarbu, kad mokytojo profesija būtų patraukli, todėl reikalinga gerinti mokytojo profesijos statusą visuomenėje. Mokytojai turėtų tapti kuo labiau heterogeniška grupe (užtikrinti įvairių lyčių, rasių, religijų, mokytojų pritraukimą), atitikti rinkos reikalavimus. Lietuvoje šiuo metu fiksuojamas mokytojų kaimo vietovėse trūkumas ir mokytojų profesiją studijuojančiųjų trūkumas, tačiau kai kuriose vietovėse yra bendras per didelis mokytojų skaičius, todėl mokytojai dirba ne visu etatu, gauna mažesnį atlygį, o tai mažina norinčiųjų studijuoti ir dirbančiųjų motyvaciją[18]. Taip pat mažėja ir mokinių skaičius – 2017 metų duomenimis, vienam pradinės klasės mokytojui atiteko vidutiniškai 11 mokinių (2015 metais atiteko 13), kai tų pačių metų ES vidurkis siekė 14,7 mokinio[19]. Absoliučią mokytojų daugumą, kaip ir daugumoje kitų Europos šalių, sudaro moterys (žr. 5 paveikslėlį), dauguma mokytojų yra vyresnio amžiaus (47 proc. mokytojų yra 50 metų ir vyresni).

[17] K. Diamond, A comparison of initial teacher training programmes between England, Finland and Germany. 2015. https://www.researchgate.net/publication/276887873_A_Comparison_of_Initial_Teacher_Training_programmes_between_England_Finland_and_Germany.

[18] Eurydice. Teaching careers in Europe. Access, progression and support. 2019. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/435e941e-1c3b-11e8-ac73-01aa75ed71a1

[19] Eurostat. 15 pupils per teacher in EU primary schools. 2019. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190911-1

5 PAVEIKSLAS. MOKYTOJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL LYTĮ

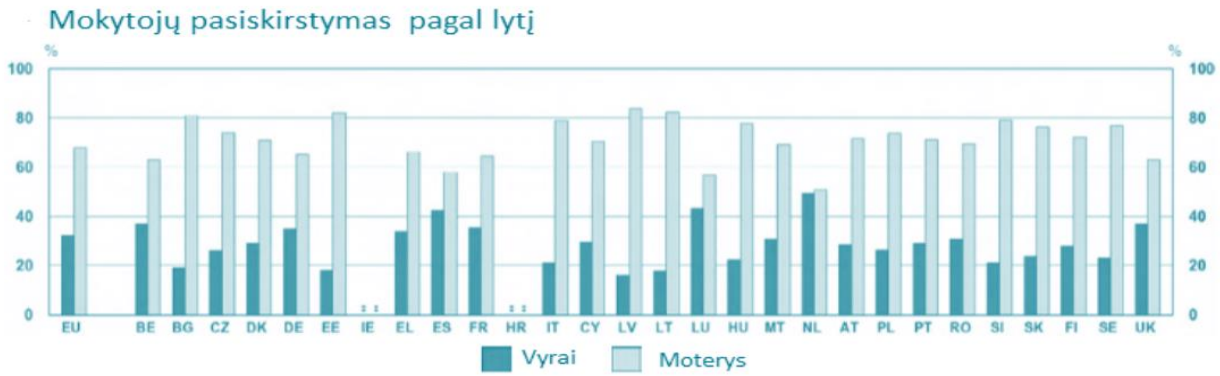

Šaltinis: Eurydice. 2015. The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions and Policies. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/36bde79d-6351-489a-9986-d019efb2e72c.

Antra, pedagogų studijų programa turėtų įtraukti tiek teorines žinias, tiek praktinę patirtį, būti **aiški ir stipri sąsaja tarp teorinių žinių ir praktinių įgūdžių**. Pedagogams turėtų būti suteikiamos žinios apie jų **būsimą mokomąjį dalyką**, taip pat ir **bendrosios pedagoginės žinios** apie **mokymosi ir mokymo procesus bei jų valdymą**.

Siekiant efektyvaus pedagogų rengimo svarbu, kad:

- pedagogų rengimas būtų paremtas **naujausiais moksliniais tyrimais**;
- būtų taikoma **įrodymais grįsta praktika**;
- būtų **atsižvelgiama į specifinį valstybės kontekstą, institucinę praktiką ir kultūrą**[20];
- būtų **subalansuota pedagogų darbo jėga** – tai reiškia, kad pedagogų rengimo institucijos turi nuolat pritraukti naujų motyvuotų pedagogų, **atsakingai atsirinkti būsimus mokytojus ir kokybiškai juos paruošti būsimam darbui**;
- būtų vykdomas **nuolatinis pedagogų rengimo mokymų turinio atnaujinimas**, užtikrinant, kad būsimiems pedagogams būtų suteikiama kokybiška ir naujausia informacija, ugdant reikiamas žinias ir įgūdžius;
- **paskutinėje rengimo stadijoje** esantiems naujiems mokytojams, pereinant nuo studijų prie praktinio darbo, svarbu **sukurti palaikymo sistemą**, pavyzdžiui, pirmaisiais darbo metais suteikiant **nuolatines supervizijas**;
- visų studijų metu pedagogų rengimo institucijos turėtų **glaudžiai bendradarbiauti su mokymo įstaigomis**, suteikti studentams **kuo daugiau dalyvavimo klasėse praktikos** ir ruošti studentus, atsižvelgiant į mokyklų praktinius poreikius. Tyrimuose nurodoma, kad patyrusių mokytojų asistavimas yra svarbiausias elementas naujiems pedagogams mokantis, kaip dirbti su klase, organizuoti grupės darbą ir dirbti su studentais individualiai bei spręsti konfliktus[21].

[20] OECD. A flying start: improving initial teacher preparation systems. 2019. https://www.oecd-ilibrary.org/education/a-flying-start_cf74e549-en.

[21] L. Green ir R. Mitchell. The effectiveness of initial teacher training partnership in preparing students to teach art in the primary school, *Journal of art & design education*. 2002. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-5949.00133.

Pedagogų rengimo efektyvumui vertinti, stebėti ir užtikrinti dauguma EBPO valstybių turi įsivedusios **studijų programų akreditavimo sistemas**. Tose šalyse, kur pedagogų rengimas vyksta universitetuose, pedagogų rengimo akreditavimas vyksta taip pat kaip ir kitų dėstomų dalykų efektyvumo vertinimas. Tokių šalių pavyzdžiai yra Olandija, Norvegija, Japonija. Tuo tarpu kitose valstybėse, pavyzdžiui, Australijoje ir JAV, yra sukurta atskira pedagogų rengimo studijų akreditavimo sistema. Akreditavimo sistemos yra skirtos pedagogų rengimo studijas teikiančioms institucijoms įvertinti savo stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, remiantis savo pačių praktika ir rezultatais, taip pat naujais tyrimais ir kitų institucijų praktika. Akreditavimo tikslas yra nuolatinis studijų proceso gerinimas. Iš institucijų tikimasi nuolatinio mokymo programų atnaujinimo ir pritaikymo, atsižvelgiant į besikeičiančias socioekonomines sąlygas ir švietimo tendencijas. Masačiusetso akreditacijos sistema[22] yra vienas iš vertinimo ciklo pavyzdžių. Toks pedagogų rengimo studijų kokybės gerinimo ciklas yra nenutrūkstantis ir, pagerinus vieną infrastruktūrą ar įkūrus naują, grįžtama prie studijų vertinimo. Nors šiame modelyje yra nurodomas kasmetinis vertinimas, ciklo laikas gali būti modifikuojamas, atsižvelgiant į šalių poreikius. Tačiau svarbu, kad būtų išlaikomas vertinimo ir nuolatinio kokybės gerinimo tęstinumas.

Beveik visos EBPO šalys turi ir švietimo įstaigų bei mokytojų darbo kokybės vertinimo sistemas, atsižvelgiant į tose valstybėse aktualią problematiką. Pavyzdžiui, Australijoje yra vertinamas lankstumo ir inovatyvumo užtikrinimas, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, institucijos darbo skaidrumas, socialinė įvairovė mokyklose (ypatingą dėmesį skiriant aborigenų vaikų įtraukimui). Lietuvoje, kaip ir Škotijoje bei Estijoje yra vykdomas tiek vidinis, tiek išorinis mokytojų vertinimai, kurių kriterijai yra nustatyti valstybiniu lygmeniu ir galioja visoms švietimo įstaigoms ir mokytojams. Tuo tarpu Suomijoje vertinimo procedūros ir jų poreikis nustatomas vietiniu lygmeniu, o Nyderlanduose yra teikiamos valstybinio lygmens rekomendacijos apie tai, kaip ir kokiu dažnumu turėtų būti vertinami mokytojai, tačiau sprendimas paliekamas pačioms mokykloms[23].

Akreditacija vis dėlto yra ne vienintelis būdas pedagogų rengimo efektyvumui užtikrinti. Vadinamosios **minkštos priemonės** gali apimti įvairių **darbo gairių kūrimą, tarpusavio mokymąsi ir grįžtamojo ryšio suteikimą**. Pavyzdžiui, Norvegijoje yra sudarytos nacionalinės mokytojų rengimo

Masačiusetso akreditacijos ciklas

Kasmetinio vertinimo vykdymas -> tobulintinų sričių identifikavimas (šiame etape galima nuspręsti programą stabdyti ir kokybės gerinimo ciklas užsidaro; jeigu programą nusprendžiama gerinti, jis tęsiasi toliau) -> metinio tikslo nustatymas -> veiksmų plano išsigryninimas -> veiksmų plano vykdymas -> duomenų rinkimas - > infrastruktūros gerinimas ar įkūrimas.

gairės, kuriomis besiremdamos pedagogų rengimo institucijos sudaro studijų programą. Siekiant mokytojų rengimo kokybės ir efektyvumo, kuriami ir **bendradarbiavimo tinklai**, kuriuose politikos formuotojai dalijasi savo patirtimi, susijusia su būsimų pedagogų akreditavimu, pedagogų rengimui vertinti taikomais standartais ir kita. Tokio tinklo pavyzdys yra JAV įsteigta Vyriausiųjų valstybinių mokyklų pareigūnų taryba (angl. *The Council of Chief State School Officers*), sudaryta iš aukščiausio rango švietimo pareigūnų iš devynių valstijų.

[22] OECD. A flying start: improving initial teacher preparation systems. 2019. https://www.oecd-ilibrary.org/education/a-flying-start_cf74e549-en.

[23] Eurydice. 2019. Teaching careers in Europe: Access, progression and support. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/435e941e-1c3b-11e8-ac73-01aa75ed71a1.

Apibendrinant tarptautines tendencijas **švietimo ir pedagogų rengimo srityje,** atkreiptinas dėmesys ne tik į dalykinių žinių pedagogams suteikimą, bet ir į **bendrųjų kompetencijų** – kritinio mąstymo, kūrybiškumo, verslumo, socialinių ir pilietinių kompetencijų, skaitmeninių įgūdžių, raštingumo, kalbų, tiksliųjų mokslų – ugdymą švietimo sistemoje. Šių kompetencijų siekimas turėtų tapti nacionalinių ugdymo turinių ar mokyklos ugdymo turinių dalimi, **mokytojai turėtų gebėti šias kompetencijas suteikti kiekvienam vaikui**, atsižvelgdami į jo poreikius, o turintiems mokymosi sunkumų ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių gebėti **suteikti pagalbą mokantis**, informuoti ir taikyti skirtingas mokymo(si) technikas bei metodus (sudaromos lygios galimybės mokytis). Todėl labai svarbu, kad minėtų **kompetencijų ugdymas** būtų **integrali pedagoginių studijų turinio** dalis tam, kad mokytojai išmoktų, kaip integruoti skirtingus metodus ir juos taikyti, nuolat mokytis patys, reflektuoti savo veiklą. Būtina, kad **pedagogų rengimo studijos remtųsi moksliniais tyrimai**s ir pritrauktų motyvuotus ir aukštos kvalifikacijos studentus. Savo ruožtu mokytojo profesijos patrauklumą didina gerinamos darbo sąlygos, karjeros galimybės, parama mokytojams, ypač pradedantiesiems, mokytojų bendruomenių kūrimasis ir stiprinimas. Bendradarbiavimas tarp politikos formuotojų, pedagogus rengiančių institucijų ir mokyklų, įsiklausymas ir atsižvelgimas į grįžtamąjį ryšį galėtų padėti gerinti ugdymo kokybę ir pritrauktų motyvuotų studentų į pedagogines studijas.

3. JK (Škotijos), Nyderlandų, Suomijos, Estijos ir Lietuvos švietimo sistemos ir jų pokyčiai

Aptarus tarptautines tendencijas švietimo ir pedagogų rengimo srityse, šiame skyriuje bus pristatomi keturių pasirinktų užsienio šalių – JK (Škotijos), Nyderlandų, Suomijos, Estijos – švietimo sistemų, bendrojo ugdymo struktūros ir nacionalinio ugdymo turinio esminiai bruožai, akcentuojant pastarųjų metų pasikeitimus (jeigu tokių būta) visose šiose srityse. Taip pat aptariami svarbiausi Lietuvos švietimo sistemos iššūkiai ir švietimo politikos pokyčių kryptys. Skyriuje siekiama išryškinti užsienio šalių ir Lietuvos švietimo sistemų vystymo (struktūros, ugdymo turinio) aspektus ir tendencijas, kurios skirtingu lygmeniu yra svarbios kalbant apie pedagogų rengimą ir šioje srityje vykstančius ar numatomus vykdyti pokyčius.

3.1 Škotijos, Nyderlandų, Suomijos ir Estijos švietimo sistemų bruožai

Nors svarbiausi analizuojamų šalių švietimo sistemų bruožai ir pasirinktos kryptys dažnai remiasi šioje ataskaitoje jau aptartomis tarptautinėmis, su mokytojo vaidmens kaita susijusiomis tendencijomis ir rekomendacijomis, paprastai išryškėja ir konkrečiai šaliai būdingi bei jos akcentuojami švietimo aspektai (žr. 3.1.1). Nors ES valstybėse narės bendrojo ugdymo sistemos ir jų struktūrą gana panašios, pastebima ugdymo sistemų pakopų, jų trukmės ir amžiaus, kurio sulaukę moksleiviai privalo dalyvauti bendrojo ugdymo sistemoje, skirtumų (žr. 3.1.2). Bendrojo ugdymo sistemų bruožai svarbūs, nes lemia pedagogų rengimo programų, ruošiančių priešmokyklinio, pradinio ugdymo ir mokomųjų dalykų pedagogus, kūrimą. Kita bendrojo ugdymo sistemų dalis – ugdymo programų turinys – dažnu atveju taip pat orientuojamas į tarptautines, moksliniais tyrimais grįstas rekomendacijas bei apibrėžia moksleiviams svarbias įgyti kompetencijas ir jų siekimo procesą (žr. 3.1.3). Priklausomai nuo šalies pasirinktos ugdymo turinio krypties yra kuriamos ir pedagogų rengimo programos, įtraukiami atitinkami studijų dalykai, ugdomos mokytojų kompetencijos.

3.1.1 Švietimo vystymo ir tobulinimo tendencijos

Šiame skyriuje pristatomi skirtingų šalių švietimo sistemų išskirtinumai ir pagrindiniai požymiai, susiję su bendrojo ugdymo struktūra ir turiniu, kurie turi įtakos pirminio pedagogų rengimo organizavimui.

Škotijoje galima išskirti šiuos esminius švietimo sistemos bruožus bei pasirinktas vystymosi kryptis[24]:

- mokyklos pasižymi savarankiškumu ir **nacionalinį ugdymo** (angl. *curriculum for excellence*) turinį, kuriame pateikiami siekiniai moksleiviams, gali **įgyvendinti savo nuožiūra,** sekdamos ugdymo turinio bendrąsias gaires, ir pasirinkti, ko mokiniai yra mokomi, išskyrus prioritetinius dalykus: **sveikata ir gerovė, raštingumas ir matematiniai įgūdžiai.**
- administravimo ir personalo klausimai švietimo srityje yra **decentralizuoti** ir sprendžiami vietinės valdžios lygmeniu;
- dėmesys ankstyvajam vaikų švietimui siekiant suteikti **lygias startines pozicijas** ir **papildomos pagalbos** priemonių mokymosi procese akcentavimas;
- didelis dėmesys skiriamas įtraukiajam ugdymui: vykdoma individualius kiekvieno moksleivio poreikius siekianti atliepti programa „Tinkama kiekvienam vaikui“ (angl. *Getting it right for every child* – plačiau žiūrėti 3.1.3).

Suomija pasižymi aukšta ugdymo kokybe ir mažais skirtumais tarp mokyklų. Suomijos švietimo sistemoje ryški vietinių institucijų autonomija – finansavimas teikiamas iš vietinių biudžetų. Kalbant apie nacionalinį ugdymo turinį, jis suteikia daug erdvės vietiniu lygmeniu vykdomiems pokyčiams, todėl mokyklos ir mokytojai gali savarankiškai kurti ugdymo turinį, jį pritaikydami savo poreikiams. Kalbant apie Suomijos švietimo išskirtinumus ir pasirinktas švietimo sistemos vystymo kryptis, gali būti išskiriami šie aspektai[25]:

- pagrindinis tikslas – suteikti **lygias mokymosi galimybes visiems**, pasitelkiant individualios pagalbos priemones kiekvienam vaikui padėti visiškai realizuoti turimą potencialą;
- švietimo sistema kuriama **pasitikėjimo ir atsakomybės** principu, beveik nėra išorinės kontrolės elemento (pavyzdžiui, tikrinant mokyklas), centralizuoti mokinių pasiekimų patikrinimai (nacionaliniai egzaminai) vyksta tik aukštesniojo vidurinio ugdymo pabaigoje; švietimo kokybė užtikrinama per savęs vertinimo mechanizmą, vykdomą pačių švietimo teikėjų; atranka grįsti vertinimai vykdomi pagal vertinimo planą ir naudojami tobulinimo procesui; naudojant finansavimo, paramos ir informavimo mechanizmus siekiama didinti švietimo kokybę ir ją užtikrinti.;
- ankstyvasis ir bendrasis ugdymas – **mokymosi visą gyvenimą** dalis; ankstyvasis vaikų ugdymas traktuojamas kaip pagalba vaikų vystymuisi ir mokymosi procesui – ikimokyklinis mokymasis per žaidimus yra esminė mokymosi dalis;
- **aukštos kvalifikacijos mokytojai** kurių kompetencijomis pasitikima, jie nėra vertinami ir tikrinami, mokytoja profesija yra prestižinė ir vertinama visuomenės;
- Suomijoje veikia **stipri mokytojų bendruomenė**, kuri tampa aukštų standartų švietimo srityje garantu, palaiko mokytojus profesiniame kelyje ir užtikrina mokymo kokybę;
- vienas iš fundamentalių pokyčių Suomijos švietime yra **lingvistinės krypties** akcentavimas.

[24] Ministry of Defence. Directorate Children and Young People: Education in Scotland – An Introductory Guide. 2020. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/741877/20170321-DCYP_Education_in_Scotland-O.pdf.

[25] Ministry of Education and Culture, Finnish National Agency of Education. Finnish education in a nutshell. 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/finnish_education_in_a_nutshell.pdf.; European Commission/EACEA/Eurydice. Finland Overview. European Commission. 2020. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/finland_en.

Suomijoje visuose ugdymo ygmenyse išryškinama kalbos reikšmė, lingvistiškai ir kultūriškai atsakingas mokymas[26]. Ugdymo turiniu apibrėžiama, kad kiekvienas moksleivis laikytinas daugiakalbiu (Suomijoje yra dvi nacionalinės – suomių ir švedų – kalbos, kai kurių moksleivių gimtosios kalbos yra rusų, estų, arabų, Somali – suomių kalbos dialektas) ir visos kalbos yra laikomos vienodai vertingos, o paralelinis skirtingų kalbų vartojimas skatintinas ir yra natūralus procesas[27]. Kalbos atlieka svarbų vaidmenį mokymosi, bendravimo ir bendradarbiavimo, tapatybės vystymosi ir integracijos į visuomenę procesams[28]. Ypač šis aspektas, anot vienos iš kalbintų tyrėjų, svarbus kalbant apie priešmokyklinį ugdymą – mokytojams svarbu žinoti, kaip tinkamai išnaudoti šiam mokymui skirtus metus. Taip pat šio amžiaus tarpsniu esmė yra kalbinės ir kultūrinės įvairovės mokymasis, kuris gali lemti tolesnę mokymosi eigą. Todėl universitetams svarbu paruošti mokytojus, kurie tinkamai padėtų vaikams pasinaudoti šia mokymosi galimybe.

Estijos švietimo sistemoje šiuo metu yra akcentuojamos šios kryptys[29]:

- **mokymosi visą gyvenimą** skatinimas ir **lygių galimybių mokytis** (lanksčios galimybės ankstyvajam ugdymui) suteikimas, mokymosi kaip gyvenimo stiliaus, integralios gyvenimo dalies samprata;
- **mokyklų lyderystės** skatinimas, apimantis mokyklų vadovų ir mokytojų kompetencijų ir motyvacijos stiprinimą siejant pedagogų atlyginimų dydžius su kvalifikacija, profesinėmis kompetencijomis ir pasiekimais (pvz., Talino universitete veikia edukologijos lyderių studijų programa[30]);
- **požiūrio į mokymąsi keitimas[31]** – pagalba kiekvieno besimokančiojo asmeniniam tobulėjimui ir socialiniam vystymuisi, mokymosi įgūdžių, kūrybiškumo ir verslumo įgūdžių įgijimui;
- **pasiekimų** vertinimo procesas kaip pagalba mokymuisi;
- **skaitmeninių kompetencijų** įvairiuose švietimo lygmenyse stiprinimas;
- **plačiosios visuomenės įtraukimas** į švietimo procesus ir skatinimas **mokyklas labiau atliepti dabartinės visuomenės lūkesčius** joms tampant labiau **patraukliomis** bendruomenėmis **mokytojams ir moksleiviams[32];**
- **įtraukusis ugdymas[33];**
- **dėmesys vaikų sveikatai ir gerai savijautai,** fizinio aktyvumo svarba[34]**;**

---

[26] European Commission. The future of language education in Europe: case studies of innovative practices. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2020/05/NESET_AR_2020_Future-of-language-education_Full-report.pdf.

[27] Ten pat.

[28] Ten pat.

[29] Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. The Estonian Lifelong Learning Strategy. 2020. https://www.hm.ee/sites/default/files/estonian_lifelong_strategy.pdf.; Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Digital focus. 2020. https://www.hm.ee/en/activities/digital-focus; Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Prie-school, basic and secondary education. 2020. https://www.hm.ee/en/activities/pre-school-basic-and-secondary-education.

[30] Tallinn University School of Education Sciences. Educational Innovation and Leadership. 2020. https://www.tlu.ee/en/eduinno.

[31] Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Learning approach. 2020. https://www.hm.ee/en/learning-approach.

[32] Ministry of Education and Research. Huvitav Kool. 2020. https://www.huvitavkool.ee/p/blog-page_6.html.

[33] Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Estonia sets an example with its open and inclusive education system. 2018. https://www.hm.ee/en/news/estonia-sets-example-its-open-and-inclusive-education-system; Innove. Teaching Materials and Methodologies. 2020. https://www.innove.ee/en/teaching-materials-and-methodologies/support-students-sen/.

[34] Tartu Ulikool. 2020. https://sisu.ut.ee/dev/liikumislabor/home-1?lang=en.

- **verslumo kompetencijų** skatinimas[35].

Nyderlanduose išskirtini šie svarbiausi švietimo sistemos aspektai[36]:

- šalies Konstitucijoje įtvirtinta **švietimo laisvė**, todėl mokyklos ir jų pasirinktos ugdymo kryptys Nyderlanduose gana įvairios, veikia tiek privačios, tiek valstybinės mokyklos, kurios pasirenkamos pagal religinius, ideologinius ar švietimo lūkesčius, nacionaliniu lygmeniu pateikiama tik mokyklos struktūra;
- Nyderlandų švietimo ministerija nustato tik moksleivių pasiekimų gaires, tačiau nepateikia nacionalinio **ugdymo turinio**, jis yra **mokyklos atsakomybė (mokyklų autonomija derinant ją su centrine parama ir priežiūra)**;
- mokyklų administravimo ir vadybos klausimais rūpinasi **vietinės valdžios institucijos**, tačiau ugdymo turinio klausimais jų vaidmuo yra ribotas, ugdymo turiniu ir moksleivių pasiekimais bei jų rezultatais rūpinasi pačios mokyklos. Vieno iš tyrimo metu kalbintų Nyderlandų švietimo ekspertų teigimu, paprastai mokyklos įdarbina ekspertus, kurie atsižvelgdami į nacionalinį ir tarptautinį švietimo kontekstą bei remdamiesi moksliniais tyrimais, mokyklai pateikia išvadas ir rekomendacijas apie mokyklos kontekstui tinkamus mokymosi metodus, kurie vėliau ir yra taikomi.

Taigi, matyti, kad visų aptartų užsienio šalių švietimo sistemos ir pasirinktos švietimo kryptys turi panašumų. Išsiskiria autonomijos principas mokykloms įgyvendinant nacionalinį ugdymo turinį. Pabrėžiama vietinės valdžios reikšmė sprendžiant mokyklų administravimo, finansavimo klausimus, taigi remiamasi decentralizacijos principu. Šalių švietimo sistemos siekia užtikrinti lygias mokymosi galimybes kiekvienam vaikui, suteikti papildomą pagalbą, taikyti įtraukiojo ugdymo principus. Suomijos švietimo sistema išsiskiria pasitikėjimo ir atsakomybės principų taikymu ir kokybės užtikrinimu per įgūdžio save vertinti suteikimą mokytojams ir kitiems mokymosi bendruomenės nariams, vertinimą naudojant kaip įrankį mokytis ir tobulėti. Taip pat Suomijoje daug dėmesio skiriama lingvistiškai ir kultūriškai atsakingam mokymui.

3.1.2 Bendrojo ugdymo sistemos

Apibrėžus esmines JK (Škotijos), Suomijos, Nyderlandų ir Estijos švietimo sistemų tendencijas ir kryptis, svarbu apžvelgti ir pristatyti šių šalių bendrojo ugdymo sistemų struktūras.

Škotijos švietimo sistemoje ankstyvasis vaikų ugdymas, už kurį yra atsakinga vyriausybė, yra teikiamas ankstyvojo ugdymo ir vaikų priežiūros centruose (angl. *Early learning and childcare centres*) nuo gimimo iki penkerių metų (žr. 6 pav.). Toks ikimokyklinis ugdymas yra finansuojamas valstybės, tačiau yra neprivalomas, o pasirenkamas savanoriškais pagrindais, jo turinys grįstas ugdymu žaidimų forma.

[35] EduTegu. Ettevotlusoppe programm. 2020. https://ettevotlusope.edu.ee/eng-rus/.

[36] EURYDICE. The Netherlands. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/netherlands_en.

6 PAVEIKSLAS. JK (ŠKOTIJOS) BENDROJO UGDYMO SISTEMOS STRUKTŪRA

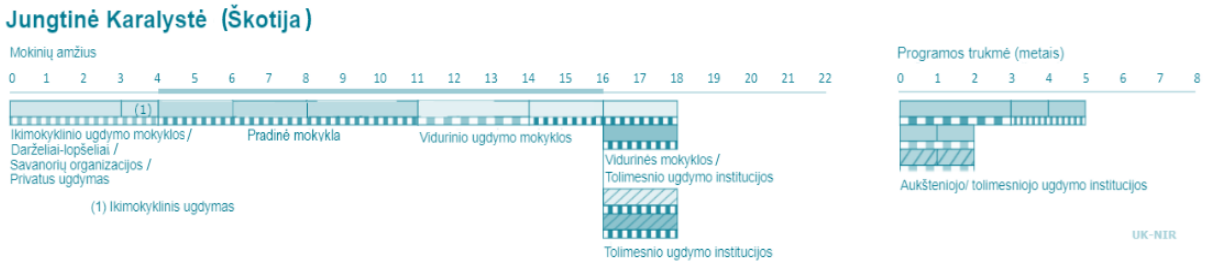

Šaltinis: The Structure of the European Education systems 2020/21, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structure-european-education-systems-202021-schematic-diagrams_en.

Pradinis ugdymas prasideda gana anksti (nėra priešmokyklinio ugdymo) – nuo ketverių arba penkerių (nuo penkerių metų privalomas) metų ir trunka septynerius metus, paprastai iki 11–12 m. (žr. 6 pav.) Kalbant apie gana ankstyvą vaikų įtraukimą į pradinio ugdymo sistemą, interviu dalyvių teigimu, pirmus dvejus pradinio ugdymo metus siekiama į pamokas įtraukti kuo daugiau žaidybinių elementų. Pradinio ugdymo mokytojai dėsto visų Škotijos ugdymo turinyje minimų sričių dalykus. Po **pradinio ugdymo** mokiniai pereina į **vidurinio ugdymo** pakopą, kuri yra privaloma nuo 11–12 iki 16 metų – iš viso vidurinėje mokykloje paprastai mokomasi **šešerius metus –** nuo 12 iki 18 metų, o pirmoji vidurinio ugdymo pusė yra tęstinis pradinio ugdymo mokymas (ang. *broad general education*). Taigi bendrasis ugdymas Škotijoje privalomas nuo 5 iki 16 metų, tačiau vidurinis išsilavinimas teikiamas nuo 12 iki 18 m. Nacionalinių egzaminų sistemoje moksleiviai dalyvauja tik nuo 3–4 vidurinio ugdymo metų.

Suomijoje **ankstyvasis ugdymas**, už kurį atsakinga Švietimo ir kultūros ministerija, teikiamas darželiuose vaikams nuo vienų metų amžiaus. **Priešmokyklinis ugdymas**, paprastai grindžiamas aktyvių žaidimų formomis, organizuojamas **nuo 6 m. amžiaus ir yra privalomas** (žr. 7 pav.).

7 PAVEIKSLAS. SUOMIJOS BENDROJO UGDYMO SISTEMOS STRUKTŪRA

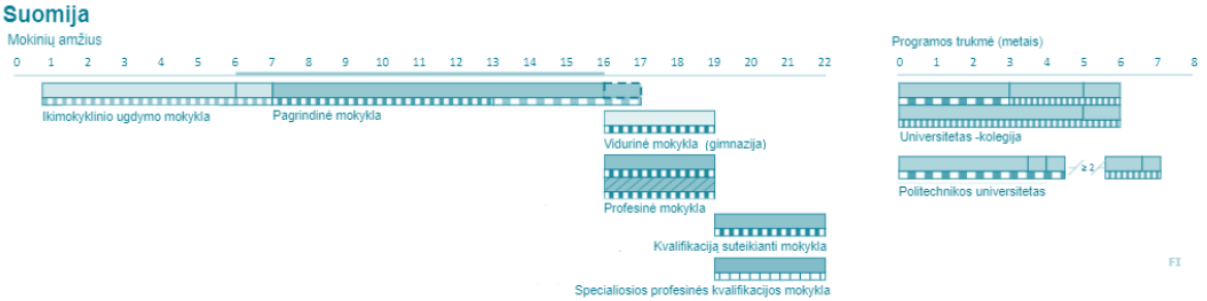

Šaltinis: The Structure of the European Education systems 2020/21, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structure-european-education-systems-202021-schematic-diagrams_en.

Interviu dalyvių teigimu, šiuo metu Suomijoje yra ruošiamasi priešmokyklinį ugdymą ankstinti vienais metais – suteikti galimybę vaikams ilgiau, t. y. dvejus metus, nuo 5 metų amžiaus lankyti priešmokyklinio ugdymo užsiėmimus. Šiuo metu jau yra tokia galimybė, tačiau ji kol kas tik eksperimentinio lygmens. Tačiau lygiagrečiai pabrėžiama, kad labai svarbu šiame kontekste mokytojų žinios, kaip geriausiai šiuos numatytus dvejus metus panaudoti. Kalbintų Suomijos ekspertų nuomone,

ankstyvasis ugdymas yra esminė pagalba siekiant suteikti vienodas mokymosi galimybes visiems, o ypač migrantų ir kitų socialiai pažeidžiamų šeimų vaikams.

Pradinis ugdymas Suomijoje pradedamas nuo 7 metų amžiaus ir trunka **šešerius metus**. Suomija priklauso tai šalių grupei, kurioje teikiamas vadinamasis vientisos struktūros (angl. *single structure*) švietimo modelis. Šis modelis rodo, kad nuo pat privalomo ugdymo pradžios moksleiviai yra mokomi pagal ugdymo turinį, kuris suteikia bendrąjį išsilavinimą – taigi nesama perėjimo iš pradinio į žemesnįjį vidurinį ugdymą[37]. Suomijos atveju moksleiviai devynerius arba dešimt metų mokosi **pagrindinio išsilavinimo** (šešeri metai pradinio ugdymo ir treji–ketveri (papildomi) metai vidurinio). Taigi **privalomas ugdymas** vykdomas **nuo 6 iki 16–17 m**. amžiaus (su papildomais metais) (žr. 7 pav.). Pradinio ugdymo mokytojai (1–6 klasėje) dėsto visus dalykus, o vėliau (7–9/10 klasėje) jau vyksta dalykinis ugdymas.

Kaip teigė interviu metu kalbinti ekspertai, prieš pradedant lankyti pagrindinį išsilavinimą suteikiančią bendrojo ugdymo mokyklą, gali būti skiriami paruošiamieji metai mokymosi sunkumus patiriantiems vaikams, taip pat egzistuoja galimybė pasirinkti paruošiamuosius metus prieš profesinį ugdymą arba kitas studijas. Pabaigus devynerius ar dešimt metų pagal pagrindinio ugdymo programą, galima rinktis **profesinį mokymąsi** arba į akademinę kryptį orientuotą **aukštesnįjį vidurinį ugdymą** – abiem atvejais mokomasi trejus metus.

Kalbant apie mokyklos struktūros pokyčius, šiuo metu, siekiant sumažinti iš ugdymo per anksti pasitraukiančiųjų skaičių (šis skaičius šiuo metu siekia apie 10 proc.[38]), yra planuojama **pailginti privalomą ugdymą** iki 18 m., o nemokamas išsilavinimas turėtų būti teikiamas iki 20 metų. Suomijos Vyriausybė tokį siūlymą pristatė Parlamente 2020 m. spalį. Aukštesnysis vidurinis išsilavinimas (profesinis arba gimnazinis mokymasis) šiuo metu nėra privalomas, bet gali tokiu tapti, jeigu Parlamente bus patvirtintas siūlymas pratęsti privalomą ugdymą. Kaip teigė ekspertai atliktų interviu metu, nuo 2022 m. planuojama profesinio ugdymo ir aukštesniojo vidurinio išsilavinimo programas sujungti – tam Nacionalinė švietimo agentūra rengia naują ugdymo turinį.

Dabartinė Suomijos vyriausybė taip pat inicijavo programą ***„Teisė mokytis“*** (angl. *The right to learn*), siekdama užtikrinti ankstyvojo ir bendrojo ugdymo kokybę ir lygybę[39], mažinant ir palaipsniui panaikinant dalyvavimo švietime skirtumus jau tarp ankstyvojo amžiaus vaikų. Šia iniciatyva buvo numatyti tiek teisiniai, tiek finansiniai pokyčiai bei skatinimas naudoti praktikas ir metodus, kurie stiprina lygybę švietime. Programa siekiama:

- suteikti lygias galimybes mokytis;
- skatinti mokymosi pagalbos teikimą;
- suteikti galimybę lanksčiau pradėti mokymąsi;
- didinti ankstyvojo ugdymo kokybę[40].

[37] European Commission/EACEA/Eurydice. The Structure of European Education Systems 2020/21: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f4784939-1f15-11eb-b57e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search.

[38] Vykdytų interviu metu surinkta informacija.

[39] Ministry of Education and Culture. Programmes for quality and equality in early childhood and comprehensive school education. Finland. 2020. https://minedu.fi/en/qualityprogramme.

[40] Ten pat.

Įgyvendinant programą „*Teisė mokytis*“ siekiama, kad mokyklinis išsilavinimas būtų visapusiškas ir suteiktų **visiems moksleiviams lygias galimybes** išmokti įgūdžių, kurie jiems bus reikalingi gyvenime. Siekiama sumažinti ir užkirsti kelią mokymosi skirtumams, atsirandantiems dėl skirtingo vaikų socioekonominio statuso, lyties ar migracinės patirties, stiprinti mokymosi bei pagalbos teikimą specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams bei didinti moksleivių raštingumą[41].

Instituciniu lygmeniu Suomijos švietime, kalbintų ekspertų teigimu, remiamasi trimis pagrindinėmis idėjomis:

- pagrindinių nacionalinių švietimo tikslų formulavimas (atsakinga Švietimo ir kultūros ministerija) ir **nacionalinio ugdymo turinio gairės** (atsakinga Nacionalinė švietimo agentūra);
- **autonomija vietiniu (savivaldybių) lygmeniu** kurti ir organizuoti švietimo programą, kurti vietinį ugdymo turinį;
- **autonomija mokykloms**, kurių mokytojai ugdymo turinį plėtoja toliau ir patys renkasi, kaip jį įgyvendinti – mokytojai ypač vertinami dėl šio jų įgalinimo, todėl privalo būti susipažinę su meta lygmens praktikomis ir žinoti, kokie būdai geriausiai veikia žmogaus smegenų mokymosi procesus – šis aspektas svarbus kalbant apie mokytojų rengimo programų turinį.

Nyderlanduose ankstyvasis ugdymas yra organizuojamas iki ketverių / penkerių metų amžiaus, tačiau jis nėra privalomas ir jo organizavimas yra už Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos kompetencijos ribų. Pradinis vaikų ugdymas, besiremiantis ankstyvojo ugdymo metodais ir grindžiamas mokomaisiais žaidimais, paprastai pradedamas vaikams sulaukus 4 metų, tačiau privalomas jis tik nuo 5 metų amžiaus (žr. 8 pav.). Taip pat egzistuoja papildomų kursų, kurie padėtų pasiruošti pradiniam ugdymui. Ši galimybė ypač skirta mokiniams, turintiems skaitymo ar kalbos sunkumų - migrantų vaikams ar vaikams iš socialiai pažeidžiamų šeimų.

8 PAVEIKSLAS. NYDERLANDŲ BENDROJO UGDYMO SISTEMOS STRUKTŪRA

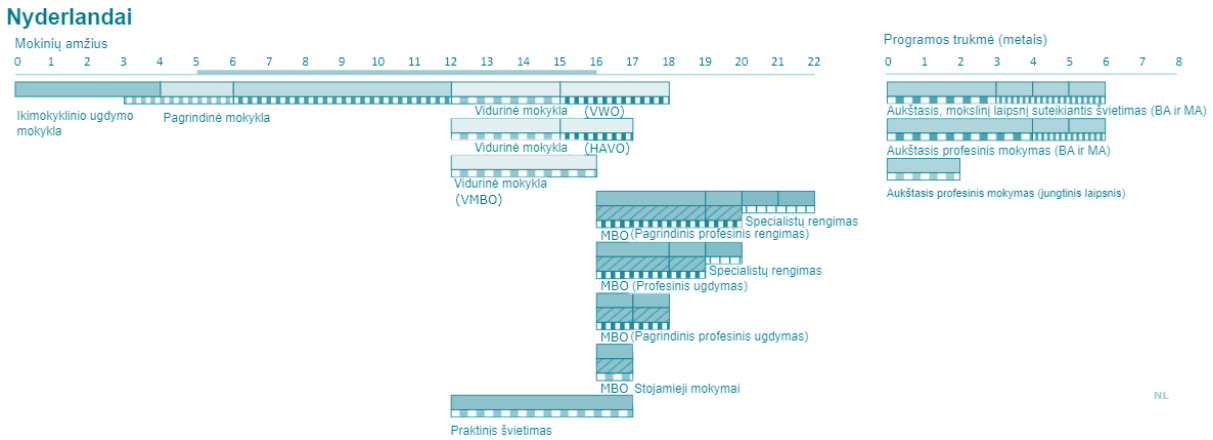

Šaltinis: The Structure of the European Education systems 2020/21, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structure-european-education-systems-202021-schematic-diagrams_en.

[41] Ministry of Education and Culture. Programmes for quality and equality in early childhood and comprehensive school education. Finland. 2020. https://minedu.fi/en/qualityprogramme.

Nuo 5 iki 12 metų vaikai lanko **pradinio ugdymo** mokyklas (žr. 8 pav.), kurių mokytojai, atsižvelgdami į kiekvieno mokinio individualius gebėjimus ir pasiekimus, šeštais–aštuntais pradinio ugdymo metais duoda patarimą, kuri vidurinio ugdymo variantas jiems būtų tinkamiausias: profesinė kryptis, kuri taip pat turi nemažai savo atšakų, arba labiau bendros kryptys, kurios orientuotos į akademinio, universitetinio išsilavinimo siekimą ateityje. Pradinio ugdymo mokytojai dėsto visus ugdymo programos dalykus, o tolesnis ugdymas grindžiamas dalykų mokytojų dėstoma ugdymo programa. Nyderlanduose ugdymas yra privalomas yra nuo 5 iki 16 m. amžiaus.

Nyderlandų vidurinio ugdymo sistemą sudaro skirtingi lygiai: žemesnysis (VMBO) – jame mokomasi nuo 12 iki 16 metų amžiaus, vidurinis (HAVO) – nuo 12 iki 17 metų ir aukščiausias (VWO) – nuo 12 iki 18 metų amžiaus. Jeigu moksleivis būdamas 12 m. mokytojo patariamas pasirenka profesinę kryptį, jis paprastai mokosi iki 16 m. ir vėliau tęsia mokymąsi profesinėse mokyklose, o pasirinkęs bendrąsias vidurinio ugdymo atšakas, mokosi ilgiau ir, tikėtina, renkasi aukštojo mokslo studijas – baigęs vidurinio ugdymo lygį renkasi kolegijas, o aukščiausią lygmenį – universitetus. Ekspertų teigimu, šiuo metu vyksta daug diskusijų dėl tokios ankstyvos moksleivių karjeros pasirinkimo būtinybės, kadangi toks skirstymas yra ypač nepalankus vėliau mokyklą pradėjusiems lankyti moksleiviams. Šiuo metu yra planuojama organizuoti naujo tipo mokyklą moksleiviams nuo 10 iki 14 metų amžiaus kaip pereinamąjį variantą, sujungiantį visus vidurinio ugdymo lygius.

Estijoje **ankstyvasis ikimokyklinis ugdymas** teikiamas iki 7 metų, už jo organizavimą yra atsakinga Švietimo ministerija (žr. 9 pav.). Savivaldybės privalo užtikrinti vietą darželyje vaikams nuo 1,5 iki 7 metų amžiaus, todėl, remiantis ekspertų suteikta informacija, 2019 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankė net 90 proc. 3–6 metų amžiaus vaikų.

9 PAVEIKSLAS. ESTIJOS BENDROJO UGDYMO SISTEMOS STRUKTŪRA

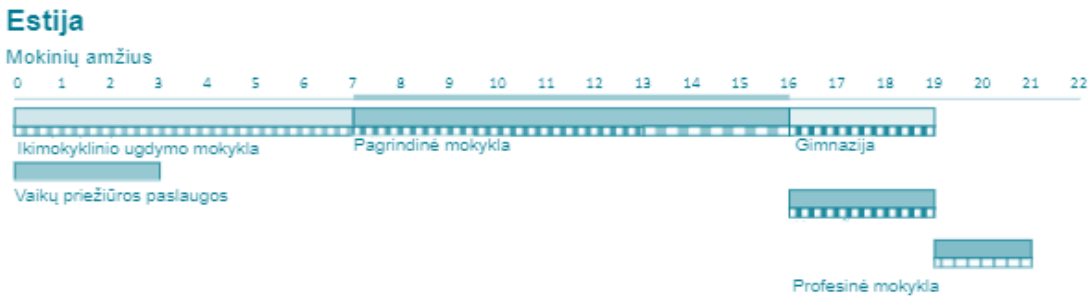

Šaltinis: The Structure of the European Education systems 2020/21, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structure-european-education-systems-202021-schematic-diagrams_en.

Estija, kaip ir Suomija, taiko vadinamąjį vientisojo ugdymo modelį (angl. *single structure*), kai nuo pat privalomo ugdymo pradžios moksleiviai yra mokomi pagal ugdymo turinį, kuris suteikia bendrąjį išsilavinimą – nesama perėjimo iš pradinio į žemesnįjį vidurinį ugdymą[42]. Taigi, **pagrindinis ugdymas** teikiamas **privalomai nuo 7 iki 16 metų** amžiaus (pradiniam ugdymui skiriami pirmieji šešeri metai),

[42] European Commission/EACEA/Eurydice. The Structure of European Education Systems 2020/21: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f4784939-1f15-11eb-b57e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search.

suteikiant galimybę vaikams lankyti mokyklą, esančią kuo arčiau jų gyvenamosios vietos. **Vidurinis ugdymas** vykdomas baigus pagrindinį, paprastai nuo 16 iki 19 metų gimnazijose arba profesinio ugdymo mokyklose (žr. 9 pav.). Iš viso šalyje yra 154 mokyklos, teikiančios aukštesnį vidurinį išsilavinimą. Pradinio ugdymo mokytojai dėsto įvairius dalykus, o pagrindinis ir vidurinis ugdymas vykdomas atskirų dalykų mokytojų.

Apibendrinant svarbu išskirti pastebėtus **bendrojo ugdymo sistemų užsienio valstybėse dėsningumus**. Pats ankstyviausias pradinis ugdymas, grįstas žaidimo principais, vykdomas Škotijoje ir Nyderlanduose, prasideda vaikams sulaukus 4–5 metų amžiaus. Suomijoje – privalomas priešmokyklinis ugdymas pradedamas nuo 6 metų – eksperimentuojama siekiant jį paankstinti vienais metais ateityje. Estijoje priešmokyklinis ugdymas tik skatinamas, tačiau privalomas pradinis ugdymas prasideda vėliausiai – vaikams sulaukus 7 metų. Pastebėta, kad visose šalyse pradiniam ugdymui skiriamas gana ilgas laikotarpis – šešeri–aštuoneri metai, o privalomas ugdymas vykdomas iki vidutiniškai 16 metų. Suomija yra vienintelė šalis, kuri planuoja jau greitai įvesti privalomą ugdymą iki 18 m.

Tiek ankstyvos ugdymo sistemos, tiek ilgesnis pradinis ugdymas **daro įtaką pedagogų rengimo programoms**, kurios turi apimti **ilgesnius vaikų vystymosi ir psichologinius augimo tarpsnius** ir suteikti pedagogams tinkamus mokymo įgūdžius ir kompetencijas bei **platesnę specializaciją**. Privalomas ankstyvas pradinis ar priešmokyklinis ugdymas bei gana ilgas pradinio ugdymo laikotarpis pasirinktas būtent dėl siekio **suteikti lygias mokymosi galimybes** ir **ankstyvą pagalbą** visiems moksleiviams nepaisant jų socialinio, ekonominio ir kultūrinio (SEK) statuso skirtumų.

3.1.3 Ugdymo programų turinys ir jo kaita

Aptarus šalių bendrojo ugdymo struktūrų požymius, dėmesys kreiptinas į nacionalinius ugdymo turinius (jeigu tokie yra), jų ypatybes ir pobūdį bei įgyvendinimo praktikas. Nacionalinio ugdymo turinys formuoja pedagoginę kvalifikaciją teikiančių programų, siekiančių paruošti mokytojus, gebančius sėkmingai ir efektyviai jį naudoti ir / ar kurti, kryptis.

Škotijos ugdymo turinio specifika

Škotijos bendrojo ugdymo turinys (angl. *Curriculum for Excellence*), pradėtas įgyvendinti 2004 m. ir nuolat atnaujinamas, padarė ryškiausią pokytį Škotijos bendrojo ugdymo sistemoje. Bendrasis ugdymas Škotijoje yra orientuotas į XXI amžiaus jaunam žmogui reikalingų žinių, įgūdžių, savybių ir **kompetencijų ugdymą ir** dėstomų **dalykų integraciją**. Akcentuojama, kad bendruoju ugdymu vaikams siekiama suteikti **keturias fundamentalias galias** ir padėti jiems tapti:

1) sėkmingai besimokančiais (angl. *successful learners*);
2) pasitikinčiomis asmenybėmis (angl. *confident individuals*);
3) atsakingais piliečiais (angl. *responsible citizens*);
4) efektyviais visuomenės procesų dalyviais (angl. *effective contributors to society*)[43].

[43] Scottish Government. Schools. 2020. https://www.gov.scot/policies/schools/; Education Scotland. Broad general education. 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/broad-general-education.

Tai yra **nuoseklus ugdymo turinys**, skirtas mokiniams nuo 3 iki 18 metų amžiaus, taigi jį turi išmanyti tiek **ankstyvojo, tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokytojai.** Tik vyresnėms klasėms yra skirta atskira ugdymo turinio dalis. Taip siekiama maksimizuoti kiekvieno moksleivio **individualų potencialą, suteikiant jam individualią pagalbą** ir galimybę įveikti iššūkius[44]. Ugdymo turinį sudaro šių kontekstų visuma:

- ugdymo sritys ir dalykai;
- tarpdisciplininis mokymasis;
- mokyklos kaip bendruomenės gyvenimas;
- galimybės asmeniniams pasiekimams[45].

Bendrojo ugdymo programų turinys yra sudarytas iš dviejų dalių: plataus bendrojo ugdymo (angl. *broad general education*) ir vyresniųjų klasių moksleiviams skirtos dalies (angl. *senior phase*)[46]. Plačiam bendrajam išsilavinimui skirta ugdymo turinio dalis ir joje nurodomi principai taikomi nuo ankstyvojo ugdymo iki vidutiniškai 16 metų amžiaus. Plataus bendrojo ugdymo programoje moksleiviams numatyti šie tikslai:

- pasiekti kuo aukštesnį **raštingumo**, **matematikos** ir **kognityvinių įgūdžių** lygį;
- vystyti mokymosi įgūdžius, taip pat gyvenimui ir darbui reikalingus įgūdžius;
- plėtoti žinias ir supratimą apie visuomenės reiškinius, pasaulį ir Škotijos vaidmenį jame;
- mokymasis siekiant tvarumo (angl. *learning for sustainability*);
- sudaryti galimybes patirti iššūkius ir sėkmę, taip vystant platų ir pagrįstą požiūrį bei keturias minėtas fundamentalias galias[47].

Škotijos **bendrojo ugdymo turinį**[48] sudaro aštuonios **pagrindinės** dalys: ekspresyvieji menai; sveikata ir gerovė; kalbos; matematika; religijos ir moralės studijos; gamtos mokslai; socialiniai mokslai; technologijos. Kiekvienai iš šių dalių yra priskirtos **patirtys** (angl. *experiences*) ir laukiami **rezultatai** (angl. *outcomes*): įgytos žinios, įgūdžiai, savybės ir galios. Ugdymo turinio programose siekiant padėti planuoti mokymąsi pateikiami aiškūs **teiginiai** (angl. *benchmarks*), nurodantys**, ką mokinys turi žinoti** ar pasiekti konkrečioje srityje ir **kaip** pasiekti bei **matuoti šią pažangą**. Paprastai mokantis pagal bendrojo ugdymo programas yra sujungiamos įvairios sritys, diegiamas **tarpdisciplinišku**mo **principas**, įgūdžių ir žinių taikymas, pavyzdžiui, mokiniai įgyvendina raštingumo projektus gamtos ir technologijų mokslų temomis, neretai įtraukiamos įvairios mokymosi atvirose erdvėse patirtys, tyrimai

[44] Education Scotland. What is Curriculum for Excellence? 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/policy-for-scottish-education/policy-drivers/cfe-building-from-the-statement-appendix-incl-btc1-5/what-is-curriculum-for-excellence.

[45] Ten pat.

[46] Scottish Government. Schools. 2020. https://www.gov.scot/policies/schools/; Education Scotland. Broad general education. 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/broad-general-education; Education Scotland. What is Curriculum for Excellence? 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/policy-for-scottish-education/policy-drivers/cfe-building-from-the-statement-appendix-incl-btc1-5/what-is-curriculum-for-excellence.

[47] Education Scotland. Broad general education. 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/broad-general-education.

[48] Education Scotland. Curriculum for Excellence. 2020. https://education.gov.scot/Documents/All-experiencesoutcomes18.pdf.

ir pan.[49] **Raštingumas, matematiniai gebėjimai ir sveikata bei gerovė** išskiriami kaip esminiai elementai, kurie privalo būti visos pedagoginės bendruomenės atsakomybė[50].

Aukštesniųjų klasių moksleivius, kurie jau įgijo platų bendrąjį išsilavinimą, taip pat įgijo tam tikras patirtis ir pasiekė atitinkamus rezultatus, siekiama įgalinti tęsti ir gilinti mokymąsi – tęsti mokymosi, gyvenimo ir darbo įgūdžių plėtojimą pasitelkiant įvairias asmeninės pažangos galimybes (darbines praktikas, savanorystę, kursus ir pan.)[51]. Palaipsniui kiekvienais metais vyresnėse klasėse dalykų vis mažėja, kol lieka 3–4, todėl moksleiviai turi laiko papildomoms – tiriamosioms, visuomeninėms, savanorystės – veikloms. Norėdami studijuoti kolegijose ar universitetuose būsimieji studentai privalo baigti penktuosius (studijoms kolegijoje) ir šeštuosius (studijoms universitete) vidurinio ugdymo metus. **Aukštesniųjų klasių moksleiviams privalomi du dalykai: anglų kalba ir matematika, o kitų dalykų mokomasi pasirinktinai**, priklausomai nuo mokyklos siūlomų galimybių. Tyrimo metu kalbinti Škotijos ekspertai teigė, kad nepaisant nacionalinio ugdymo turinio egzistavimo, mokytojai gali rinktis savo būdus, įtraukti skirtingus dalykus, naudoti savo profesines kompetencijas naujiems mokymo būdams kurti.

Kalbant apie **įtraukųjį ugdymą,** kiekvienas vaikas Škotijoje turi eiti į vietines pagrindines mokyklas, kurios turi suteikti papildomą pagalbą ir mokymosi jose galimybę visiems vaikams. Tačiau, kaip pabrėžia tyrimo metu kalbinti ekspertai, mokytojams neretai yra ypač sunku dirbti klasėse, kuriose nemažai daliai vaikų reikalinga papildoma pagalba mokantis. Paprastai tokiomis situacijomis yra **pasitelkiami mokytojų padėjėjai**. Platesnė informacija apie Škotijoje taikomą *Getting it right for every child* (liet. *Tinkama kiekvienam vaikui*) principą pateikiama žemiau.

Škotijos švietimo sistemoje yra taikomas principas – *Getting it right for every child* (liet. Tinkama kiekvienam vaikui). Šis principas remiasi Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija. Taikant šį principą vadovaujamasi tokiu požiūriu:

- priimant sprendimus ar teikiant pagalbą, dėmesys sutelkiamas į vaiką ir jo šeimą (angl. child-focused);
- teikiant pagalbą kreipiamas dėmesys į vaiko gerą savijautą esamoje situacijoje;
- siekiama poreikius identifikuoti ir imti teikti pagalbą kuo anksčiau;
- siekiama pasitelkti jungtinę – specialistų, vaikų, tėvų – pagalbą, siekiant atliepti specialiuosius ugdymo(si) poreikius ir užtikrinti gerą vaikų savijautą.

Vis dėlto praktikoje, tyrėjų kalbintų ekspertų teigimu, norint suteikti mokymosi pagalbą mokiniams, kuriems klasėje nepavyksta sutelkti dėmesio, jie neretai mokomi ir su jais dirbama atskiroje patalpoje. Todėl visiškai įtraukti šie mokiniai nebūna, o kartais jaučiasi net labiau atskirti nuo kitų klasės draugų

[49] Education Scotland. Broad general education. 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/broad-general-education; Education Scotland. What is Curriculum for Excellence? 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/policy-for-scottish-education/policy-drivers/cfe-building-from-the-statement-appendix-incl-btc1-5/what-is-curriculum-for-excellence.

[50] Education Scotland. What is Curriculum for Excellence? 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/policy-for-scottish-education/policy-drivers/cfe-building-from-the-statement-appendix-incl-btc1-5/what-is-curriculum-for-excellence.

[51] Education Scotland. Broad general education. 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/broad-general-education.

tam tikrų dalykų metu. Vienos iš kalbintų eksperčių nuomone, įtraukiojo ugdymo sistema sėkmingiau pritaikoma pradinėje mokykloje, kadangi jaunesnio amžiaus vaikai yra linkę lengviau priimti išsiskiriantį arba netinkamą kitų bendraklasių elgesį. Ji taip pat pateikė pavyzdį, kai kurtumo ar aklumo negalią turintys moksleiviai pasisakė norintys būti vienoje klasėje su kitais tas pačias negalias turinčiais moksleiviais, kadangi priešingu atveju jiems bus nuolat reikalinga kito žmogaus pagalba, kuri juos išskiria iš kitų negalios neturinčių vaikų grupės. Todėl matyti, kad įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas praktikoje vis dar išlieka nemenku iššūkiu.

Suomijos bendrojo ugdymo turinio specifika

Suomijos Nacionalinė švietimo agentūra yra atsakinga už ugdymo turinio kūrimą. Ministerijos vaidmuo kuriant, tobulinant, keičiant ugdymo turinį yra ribotas. Suomijoje yra trys skirtingi **ugdymo turiniai ankstyvajam ugdymui, pagrindiniam ugdymui ir aukštesniajam viduriniam ugdymui.** Į šių trijų skirtingų ugdymo turinių specifiką atsižvelgiama ir rengiant pedagogus. Nacionalinis ugdymo turinys apibrėžia mokymosi bendruomenių tikslus bei patariamuosius, pagalbos teikimo, diferenciacijos ir vertinimo principus[52].

Nacionalinė švietimo agentūra **nacionalines ugdymo turinio gaires kuria bendradarbiaudama su tyrėjais, mokytojais (mokytojų sąjunga), mokiniais,** diskutuodama su vietinio lygmens institucijomis, iš kurių gaunamas grįžtamasis ryšys dėl ugdymo gairių (žr. 10 pav.). Kaip teigė tyrimo metu kalbinti ekspertai, kurie patys dalyvauja šiame procese, į visų dalyvių nuomones labai įsiklausoma. Būtent toks **suomių ugdymo turinio kūrimo modelis** (žr. 10 pav.) – įtraukiant įvairius švietimo sistemos dalyvius, taip pat ir užsienio ekspertus – suteikia patikimumo naujovėms ir pokyčiams. Pasitikrinti, ar siekiant pokyčių einama tinkame linkme, leidžia **moksliniai tyrimai**, kurių reikšmė Suomijoje ypač pabrėžiama.

10 PAVEIKSLAS. SUOMIJOS UGDYMO TURINIO KŪRIMO SCHEMA

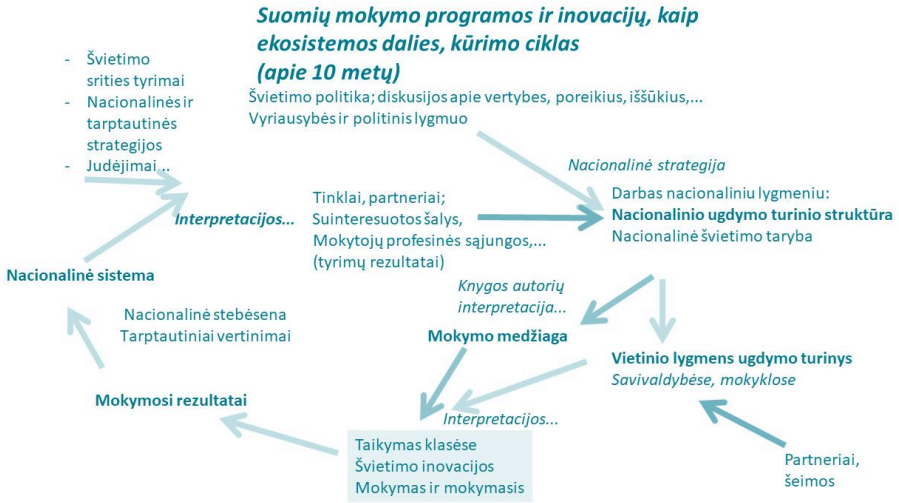

Šaltinis: tyrimo metu vykdytų interviu metu gauta informacija.

[52] Finnish national agency for education. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf.

Suomijoje **nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik **ugdymo tikslai ir gairės** (angl. *national framework curriculum*), o **vietos atsakingos institucijos,** besiremdamos šiomis gairėmis, **kuria s**avo pačių **ugdymo turinį** (žr. 10 pav.). Pavyzdžiui, jeigu tam tikra Suomijos vietovė turi ypatingą istorinį kontekstą, vietinės institucijos gali nuspręsti fokusuotis būtent į šį aspektą (sprendimas priimamas vietinių mokytojų, kurie dalyvauja sutelktųjų grupių diskusijose). Kiekviena **mokykla** taip pat turi savo **ugdymo programą**, pavyzdžiui, gali orientuotis į matematiką ar kitas kryptis. Taigi egzistuoja trijų lygmenų ugdymo programos – nacionalinė (angl. *national framework curriculum*), vietinė (angl. *local level curriculum*) ir mokyklos (angl. *educational innovations*).

Įgyvendindami nacionalinį ugdymo turinį **mokytojai turi daug autonomijos**: jie yra atsakingi už mokinių vertinimą (Suomijoje nėra nacionalinių mokinių pasiekimų tikrinimų), patys renkasi ir kuria mokymosi medžiagą[53], tačiau privalo remtis švietimo filosofija, mokymo teorija ir dalykinėmis kompetencijomis. Taigi, nėra akcentuojamas mokymo turinys, o kompetencijos ir tikslai. Mokytojams įgyvendinant mokymosi tikslus pagal nacionalinio ugdymo turinio gaires, iš jų renkamas grįžtamasis ryšys apie mokymosi rezultatus, (ne)pasitvirtinusias praktikas, atsižvelgiama į nacionalinių ir tarptautinių vertinimų rezultatus. Gavus visą šią informaciją,vėl kartojamas ugdymo turinio kūrimo ciklas.

2016 m. Suomijoje buvo pristatytas **naujas bendrojo ugdymo turinys[54].** Jis buvo kuriamas drauge su įvairiais švietimo ekspertais, mokytojais ir mokiniais, suteikiant galimybę ir plačiajai visuomenei komentuoti dar nepatvirtintą dokumentą, teikti pasiūlymus ir korekcijas jam. Kaip teigė vienas iš tyrimo metu kalbintų ekspertų, šiuo metu vyksta naujo ugdymo turinio vertinimo procesas, aktyviai įtraukiant mokytojus ir siekiant gauti jų grįžtamąjį ryšį. Naujajame ugdymo turinyje akcentuojamas **mokyklos kultūros** ir **integruoto požiūrio** vaidmuo. Pabrėžiama, kad **kiekvienas mokinys yra unikalus ir turi teisę į aukštąjį išsilavinimą,** todėl mokyklos turi suteikti galimybes individualiam ir patirties dalijimusi grįstam mokymuisi. Kuriant ugdymo turinį ir prisireikus specifinių dalykinių žinių, yra kviečiami tų dalykų ekspertai mokytojai pasitarimui mažesnėse grupėse.

Suomijoje mokykla kaip mokymosi **bendruomenė:**

- rūpinasi kiekvieno savo nario saugumu ir **gerove**;
- skatina **įvairiapusių darbo metodų** naudojimą, bendravimą ir bendradarbiavimą;
- moka skirtingas **kalbas** ir mato **kultūrą** kaip praturtinantį elementą;
- skatina **aktyvų dalyvavimą** ir pabrėžia **demokratinius** principus;
- skatina **teisingumo** ir **lygybės** principus;
- prisiima atsakomybę dėl aplinkos ir kreipia dėmesį į **tvarią ateitį**[55].

Mokyklose taikomo **integruoto požiūrio** tikslas yra, kad moksleiviai:

- suprastų ryšį tarp skirtingų ugdymo programų;
- gebėtų derinti skirtingų dalykų žinias ir įgūdžius kurdami reikšmingas visumas;
- gebėtų priimti ir naudoti žinias ir įgūdžius mokydamiesi per bendradarbiavimą.

---

[53] Kumpulainen, T. Key Figures on Early Childhood and Basic Education in Finland. Finnish national agency for education. 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/key-figures-on-early-childhood-and-basic-education-in-finland.pdf.

[54] Finnish national agency for education. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf.

[55] Ten pat.

Suomijos ugdymo programose išskiriamos septynios perkeliamosios (ang. *transversal*) **kompetencijos**, kurios turėtų būti stiprinamos ir skatinamos mokykloje:

- kritinis mąstymas ir mokymasis mokytis;
- kultūrinė kompetencija, bendravimas ir ekspresija;
- rūpinimasis savimi ir kasdienio gyvenimo planavimas;
- daugiakryptis raštingumas (lingvistinės įvairovės naudojimas, įvairių komunikavimo formų – vizualios, žodinės, rašytinės, įvairių medijų – pasitelkimas);
- informacinių technologijų kompetencijos;
- darbo įgūdžių ir verslumo kompetencijos;
- aktyvus dalyvavimas, įsitraukimas į įvairius visuomeninius procesus, tvarios ateities kūrimas[56].

Atnaujintas ugdymo turinys pabrėžia skirtingus moksleivių kalbinius pagrindus bei moksleivių teisę vienam su kitu bendrauti ir mokytis drauge autentiškai, neprimetant jiems mokyklos kalbos. Siekiama užtikrinti, kad kiekvienas moksleivis įgytų efektyvius raštingumo ir akademinės kalbos įgūdžius, o tam labai reikalingas **kalbai jautrus mokymas** (angl. *language-sensitive teaching)*[57]. Naujuoju, kalbai jautriu (angl. *sensitive-based*) ugdymo turiniu, yra akcentuojama, kad **kiekvienas mokytojas yra kalbos mokytojas**, t. y. kiekvienas mokytojas, nesvarbu kokį dalyką jis dėsto, turi suvokti kalbos vaidmenį mokymosi procesui, taip pat šį suvokimą pritaikyti dėstydamas savo dalyką bei suvokti, kokius iššūkius kalba gali kelti mokant skirtingus dalykus. Be to, mokytojai turi turėti kalbinius įgūdžius, kuriuos ir moksleiviams reikia išmokti studijuojant skirtingus dalykus. Suomijoje nacionaliniu lygmeniu skatinama **lingvistiškai atsakinga pedagogika**, kai mokytojai išmano pagrindines kalbos mokymosi savybes ir kalbines savybes, būdingas mokytojo dėstomai disciplinai, jie taip pat **geba nustatyti klasės kalbinius poreikius** ir žino, kaip **padėti moksleiviams**[58].

Siekdamos užtikrinti ugdymo įtraukumą, vietinės valdžios institucijos ir mokyklos Suomijoje turi sudaryti galimybę specialiųjų ugdymo(si) poreikių moksleivių mokytis įprastose mokyklose. Suomijos ugdymo turinyje pabrėžiamas ankstyvos prevencinės pagalbos teikimas**. Pagalba** teikiama **trimis lygmenimis[59]:**

- **bendruoju,** įtraukiant pagalbos mokymuisi elementus įprastinių pamokų metu, į kurią teisę turi kiekvienas vaikas, patiriantis mokymosi sunkumų;
- **sustiprintu**, kuris pasitelkiamas tuo atveju, jeigu bendrosios pagalbos neužtenka - tuomet yra įvertinama konkreti situacija iš pedagoginės perspektyvos ir, pasitarus su mokykloje veikiančia moksleivių gerovės užtikrinimo specialistais, sudaromas individualus mokymosi planas moksleiviui;

[56] Finnish national agency for education. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf.
[57] Pichon-Vorstman, E., Siarova, H., Szonyi, E. The future of language education in Europe: case studies of innovative practices. Publication Office of the European Union. 2020. https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2020/05/NESET_AR_2020_Future-of-language-education_Full-report.pdf.
[58] Ten pat.
[59] European Agency. Inclusive education in Finland, https://www.european-agency.org/sites/default/files/Inclusive-Education-in-Finland.pdf.

- **specialiuoju**, jeigu sustiprintas individualus mokymosi planas neveikia - vietinės valdžios institucijos priima sprendimą dėl specialiosios ugdymo(si) pagalbos, sudaromas dar vienas naujas individualus planas, kuris turi būti peržiūrimas du kartus per mokslo metus.

2016 m. duomenimis, Suomijoje 16,3 proc. pagrindinio ugdymo moksleivių gavo sustiprintą, o 8,9 proc. – specialiąją pedagoginę pagalbą.[60]

Dar vienas labai svarbus Suomijos ugdymo turinio aspektas – **vertinimo pasitelkimas mokymosi procesui**. Nuostata, kad vertinimas padeda mokytis, yra esminė mokymosi proceso dalis. Siekiant suteikti pagalbos mokytojams, ugdymo turinyje nacionaliniu, vietiniu ir mokyklos lygmeniu yra pateikiami kriterijai pasiekimams įvertinti šeštoje ir devintoje klasėje. Tačiau svarbiausia vertinimo dalis yra patarti ir padrąsinti moksleivius. Moksleiviai negali būti lyginami vieni su kitais, jie skatinami reflektuoti savo mokymąsi ir tikslus. **Mokytojų vaidmuo** – padėti mokiniams suprasti savo tikslus ir atpažinti stiprybes bei poreikius. Mokytojai suteikia galimybes moksleiviams stiprinti savo paties ir bendraklasių darbo ir pažangos vertinimo įgūdžius. Vertinimas padeda mokiniams tapti visą gyvenimą besimokančiais asmenimis[61].

Estijos nacionalinio ugdymo turinio specifika

Estijos nacionalinis ugdymo turinys, už kurį yra atsakinga Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija, numato tikslus, laukiamus rezultatus, vertinimo kriterijus ir procedūras, reikalavimus mokymo(si) bendruomenei, mokymo ir švietimo organizavimą, mokyklos baigimo tvarką, taip pat apibrėžia švietimo standartus bendrojo ugdymo mokyklose besimokantiems moksleiviams, patiriantiems įvairaus pobūdžio mokymosi sunkumų[62]. Kiekviena mokykla, remdamasi nacionaliniu ugdymo turiniu, kuria **mokyklos ugdymo programą**, kurioje numatomi mokyklos pasirinkimai, priklausomai nuo unikalių mokyklos charakteristikų[63]. Taip pat sudaryta galimybė mokykloms kurti **individualias ugdymo programas** moksleiviams, patiriantiems mokymosi sunkumų[64].

Kaip teigia tyrimo metu kalbinti ekspertai, nacionalinis **ugdymo turinys yra orientuotas į rezultatus**, apibrėžiant **mokymosi siekinius**, kurie turėtų būti **pasiekti kas trejus metus** (3, 6, 9 ir 12 bendrojo ugdymo metais). Siekiniai akcentuoja **kompetencijas:**

- socialines kompetencijas;
- savęs valdymo kompetencijas;
- mokymosi įgūdžius;
- komunikacinius gebėjimus;
- verslumą;
- dalykines kompetencijas.

---

[60] Key Figures on Early Childhood and Basic Education in Finland. Retrieved from: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/key-figures-on-early-childhood-and-basic-education-in-finland.pdf.
[61] Finnish national agency for education. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf.
[62] Riigi Teataja. Basic Schools and Upper Secondary Schools Act. 2010. https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/525062014005/consolide/current.
[63] Ten pat.
[64] Ten pat.

Taip pat akcentuojama būtinybė mokykloms užtikrinti paramą moksleivių psichologiniam, fiziniam, socialiniam, etiniam ir emociniam vystymuisi, sudaryti tinkamas sąlygas subalansuotam savęs realizavimui, gebėjimų vystymui, mokslu grįsto požiūrio formavimui[65].

Remiantis Estijos švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos interviu metu suteikta informacija, išskirtinos esminės **bendrojo ugdymo turinio savybės**:

- ugdymo turinys yra orientuotas į **kompetencijas**;
- ugdymo turinys akcentuoja **vertybes**;
- **mokomieji dalykai** yra sugrupuoti į aštuonias sritis: kalbos ir literatūra, užsienio kalbos, matematika, gamtos mokslai, socialiniai mokslai, menai, technologijos, fizinis lavinimas, papildomai dėstomos religijos bei karjeros studijos, o aukštesniojo vidurinio ugdymo programoje ir nacionalinės gynybos, ekonomikos bei verslo administravimo dalykai[66];
- yra skatinama skirtingų **dalykų integracija**, tačiau, ekspertų teigimu, **mokytojams dar trūksta reikalingų metodologinių žinių**;
- mokymas yra orientuotas į moksleivius.

Ministerijos atstovų teigimu, Estijos ugdymo turinys suteikia daug lankstumo: numatytiems mokymosi rezultatams pasiekti gali būti pasirenkamos įvairios pedagoginės strategijos bei mokomoji medžiaga, būdai, kaip integruoti skirtingus dalykus, ir pan. Jų nuomone, nuo mokytojo kompetencijos ir pasitikėjimo priklauso tinkamų būdų mokymosi procesui ir ugdymo turinio įgyvendinimui pasirinkimas. Kaip teigė kalbinti ekspertai, **ateityje ugdymo turiniui planuojama suteikti dar daugiau lankstumo**.

Kita vertus, tyrimo metu kalbintos edukologijos psichologijos ekspertės vertinimu, Estijos ugdymo programą sudaro labai platus turinys, nesudarant sąlygų moksleiviams mokytis lėtai ir pasiekti ilgalaikius rezultatus tiek žinių, tiek įgūdžių srityse. Anot jos, vienas iš kognityvinių mokslų principų yra būtent lėtas, gilus ir **ilgalaikius rezultatus bei ilgalaikes kompetencijas** galintis kurti mokymosi principas. Didelis ir greitai turimas įsisavinti žinių ir įgūdžių kiekis, ekspertės teigimu, gali prisidėti prie mokinių pervargimo, sukelti nelaimingumo jausmą, depresijos simptomų ir pan., todėl krūvio ir mokymosi tempo aspektas yra labai svarbus siekiant **emocinės moksleivių gerovės.**

Nyderlandų bendrojo ugdymo turinio specifika

Kaip teigė interviu metu kalbinti ekspertai, Nyderlanduose nėra tokio ugdymo turinio, kuris turėtų būti dėstomas visose mokyklose vienodu metu. Jau ilgą laiką, ir tai yra įtvirtinta Nyderlandų Konstitucijoje, **mokyklos turi laisvę pasirinkti, kaip mokyti moksleivius.** Pagrindinis tikslas yra taip parengti moksleivius, kad jie gebėtų išlaikyti vidurinio ugdymo nacionalinį egzaminą bei mokyklos egzaminą, kuris leistų įvertinti moksleivių profesionalumo lygmenį. Paprastai tikrinamos olandų kalbos, matematikos ir anglų kalbos žinios. Vyriausybė numato kriterijus ir tikslus, į kuriuos šalies mokyklos turi fokusuotis. Tačiau dauguma šalies mokyklų pasirenka gana panašius mokymo būdus, kadangi siekia parengti moksleivius bendriems nacionaliniams egzaminams.

---

[65] Riigi Teataja. Basic Schools and Upper Secondary Schools Act. 2010. Retrieved from: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/525062014005/consolide/current.

[66] Riigi Teataja. Basic Schools and Upper Secondary Schools Act. 2010. Retrieved from: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/525062014005/consolide/current.

Kalbant apie švietimo srities pokyčius Nyderlanduose, paskutiniai dideli pokyčiai buvo įgyvendinti gana seniai, prieš tris dešimtmečius. 2008 m. bandyta šią temą grąžinti, bet buvo nutarta, kad svarbūs pokyčiai turi būti daromi ne politikų, bet inicijuojami pačių mokytojų. Vienas iš įvykusių pokyčių – **pradinio ugdymo egzamino panaikinimas**, suteikiant **svarbų vaidmenį mokytojams** patarti moksleiviams, kokį ugdymo kelią jiems rinktis tolesnėse klasėse (žr. plačiau 3.1.2). Mokyklos, turėdamos gana daug laisvės, kaip mokyti moksleivius, paprastai samdo **mokytojus ekspertus**, kurie pateikia jų vertinimu geriausius metodus nacionaliniu lygmeniu nustatytiems tikslams pasiekti ir šie metodai paprastai naudojami daugumos mokytojų.

Mokyklose mokoma šių pagrindinių dalykų: olandų kalbos, matematikos, anglų kalbos, ekonomikos, fizikos, chemijos. Pastaruoju metu neretai sujungiami dalykai ir dėstomi, pavyzdžiui, socialiniai mokslai arba sujungiama fizika ir chemija arba užsienio kalbos, kadangi visuomenėje moksleiviams reikalinga mokėti susieti žinias ir įgūdžius. Vis dėlto, ar mokymas bus labiau integruotas ar ne, priklauso nuo mokyklų – vienos iš jų yra labiau **tradicinės,** kitos linkusios labiau taikyti **integruotą dalykų mokymo** modelį. Taip pat yra dvikalbės mokyklos, kurios orientuojasi į **tarpkultūrinių įgūdžių** ugdymą. **Įtraukusis ugdymas** Nyderlanduose dažnai yra pilietiškumo dalyko dalis, taip pat apie šį aspektą diskutuojama dėstant socialinius mokslus, istoriją. Švietimas yra orientuotas į moksleivių supažindinimą su įvairiomis kultūromis, ypač tomis, kurias atstovauja jų bendraklasiai[67].

Švietimas, kuris tinka kiekvienam moksleiviui

Nuo 2014 m. Nyderlanduose suteikiama galimybė kiekvienam specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiam moksleiviui mokytis įprastose bendrojo ugdymo mokyklose. Mokyklos yra atsakingos už švietimo teikimą kiekvienam besimokančiajam, nepaisant jo mokymosi poreikių ar pagalbos mokytis poreikių. Ugdymo programos mokymosi sunkumų patiriantiems moksleiviams yra kuriamos vietiniu lygmeniu kartu su kitomis mokyklomis ir vietinėmis švietimo institucijomis. Jeigu mokykla negali pasiūlyti moksleiviui reikalingos pagalbos, ji turi pasiūlyti kitą, pagalbą galinčią suteikti mokyklą. Mokykla sudaro individualų mokymosi planą kiekvienam moksleiviui, kuriam teikiama specialioji pedagoginė pagalba.

Esminiai įtraukiojo ugdymo(si) strategijos bruožai:

- nepamirštamas nei vienas moksleivis, išsilavinimas bendrojo ugdymo mokyklose teikiamas kiekvienam;
- bendradarbiavimas tarp pradinio, vidurinio, profesinio ir specialiojo ugdymo(si) mokyklų;
- bendradarbiavimas tarp mokyklų ir kitų organizacijų, atsakingų už vaikų gerovę (sveikatos organizacijos, jaunimo priežiūros centrai ir pan.);
- bendradarbiavimas tarp visų suinteresuotųjų pusių: mokyklų vadovybės, mokytojų, tėvų.

Šaltinis: Country Education for Netherlands – Systems of support and specialist provision, https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/systems-of-support-and-specialist-provision.

Kalbant apie specialiųjų ugdymo(si) poreikių moksleivius, pastarąjį dvidešimtmetį stebima auganti tendencija įtraukti juos į bendrą mokymąsi įprastose mokyklose. Tiek bendrojo ugdymo mokyklose, tiek specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokyklose besimokantiems moksleiviams keliami

[67] European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Country Education for Netherlands – Systems of support and specialist provision. 2020. https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/systems-of-support-and-specialist-provision.

tie patys ar labai panašūs mokymosi tikslai ir jeigu matomas poreikis, užtikrinama papildoma pagalba[68].

Apibendrinimas

Atlikta pasirinktų užsienio šalių švietimo sistemų analizė parodė bendrą tendenciją stiprinti **lygių mokymosi galimybių** principo įgyvendinimą sudarant sąlygas pradėti **mokymąsi** ugdymo sistemoje **kuo anksčiau** – Škotijoje ir Nyderlanduose vykdomas **septynerių metų pradinis ugdymas**, kuris prasideda nuo 4 arba 5 metų amžiaus, Suomijoje taikomas **priešmokyklinio ugdymo modelis nuo 6 metų amžiaus** bei planuojama šį amžių ankstinti vienais metais. Pabrėžiama, kad priešmokyklinis ugdymas ir pradinis ugdymas, jei jis prasideda anksčiau nei 7 m., turėtų remtis žaidimais ir žaidybiniais elementais grįstu mokymu. Estijoje priešmokyklinis ugdymas nėra privalomas, tačiau skatintinas, o pradinis prasideda šiek tiek vėliau – nuo 7 metų amžiaus; taip pat **gana ilgas pradinio ugdymo laikotarpis – vidutiniškai šešeri metai** (plačiau apie bendrojo ugdymo trukmę žr. 4 lentelę). Matyti, kad pati bendrojo ugdymo struktūra yra nukreipta į kuo ankstesnės švietimo pagalbos ir lygių mokymosi galimybių suteikimą – ankstesnį **priešmokyklinį ugdymą ir ilgesnį pradinį ugdymą, taip sudarant sąlygas tolesniam sėkmingam mokymuisi bei mokymuisi visą gyvenimą**, todėl ypač akcentuotinas pradinio ugdymo mokytojų rengimo kokybės klausimas.

Švietimo sistemos yra **decentralizuotos** – vietinės institucijos yra atsakingos už mokyklų administravimo ir vadybos klausimus Škotijoje, Suomijoje, Nyderlanduose ir Estijoje. Kalbant apie moksleiviams skirto turinio kūrimą, mokyklos Škotijoje ir Estijoje turi autonomiją kurti savo **mokyklos ugdymo turinį** remiantis nacionalinių ugdymo turinių gairėmis, Suomijoje yra trys ugdymo turiniai: nacionalinis, vietinis ir mokyklos, o Nyderlanduose apskritai nėra nacionalinio ugdymo turinio, kadangi mokyklos turi išskirtinę laisvę teikti išsilavinimą ir privalo atsižvelgti tik į nacionalinius ugdymo tikslus moksleiviams (žr. 4 lentelę). Taigi, nacionalinį ugdymo turinį stengiamasi kurti bendrojo pobūdžio, pateikiantį tik gaires, siekinius, suteikiančius daug laisvės mokykloms ir mokytojams, taip pat orientuoti į **kompetencijų ugdymą** ir **dalykų integraciją**. Tokiu būdu skatinamas stipresnis mokytojų įsitraukimas į švietimo procesus – mokytojai skatinami nuolat domėtis, mokytis ir kurti, gerinama mokymo kokybė, palaikoma mokyklų lyderystė.

Kalbant apie **įtraukųjį ugdymą**, siekiama orientuoti mokymosi procesą į individualius kiekvieno moksleivio poreikius, suteikti kiekvienam vaikui tinkamiausias mokymosi galimybes:

- Škotijoje veikia programa *Getting it right for every child* (angl. *tinkama kiekvienam vaikui*), pasitelkiami mokytojų padėjėjai klasėse;
- Suomijoje teikiama pagalba trimis lygmenimis: bendruoju, sustiprintu ir specialiuoju, veikia į individualius moksleivių poreikius ir jų potencialo realizavimą orientuota programa „Teisė mokytis“ (angl. *Right to learn*);
- Estijoje veikia vietinio lygmens centrai, kuriuose dirbantys specialieji pedagogai, atsiradus poreikiui, patys vyksta į mokyklas ir teikia pagalbą mokytojams ir moksleiviams;

[68] European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Country Education for Netherlands – Systems of support and specialist provision. 2020. https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/systems-of-support-and-specialist-provision.

- Nyderlanduose veikia programa „Švietimas, kuris tinka kiekvienam“ (angl. *Education that fits every learner*).

Organizuojant tokias programas nacionaliniu lygmeniu, įtraukiama ir keičiama mokyklos bendruomenė, keičiasi pats mokytojo vaidmuo (plačiau apie mokytojo vaidmenį žr. 4 lentelę) – mokytojas turi gebėti prisitaikyti prie kiekvieno moksleivio, todėl jam reikalingos socialinės ir psichologijos žinios apie mokymosi technikas ir procesus, apie tai, kaip suteikti pagalbą mokymosi sunkumų ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams. Kadangi įtraukiojo ugdymo kryptis yra gana nauja visose šalyse, labai svarbu mokytojams suteikti reikiamą paramą – žinias, metodus, suteikti galimybę ir skatinti konsultuotis su specialiaisiais pedagogais, turėti konsultantus klasėje ir pan.

Pasirinktų užsienio šalių švietimo sistemose akcentuojami šie aspektai: **individualaus** moksleivio potencialo ir **pažangos** siekimas, **moksliniais tyrimais** grįstas **mokymas(is), kognityvinių įgūdžių** taikymas mokymosi procesuose, **mokyklos** kultūros, **lyderystės stiprinimas**, **skaitmeninės technologijos**, **tarpdisciplinišku**mas, **dalykų integracija**, moksleivių ir mokytojų **gera savijauta**. Škotijoje, Suomijoje ir Nyderlanduose pabrėžiamas **mokytojo** kaip **inovatoriaus**, dalyvaujančio ugdymo turinio kūrime, atliepiančio individualius poreikius, bei moksleivio **pažangos vertintojo (vertinimas turi padėti mokymosi procesui)** vaidmuo – siekiama mažinti centralizuotų mokinių pasiekimų patikrinimų, pavyzdžiui, Škotijoje nacionaliniai egzaminai atsiranda tik nuo 15–16 metų amžiaus, Suomijoje ir Olandijoje tik baigiant vidurinę mokyklą (žr. 4 lentelę).

Taigi, analizuojamų šalių nacionalinių ugdymo turinių tendencijos pabrėžia mokyklų autonomijos, mokytojų įsitraukimo į ugdymo turinio kūrimą principą, mokyklų lyderystę. Todėl ir būsimųjų pedagogų rengėjams tenka užduotis (atsižvelgiant į besikeičiančius reikalavimus mokytojams) rengti savarankiškus, turinį ne tik taikyti, bet ir kurti gebančius, nuolat besimokančius ir moksliniais tyrimais besiremiančius mokytojus profesionalus (ryškus pasikeitęs mokytojo vaidmuo), kurie gali užtikrinti gerą mokymosi kokybę.

4 LENTELĖ. MOKYMOSI TRUKMĖ, UGDYMO TURINYS, MOKYTOJO VAIDMUO IR NACIONALINĖ VERTINIMO SISTEMA SKIRTINGOSE ŠALYSE

	JK (ŠKOTIJA)		SUOMIJA			NYDERLANDAI		ESTIJA		
	Pradinis ugdymas	**Vidurinis ugdymas**	**Priešmokyklinis ugdymas**	**Pagrindinis ugdymas (pradinis ir žemesnysis vidurinis ugdymas)**	**Vidurinio ugdymo mokyklos-gimnazijos / profesinės mokyklos**	**Pradinis ugdymas**	**Vidurinis ugdymas**	**Priešmokyklinis ugdymas**	**Pagrindinis ugdymas (pradinis ir žemesnysis vidurinis ugdymas)**	**Vidurinis ugdymas gimnazijų arba profesinių mokyklų lygmeniu**
Moksleivių amžius	4/5 – 11/12 metų. Nuo 5 metų yra privalomas.	11/12–16/17 metų privalomas, tačiau dauguma mokosi iki 18 metų.	Nuo 6 metų amžiaus privalomas. Vykdomas eksperimentas sudarant lanksčias sąlygas priešmokyklinį ugdymą lankyti nuo 5 metų. Tikėtina, priešmokyklinis ugdymas bus ankstinamas.	Nuo 7 iki 16 metų amžiaus. Pradinis ugdymas – nuo 7 iki 12 metų. Žemesnysis vidurinis ugdymas – nuo 12 iki 16 metų.	Nuo 16 iki 19 metų. Privalomas ugdymas iki 16/17 m.	Nuo 4/5 metų iki 11/12 metų. Nuo 5 metų yra privalomas.	Nuo 12 iki 16 metų privalomas. Paprastai mokomasi iki 18 metų.	Nėra privalomas, tačiau jį lanko dauguma 4–7 metų vaikų.	Nuo 7 iki 16 metų. Pradinis ugdymas – nuo 7 iki 12 metų. Žemesnysis vidurinis ugdymas – nuo 12 iki 16 metų.	Nuo 16 iki 19 metų.
Mokymosi trukmė	Septyneri metai.	Penkeri metai.	Vieni metai. Planuojama įvesti dvejų metų priešmokyklinį ugdymą.	Pradinis ugdymas – šešerius metus. Žemesnysis vidurinis ugdymas – trejus metus.	Treji metai.	Septyneri metai.	Penkeri metai.		Pradinis ugdymas – šešerius metus. Žemesnysis vidurinis ugdymas – trejus metus.	Treji metai.
Ugdymo turinys	Nuoseklus **nacionalinis ugdymo turinys** (angl. *curriculum for excellence*), skirtas 3–18 metų moksleiviams. Pirmoji vidurinio ugdymo pusė (iki 15/16 metų amžiaus) – tęstinis pradinio ugdymo mokymas, atsižvelgiant į plataus bendrojo ugdymo turinio (angl. *broad general education*) gaires. Vyresnėse klasėse vadovaujamasi antrosios nacionalinio ugdymo turinio dalies (angl. *senior phase*) gairėmis.		Nacionalinis ugdymo turinys, skirtas ankstyvajam ugdymui. **Nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik gairės, tikslai (angl. *national framework curriculum*), o atsakingos vietos institucijos besiremdamos šiomis gairėmis kuria **vietinio**	Nacionalinis ugdymo turinys, skirtas pagrindiniam ugdymui. **Nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik gairės, tikslai (angl. *national framework curriculum*), o atsakingos vietos institucijos besiremdamos šiomis gairėmis kuria **vietinio**	Nacionalinis ugdymo turinys, skirtas aukštesniajam viduriniam ugdymui. **Nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik gairės, tikslai (angl. *national framework curriculum*), o vietos atsakingos institucijos besiremdamos	**Nėra nacionalinio ugdymo turinio,** nacionaliniu lygmeniu numatomi tik tikslai. Mokyklos turi savo ugdymo turinius.	**Nėra nacionalinio ugdymo turinio,** nacionaliniu lygmeniu numatomi tik tikslai. Mokyklos turi savo ugdymo turinius.	Nacionalinis ugdymo turinys, skirtas ankstyvajam ugdymui. **Nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik gairės, tikslai (angl. *national framework curriculum*), o atsakingos vietos institucijos, remdamosi šiomis gairėmis, kuria **vietinio lygmens ugdymo turinį.**	Nacionalinis ugdymo turinys, skirtas pagrindiniam ugdymui. **Nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik gairės, tikslai (angl. *national framework curriculum*), o atsakingos vietos institucijos besiremdamos šiomis gairėmis	Nacionalinis ugdymo turinys, skirtas aukštesniajam viduriniam ugdymui. **Nacionaliniu lygmeniu** teikiamos tik gairės, tikslai (angl. *national framework curriculum*), o atsakingos vietos institucijos besiremdamos

	Mokyklos veikia autonomiškai ir kuria savo **mokyklos ugdymo turinį.** **Raštingumas, matematiniai gebėjimai ir sveikata bei gerovė** – dalykai, kuriuos privalu išmanyti visų dalykų mokytojams. Ugdymo turinyje nurodoma, **ką mokinys turi žinoti** ar pasiekti konkrečioje srityje ir **kaip pasiekti bei matuoti šią pažangą.**		**lygmens ugdymo turinį.** Kiekviena **mokykla** kuria savo **ugdymo turinį.**	**lygmens ugdymo turinį.** Kiekviena **mokykla** kuria savo **ugdymo turinį.**	šiomis gairėmis kuria **vietinio lygmens ugdymo turinį.** Kiekviena **mokykla** kuria savo **ugdymo turinį.**			Kiekviena **mokykla** kuria savo **ugdymo turinį.**	kuria **vietinio lygmens ugdymo turinį.** Kiekviena **mokykla** kuria savo **ugdymo turinį.**	šiomis gairėmis kuria **vietinio lygmens ugdymo turinį.** Kiekviena **mokykla** kuria savo **ugdymo turinį.**
Mokytojo vaidmuo	Mokytojai yra savarankiški ir **savo nuožiūra** kuria bei **taiko** mokyklos **ugdymo turinį** moksleiviams. **Kompetentingi ir motyvuoti** mokytojai, kurie gali įkvėpti moksleivius, teikia mokymosi pagalbą kiekvienam vaikui pagal jo poreikius. Raštingumas, matematiniai gebėjimai ir sveikata bei gerovė – visų pedagogų atsakomybė. Veikia stipri mokytojų sąjunga. **Pradinio ugdymo** mokytojai dėsto **skirtingus dalykus**, o vidurinio ugdymo mokytojai yra **dalykininkai**.		Mokytojai yra **aukšto lygmens kvalifikuoti visuomenėje vertinami ekspertai**. Mokytojai aktyviai įsitraukia į **ugdymo turinio kūrimą** (nacionaliniu, vietiniu ir ypač mokyklos lygmeniu), turi daug **laisvės mokymo procese, pasitikima jų kompetencija** ir gebėjimu mokytis patiems. Veikia stipri mokytojų bendruomenė. Mokytojų vaidmuo – padėti visiems mokiniams suprasti savo tikslus ir atpažinti stiprybes bei poreikius, išmokyti moksleivius save vertinti ir taip nuolat mokytis. **Pradinio ugdymo** mokytojai dėsto **skirtingus** dalykus, o **vidurinio ugdymo** mokytojai yra **dalykininkai.**			Mokytojai Nyderlanduose atlieka svarbų vaidmenį patardami moksleiviams, kokį vidurinio ugdymo kelią jiems rinktis. Mokytojai naudojasi **skirtingomis mokymosi strategijomis**, suteikia mokymosi **pagalbą** moksleiviams. Mokytojai ekspertai kuria metodus mokykloms, kuriuos taiko dauguma kitų mokytojų. **Pradinio ugdymo** mokytojai dėsto **skirtingus dalykus,** o **vidurinio ugdymo** mokytojai yra **dalykininkai.**		Siekiama, kad ateityje mokytojai turėtų dar daugiau laisvės įgyvendindami ugdymo turinį. Estijoje veikianti edukologijos psichologų tyrimų grupė skatina akcentuoti **mokytojo vaidmenį perduodant moksleiviams mokymosi strategijas, būdus, žinias ir praktikas** apie žmogaus smegenų veikimą bei padedant pasirinkti tinkamiausius. **Pradinio ugdymo** mokytojai dėsto **skirtingus dalykus**, o **vidurinio ugdymo** mokytojai yra **dalykininkai.**		
Moksleivių pasiekimų vertinimas	Nėra nacionalinių egzaminų. Mokytojai vertina moksleivių pažangą, moksleiviai taip pat patys save vertina.	Mokytojai vertina moksleivių pažangą, moksleiviai taip pat patys save vertina. Nacionaliniai egzaminai – nuo 3–4 vidurinio ugdymo metų (15/16 m. amžiaus).	Nėra.	Nėra nacionalinių egzaminų. Mokytojai vertina moksleivių pažangą, moksleiviai taip pat patys save vertina.	Nacionaliniai egzaminai baigiant vidurinę mokyklą.	Nėra nacionalinių egzaminų. Mokytojai vertina moksleivių pažangą. Žinių patikrinimo testai organizuojami mokyklos lygmeniu.	Žinių patikrinimo testai organizuojami mokyklos lygmeniu. Nacionaliniai egzaminai baigiant mokyklą.	Nėra.	Standartizuotų testų patikrinimai tiek pradinio ugdymo klasėse, tiek žemesniojo vidurinio.	Nacionaliniai egzaminai baigiant mokyklą.

Šaltinis: sudaryta PPMI.

3.2 Lietuvos švietimo politikos kryptys ir numatomi pokyčiai

Apžvelgus pasirinktų užsienio šalių švietimo sistemų (struktūrų ir ugdymo turinių) ypatumus ir išskirtinius bruožus, šiame, švietimui skirtame skyriuje, svarbu aptarti ir dabartinę Lietuvos švietimo situaciją, esamus pagrindinius iššūkius bei planuojamus pokyčius. Švietimo sistemų ir politikos kontekstas bei tendencijos yra svarbios pedagogų rengimui bei pačiam pedagogų rengimo modeliui, kuris yra formuojamas tyrimo metu.

3.2.1 Švietimo sistemos iššūkiai ir galimybės

Lietuvos kontekste sisteminį pokytį link atvirumu, komunikabilumu, lankstumu, adaptyvumu, kūrybiškumu grįsto švietimo modelio, aktualaus atliepiant transformacijas visuomenėje, įtvirtina 2015 m. gruodžio 21 d. paskelbta Geros mokyklos koncepcija, kurioje pateikiamos modernaus mokymosi tendencijų gairės. Koncepcija numato „mokyklos, kaip besimokančios bendruomenės, mokytojų kaip mokinių, šiuolaikinio mokymosi būdų, ugdymo(si) organizavimo ir aplinkų įvairovės, mokymosi ir gyvenimo mokykloje susiliejimo, kitokios valdymo kultūros“ idėją[69].

Lietuvoje privalomojo ugdymo struktūra sudaro keturios pakopos[70]. Ikimokyklinis ugdymas yra organizuojamas iki 7 metų amžiaus, **priešmokyklinį ugdymą** ir drauge **privalomą ugdymą** pradedant **nuo 6 metų** (žr. 11 pav.). Taip pat yra planuojama šį ugdymą ankstinti vienais metais (žr. 3.2.2) tuo siekiant suteikti kuo ankstesnę pagalbą tiems moksleiviams, kuriems jos reikia, bei stiprinti lygias mokymosi galimybes visiems moksleiviams. Šios tendencijos stebimos ir kitų šalių bendrojo ugdymo struktūrose (žr. 3.1.2). Priešmokyklinis ugdymas šiuo metu gali būti teikiamas nuo 5 metų tėvų sprendimu. **Pradinis ugdymas** vykdomas ketverius metus – **nuo 7 iki 11 metų** amžiaus (žr. 11 pav.) – taigi vidutiniškai dvejais metais trumpiau nei šio tyrimo metu analizuotų šalių bendrojo ugdymo sistemose. **Pagrindinis ugdymas** privalomas yra **šešerius metus** – nuo 11 iki 16 metų, o **vidurinis ugdymas** yra neprivalomas ir trunka **dvejus metus** (žr. 11 pav.).

11 PAVEIKSLAS. LIETUVOS BENDROJO UGDYMO SISTEMOS STRUKTŪRA

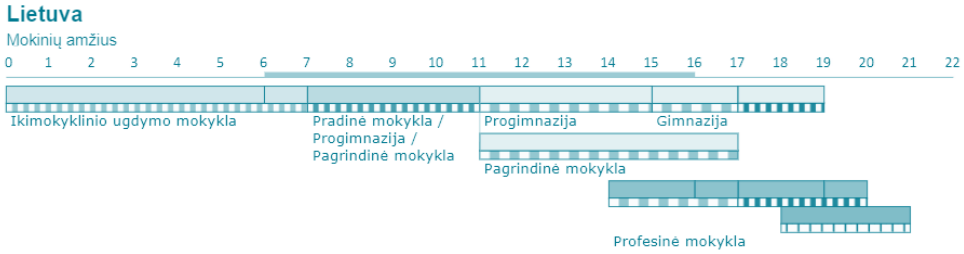

Šaltinis: The Structure of the European Education systems 2020/21, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/structure-european-education-systems-202021-schematic-diagrams_en.

[69] Geros mokyklos koncepcija, 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308.
[70] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Priešmokyklinis ugdymas. 2019. https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-priesmokyklinis-ugdymas/vaiku-priemimas.

Tarptautiniai moksleivių pasiekimus matuojantys rezultatai yra prieštaringi. Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) tarptautinio penkiolikmečių tyrimo (PISA) duomenimis, Lietuva pagal mokinių rezultatus visose trijose atliekamo tyrimo srityse (skaitymo, matematinio ir gamtamokslinio raštingumo) atsilieka nuo EBPO vidurkio, t. y. demonstruoja statistiškai reikšmingai žemesnius Lietuvos mokinių pasiekimus kitų šalių kontekste. (žr. 12 pav.).

12 PAVEIKSLAS. LIETUVOS IR EBPO ŠALIŲ VIDURKIO PALYGINIMAS PAGAL REZULTATUS PISA TYRIME 2018 M.

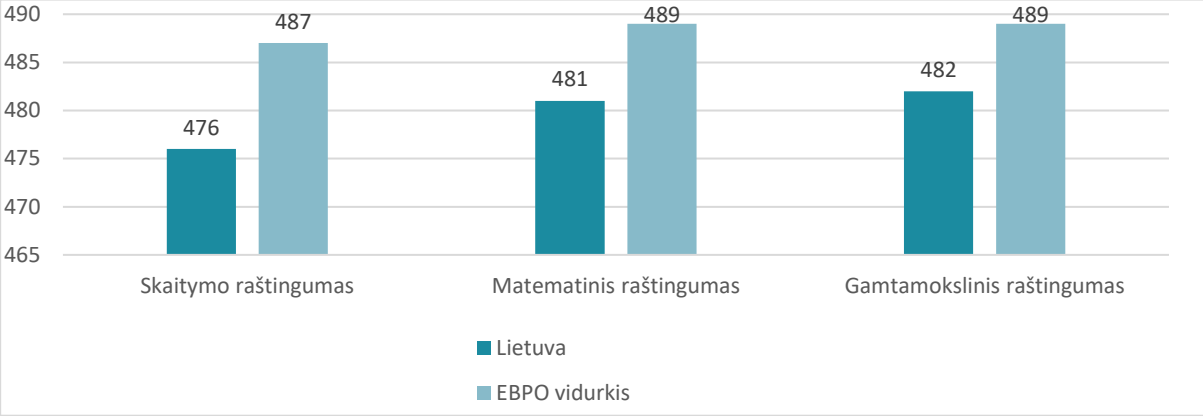

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis OECD (2019), PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/5f07c754-en.

Taip pat PISA rezultatai rodo **didelius skirtumus** tarp skirtingo socioekonominio ir kultūrinio (SEK) statuso vaikų, be to, jie yra susiję su gyvenamosios vietovės dydžiu: kaimo vietovėse yra daugiau žemesniam SEK statusui priklausančių mokinių, o miestuose mokinių SEK statusas yra aukštesnis. Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo (NMPP) duomenys taip pat rodo, kad skirtumai tarp didmiesčio, miesto ir kaimo mokinių pasiekimų dideli visose klasėse, kuriose atliekamas šis pasiekimų patikrinimas (4-oje, 6-oje ir 8-oje). Dideli ir pagrindinių ugdymo pasiekimų patikrinimo bei valstybinių brandos egzaminų rezultatų skirtumai pagal vietovę: kaimo vietovėse mažiau mokinių pasiekia vidutinius ar aukštesnius rezultatus[71]. Tokie mokinių pasiekimų duomenys rodo, kad švietimo paslaugų kokybės ir prieinamumo iššūkiai išlieka aktualūs.

Kalbant apie miesto ir regiono skirtumus – didelis atotrūkis matomas ir tarp vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme, skaičiaus. Regionuose ikimokykliniame ugdyme dalyvauja dvigubai mažiau vaikų dėl tokios paslaugos riboto prieinamumo. Savo ruožtu PISA, PIRLS, TIMSS tyrimų rezultatai rodo, kad vaikai, kurie dalyvauja ikimokykliniame ugdyme bent dvejus metus, demonstruoja žymiai geresnius matematinius ir kalbinius pasiekimus mokykloje.

Kita vertus, naujausioje TIMSS tyrimo ataskaitoje apie mokinių matematikos ir gamtos mokslų rezultatus, matoma pozityvi situacija[72] (žr. 13 pav.). Pagal ketvirtokų matematikos pasiekimus Lietuva atsiduria dvyliktoje vietoje iš 58 tyrime dalyvavusių valstybių ir turi aukštesnį rezultatą nei

[71] Nacionalinės švietimo agentūros duomenys, 2019.

[72] TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science. TIMSS&PIRLS International Study Centre. 2019. http://www.timss.org/.

Nyderlandai (14 vieta) ir Suomija (19 vieta). Pagal ketvirtokų pasiekimus gamtos moksluose Lietuva yra 10-oje vietoje, Suomija 6-oje, o Nyderlandai 27-oje vietoje. Aštuntokų rezultatai yra dar geresni ir pagal matematikos pasiekimus jie atsiduria 8-oje vietoje, o pagal gamtos mokslų pasiekimus 7-oje vietoje. Taigi, Lietuvoje stebimas, nors ir **lėtas**, mokinių **pasiekimų** rezultatų **gerėjimas.**

13 PAVEIKSLAS. LIETUVOS MOKINIŲ REZULTATŲ TIMSS (MATEMATIKOS 4 IR 8 KL.) TYRIME POKYČIAI 2003–2019 M.

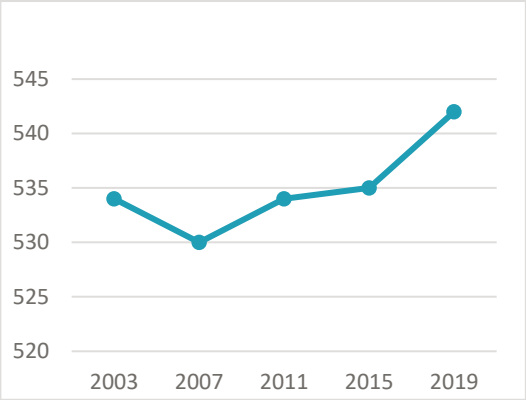

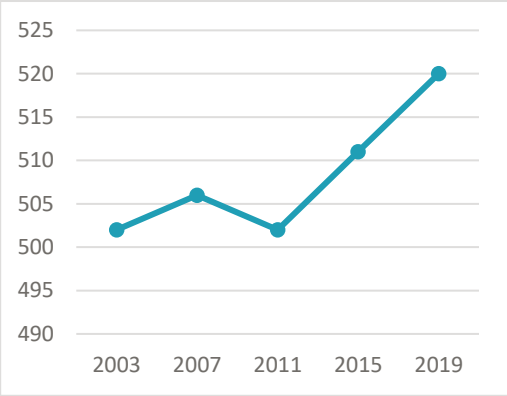

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis TIMSS 2019 International Reports: https://timss2019.org/reports/achievement/.

Kaip teigiama Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo dokumente, gerinant mokinių pasiekimus, svarbu siekti, kad gerėtų ir žemiausių pasiekimų mokinių, ir gabiausiųjų mokymosi rezultatai[73]. Tačiau esant tokiems iššūkiams kaip socioekonominė nelygybė, išlieka ir nemaža itin žemą pažangumą demonstruojančių mokinių dalis, kuri stabdo bendrą mokinių pasiekimų vidurkio gerėjimą[74]. Dėl to dar kartą išryškėja **įtraukiojo ugdymo** svarba ir jo elementų integravimo į ugdymo turinį bei pedagogų rengimo programas reikšmė.

Įgyvendinant Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos prioritetus, 2015 m. gruodžio 21 d. patvirtinta Geros mokyklos koncepcija, kurios sėkmė labiausiai priklauso nuo profesinių (dalykinių, pedagoginių) ir bendrųjų (asmens bruožai) mokytojų kompetencijų:

- nuostatų pozityvumo: savivertės, tikėjimo, pasitikėjimo ir rūpinimosi mokiniais, darbo motyvacijos – domėjimosi savo dalyku ir darbu mokykloje, entuziazmo;
- profesionalumo: dalyko išmanymo, profesijai būtinų kompetencijų turėjimo ir išminties;
- asmeninio tobulėjimo: savistabos, mokymosi, atvirumo naujoms patirtims, judumo;
- subalansuoto kolektyvo: asmenybių įvairovės, vienas kito papildymo, mokytojų amžiaus ir lyties įvairovės, kartų kaitos[75].

Geros mokyklos Lietuvos švietimo būklės 2018-ųjų metų apžvalgoje akcentuojama, kad siekiant geresnių moksleivių rezultatų, svarbu **tobulinti ugdymo procesą pamokoje**. Nurodoma, kad geras yra toks ugdymas, kai **mokiniai skatinami aktyviai mokytis**, kai atsižvelgiama į **individualius mokinių**

[73] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos įgyvendinimas. Medžiaga diskusijoms. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius. 2015. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Valstybines_svietimo_2013-2022_metu_strategijos_igyvendinimas.pdf.

[74] I. Mikutavičienė. Švietimo ir socialinės nelygybės sąveikos fenomenas: Lietuvos kontekstas. 2009. https://vb.vdu.lt/object/elaba:1875432/.

[75] Geros mokyklos koncepcija, 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308.

ugdymosi poreikius ir galimybes. Pabrėžiama, kad daugumai mokytojų tai vis dar nelengva. Pamokų, kuriose mokiniai aktyviai mokosi, o mokytojai skatina juos mokytis atlikdami mokymosi padėjėjo, partnerio vaidmenį ar kuriose bent bandoma taip dirbti – mažiau nei pusė. Net trečdalis mokinių tėvų samdo vaikams korepetitorius ir tai rodo, kad mokinių mokymosi poreikiai nustatomi ir tenkinami nepakankamai gerai[76].

Lietuvos švietimo sistemos problemos taip pat sietinos su **iššūkiais pedagogų bendruomenėje**. 2019 m. švietimo būklės apžvalgoje pažymima, kad pedagogų skaičius šalies mokymo įstaigose mažėja, daugelyje mokyklų trūksta specialistų. Vidutinis bendrojo ugdymo mokyklose dirbančių pedagogų amžius 2018 m. – apie 49,7 metų, šis skaičius kiekvienais metais vis didėja, taigi stebima mokytojų senėjimo tendencija[77]. Iki 2030 m. numatomas aukštas pedagoginio personalo atnaujinimo poreikis – reikės pakeisti septynis iš devynių dabar dirbančių pedagogų. Šios tendencijos demonstruoja, kad senėjant pedagogų bendruomenei, į mokyklas svarbu pritraukti jaunų, motyvuotų ir aukštomis kvalifikacijomis pasižyminčių mokytojų, kurie ne tik faktiškai pakeistų į pensiją išėjusius kolegas, bet kartu su savimi atsineštų ir naujų žinių, kompetencijų, įgūdžių bagažą, reikalingą naujo ugdymo turinio sudarymui ir įgyvendinimui. Taip pat trūksta ir vyriškosios lyties mokytojų. Šiuo metu absoliučią daugumą mokytojų sudaro moterys, ypač ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme[78]. Tad siekiant didinti mokyklos bendruomenių įvairovę, vyrų pritraukimas rinktis mokytojo profesiją taip pat išlieka dideliu iššūkiu. Pastebimas didelis mokytojų veiklos kokybės tarp miestų ir regionų skirtumas – beveik pusė aukštos kvalifikacijos mokytojų dirba miestuose. Taip pat egzistuoja jau netolygaus mokytojų darbo krūvio miesto ir kaimo vietovėse ir mokytojo bei mokinių skaičiaus santykio iššūkiai.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje keliamas pagrindinis strateginis tikslas – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovės kėlimui, ugdyti veržlų ir savarankišką žmogų, atsakingai ir solidariai kuriantį savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Įgyvendinant šį tikslą, siekiama **geresnių** Lietuvos mokinių **mokymosi rezultatų**, taip pat **mokytojo asmenybės ugdymo** siekiant tokio pedagoginių bendruomenių lygio, kai jų daugumą sudaro **mąstantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai**[79]. Šiam tikslui pasiekti numatoma:

1) **Motyvuoti gabius jaunus žmones** rinktis karjerą formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigose. Kaip rodo 2019 m. LAMA BPO teikiami duomenys, ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogikos programos studentų surinko nesunkiai, tačiau gamtamokslinis ugdymas, kuriame rengiami matematikos, informatikos ir gamtos mokslų mokytojai, abiturientų netraukia. Aptariant oficialiuosius pastarųjų metų duomenis, daroma prielaida, jog mokytojų dalykininkų rengimas labiau tinka profesinių studijų programoms, į kurias stojama jau po bakalauro ar net magistrantūros studijų. Interviu su pedagogų rengimo centrų atstovais metu taip pat akcentuotas stiprus kandidatų į laipsnio nesuteikiančias pedagogines studijas pasirengimas. Kalbant apie bakalauro laipsnio pedagoginę kvalifikaciją teikiančias programas, 2020 m. pastebėtas didelis stojančiųjų dėmesys. Šis pasikeitimas siejamas su ŠMSM iniciatyva

[76] Lietuva. Švietimo būklės apžvalga. 2018. https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf.

[77] Švietimo būklės apžvalga, 2019, Vilnius, p. 3n2.

[78] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 2021–2030 m. investicijų poreikio į švietimo sistemą žemėlapis. Vilnius. 2020. https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/es_investicijos/Aktualizuotas%20svietimo%20zemelapis_2020%2008%2024.pdf.

[79] Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 2013 m. gruodžio 23 d., Nr. XII-745; Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimas: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Valstybines_svietimo_2013-2022_metu_strategijos_igyvendinimas.pdf; Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimo pusiaukelės rezultatai https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_2c5cc7a916ea17901273f8984a9ce793.pdf.

skatinti gabius ir motyvuotus stojančiuosius rinktis pedagogo profesiją skiriant 300 eurų stipendiją visiems į valstybės finansuojamas pedagoginių studijų vietas įstojusiems studentams. Kalbant apie motyvacijos vertinimą, kuris yra būtinas pretenduojant į pedagogo kvalifikaciją teikiančias studijų programas, teigiamą motyvacijos įvertinimą gavo 1 579 iš 1633 jame dalyvavusių asmenų (2019 m. – 703 iš 1368). Verta pabrėžti, kad nuo 2019 metų už teigiamą motyvacijos įvertinimą papildomų balų neskiriama, todėl priimti asmenys turi geresnius brandos atestatų rodiklius ir, manytina, yra geriau pasirengę studijoms[80]. Vis dėlto, lyginant tarp stojančiųjų populiariausių studijų ir pedagoginių studijų minimalaus konkursinio balo rodiklį, matomas ryškus skirtumas – pedagoginių studijų minimalus konkursinis balas žymiai žemesnis[81]. Taip pat skiriasi konkursinių balų vidurkis tarp stojančiųjų į kolegijose ir universitetuose organizuojamas pedagogines studijų programas, kolegijose priimant žemesnius balus turinčius studentus[82]. Dar vienas iš motyvacijos skatinimo įrankių yra mokytojų atlyginimų didinimas – kaip rodo atlikta mokytojų darbo užmokesčio apžvalga, 2018–2019 m. mokytojų vidutinis darbo užmokestis didėjo 23 proc., darbo užmokestis augo tiek kaimo, tiek miesto įstaigose panašiu dydžiu, tačiau išliko didesnis miesto mokyklose[83]. Atsižvelgiant į vidutinio darbo užmokesčio šalyje didėjimo tendencijas, ekonominę situaciją bei strateginį tikslą kelti mokytojo profesijos prestižą, mokytojų darbo užmokestis nėra pakankamas siekiant išlaikyti jaunus specialistus pedagogikos srityje – kaip rodo tyrimai, pedagoginį išsilavinimą įgiję absolventai renkasi kitas sritis, kuriose gali uždirbti daugiau. Todėl labai svarbu gerinti mokytojų darbo sąlygas mokyklose, sudaryti galimybes mokytojams siekti karjeros[84].

2) Išplėtoti **aukštos kokybės**, naujausias žinias integruojančias **švietimo ir ugdymo krypčių studijas,** kurios suteiktų studijuojantiems platų kultūrinį akiratį ir galimybę mokytis **kelis dalykus** bei atlikti **kelis pedagoginius vaidmenis**.

3) Stiprinti motyvaciją suteikiant galimybes mokytojams ir dėstytojams nuolat **tobulinti kvalifikaciją** plečiant kultūrinį akiratį, didinant technologinį raštingumą, orientuojantis į kūrybiškumo, pilietiškumo, lyderystės, verslumo ugdymą bei atrandant įvairesnį pedagoginių funkcijų spektrą.

4) Stimuliuoti nuolatinį pozityvios **patirties perėmimą ir dalijimąsi** ja **tarp dėstytojų bei mokytojų**, skatinti jų judumą šalyje ir tarptautiniu mastu bei kitas keitimosi švietimo idėjomis formas. Siekdami stiprinti mokytojų bendruomenę Lietuvoje, EBPO ekspertai pasiūlė **valdyti mokytojų pasiūlos mastą** (nors svarbu didinti jaunų mokytojų skaičių, tačiau taip pat svarbu atsižvelgti į mažėjančius mokinių skaičius), **užtikrinti finansavimą, kuris sudarytų sąlygas naujiems gabiems asmenims pritraukti į mokyklą** (to galima pasiekti didinant atlyginimus), **sukurti nuoseklesnę mokytojo profesinės karjeros kelio sistemą** (įvesti 2–3 metų podiplominį naujų mokytojų mentorystę, įvesti privalomą mokytojų atestaciją kas 5–7 metus), **suformuoti strateginį požiūrį į mokytojų rengimą ir**

[80] 2020m. priimtųjų į programas skaičiaus kaita. https://bakalauras.lamabpo.lt/2020m-priimtuju-i-programas-skaiciaus-kaita/.

[81] Mažiausi kviečiamųjų į Vilniaus universiteto pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas konkursiniai balai bendrojo priėmimo pirmojo etapo metu 2019 m. https://www.vu.lt/site_files/2019_m._pri%C4%97mimas/Ma%C5%BEiausi_balai_2019.pdf.

[82] 2020 m. priimtųjų į programas skaičiaus kaita. https://bakalauras.lamabpo.lt/2020m-priimtuju-i-programas-skaiciaus-kaita/.

[83] Vyriausybės strateginės analizės centras. Mokytojų darbo užmokesčio apžvalga. 2019. https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200205-mokytoju-darbo-uzmokescio-apzvalga.pdf.

[84] Kuriant nacionalinę žmogiškųjų išteklių sistemą. MOSTA. https://strata.gov.lt/images/tyrimai/pedagogikos-absolventu-integracija-darbo-rinkoje.pdf.

profesinį tobulinimąsi (turi būti taikomos reflektyvios praktikos ir ugdomi tiriamojo darbo gebėjimai)[85].

5) Stiprinti visuomenės **pasitikėjimą švietimo sistema, mokytojais ir dėstytojais** bei jų pasitikėjimą savimi, pasitelkiant sėkmės istorijų sklaidą ir skatinant akademinio sąžiningumo principus[86].

Atsižvelgdama į rekomendacijas, Švietimo ir mokslo ministerija ėmėsi teisinės bazės tobulinimo ir pateikė svarstyti Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programą[87] (gabių mokinių pritraukimas, kompetencijų tobulinimo sistemos kūrimas, karjeros sąlygų plėtra, darbo aplinkos ir sąlygų gerinimas, viešosios nuomonės formavimas) bei Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo kaitos kryptis[88], kuriose buvo numatyta skirti didelį dėmesį **pedagogų motyvacijai ir atrankai** didinant **profesijos patrauklumą**, parengiant **alternatyvius atrankos** į pedagogines studijas **modelius**, parengiant **darbo užmokesčio didinimo** programą, organizuojant **tikslinį pedagogų rengimo finansavimą**, siejant jį su nacionaliniu pedagogų poreikiu.

Rengiant pedagogus buvo numatyta **skatinti dvigubų specialybių** pedagogų rengimą, **didinti motyvacinius ir akademinius reikalavimus** stojančiajam, parengti galimybes pasitraukti iš pedagoginių studijų programų, siūlyti įvesti reikalavimą turėti **magistro laipsnį**, skirti dėmesį **praktikos organizavimui,** įvesti pirmųjų darbo metų praktiką[89]. Taip pat numatyta atnaujinti ir stiprinti **pedagogų atestaciją,** sieti ją su tobulėjančia profesine praktika, mokinių pasiekimais ir kitais veiklos rezultatais, nustatyti privalomą kasmetinį vadovo ir mokytojo vertinamąjį pokalbį, atsieti kvalifikacinę kategoriją nuo atlyginimo: kategoriją sieti su skirtingomis funkcijomis, kurioms atlikti ir būtų skiriamas apmokėjimas (mentoriaus, konsultanto, lektoriaus, vertintojo), skirti dėmesį ir **strategiškai planuoti pedagogų kvalifikacijos skatinimą**, akcentuoti ilgalaikes kvalifikacijos tobulinimo programas[90].

Siekiant atliepti Lietuvoje stebimus iššūkius, susijusius su lėtai gerėjančiais moksleivių mokymosi pasiekimais bei dideliais pasiekimų skirtumais šalyje ir mokytojų trūkumu, taip pat naujus visuomenėje vykstančius pokyčius bei tarptautines rekomendacijas ir kitų šalių praktikas, Lietuvoje buvo pradėta įgyvendinti **švietimo struktūrinė reforma**. Visų pirma, ji siejama su **ankstinamu priešmokykliniu ir pradiniu ugdymu**, **nacionalinio ugdymo turinio, orientuoto į kompetencijas ir skirtingų dalykų, sričių integracijos principus, atnaujinimu** bei **įtraukiojo ugdymo plėtra**. Reforma siekiama užtikrinti gilesnį išmokimą, subalansuojant dalykinį turinį ir XXI a. būtinų gebėjimų ir kompetencijų ugdymą, žinių patikrinimus orientuoti į gebėjimų vertinimą ir modernizuoti mokymosi priemones ir aplinkas[91]. Švietimo srities reformos glaudžiai susijusios tarpusavyje – norint sėkmingai įgyvendinti privalomojo ugdymo ankstinimo procesus, reikia atnaujinti ugdymo programas, jas pritaikant jaunesniems vaikams, įgalinti mokyklų bendruomenes siekti kokybinių pokyčių instituciniu lygmeniu, atnaujinti / tobulinti pedagogų rengimo programas, kurios ugdytų mąstančius, nuolat tobulėjančius ir besimokančius, į

[85] Švietimo ir mokslo ministerija. Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose. Mokytojas. Vilnius. 2017.

[86] Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 2013 m. gruodžio 23 d., Nr. XII-745.

[87] LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programos patvirtinimo. 2016. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/04f28a60b1c011e68987e8320e9a5185.

[88] Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos kryptys. Projektas viešai diskusijai. https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Kaitos%20kryptys%202016%20galut.pdf.

[89] Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos kryptys. Projektas viešai diskusijai. https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Kaitos%20kryptys%202016%20galut.pdf.

[90] Ten pat.

[91] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Švietimo struktūrinė reforma: Viena iš 6 reformų naujajam Lietuvos šimtmečiui.

kiekvieno vaiko mokymosi poreikius reaguojančius ir jam reikiamą pagalbą siekiančius suteikti, skirtingas metodikas naudojančius pedagogikos profesionalus.

3.2.2 Švietimo sistemos struktūros pokyčiai: priešmokyklinio ir pradinio ugdymo ankstinimas ir įtraukiojo ugdymo plėtra

2017 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo Nr. I-1489, 8, 9 ir 47 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIII-926 įteisintas **priešmokyklinio ir pradinio ugdymo ankstinimas**, vykdomas etapais. Nuo 2018 m. vasario 1 d., įsigaliojus Švietimo įstatymo pataisoms, priešmokyklinis ugdymas pradedamas teikti vaikui, kai kalendoriniais metais jam sueina 6 metai, ir jis yra privalomas. Priešmokyklinis ugdymas gali būti teikiamas ir anksčiau tėvų (globėjų) sprendimu, bet ne anksčiau nei vaikui sueina 5 metai. Analogiškai, 6 m. pradėtas ugdyti pagal priešmokyklinio ugdymo programą, pagal pradinio ugdymo programą vaikas pradedamas ugdyti, kai kalendoriniais metais jam sueina 7 metai. Pradinis ugdymas pradedamas vaikui teikti vienais metais anksčiau, jei vaikas tėvų (globėjų) sprendimu buvo ugdomas pagal priešmokyklinio ugdymo programą metais anksčiau, t. y. nuo penkerių, o ne šešerių metų amžiaus.

Ateityje planuojama ankstyvąjį vaikų ugdymą dar labiau individualizuoti – padaryti kiek įmanoma lankstų, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio individualius mokymosi poreikius. Pagal naujausias Švietimo įstatymo pataisas, nuo 2023 m. priešmokyklinis ugdymas galės būti pradedamas anksčiau, t. y. nuo 5 metų amžiaus, ir trukti dvejus metus. Taigi, bus sudaromos galimybės ilgesniam priešmokykliniam ugdymui. Nors pradinio ugdymo ankstinimas taip pat buvo planuojamas, tačiau panašu, kad jis išliks pasirenkamuoju – tėvų sprendimu pradinį ugdymą pasirenkant nuo 6 ar 7 metų. Tokie pokyčiai kelia iššūkių: reikia atnaujinti ugdymo programas ir jas pritaikyti metais jaunesniems vaikams, paruošti priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogus dirbti su jaunesniais vaikais, pritaikyti infrastruktūrą, taip pat svarbu apgalvoti, kaip sklandžiai organizuoti procesus ir tolygiai paskirstyti mokinių srautus kiekvienais metais[92].

Lietuvoje ir kitose šalyse ilgą laiką **įtraukusis ugdymas** buvo siejamas tik su mokymosi sąlygų užtikrinimu raidos sutrikimų ir negalių turintiems vaikams. Vis dėlto, ne tik ši vaikų grupė gali patirti atskirtį, todėl svarbu pripažinti, kad kitoks, savitas, unikalus yra kiekvienas vaikas ir kreipti dėmesį į visų besimokančiųjų gabumus, pajėgumą, domėjimąsi ir individualumą[93]. **Įtraukusis ugdymas** – tai procesas, užtikrinantis kokybišką ugdymą(-si) visiems jo dalyviams, jo esmę sudaro kiekvieno vaiko vienodos vertės pripažinimas ir pagalba, leidžianti kiekvienam mokytis individualiu tempu, pagal galimybes, poreikius ir interesus. Įtraukusis ugdymas apibūdinamas kaip teikiantis lygias ugdymosi galimybes visiems nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.

Įgyvendinant Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje įtvirtintus „Talkos dėl įtraukties“ prioriteto tikslus, 2017 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. V-527 patvirtintas Vaikų įtraukties mokytis ir

---

[92] EURYDICE. Lithuania. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lithuania_en.

[93] Vaitkuvienė-Zimina, Ž. (2016). Pagalbos mokiniui sistemos tobulinimas mokyklos lygmeniu orientuojantis į įtraukiojo ugdymo uždavinius. Visagino, Verdenės“ gimnazijos atvejis (daktaro disertacija, Lietuvos edukologijos universitetas). Girdzijauskienė, R., & Sakadolskienė, E. (2018). Būsimųjų muzikos mokytojų rengimas įtraukiajam ugdymui. Pedagogy Studies/Pedagogika, 131(3).

įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų planas. Šiuo planu siekiama įtvirtinti ir plėsti **įtraukųjį ugdymą**[94]:

- išplėtoti įtraukaus švietimo aplinkos įvairovę;
- paskatinti mokyklas gerinti bendrąsias kompetencijas;
- sustiprinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų įtrauktį į švietimą;
- integruoti formalųjį ir neformalųjį švietimą.

Nacionalinės pažangos 2014–2020 m. programa ir **Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija** iškėlė šiuos tikslus, atliepiančius įtraukiojo ugdymo principų diegimą švietime:

- sumažinti mokinių, nepasiekiančių 2 (iš 6) PISA mokymosi pasiekimų lygmens, dalį vidutiniškai iki 15 proc.: iki 19 proc. skaitymo, 20 proc. matematikos ir 14 proc. gamtos mokslų;
- nuo 0,99 proc. iki 0,7 proc. sumažinti vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose, dalį;
- padidinti mokinių, per 2 mėnesius nė karto nepatyrusių patyčių, dalį nuo 44,6 proc. iki 70 proc.

Naujausi strateginių tikslų pasiekimo rodikliai rodo, kad su didžiausiais iššūkiais yra susiduriama siekiant:

- gerinti mokinių pasiekimus, ypač visų mokinių gamtamokslius gebėjimus ir žemiausius rezultatus demonstruojančių mokinių pasiekimus;
- didinti švietimo prieinamumą specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams;
- užkirsti kelią patyčioms švietimo įstaigose.

5 LENTELĖ. NACIONALINIŲ STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO RODIKLIŲ POKYČIAI

STRATEGINIŲ TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO RODIKLIAI	PRADINĖ REIKŠMĖ, METAI	SIEKTINA REIKŠMĖ 2022 M.	PASIEKTA REIKŠMĖ 2018 M.
Mokinių, nepasiekiančių 2 (iš 6) PISA mokymosi pasiekimų lygmens, dalis:	2009 m.		
• **skaitymo;**	24,3 proc.	19 proc.	**24,3 proc.**
• **matematikos;**	26,3 proc.	20 proc.	**25,7 proc.**
• **gamtos mokslų.**	17 proc.	14 proc.	**22, 2 proc.**
Vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose, dalis	0,99 proc. (2013 m.)	0,7 proc.	**1,13 proc.**
Mokinių, per 2 mėnesius nė karto nepatyrusių patyčių, dalis	44,6 proc. (2011 m.)	70 proc.	**48,2 proc.**

Šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema, 2019 m. LR švietimo, mokslo ir sporto ministerijos veiklos ataskaita.

2020 m. LR Seimas priėmė Švietimo įstatymo[95] pakeitimus, kurie naikina diskriminuojančias nuostatas negalią ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams: jie galės lankyti artimiausią jo gyvenamoje vietoje esančią bendrąją mokyklą, bus priimami visiškai lygiais pagrindais su kitais mokiniais. Įsigaliojus tokiems pokyčiams, nuo 2024 m. bus svarbu užtikrinti profesionalios pagalbos

[94] Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų planas, 2017 m. birželio 27 d. Nr. V-527.

[95] LR švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 451 straipsniu įstatymas. Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a396c630c07711eaae0db016672cba9c.

sistemas mokyklose: užtikrinti tinkamas mokytojų kompetencijas ir įgūdžius, mokytojų padėjėjų, specialiosios pedagogikos profesionalų pagalbą, todėl tam jau dabar reikalinga ruoštis.

LR Švietimo įstatyme akcentuojama, kad įtraukusis ugdymas yra svarbiausias švietimo sistemos politinis siekis[96]. Nustatyta, kad įtraukiojo ugdymo ir tinkamo specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų mokymo kokybę labiausiai lemia **mokytojo pasirengimas**, o palankių sąlygų mokykloje kūrimas priklauso **nuo mokyklos vadovybės**[97]. Taip pat svarbu, kad su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymo(si) poreikių, dirbtų visa komanda – mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai[98]. Mokytojo vaidmuo – gebėti diferencijuoti mokymą ir, turint bazines specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų ugdymui svarbias žinias, gebėti atpažinti pagalbos poreikį bei dirbant su kitais specialistais suteikti moksleiviui reikalingą pagalbą. Teikiant specialųjį ugdymą, ypatingai svarbus **mokytojų tarpusavio bendradarbiavimas** bei rekomendacijų apie ugdymo turinio pritaikymą laikymasis.

Taip pat svarbu akcentuoti, kad siekiant gerinti visų, tiek žemiausius, tiek aukščiausius rezultatus demonstruojančių moksleivių pasiekimus, įtraukusis ugdymas turi lemiamą reikšmę. Teigiamas požiūris į visus vaikus ir kiekvieno iš jų mokymosi poreikių atliepimas bei pagalbos suteikimas yra mokytojo tikslas. Toks mokytojo vaidmuo akcentuoja mokytojo pasirengimo dirbti įtraukiojo ugdymo metodais (įtraukiojo ugdymo dalykai privalo būti pedagoginių studijų programose) ir palankių sąlygų mokykloje suteikimo svarbą.

3.2.3 Nacionalinio ugdymo turinio pokyčiai: orientacija į integruotus mokymosi dalykus ir kompetencijų ugdymą

2019 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu Nr. V-1317 buvo patvirtintos **Bendrųjų programų atnaujinimo gairės**, kuriomis siekiama atnaujinti pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokomųjų dalykų programas. Gairės skirtos nurodyti bendrojo ugdymo Bendrųjų programų atnaujinimo kryptis ir pokyčių sritis, siekiant pagerinti bendrojo ugdymo kokybę. Gairėse numatoma[99]:

- stiprinti asmens savybių ir vertybių ugdymą;
- sukurti sąlygas kiekvienam mokiniui įgyti aukštesnius pasiekimus, suteikiant tvirtus ir tvarius žinių pagrindus.

Gairėse nurodoma, kad EBPO projekte „Švietimas 2030“ atliktos Bendrųjų programų analizės kompetencijų atžvilgiu rezultatai parodė, kad Lietuvoje tam tikrų dalykų bendrosios programos yra siauresnės, lyginant su kitų EBPO valstybių narių programų turiniu (pavyzdžiui, matematikos), todėl mokiniai nesimoko to, ko mokosi jų bendraamžiai kitose šalyse; skirtingai grupuojamos ugdymo sritys ir joms priklausantys dalykai – tai daro įtaką ugdymo tikslui ir ugdymo organizavimo praktikai. Analizė atskleidė, kad tam tikros asmeninės savybės, gebėjimai ir vertybinės nuostatos Lietuvos bendrosiose programose įtraukti nepakankama apimtimi, numatyti tik vieno dalyko bendrojoje programoje arba visai nėra įtraukti: pavyzdžiui, atkaklumo ir atsparumo, pasitikėjimo ir pagarbos ugdymas. Tai rodo, kad programos nesudaro prielaidų minėtoms vertybėms, gebėjimams ir

[96] Nacionalinė švietimo agentūra. Įtraukusis ugdymas. 2020. https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/specialiosios-pedagogikos-skyrius/itraukusis-ugdymas/.
[97] Nacionalinė švietimo agentūra. Pagalba mokyklai ir mokytojui. 2020. https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/specialiosios-pedagogikos-skyrius/itraukusis-ugdymas/pagalba-mokyklai-ir-mokytojui/.
[98] Ugdymo sodas. Specialusis ugdymas(is), mokymosi ir švietimo pagalba. 2020. https://sodas.ugdome.lt/viesieji-puslapiai/7404
[99] Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, 2019 m. lapkričio 18 d. Nr. V-1317.

kompetencijoms ugdyti. Ši analizė taip pat parodė, kad tam tikros kompetencijos (pavyzdžiui, problemų sprendimas, kritinis mąstymas) yra labai dažnai nurodomos įvairių dalykų bendrosiose programose ir joms skiriama neproporcingai daug dėmesio, tačiau mokinių pasiekimų vertinimo duomenys rodo nepakankamai veiksmingą šių kompetencijų ugdymą; atskleista, kad tam tikrų dalykų programose nepakankamai išgryninti ugdymo prioritetai.

Gairėse numatoma, kad atnaujinant bendrąsias programas toliau laikomasi Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose, patvirtintose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 „Dėl Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“, apibrėžto į **kompetencijas, kurias sudaro žinios, gebėjimai ir vertybinės nuostatos, orientuoto ugdymo krypties**[100]. Kaip teigiama Bendrųjų programų atnaujinimo gairių dokumente, siekiant išugdyti kompetencijas, svarbu užtikrinti jų **ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą**, **remtis mokinio individualia pažanga** ir orientuotis į jo gabumus ir stiprybes. Kompetencijos yra ugdomos dalykų turiniu, o atnaujintose dalykų bendrosiose programose atskleidžiama, kaip dalyko turinys augina mokinio kompetencijas: socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos, pažinimo, kūrybiškumo, pilietinę, kultūrinę ir komunikavimo[101]. Atnaujinant bendrąsias ugdymo programas, siekiama tarpdalykinės integracijos:

1) nacionaliniu lygmeniu parengiant **Gamtos mokslų 5–8 klasėms skirtą programą**, kur atskirų gamtos mokslų dalykų mokomasi integruotai (šią programą bus galima rinktis kaip alternatyvą atskiroms gamtos mokslų dalykų programoms);
2) rengiamas **dalykų programas papildant turiniu**, ugdančiu šiuolaikiniam gyvenimui svarbius gebėjimus, pavyzdžiui, medijų ir skaitmeninio raštingumo, pilietiškumo, finansinio raštingumo, sveikatos raštingumo, žmogaus saugos, ES aktualijų ir kt.
3) siekiant, kad dalykų turinys derėtų tarpusavyje bei **numatant galimus tarpdalykinius ryšius** (pvz., darnus vystymasis; sveikata, sveika gyvensena; lyčių lygybė, lygios galimybės; taikios ir įtraukios bendruomenės; darnūs miestai ir gyvenvietės; tausojantis žemės ūkis, sveiki maisto produktai; žiedinė ekonomika, pridėtinę vertę kuriančios darbo vietos; švietimo vaidmuo, mokymasis visą gyvenimą; pažangios technologijos ir inovacijos; aplinkos apsauga; atsakingas vartojimas, gamtos išteklių tausojimas; klimato kaitos prevencija, darni energetika, transportas; ekosistemų, biologinės įvairovės apsauga; tarptautinis bendradarbiavimas; solidarumas).

Bendrosiose programose apibrėžiami mokomųjų dalykų tikslai ir uždaviniai; mokinių pasiekimų raida kas dvejus mokymosi metus; integruojamos pasirenkamos tarpdalykinės temos; keturių lygių pasiekimų požymiai. Mokymosi turinio apimtys pateikiamos išskiriant privalomą dalyko turinį (apie 70 procentų) ir pasirenkamą turinį (apie 30 procentų), kurį pasirenka mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių galimybes ir derindamas su kitais mokytojais. Pastarosios nuostatos įgyvendinimas ir proporcijos dydis gali skirtis priklausomai nuo ugdymo pakopos, dalyko logikos, tikslų, mokymo tradicijos. Tai rodo tendenciją kurti centralizuotą ugdymo turinį suteikiant mažiau galimybių vietos bendruomenės, mokykloms ir mokytojams kurti savo ugdymo turinį.

Apibendrinant, Lietuvoje įgyvendinami ir planuojami struktūriniai švietimo pokyčiai – tiek lankstus ankstesnis priešmokyklinis ugdymas, tiek įtraukusis ugdymas – yra orientuoti į lygių galimybių ir

[100] Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, 2019 m. lapkričio 18 d. Nr. V-1317.

[101] Ten pat.

mokymosi sąlygų sudarymą visiems moksleiviams, atsižvelgiant į individualius jų poreikius. Šiame kontekste labai svarbu suteikti reikiamą pagalbą mokytojams, kaip tinkamai išnaudoti pailgintą priešmokyklinio ugdymo programą siekiant ugdymo tikslų.

Ugdymo programų naujovėms įgyvendinti svarbi ne tik naujai parengtų bendrųjų ugdymo programų kokybė, bet ir pedagogų gebėjimai ir žinios bei tinkamas mokymo proceso ir turinio planavimas. Atnaujinant bendrųjų programų gaires pabrėžiamas tarpdalykinis, teminis mokymas, orientuotas į kompetencijų ugdymą ir į savarankišką, inovatyvų, kuriantį ir priimantį mokymosi proceso sprendimus mokytoją, gebantį įtraukti įvairių ugdymo poreikių turinčius vaikus.

4. Pedagogų rengimo tendencijos Škotijoje, Nyderlanduose, Suomijoje, Estijoje ir Lietuvoje

Aptarus keturių pasirinktų užsienio šalių – JK (Škotijos), Nyderlandų, Suomijos, Estijos – ir Lietuvos švietimo sistemų bruožus ir švietimo politikos kryptis ir aktualius pokyčius, šiame skyriuje analizuojamas pedagogų rengimo organizavimas kiekvienoje iš šių šalių. Atlikta šalių švietimo tendencijų analizė rodo, kad bendrojo ugdymo sistemos, ugdymo pakopos ir jų trukmė, taip pat nacionalinio ugdymo turinio kryptis ir šalies švietimo politika daro didelę įtaką pedagogų rengimui. Tyrimo metu buvo siekiama išskirti svarbius pasirinktose šalyse taikomus kandidatų į pedagogines programas atrankos principus, atskleisti studijų organizavimo procesus ir pedagoginių studijų programų struktūrą bei turinį ir išsiaiškinti, kurie užsienio šalių pedagogų rengimo aspektai gali būti naudingi Lietuvos pedagogų rengimo sistemai tobulinti.

4.1 Studijų organizavimo procesai: pedagogo kvalifikacijos įgijimo būdai

Pedagoginei kvalifikacijai įgyti skirtingose šalyse taikomi skirtingi reikalavimai tiek dėl studijų trukmės, tiek dėl pedagogams rengti šalyje pasirinkto aukštųjų mokyklų tipo – kolegijų, universitetų ar abiejų. Toliau esančiame tekste siekiama detaliau apžvelgti, kokiais pagrindiniais būdais įgyjama pedagogo kvalifikacija pasirinktose užsienio šalyse ir Lietuvoje.

Škotija

Škotijoje pedagogus rengia 11 aukštojo mokslo įstaigų – 10 universitetų ir Škotijos karališkoji akademija. Kalbintų ekspertų vertinimu, visos pedagoginės programos yra stiprios, pagrįstos mokslinių tyrimų rezultatais. Pedagogų rengimo procesai tarp skirtingų universitetų skiriasi nežymiai, kadangi reikalavimai mokytojo kvalifikacijai nustatomi nacionaliniu lygmeniu. Visiems pedagogams yra privaloma turėti **bakalauro laipsnį** ir **pedagogo kvalifikaciją**. Neturint pedagogo kvalifikacijos, Škotijos mokyklose galima dirbti tik pedagogų asistentais.

Škotijoje yra du pagrindiniai **pedagogo kvalifikacijos įgijimo būdai:**

- **ketverių metų pirmojo laipsnio studijos** kombinuotuoju arba lygiagrečiuoju būdu, norint tapti pradinio ugdymo arba mokomojo dalyko mokytojais; paprastai šias studijas renkasi būsimieji pradinio ugdymo mokytojai, daug rečiau būsimieji dalyko mokytojai;
- **vienų metų antrosios studijų pakopos programos** (jau įgijus kurio nors dalyko specializaciją) nuosekliuoju būdu, siekiant tapti pradinio arba mokomojo dalyko mokytoju. Paprastai jas renkasi būsimieji dalyko mokytojai jau turėdami bakalauro lygmens konkretaus dalyko laipsnį; Siekiant tapti pradinio ugdymo mokytoju, galima kandidatuoti turint bet kurios srities bakalauro diplomą.

Anot interviu metu kalbintų ekspertų, pedagogines studijas taip pat renkasi ir vyresnio amžiaus, kitose srityse dirbantys ir norintys keisti profesiją kandidatai, kuriems suteikiamos lanksčios galimybės kvalifikaciją įgyti per vienų metų kvalifikaciją teikiančių kursų programą.

Pedagogo kvalifikaciją įgiję mokytojai registruojasi Škotijos bendrojoje mokymo taryboje (angl. *The general Teaching Council for Scotland*)[102] ir gauna teisę mokykloje dirbti vienus metus kaip bandomąjį profesinio mokymosi laikotarpį (angl. *probation period*). Po sėkmingo bandomojo laikotarpio mokytojas akredituojamas ir gali pradėti dirbti mokytoju.

Privalomas bandomasis vienų metų laikotarpis įgijus pedagogo kvalifikaciją

Ką tik pedagogo kvalifikaciją įgiję mokytojai turi įgyti praktinės patirties ir parodyti, kad geba mokyti vaikus, rūpintis klase ir pan., **atitikti** pedagogo kvalifikacijai numatytus **profesinius standartus** ir būti įregistruotas kaip savarankiškas mokytojas Škotijos bendrojoje mokymo taryboje. Būsimasis mokytojas pateikia penkių mokyklų, kuriose nori dirbti, sąrašą prioritetine tvarka ir yra paskiriamas dirbti į vieną iš mokyklų.

Viso bandomojo laikotarpio metu yra pildomas **portfolio**: tvarkaraščiai, profesinio mokymosi patirtys, aprašomi susitikimai su vadovu, pamokų stebėjimas, profesinio tobulėjimo veiksmų planas.

Pasibaigus metams jaunojo mokytojo vadovas (su juo palaikomas nuolatinis ryšys visu bandomuoju laikotarpiu, jis taip pat atvyksta stebėti pamokų) iš universiteto pildo formą ir vertina mokytoją. Labai retai, tačiau pasitaiko, kad bandomasis laikotarpis būna pratęsiamas. Tik po patvirtinimo, gauto pabaigus vienų metų bandomąjį laikotarpį, mokytojai gali būti galutinai registruojami kaip kvalifikaciją turintys mokytojai ir gali ieškoti darbo mokykloje.

Per šiuos pirmuosius savo darbo metus mokytojai gauna įprastą mokytojo atlyginimą. 70 proc. savo darbo laiko jie moko vaikus, o 30 proc. darbo laiko skiria tobulėjimui, problemų, su kuriomis susiduria, sprendimui.

Šaltinis: GTC Scotland. Probation process. http://www.in2teaching.org.uk/teacher-induction-scheme/teacher-induction-scheme-probation-process.aspx; taip pat vykdytų interviu metu surinkta informacija.

Suomija

Suomijoje tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokytojams yra privaloma turėti **magistro**. Suomijoje laikomasi požiūrio, kad magistro laipsnis yra vienas iš svarbiausių dalykų mokytojams. Pedagogai rengiami universitetuose, taigi studijos yra akademinės, jų turinys grįstas moksliniais tyrimais, o magistro laipsnis, kaip teigė tyrimo metu kalbinti Suomijos ekspertai, leidžia parengti **aukštos akademinės kvalifikacijos mokytojus**, galinčius būti **inovatoriais** ir savarankiškais mokymosi procesų tyrėjais bei kūrėjais savo darbe, todėl jiems suteikiama daug savarankiškumo. Suomijoje beveik visi mokyklose dirbantys mokytojai turi pedagogo kvalifikaciją[103]. Ankstyvojo ugdymo mokytojams privalomos trejus metus trunkančios bakalauro laipsnio studijos.

[102] The general Teaching Council for Scotland. https://www.gtcs.org.uk/.

[103] Kumpulainen, T. Key Figures on Early Childhood and Basic Education in Finland. Finnish national agency for education. 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/key-figures-on-early-childhood-and-basic-education-in-finland.pdf.

Suomijoje galimi šie pedagogo **kvalifikacijos įgijimo būdai**:

- **Penkerių metų magistro studijos.** Pradinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojams dalykinės ir pedagoginės disciplinos dėstomi kartu, lygiagrečiuoju būdu, o mokomųjų dalykų mokytojai dažniausiai aplikuoja į dalyko studijas ir tik po metų ar dviejų atskirai – į dalyko pedagogines studijas. Jeigu yra galimybė iš karto aplikuoti į dalykines pedagogikos studijas, jos organizuojamos bendradarbiaujant skirtingiems fakultetams: dalyko ir edukologijos. Priešmokyklinio ugdymo mokytojams yra privaloma 60 kreditų specialiojo ugdymo specializacija (ji gali būti pedagoginių studijų dalis arba baigiama atskirai). Specialieji pedagogai taip pat gali rinktis bakalauro ar magistro studijas, suteikiančias atitinkamą kvalifikacijos laipsnį specialiosios pedagogikos srityje.
- **Vienų metų laipsnio nesuteikiančios pedagoginės studijos** (jau turint kurios nors srities specializaciją).

Nyderlandai

Mokytojo kvalifikacijai įgyti Nyderlanduose **aukštosios mokyklos** (kolegijos ir universitetai) siūlo **bakalauro** ir **magistro** programas. Siūlomos įvairios studijų programos, kai kurias iš jų galima derinti ir su darbu. Universitetai siūlo tik magistro lygmens pedagogines studijas, kolegijos – ir bakalauro, ir magistro. Magistro laipsnio studijos mokytojams nėra privalomos, tačiau skatintinos. Pedagogo kvalifikaciją Nyderlanduose galima įgyti šiais būdais[104]:

- **Ketverių metų bakalauro studijos kolegijoje** (siekiant tapti tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokytojais). Svarbu pabrėžti, kad tik bakalauro laipsnį turintys mokytojai negali dėstyti vyresnėse klasėse aukščiausiu lygmeniu, t. y. jie įgyja žemesniojo vidurinio ugdymo mokytojo kvalifikaciją ir gali mokyti pirmus trejus metus viduriniu HAVO ir aukščiausiu VWO lygmeniu ir visus metus žemesniuoju VMBO ir MBO (priešprofesinio ugdymo) lygmeniu. **Kolegijos** taip pat siūlo **trejų metų magistro programas** siekiant įgyti mokytojo kvalifikaciją ir galėti mokyti visuose vidurinio ugdymo lygmenyse. Anot kalbintų ekspertų, kolegijos dažnai siūlo tarpdisciplinines studijas, labiau integruoja dalykus, atliekama ilgesnė praktika nei universitete.
- **Vienų / dvejų metų magistro studijos universitete.** Šios studijos siūlomos jau baigusiems bakalauro programą (arba galima pradėti anksčiau dar studijuojant kurios nors srities pirmo laipsnio programą). Suteikiama galutinė pedagogo kvalifikacija, leidžianti mokyti visuose vidurinio ugdymo lygmenyse. Universitetinės studijos yra pagrįstos dalykiniu mokymu, integruojant dalykines programas.

Kadangi Nyderlanduose labai trūksta mokytojų – pradinio ugdymo, taip pat kai kurių dalykų – siekiama pritraukti mokytojus iš kitų sričių, paskatinti juos keisti profesiją. Todėl net ir neturėdami mokytojo kvalifikacijos, bet turintys kurios nors srities aukštąjį išsilavinimą asmenys gali būti įdarbinami mokykloje laikinu kontraktu daugiausia dvejiems metams. Per šiuos metus jiems suteikiami mokymai ir galimybė įgyti pedagogo kvalifikaciją, tobulinti ar įgyti mokytojui reikalingas kompetencijas.

[104] Country information for Netherlands - Teacher education for inclusive education. https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/teacher-education-for-inclusive-education.

Estija

Estijoje Talino ir Tartu universitetuose pedagogo kvalifikaciją suteikiančios studijos yra organizuojamos **magistro lygiu** (300 kreditų) tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokytojams, taip pat specialiojo ugdymo specialistams. Pasirenkamųjų dalykų mokytojams pakanka turėti bakalauro laipsnį. Priešmokyklinio ugdymo mokytojai rengiami organizuojant trejų metų (180 kreditų) bakalauro studijas kolegijose, tačiau universitetai taip pat siūlo priešmokyklinio ugdymo magistro programas.

Norintiems įgyti pradinio ugdymo ar mokomojo dalyko mokytojo kvalifikaciją yra keli būdai[105]:

- **Penkerių metų magistro studijos** tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokytojams (kalbant apie dalykų mokytojus yra du būdai, kuriais organizuojamos studijos: lygiagrečiojo modelio – dalykas ir pedagoginės studijos integruotos, nuosekliojo arba gretutinio modelio – trejų metų dalykinės studijos, po kurių seka dvejų metų magistro lygmens pedagoginės studijos). Mokomųjų dalykų mokytojų rengimas organizuojamas dalykiniu pagrindu.
- Lanksčios **pedagogo kvalifikaciją suteikiančios studijos** jau dirbantiesiems (būsimi mokytojai paprastai būna iš įvairių sričių ir veiklų). Estijos Mokymosi visą gyvenimą strategijoje 2020 (tai vienas iš didžiausių pastarojo meto švietimo pokyčių) yra numatytas **mokytojų rengimo lankstumo** ir kuo įvairesnių mokytojų rengimo galimybių principas. Taip pat pedagogo kvalifikaciją galima įgyti įrodant turimas kompetencijas, atitinkančias profesinius mokytojo standartus (mokytojų rengimo kursai nėra privalomi).
- Veikia **alternatyvios programos**: valstybės remiamos nevyriausybinės organizacijos inicijuotas projektas „Jaunimas į mokyklą“ (projekto metu mokytojas dirba ir studijuoja, jam mokamas vidutinis šalies atlyginimas, po metų laiko studijų gali įsidarbinti bet kurioje mokykloje); kita, taip pat nevyriausybinės organizacijos inicijuota programa „Atgal į mokyklą“ (mokytojo karjera pradedama greta kitos turimos darbinės veiklos); veikia karjeros programos 40 m. ir vyresniems profesionalams, norintiems tapti mokytojais, siekiant profesionalus paskatinti keisti karjerą ir rinktis mokytojo profesiją.

Kalbant apie penkerių metų magistro studijas, vieno iš kalbintų ekspertų nuomone, tik ketvirtaisiais studijų metais atsirandančios pedagoginės studijos (jas paprastai renkamasi po dalyko studijų) gali daryti mažesnę įtaką metodų, pedagoginių praktikų įsisavinimui, nes paprastai mokytojai mokyklose įsidarbina anksčiau nei pradeda mokytis pedagoginių dalykų. Todėl pedagoginės praktikos susiformuoja pakankamai anksti, kurias vėliau gali būti sudėtingiau keisti. Šiuo metu Estijoje yra diskutuojama, kaip būtų galima tobulinti mokytojų studijų programas atsižvelgiant į šį aspektą.

Remiantis EBPO teikiamais duomenimis, Estijoje 2013 metais 93 proc. mokomųjų dalykų mokytojų turėjo magistro laipsnį[106]. Tačiau dėl pastaraisiais metais stebimo mokytojų trūkumo Estijoje mokytoju galima įsidarbinti ir neturint pedagogo kvalifikacijos. Paprastai per trejus metus, bendradarbiaujant su mokyklos vadovu, tokiam mokytojui turi būti sudaromos sąlygos įgyti magistro laipsnį. Kaip teigė tyrimo metu kalbinti ekspertai, trūkstant mokytojų, vienų metų pedagoginės kvalifikacijos neturinčio mokytojo sutartis gali būti pratęsiama net kelis kartus, kadangi mokyklų vadovai tokiu atveju neturi pasirinkimo. Vienos iš kalbintų eksperčių teigimu, nemažas iššūkis universitetams yra pasiūlyti kuo

[105] European Commission/EACEA/Eurydice. Estonia. Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education. 2020. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-23_en.

[106] OECD Reviews of School Resources: Estonia 2016. https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-school-resources-estonia-2016/the-teaching-workforce-in-estonia_9789264251731-9-en;jsessionid=IZ1_1xcRZd584UUDpAjXFIrp.ip-10-240-5-101#:~:text=In%20general%20education%2C%20both%20at,at%20bachelor's%20or%20master's%20level.

lankstesnes studijas, nes šiuo metu nemažai mokytojų Estijoje neturi pedagogo kvalifikacijos. Nors nacionaliniu lygmeniu keliami aukšti reikalavimai mokytojų kvalifikacijai, mokyklos neretai neturi galimybių jų pasiekti dėl mokytojų trūkumo problemos.

Siekiant spręsti mokytojų trūkumo problemą, universitetai ieško įvairių būdų, kaip pasiūlyti lanksčias ir kokybiškas studijas, ypač tose srityse, kur labiausiai trūksta mokytojų, pavyzdžiui, matematikos. Vienas iš tokių variantų – Tartu universiteto siūloma edukologijos magistro programa matematikos ir fizikos specialistams.

Tartu universitete organizuojama „Kogenud kooli“ („Patyrusi mokykla“)

Stebint didelį mokytojų trūkumą Estijoje, Tartu universitetas inicijavo pedagogo kvalifikaciją suteikiančią edukologijos magistro programą matematikos ir fizikos specialistams. Programos dalyviai pradeda studijuoti ir dirbti mokykloje tuo pačiu metu. Studijos trunka 1,5 metų, programos dalyviams skiriamas mentorius.
Atrenkant programos dalyvius, kreipiamas dėmesys į akademinius pasiekimus, motyvacinį laišką bei profesinį testą, kuris pagrįstas motyvacinio laiško turiniu ir vyksta interviu forma.
Ugdymo turinį sudaro:

- mokytojų rengimo profesinių studijų modulis (24 kreditai);
- srities ir dalyko didaktikos modulis (12 kreditų);
- profesinė praktika (12 kreditų);
- magistro darbas (15 kreditų).

Šaltinis: Become a teacher at the university of Tartu! https://opetaja.ut.ee/kogenud-kooli/.

Lietuva

Lietuvoje priešmokyklinio ugdymo pedagogais gali dirbti ikimokyklinio ar pradinio ugdymo pedagogų rengimo programą baigę ir išklausę 40 valandų darbo priešmokyklinėje grupėje kursus (jie gali būti integruoti į studijų programą) mokytojai, o pradinio ugdymo mokytojais Lietuvoje gali dirbti pradinio ugdymo programą kolegijoje arba universitete baigę pedagogai. Mokomųjų dalykų mokytojams būtina turėti dalyko bakalauro diplomą ir baigti pedagoginę kvalifikaciją teikiančią mokytojų rengimo programą (dalyko studijų metu arba po jų).[107] Taigi, siekiant tapti mokytoju, studijas galima baigti **universitete** arba **kolegijoje**.

Lietuvoje yra trys pagrindiniai **pedagogo kvalifikacijos įgijimo būdai**:

- **Ketverių metų pirmosios pakopos studijos universitete (240 kreditų) arba trejų metų studijos kolegijoje (180 kreditų)**. Siekiant pedagogo laipsnio pirmojoje studijų pakopoje, galima integruoti ir gretutines studijas, kurios suteikia kitos srities laipsnį ir pedagogo kvalifikaciją. Kartu su pagrindinėmis studijomis ir gretutines studijas baigęs studentas įgauna dviejų sričių mokytojo kvalifikaciją. Gretutinės studijos turi sudaryti ne mažiau kaip 150 ECTS kreditų.

[107] Įsakymas dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo. Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7367f7d02fbf11e4b487eaabe28831e8/asr.

- **Laipsnio nesuteikiančios vienų metų studijos**. Į šias studijas yra priimami aukštojo mokslo diplomą turintys, tačiau pedagogo kvalifikacijos neįgiję asmenys. Šie metai skirti gilintis tik į pedagogikos žinias. Tyrimo metu ekspertai išreiškė nuomonę, kad tokiu būdu mokosi ypač aukštos kompetencijos asmenys, kurie gali turėti ne vieną magistro laipsnį, daktaro laipsnį ir kita. Atrankos proceso metu vyksta didelis ir stiprus konkursas, todėl atrankai galima taikyti aukštesnius kriterijus (pvz., analitinių gebėjimų patikrinimą ir pan.)[108].

Šiuo metu pedagogų rengimo centrai yra įsteigti Vytauto Didžiojo universitete (VDU) ir Vilniaus universitete (VU), prie kurio nuo 2021 m. buvo prijungtas Šiaulių universiteto pedagogų rengimo centras, pedagoginės krypties studijas taip pat galima rinktis Kauno technologijų universitete, Mykolo Romerio universitete, Klaipėdos universitete, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, Vilniaus ir Kauno kolegijose. Interviu metu ekspertai išreiškė nuomonę, kad kolegijose, kuriose ruošiami pradinio ugdymo mokytojai, reikalavimai studentams yra kur kas žemesni, lyginant su studentais universitetuose, taip pat skiriasi dėstytojų pasirengimas, taigi, jų nuomone, gali skirtis ir būsimų mokytojų parengimo kokybė. Kita vertus, kolegijų atstovai akcentuoja orientavimąsi į profesinės praktikos aspektą, kuriam skiriamas ypatingas dėmesys studijų metu. Vis dėlto lyginant su užsienio šalių praktikomis (konkrečiai Nyderlandais) Lietuvoje studijos kolegijose yra trumpesnės, kolegijos negali siūlyti profesinio magistro programų pedagogams rengti, jose neveikia tyrėjų grupės.

Studijų kokybės vertinimo centro viešai pateikti pedagoginių studijų programų vertinimo rezultatai rodo, kad tiek kolegijų, tiek universitetų programoms buvo pateikta pastabų dėl programos turinio, praktikos pobūdžio, metodų įvairovės taikymo ir modernaus studentų vertinimo taikymo[109]. Rekomendacijos kolegijoms išsiskiria tuo, kad pasigendama dėstytojų mokslinio aktyvumo ir siūloma dėstytojams praktikams labiau įsitraukti į mokslines veiklas.

Renkuosi mokyti!

Programa „Renkuosi mokyti!“, inicijuota VŠĮ „Mokyklų tobulinimo centro“ ir priklausanti tarptautiniam tinklui „Teach for all“, yra skirta pritraukti jaunus, kūrybingus mokytojus, kurie įneša pokyčius į mokyklų bendruomenes, skatina ne tik mokinių žinių, bet ir jų įvairių įgūdžių, asmenybės ugdymą. Programoje gali dalyvauti įvairių specialybių profesionalai, nebūtinai turintys pedagogo kvalifikaciją, tačiau turintys ypatingus lyderystės sugebėjimus ir norą daryti pokyčius. Programos metu jos dalyviai dvejus metus dirba mokykloje, tuo pačiu metu dalyvaudami įvairiuose mokymuose, kuriuose gilinasi į pedagogines žinias ir mokosi įvairių, kūrybinių darbo metodų. 70 proc. programos dalyvių ir toliau pasilieka švietime ir siekia sistemos pokyčių programai pasibaigus. Programa ir jos dalyviai siekia mažinti socialinę nelygybę švietime, kurti mokyklą, kurioje kiekvienas vaikas jaučiasi gerbiamas ir vertinamas, kurti naują požiūrį į švietimą ir mokytojo profesiją.

Dar vienas būdas, suteikiantis galimybę tapti mokytoju, yra dalyvavimas programoje „Renkuosi mokyti!“[110]. Pati programa nesuteikia pedagogo kvalifikacijos, tačiau mokyti norintys asmenys dalyvauja daugelyje mokymų, porą metų pilnavertiškai dirba mokytojais mokyklose. Antraisiais

[108] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2017. Dėl pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01388c40998611e78d46b68e19efc509.

[109] Studijų kokybės vertinimo centras. Studijų vertinimo centras. 2019. https://www.skvc.lt/default/lt/valuations/listing/page.2/?filter_sumbit=1&f__education_institution%5B%5D=10&f__education_institution%5B%5D=9&f__education_institution%5B%5D=5&f__studytrendgroup%5B%5D=11.

[110] Programa „Renkuosi mokyti!“. https://www.renkuosimokyti.lt/projektas/.

programos metais galima stoti į vienų metų laipsnio nesuteikiančias studijas ir tuomet pasilikti dirbti mokyklose programai pasibaigus.

Nors didesnė dalis aukštųjų mokyklų siūlomų pedagoginės krypties studijų programų nesuteikia plačios specializacijos, tačiau yra **rengiamos naujos programos**, orientuotos būtent į **platesnės specializacijos** būsimiesiems mokytojams suteikimą. Universitetuose organizuojamos tokios pedagoginę kvalifikaciją teikiančios studijos kaip vaikystės pedagogikos bakalauras (pasirenkant ikimokyklinio arba pradinio ugdymo specializaciją); ikimokyklinės ir priešmokyklinės pedagogikos bakalauras; pradinio ugdymo pedagogikos ir ankstyvojo užsienio kalbos mokymo bakalauras; dviejų kalbų arba gamtamokslinės specializacijos bakalauras ir kt. Kolegijos siūlo vaikystės pedagogikos (ikimokyklinio ugdymo), pradinio ugdymo pedagogikos programas (su galimybe rinktis priešmokyklinio ugdymo arba skaitmeninių technologijų ugdyme modulį; taip pat užsienio kalbos modulį).

Vertinant skirtingų pedagogų rengimo būdų taikymą Lietuvoje, **vienos iš fokusuotų grupinių diskusijų** dalyviai – švietimo ekspertai iš įvairių institucijų – pabrėžė **pedagoginių studijų lankstumo būtinybę**, kuria siekiama pritraukti daugiau motyvuotų studentų ir sėkmingai mažinti mokytojų trūkumo problemą. Taip pat **fokusuotų diskusijų** metu akcentuota galimybės rengti **dviejų dalykų pedagogus** svarba, suteikiant mokytojams platesnes įsidarbinimo galimybes, taip pat ugdant mokytojų gebėjimą efektyviau integruoti dalykus pamokų metu. Vis dėlto, kaip diskusijų metu pabrėžė pedagogų rengimo centrų atstovai, siekiant užtikrinti tokių studijų kokybę, reikalinga ilgesnė studijų trukmė arba pasirinkti dalykai turi būti panašios mokslo krypties.

Diskusijų metu svarstytas penkerių metų magistro modelis pedagogams, kuris sudarytų lankstesnes galimybes įgyti dvi specializacijas, taip pat ir magistro laipsnį – turėtų būti skatinama siekti šio laipsnio. Tačiau, kaip pabrėžė fokusuotų diskusijų dalyviai, kol kas dėl mokytojų trūkumo toks reikalavimas nebūtų efektyvus. Vis dėlto, šio tyrimo autorių nuomone, svarbu, kad būtų siūlomos įvairios, taip pat ir aukštesnės pedagoginės kvalifikacijos formos, tarp jų ir **penkerių metų vientisųjų magistro studijų galimybė**, magistro kvalifikacinį laipsnį siejant su aukštesnėmis mokytojų kompetencijomis bei šių kompetencijų pripažinimu – karjeros galimybėmis, akademinės veiklos galimybėmis, atlyginimu.

Apibendrinant mokytojams taikomus kvalifikacijos reikalavimus skirtingose šalyse, matyti, kad tiek pradinio ugdymo, tiek mokomojo dalyko pedagoginei kvalifikacijai įgyti gali pakakti ketverių metų pirmojo laipsnio studijų – Škotijoje jos teikiamos tik universitete, Nyderlanduose kolegijose arba universitete. Suomijoje privalomos penkerių metų pedagoginės magistro studijos, o Estijoje pedagoginės studijos taip pat organizuojamos tik magistro lygmeniu. Lietuvoje pedagogo kvalifikaciją teikiančios bakalauro studijos gali būti trejų arba ketverių metų trukmės kolegijose arba universitete – taigi egzistuoja galimybė studijuoti tik trejus metus.

Vis dėlto, magistro laipsnio siekimas skatinamas visose šalyse, netgi kur tai yra neprivaloma: pavyzdžiui, Škotijoje būsimasis mokomojo dalyko mokytojas neretai pirmiausia renkasi dalykines studijas ir tik vėliau pedagogines antros studijų pakopos studijas, dėl ko studijų trukmė pailgėja iki penkerių metų. Nyderlanduose, siekiant mokyti aukščiausiu vidurinio ugdymo lygmeniu (bendrojo ugdymo sistema turi daug išsišakojimų), taip pat privalomas magistro laipsnis, o magistro programos teikiamos kolegijose ir universitetuose. Estijos ir Nyderlandų atveju, dėl didelio mokytojų trūkumo mokyklose leidžiama dirbti ir neturint pedagoginės kvalifikacijos, tačiau įsipareigojant ją įgyti. Lietuvoje pedagogus taip pat skatinama įgyti magistro kvalifikaciją. Visose šalyse veikia paprastai vienų metų programos, suteikiančios pedagogo kvalifikaciją karjerą norintiems keisti žmonėms, jos būna lanksčios ir prisitaikančios prie studijuojančiojo poreikių.

Atsižvelgiant į tarptautines tendencijas bei struktūrinį švietimo pokytį ilginti priešmokyklinį ugdymą Lietuvoje svarbu stiprinti priešmokyklinio ugdymo programą, integruoti ją į pradinio ugdymo pedagogų rengimą išplečiant pedagogų specializaciją, karjeros galimybes bei stiprinant jų kompetenciją dirbti su skirtingų amžiaus tarpsnių vaikais, padėti jiems sėkmingai pereiti iš priešmokyklinio į pradinį ugdymą, suvienodinti moksleivių mokymosi galimybes. Taip pat svarbu stiprinti pradinio ugdymo ir mokomųjų dalykų pedagogų rengimą ugdant plačias pedagogines ir įtraukiam ugdymui svarbias kompetencijas: gebėjimą dirbti su įvairiais moksleiviais (pvz. tautinių mažumų, iš emigracijos grįžusių šeimų vaikais, mokymosi metus praleidusiais moksleiviais ir kt.), taip pat su specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais vaikais.

4.2 Atrankos į pedagogines studijas formos ir kriterijai

Nors tyrimui pasirinktose šalyse universitetų veikla remiasi autonomijos principu ir pačios aukštosios mokyklos nustato kandidatų atrankos į pedagogines programas kriterijus bei atrankos būdus, jie gali būti ribojami tam tikrų nacionaliniu lygmeniu numatytų reikalavimų. Siekiant nustatyti kaip galėtų būti tobulinama kandidatų į pedagogines studijas atranka Lietuvoje, šiame skyriuje analizuojami būsimiesiems mokytojams taikomi atrankos būdai ir kriterijai.

Škotija

Universitetai Škotijoje yra **autonomiški**, todėl patys organizuoja kandidatų atrankas, numato papildomus vertinimo kriterijus. Vis dėlto **nacionaliniu lygmeniu** Škotijos bendroji mokymo taryba (angl. *The general Teaching Council for Scotland*) skelbia **minimalius reikalavimus kandidatams** (angl. *memorandum entry requirements*[111]): privalomai vertinamos anglų kalbos (dėl kritinio mąstymo svarbos būsimiesiems mokytojams turi didesnį svertą nei matematika) ir matematikos bei trijų kitų dalykų žinios. Šie reikalavimai vienodi tiek siekiant tapti pradinio, tiek mokomojo dalyko mokytojais. Minimalių reikalavimų kandidatams memorandumas buvo kuriamas drauge su universitetų, vyriausybės, vietinių institucijų atstovais.

Norint stoti į antrosios studijų pakopos programas, privaloma turėti bakalauro laipsnį. Pradinio ugdymo mokytojams privalu turėti bet kurios srities pirmosios pakopos išsilavinimą, o mokomųjų dalykų mokytojams svarbu turėti numatytų kreditų skaičių to dalyko, kurį planuojama dėstyti mokykloje. Interviu metu kalbinti skirtingų pedagogus rengiančių ir atranką jiems organizuojančių universitetų Škotijoje atstovai įvardijo žemiau pristatomas papildomas atrankos proceso dalis (jos gali varijuoti skirtinguose universitetuose).

Motyvacinis laiškas (angl. *personal statement*). Dėmesys kreipiamas į savanoriavimo su vaikais, darbo stovyklose, ligoninėse patirtis. Taip pat kreipiamas dėmesys į tai, ar kandidatas turi polinkį ir nusiteikimą dirbti mokytoju, koks jo požiūris į vaikus, jų geros savijautos siekimą, kokios kandidatų vertybės, atsižvelgiama į tarpdiscipliniškumo, tvarumo vertybių reikšmės suvokimą. Šios savybės

[111] The General Teaching Council for Scotland. Memorandum on Entry Requirements to Programmes of Initial Teacher Education in Scotland. Driving Forward Professional Standarts for Teachers. 2013. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/FormUploads/memorandum-on-entry-requirements-pd58673_1653.pdf.

tikrinamos interviu metu. Pretenduojant į antrojo laipsnio studijas, būtina turėti darbo su vaikais patirties.

Interviu. Pirmosios studijų pakopos studentams interviu gali būti organizuojami ne studijų pradžioje, o prasidedant mokytojų rengimo programai (taigi, kandidatai pedagoginę kryptį gali rinktis dalykinių studijų eigoje). Kandidatai į antrosios pakopos studijas kviečiami į interviu studijų pradžioje, kadangi ir studijų trukmė yra tik vieni metai. Interviu komisijose, siekiant užtikrinti ne tik akademinę, bet holistinę perspektyvą, dalyvauja universiteto ir vietinių institucijų atstovai. Gali būti organizuojami tiek grupiniai, tiek individualūs interviu. Interviu metu kandidatai gali būti prašomi pasiruošti ir vesti trumpą pamoką, sudalyvauti vaidmenų žaidime, kartais naudojamas prezentacijų modelis. Interviu metu taip pat siekiama patikrinti būsimųjų studentų gebėjimą dirbti su skirtingų poreikių turinčiais vaikais, kadangi įtraukusis ugdymas taip pat yra ir pedagoginių studijų turinio dalis.

Atrankos organizavimas yra gana sudėtingas procesas, nes kandidatų paprastai būna daug, todėl dažnai atrenkami geriausius pažymius turintys – priimami paprastai santykiu 100 iš 500. Vis dėlto, kaip pabrėžė viena iš kalbintų eksperčių, ne visada pažymiai yra pagrindinis rodiklis, kad asmuo bus geras mokytojas.

Suomija

Suomijoje **universitetai** turi **labai plačią autonomiją**, todėl jie patys nustato priėmimo procedūras. Bendrai atranka vykdoma derinant dalykinių, akademinių (jiems skiriamas didelis dėmesys) ir pedagoginių žinių patikrinimą. Paprastai taikomi šie atrankos būdai: vertinami **egzaminų rezultatai**, organizuojamas **akademinių žinių testas** raštu ir tinkamumo studijoms testas, prašoma rašyti **motyvacinį laišką**, kandidatai kviečiami į **interviu**, **grupines užduotis** ir pan. Atranka į pedagogines studijas yra paremta didele kandidatų konkurencija, paprastai tik 5–10 proc. kandidatų yra priimami.

Nors procedūros priklausomai nuo universiteto gali skirtis, aukštojo mokslo įstaigos paprastai linkusios bendradarbiauti, ypač pastaruoju metu. Vienas iš naujausių pokyčių atrankos procese – sprendimas turėti **bendrą priėmimo testą**. Toks sprendimas buvo priimtas pačių universitetų atstovų. Todėl buvo sukurtas VAKAVA nacionalinės atrankos tinklas[112], kuris organizuoja VAKAVA egzaminą ir suteikia galimybę per vieną sistemą aplikuoti į daugiausia šešias programas, kurios dalyvauja VAKAVA tinklo programoje (dalyvauja 7 universitetai ir siūlomos 35 laipsnį teikiančios švietimo programos). Kai kurių programų atveju VAKAVA egzamino rezultatai lemia kandidatų pakvietimą į antrą etapą, o kitų programų atveju – egzamino rezultatai sudaro tam tikrą galutinio vertinimo dalį[113].

Kalbant apie paties VAKAVA egzamino pobūdį, jo metu teikiamą medžiagą sudaro 4–6 moksliniai švietimo srities straipsniai. Egzaminu siekiama įvertinti kandidatų akademinius įgūdžius, kurie reikalingi edukologijos srityje. Egzaminą sudaro daugybės klausimų sąrašas[114].

Nyderlandai

Nyderlandų aukštosios mokyklos – kolegijos ir universitetai – turi laisvę patys organizuoti atrankos procesus. Svarbiausias kriterijus stojant į pedagogo kvalifikaciją teikiančias programas yra jau **iki tol**

[112] University of Helsinki. National Selection Cooperation Network in the Field of Education/ About Vakava. 2021. https://www.helsinki.fi/en/networks/national-selection-cooperation-network-in-the-field-of-education/about-vakava.

[113] Ten pat.

[114] Ten pat.

įgytas išsilavinimas. Kadangi Nyderlandų vidurinio ugdymo sistema pasižymi išsišakojimais, norintys tapti pradinio arba mokomojo dalyko mokytojais ir įgyti bakalauro laipsnį privalo būti baigę bendrąjį vidurinį ugdymą (HAVO), priešuniversitetinį ugdymą (VWO) arba turėti vidurinio profesinio ugdymo (MBO) sertifikatą ir būti pasiekę ketvirtą lygmenį (viduriniosios grandies vadovavimo ar specialistų rengimo). Kandidatai į pedagogines studijas, pateikę reikalingus išsilavinimo dokumentus, paprastai yra kviečiami į interviu, kurie dažniausiai būna informacinio pobūdžio siekiant kandidatui suteikti išsamią informaciją apie studijas. Paprastai visi, norintys įgyti pedagogo kvalifikaciją, yra priimami.

Kalbant apie mokytojus dalykininkus, pažymėtina, kad norėdami aplikuoti į pirmo laipsnio studijas (kurios leidžia dėstyti visuose vidurinio ugdymo lygmenyse) tiek kolegijose, tiek universitete, privalo turėti antro laipsnio sertifikatą (bakalauro laipsnį). Taigi, siekdami magistro laipsnio pedagoginių studijų, kandidatai turi turėti bakalauro laipsnį. Jie taip pat yra kviečiami į interviu.

Estija

Estijoje **universitetai** taip pat yra **autonomiški**, todėl priėmimo procedūros į pedagogo kvalifikaciją teikiančias studijas priklauso nuo pačių universitetų. Tačiau jie turi atsižvelgti į bendruosius nacionalinius reikalavimus aukštajam mokslui ir pedagogų rengimui. Kaip teigė viena iš kalbintų Estijos švietimo eksperčių, šiuo metu universitetai turi nustatę gana aukštus priėmimo į studijas kriterijus – esminis pokytis, anot jos, įvyko prieš ketverius metus. Pradėti taikyti **akademiniai testai**. Būsimi studentai turi analizuoti mokslinį tekstą, pateikti savo požiūrį, taip pat tikrinami matematinės logikos, mąstymo gebėjimai. Kaip teigė ekspertė, šis pokytis atrankos procese yra signalas visuomenei, kad mokytojais tapti turi tik geriausi studentai.

Kandidatų atrankos proceso metu taip pat taikomi **interviu, grupinio darbo** metodai, pasitelkiamas profesinių polinkių / gabumų testas esė ir diskusijos forma. Vykdant atrankos procesą **bendradarbiaujama su skirtingais institutais universitete** (pavyzdžiui, matematikos institutu, nes į šį dalyką stojama, ir edukologijos institutu, nes čia jie mokosi pagal pedagoginių studijų modulį) tam, kad būtų galima palyginti priėmimui taikomų metodų rezultatus.

Lietuva

2017 m. Lietuvoje buvo pradėtas diegti pedagogų rengimo modelis, skirtas gerinti pedagogų rengimą[115]. Pedagogų rengimo modelyje iškeltas prioritetas į studijas priimti tik **motyvuotus, geriausius mokymosi pasiekimus demonstruojančius studentus**. Priimant naujus studentus į aukštojo mokslo įstaigas, yra vertinami jų mokymosi rezultatai, asmeninės charakteristikos, vertybės ir motyvacija. Studentų tinkamumas mokytojo profesijai dar kartą vertinamas ir pačių studijų metu – šis studijų aspektas kaip itin svarbus buvo pabrėžiamas ir **fokusuotų grupinių diskusijų** su Lietuvos švietimo tinklo ekspertais metu. Tuo atveju, kai paaiškėja, kad studentas nėra tinkamas pedagogo profesijai ir ją pasirinko iki galo neįvertinęs savo motyvacijos, jam turi būti sudaromos sąlygos pereiti į kitas studijas pagal aukštosios mokyklos numatytą tvarką[116].

Atrankos į pedagogikos studijas procesas ir kriterijai:

- **Mokymosi pasiekimų vertinimas** – būsimi studentai reitinguojami pagal egzaminų rezultatus ir atrenkami tie, kurie demonstruoja aukščiausius mokymosi pasiekimus.

[115] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2017. Dėl pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01388c40998611e78d46b68e19efc509.

[116] Ten pat.

- **Motyvacijos vertinimas** – kandidatai dalyvauja motyvaciniame pokalbyje, siekiant nustatyti ar jie sąmoningai renkasi tokią profesiją ar turi / nori įgyti mokytojui svarbias kompetencijas[117]. Kad studentų motyvacija būtų tinkamai įvertinta, klausimynus rengia universitetų atstovų, edukologų ir psichologų komanda, klausimynai yra nuolat tobulinami. Motyvacinio pokalbio metu siekiama išsiaiškinti, ar studentų motyvacija yra labiau išorinė (pvz., tėvų lūkesčiai, stipendijos, laisvos darbo vietos) ar vidinė (pvz., nori įkvėpti mokinius, keisti Lietuvos ugdymo praktiką). Vienos iš kalbintų pedagogų rengimo centrų atstovių teigimu, studentų, turinčių vidinę motyvaciją, skaičius didėja, o didžiausią motyvaciją demonstruoja tie studentai, kurie renkasi vienų metų laipsnio nesuteikiančias studijas. Stojančiųjų į pedagogines studijas teiraujamasi apie jų patirtį ugdymo sistemoje, kaip jie apskritai įsivaizduoja mokymo procesą, klausiama apie įtraukųjį ugdymą – kaip elgtųsi su kitataučiais mokiniais, vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymo(si) poreikių.
- **Institucijos rekomendacija** – tie stojantieji, kurie jau turi baigę universitetines studijas ir nori studijuoti laipsnio nesuteikiančioje programoje, turi pateikti ir institucijos, kurioje studijavo, rekomendaciją.

Pasak vienos iš kalbintų pedagogų rengimo centrų eksperčių, nuo 2022-ųjų metų motyvacijos vertinimui planuojama įvesti dvipakopę sistemą – pirmame etape būtų vertinamas pretendento individualiai parengtas karjeros darbų aplankas arba vadinamasis portfolio, o antrame etape vyktų pokalbis, kuriame būtų aptariama kandidato veikla, susijusi su pedagogui reikalingomis kompetencijomis (savanorystės patirtis, darbo su vaikais patirtis, organizacinio darbo mokykloje patirtis). Pokalbis turėtų būti dar labiau struktūruotas, grindžiamas realiomis situacijomis, analizuojant kandidatų gebėjimą veikti konkrečiose situacijose, pavyzdžiui, klausiant, kaip jie / jos elgtųsi su darželio vaikų grupe, kurie iš lauko grįžtų sušlapę ir sušalę. Tuo tarpu bendrųjų klausimų motyvacijos pokalbyje būtų atsisakoma. Kelių pakopų vertinimo sistemos būtinybė buvo pabrėžiama ir **fokusuotų grupinių diskusijų** metu, kadangi, anot ekspertų, svarbu atsižvelgti į tęstinę studentų motyvaciją, jų gebėjimą elgtis įvairiose situacijose bendraujant su vaikais ir pan.

Apibendrinant matyti, kad kandidatų į pedagogines programas atrankos proceso organizavimas daugiausia priklauso nuo pačių aukštųjų mokyklų atsižvelgiant į minimalius nacionalinio lygmens reikalavimus (žr. 6 lentelę). Suomijoje išplėtota universitetų bendradarbiavimo kultūra paskatino universitetus sukurti bendrą priėmimo platformą, kurioje taip pat tikrinami **akademiniai būsimųjų pedagogų sugebėjimai**. Lietuvoje pagrindiniai atrankos kriterijai tobulinami dalyvaujant pedagogų rengimo centrų atstovams, numatomi centralizuotai, yra bendri, tačiau aukštosios mokyklos gali taikyti papildomus kriterijus, atrankos formas.

Dažniausiai pasitelkiamos pedagogų atrankos formos įvairiose šalyse yra šios: **egzaminų rezultatų vertinimas, analitinių gebėjimų tikrinimas** (taikomas Suomijoje ir Estijoje), **motyvacinio laiško rašymas, interviu**, prašoma pateikti **darbo, savanorystės, bendravimo su vaikais patirties** bei ja pagrįsti turimas pedagogui svarbias kompetencijas. Lietuvoje planuojama įgyvendinti naujovę – atrankos metu taikyti kandidato veiklų portfolio formą, kuri būtų orientuota į kompetencijų, kurias gali pagrįsti konkrečiais pavyzdžiais, vertinimą, tačiau jau dabar tikrinamos būsimųjų studentų darbo su vaikais ir jaunimu savanoriavimo patirtys – darbo su vaikais patirčių, paprastai darbo mokytojo asistentais patirties prašoma ir Škotijoje.

[117] LAMA BPO. 2020 bendrų stojamųjų egzaminų į ugdymo studijų programas vertinimo ataskaita. 2020. Kaunas.

Kalbant apie atrankos į pedagogines studijas rezultatus, geriausi jie Suomijoje ir Škotijoje, kur stebimas didelis kandidatų skaičius ir stipri konkurencija atrankos metu. Nyderlanduose mokytoju gali tapti beveik visi norintys, panašiai ir Estijoje. Lietuvoje, nors situacija gerėja, tačiau konkurso dydis priklauso nuo srities bei studijų formos – stipri konkurencija į laipsnio nesuteikiančias pedagogines studijas, kurios pritraukia motyvuotų ir akademiškai stiprių studentų.

6 LENTELĖ. ATRANKOS Į PEDAGOGINES STUDIJAS ORGANIZAVIMAS, FORMOS IR REZULTATAI

	JK (ŠKOTIJA)	SUOMIJA	NYDERLANDAI	ESTIJA	LIETUVA
Atrankos organizavimo būdas	Minimalūs reikalavimai (anglų kalbos, matematikos ir trijų kitų dalykų) nacionaliniu lygmeniu. Papildomi vertinimo kriterijai nustatomi universitetų.	Universitetai, kurie turi plačią autonomiją, organizuoja atrankos procesą. Veikia vieninga VAKAVA atrankos sistema, kuria naudodamiesi studentai gali aplikuoti į kelias programas vienu metu. Jie kviečiami laikyti VAKAVA egzaminą, kuris tikrina akademines žinias. Vėliau studentai kviečiami į antrąjį etapą, kuris vyksta gyvai.	Universitetai ir kolegijos organizuoja atrankos procesą.	Universitetai organizuoja atrankos procesą atsižvelgdami į nacionalinius reikalavimus aukštajam mokslui, pedagogų rengimui.	Universitetai organizuoja atrankos procesą, tačiau pagrindinių atrankos kriterijų reikalavimai yra rengiami centralizuotai dalyvaujant universitetų atstovams.
Atrankos formos	Akademiniai rezultatai. Motyvacinis laiškas. Interviu.	Egzaminų rezultatai. Akademinių žinių tikrinimo VAKAVA testas. Motyvacinis laiškas. Interviu, grupinės užduotys.	Vidurinio ugdymo baigimo diplomas. Interviu (paprastai jis būna informacinio pobūdžio, siekiant suteikti daugiau žinių apie pačias studijas).	Egzaminų rezultatai. Akademinių žinių testas. Profesinių polinkių / gabumų testas – esė ir diskusijos forma. Interviu, grupinės užduotys.	Egzaminų rezultatai. Motyvacijos vertinimas interviu metu. Planuojami pokyčiai – kandidato individualiai parengtas portfolio. Laipsnio nesuteikiančių studijų atveju – institucijos rekomendacija.
Atrankos rezultatai	Apie 20 proc. kandidatų.	Apie 5–10 proc. kandidatų.	Paprastai visi, norintys įgyti pedagogo kvalifikaciją, yra priimami, nėra nustatyto studentų limito.	Konkursas nėra didelis, studijuojančiųjų pedagogines programas trūksta.	2017 metais pirmuoju numeriu pedagogikos studijas rinkosi 862 studentai, o

					2020-aisiais jau net 1361. Stojimuose ir motyvacijos vertinimo etape 2020-aisiais dalyvavo 1633 studentai ir iš jų 1569 buvo įvertinti teigiamai. Didelis konkursas į laipsnio nesuteikiančias studijas.

Šaltinis: EURYDICE; vykdytų interviu metu gauta informacija.

4.3 Pedagoginės krypties programų struktūra ir turinys

Aptarus pagrindinius nacionaliniu lygmeniu formuojamus pedagogo kvalifikacijos reikalavimus bei autonomišką atrankos procesą aukštosiose mokyklose, svarbu įvertinti skirtingose šalyse siūlomų studijų struktūrą bei turinį, t. y. kokie dalykai jam pasirenkami, atsižvelgiant į šalių kontekstą, numatytus švietimo tikslus ir nacionalinius pedagogų profesionalumo standartus.

4.3.1 Žinių ir kompetencijų ugdymas

Pirmiausia siekiama apžvelgti skirtingose šalyse teikiamų tiek pradinio ugdymo, tiek mokomojo dalyko pedagoginių studijų turinį, kuriuo remiantis ugdomos būsimųjų pedagogų žinios ir kompetencijos, vėliau koncentruojantis į konkrečius turinio aspektus – įtraukiojo ugdymo principus (4.3.2) ir mokslinių tyrimų reikšmę studijų procese (4.3.3).

Škotija

Škotijoje universitetai patys kuria pedagoginių studijų programas, kurios yra akredituojamos Škotijos bendrosios mokymo tarybos. Kitaip sakant, universitetų atstovai turi įrodyti ir pagrįsti programų kokybę. Būtent dėl egzistuojančių nacionalinių profesionalumo standartų mokytojams (juos taip pat skelbia Škotijos bendroji mokymo taryba) pedagogų rengimo tvarka yra gana panaši visuose universitetuose. Kuriant programų turinį taip pat atsižvelgiama į nacionalinio lygmens gaires dėl pradinio mokytojų rengimo[118] bei standartus[119], kurie keliami mokytojams, norintiems registruotis Škotijos bendrojoje mokymo taryboje.

[118] Guidelines for Initial Teacher Education Programmes in Scotland. 2013. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/about-gtcs/guidelines-for-ite-programmes-in-scotland.pdf.

[119] The General Teaching Council for Scotland. The Standarts for Registration: mandatory requirements for Registration with the General Teaching Council for Scotland. 2012. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/the-standards/standards-for-registration-1212.pdf.

Rengiant programas yra atsižvelgiama į **nacionalinius profesionalumo standartus**, kurie akcentuoja **vertybes**, **tvarumo** ir **lyderystės** principų svarbą mokytojams. Baigę studijas būsimieji mokytojai privalo registruotis Škotijos bendrojoje mokymo taryboje, o tam jiems reikia atitikti šiuos reikalavimus:

- vadovautis **profesinėmis vertybėmis** ir skatinti jas: socialinį teisingumą, integralumą, pasitikėjimą ir pagarbą, profesinį įsipareigojimą – planuojama šias vertybes dar labiau akcentuoti naujoje 2021 m. mokytojų profesionalumo standartų versijoje[120];
- **turėti profesines žinias** ir išmanyti ugdymo turinį bei švietimo sistemą, laikytis profesinės atsakomybės, suvokti pedagogines teorijas ir praktikas;
- turėti **profesinius įgūdžius ir gebėjimus**: formuoti nuoseklias, progresyvias ir skatinančias domėtis mokymosi programas, naudoti skirtingas strategijas ir šaltinius, kurie atitiktų besimokančiųjų poreikius ir galimybes; efektyviai komunikuoti ir produktyviai bendrauti su besimokančiaisiais tiek individualiai, tiek grupėmis; daug tikėtis iš visų moksleivių, efektyviai dirbti bendradarbiaujant su mokyklos bendruomene bei įtraukti besimokančiuosius į sprendimus dėl mokymosi procesų, kurti saugią, besirūpinančią ir tikslus turinčią mokymosi bendruomenę, skatinti pozityvius santykius ir pozityvias elgesio strategijas[121].

7 LENTELĖ. NACIONALINIAI PROFESIONALUMO STANDARTAI MOKYTOJAMS ŠKOTIJOJE

Ugdymo turinio kaitos ir vystymo procesų suvokimas.	Gebėjimas ieškoti **ryšių tarp skirtingų dalykų**, sričių, sektorių – **tarpdisciplininio mokymosi** skatinimas.
Žinojimas, kaip naudoti, **pritaikyti, kurti medžiagą, suteikiančią pagalbą** ir drauge **skatinančią iššūkiams.**	**Žinių ir išmanymo apie** mokymosi bendruomenes **ir mokyklas turėjimas, mokytojo vaidmens ir atsakomybių toje bendruomenėje aiškus suvokimas**.
Mokytojų rolė kaip **lyderių,** plėtojančių ugdymo turinį.	Žinojimas, kaip suteikti **pagalbą kognityvinei, socialinei, emocinei ir fizinei vaikų gerai savijautai**.
Užtikrintas **skaitmeninių įgūdžių** turėjimas siekiant labiau įtraukti moksleivius į mokymosi procesą.	Mokymosi siekiant **tvarumo principų** (angl. *learning for sustainability*) taikymas.
Raštingumo, **matematinių gebėjimų** ir **vaikų geros savijautos** bei sveikatos principų pasitelkimas dėstant bet kurio dalyko ugdymo turinį.	**Platus** mokymosi **metodų išmanymas** ir tinkamiausių taikymas, atsižvelgiant į visų besimokančiųjų poreikius. Aktualių švietimo principų suvokimas ir pedagoginių teorijų, taikomų profesinėms praktikoms, išmanymas.
Vertinimo proceso kaip integralios **mokymosi procesų dalies** suvokimas. Vertinimo naudojimas pažangai skatinti (ją aptariant su moksleiviais), tobulinti mokymą ir mokymąsi, identifikuoti tolesnius žingsnius ir pateikti informatyvias, aiškias ataskaitas. Besimokančiųjų skatinimas vertinti save ir bendramokslius siekiant efektyvinti mokymosi procesą.	Principo – ***Getting it right for every child*** (liet. *tinkama kiekvienam vaikui*) išmanymas ir taikymas (plačiau žr. 3.1.3).
Mokslinių tyrimų reikšmės suvokimas, vadovaujantis tyrimų duomenimis mokymo(si) procese, taikant naujas mokymo praktikas ir įsitraukimas į profesinių tyrimų vykdymą taip tobulinant mokymo(si) procesą. Nuoseklus **savęs reflektavimas** siekiant ilgalaikio profesinio tobulėjimo, kritinis tyrimų, literatūros, naudojamų praktikų klasėje reflektavimas, aktyvus įsitraukimas į profesinį dialogą, ugdymo turinio plėtojimą. **Mokytojų profesinio mokymosi / tobulėjimo portfolio** kūrimas.	**Bendradarbiavimas su kolegomis ir moksleiviais**, siūlant pagalbą ir dalijantis patirtimis, siekiant iniciuoti mokymosi proceso tobulėjimą, rodyti lyderystę.

[120] The General Teaching Council for Scotland. Professional Standarts 2021 for Scotland's teachers. Professional Standarts. 2021. https://www.gtcs.org.uk/professional-standards/professional-standards-2021-engagement.aspx.

[121] The General Teaching Council for Scotland. The Standarts for Registration: mandatory requirements for Registration with the General Teaching Council for Scotland. 2012. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/the-standards/standards-for-registration-1212.pdf.

Šaltinis: The Standarts for Registration: mandatory requirements for Registration with the General Teaching Council for Scotland. 2012. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/the-standards/standards-for-registration-1212.pdf, sudaryta PPMI.

2021 m. planuojama dar kartą atnaujinti mokytojų profesionalumo standartus akcentuojant profesines vertybes bei orientuojantis į **mokytojų įsipareigojimą** visų moksleivių **kognityviniam, socialiniam, emociniam augimui ir gerai savijautai**. Šie principai yra integruojami į mokytojų profesinius ryšius, mąstymą ir veiksmus profesinių praktikų metu[122]. Kaip teigė viena iš pedagogų rengimo Škotijoje eksperčių, siekiant parengti pagal naująjį ugdymo turinį, kuris suteikia daug savarankiškumo mokytojams ir nėra konkretus, gebančių dirbti pedagogų, jų studijų turinys neturi būti perkrautas, tačiau orientuotas į giluminius dalykus. Taip atliepiamas požiūris, kad neįmanoma pedagogų viskam paruošti ir apie viską informuoti, jie turi patys nuolat mokytis.

Kalbant apie **ketverių metų dalykines** būsimųjų pedagogų **studijas**, jų turinį sudaro:

- pasirinkto **dalyko programos** (stiprinamas dalyko žinojimo lygis);
- **pedagoginės programos**;
- **pedagoginė praktika** (mažiausiai 30 savaičių).

Matematikos pedagogikos programa Stratklaido universitete

Pirmuosius trejus metus turinio programą sudaro dalykinės programos, o ketvirtaisiais metais – edukologijos studijos. Pastarąsias sudaro:

- profesinių vertybių studijos akcentuojant socialinio teisingumo, lygybės ir aplinkos vertybes (kaip jau minėta, tai yra nacionalinių pedagogo profesionalumo standartų dalis);
- profesinis mokymasis per nedidelių tyrimų atlikimą, savęs reflektavimą;
- profesinė praktika;
- modulis, kuris padės išmokti, kaip dėstyti integruotą ir tarpdisciplininį ugdymo turinį orientuojantis į matematikos mokymą.

Šaltinis: University of Strathclyde Glasgow. Mathematics with Teaching. https://www.strath.ac.uk/courses/undergraduate/mathematicswithteaching/#coursecontent.

Priklausomai nuo kiekvieno universiteto minėtos studijų dalys varijuoja, tačiau akademinėms dalyko studijoms skiriamas nemažas dėmesys. Taip pat priklausomai nuo pasirinktojo nuosekliojo arba lygiagrečiojo pedagoginių studijų varianto pedagoginės programos dėstomos nuo pat studijų pradžios arba antrais–trečiais studijų metais, o kartais pedagoginėms programoms skiriami paskutinieji metai. Akcentuotina, kad norint tapti dviejų dalykų mokytojais, Škotijoje privalu įgyti abiejų dalykų laipsnį ir atlikti dvi profesines praktikas.

Kalbant apie **vienų metų antrojo laipsnio studijų programas**, į kurias priimami jau turintys kurios nors srities bakalauro laipsnį, dalykinėms žinioms skiriamas mažesnis dėmesys – apie 20 proc. visos studijų programos, o 80 proc. dėstomų dalykų sudaro pedagoginės ir edukologijos studijos bei apytiksliai 18 savaičių pedagoginė praktika.

Pedagoginei praktikai apskritai skiriama labai daug dėmesio. Pradinio ugdymo programose – 80 kreditų iš 240, o antro laipsnio mokomųjų dalykų ugdymo programose –20 kreditų iš 60. Kaip teigė viena iš kalbintų universiteto atstovių, studentai, pasirinkę pedagogines studijas, kai kuriuose

[122] The General Teaching Council for Scotland. Professional Standarts 2021 for Scotland's teachers. Professional Standarts. 2021. https://www.gtcs.org.uk/professional-standards/professional-standards-2021-engagement.aspx.

universitetuose nuo pat pradžių ruošiami praktikai ir jau **pirmaisiais metais pradeda praktikuotis mokyklose** (jeigu studijuoja lygiagrečiuoju būdu). Pasibaigus praktikos laikotarpiui, studentai gauna grįžtamąjį ryšį, yra vertinami, taip pat patys reflektuoja savo patirtis – tai padeda tobulėti tolesniuose studijų etapuose. Kai kuriuose universitetuose **trečiaisiais studijų metais** atliekamas eksperimentas – **leidžiama visus metus studentams praleisti mokykloje**. Studentai atlikdami praktiką pildo **profesinio tobulėjimo portfolio.** Jame kiekvieną savaitę studentai įrašo savo refleksijas, o dėstytojai jas perskaito, reaguoja, aptaria kartu su studentais.

Pradinio ugdymo ketverių metų studijų programos metu daugiausia dėmesio skiriama būtent **edukologijos ir pedagogikos dalykams**, taip pat dalykinėms skirtingų mokomųjų dalykų žinioms ir jų didaktikai. **Pradinio ugdymo** mokytojai **specializuojasi** mažiausiai **dviejuose dalykuose.** Pradinių klasių mokytojai taip pat atlieka praktiką darželiuose, todėl jie gali mokyti ir jaunesnio amžiaus vaikus, t. y. baigę studijas gali mokyti vaikus nuo trejų iki dvylikos metų.

Pradinio ugdymo pedagogų rengimo programa Edinburgo universitete (su škotų gėlų kalbos specializacija)

Šios ketverių metų programos, skirtos būsimiesiems pradinio ugdymo mokytojams, turinį sudaro:

- pradinio ugdymo studijos (su praktika mokyklose pirmame, antrame kurse, o trečiaisiais studijų metais praktika trunka visus metus);
- švietimo studijos;
- škotų gėlų kalbos ir lingvistikos kursas;
- dvikalbio švietimo kursas;
- pasirenkamieji dalykai.

Šaltinis: The University of Edinburgh. MA Primary Education with Gaelic. https://www.ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees/index.php?action=programme&code=3T59.

Keičiantis mokytojo vaidmeniui ir mokytojui tampant inovatoriumi, kuriančiu mokymosi procesą, labai svarbu nepamiršti ir **pedagogo asistento vaidmens** kaitos – mokytojo asistentas šiandien yra kvalifikuotas specialistas, teikiantis pagalbą tiek klasės mokytojui (jis gali daugiau laiko skirti pamokų pasirengimui), tiek moksleiviams – suteikiantis įvairią mokymosi pagalbą. Škotijoje išskiriamos šios pagrindinės mokytojų asistentų atsakomybės[123]:

- įgyvendinti mokytojo kuriamas mokymosi veiklas mažose grupelėse arba individualiai;
- užtikrinti, kad moksleiviai, kuriems teikiama mokymosi pagalba, įsitrauktų į mokymosi veiklas;
- rūpintis socialine ir emocine vaikų gerove;
- valdyti iššūkių keliantį elgesį;
- stebėti moksleivių procesą ir tinkamai juos nukreipti;
- paruošti mokymuisi reikalingus šaltinius;
- teikti pagalbą kitose mokyklos veiklose pasibaigus pamokų laikui (pvz., namų darbų rengimo grupelėse) ar pertraukų metu;
- koordinuoti mokymosi procesą (turintiems aukštesnio lygio pasirengimą).

[123] Career insights: Become a Teaching Assistant. Prieiga internetu: https://www.ncchomelearning.co.uk/how-to-become-a-teaching-assistant

Taigi, matyti, kad mokytojo asistento atsakomybės yra susijusios su įvairiomis tiek mokymosi, tiek emocinės aplinkos gerinimo, individualios pagalbos kiekvienam moksleiviui suteikimo atsakomybėmis. Tai leidžia mokytojui būti labiau savarankišku ekspertu, kūrybiškai taikančiu ir kuriančiu ugdymo turinį ir procesą, galinčiu domėtis naujomis tendencijomis, metodais, tyrimais, kitaip sakant, nuolat mokytis ir dalintis naujausiomis žiniomis bei įgūdžiais ar mokymosi metodais su moksleiviais, dalyvauti švietimo tobulinimo procesuose. Remiantis Škotijos patirtimi, kai buvo pasirinktas perėjimas prie universitetinio mokytojų rengimo, kolegijoms paliekant pedagogų asistentų rengimą, trunkantį nuo vienų iki trejų metų, labai svarbu akcentuoti mokytojo asistento profesijos vaidmens pasikeitimą bei stiprinti jo įvaizdį visuomenėje ir švietimo bendruomenėje, skatinti mokyklas įdarbinti daugiau asistentų mokyklose.

Suomija

Kadangi universitetai turi visišką autonomiją, jie kuria studijų programas, todėl jos skiriasi, taip pat skiriasi ir pedagoginei praktikai skiriama dalis. Suomijos teisės aktuose nėra numatyta, kiek praktikos studentai turi turėti. Suomijoje priimtos rekomendacijos mokytojų rengimui taip pat yra neįpareigojančios. Šias rekomendacijas kūrė ir tobulino Švietimo ir kultūros ministerijos įkurtas Mokytojų švietimo forumas, skirtas mokytojų švietimo tobulinimui. Forumo dėka pokyčiams įgyvendinti sukviečiami įvairūs pedagogų rengimo ekspertai, kurie dalijasi idėjomis, sprendžia problemas ir kartu priima sprendimus. Rekomendacijose[124] orientuojamasi į:

- **plataus pobūdžio kompetencijų** ugdymą;
- **mokytojų kaip inovatorių** rengimą (kuria ugdymo programą, dalyvauja ir siūlo sprendimus švietimo srityje);
- mokytojus, kurie patys **nuolat rūpinasi savo profesiniu tobulėjimu**, domisi ir taiko mokslinius tyrimus;
- mokytojus, kurie savo darbe **geba integruoti socialinę perspektyvą** (ugdymas kiekvienam vaikui);
- mokytojus, kurie **geba dirbti komandoje, bendradarbiauja** (Suomijoje veikia stipri mokytojų bendruomenė).

Pradinio ugdymo studijų metu daugiau dėmesio skiriama pedagoginėms, edukologinėms, didaktinėms kompetencijoms ugdyti, o mokomųjų dalykų mokytojų studijos yra orientuotos pirmiausia į studijuojamą dalyką. Paprastai pedagogines programas studijuoti (po atrankos) studentai pradeda po trejų dalyko studijų metų. Šalia pagrindinio studijuojamo dalyko studentai renkasi gretutinį, pavyzdžiui, matematiką / ekonomiką ir švedų kalbą arba istoriją ir gamtos mokslus ir pan. Studijas baigę pedagogai tampa **dviejų dalykų mokytojais.** Taigi **studijų mokomųjų dalykų mokytojams turinį paprastai sudaro** (studijos organizuojamos dviejuose fakultetuose – dalyko ir edukologijos fakultete):

- **pagrindinis dalykas** (100 kreditų bakalauro lygmeniu ir 60 kreditų magistro lygmeniu);
- **gretutinis dalykas** (studijuojamas bakalauro lygmeniu, 60 kreditų);
- **pedagoginės studijos, įskaitant pedagoginę praktiką** (60 kreditų magistro lygmeniu);
- **komunikacijos ir kalbos studijos** (20 kreditų bakalauro lygmeniu).

Pradinio ugdymo studijų turinį sudaro (studijos organizuojamos edukologijos fakultete):

[124] EURYDICE informacija; 41. Ministry of Education and Culture. Government Key Project. Teacher Education Development Programme. Finland. 2016. https://minedu.fi/documents/1410845/4183002/Teacher+Education+Development+Programme+2016.

- **švietimo ir edukologijos psichologijos studijos**, įskaitant pedagoginę praktiką, baigiamuosius darbus (80 kreditų bakalauro ir 80 kreditų magistro lygmeniu);
- pradinio ugdymo **dalykų žinių pedagogika** (60 kreditų bakalauro lygmeniu);
- **papildomas dalykas,** kurio specializacija leidžia dėstyti jį moksleiviams iki 9 klasės (20 kreditų bakalauro ir 40 kreditų magistro lygmeniu);
- **komunikacijos ir kalbos studijos** (20 kreditų bakalauro lygmeniu).

Dalyko mokytojai Suomijoje fokusuojasi labiau į tai, kaip dėstyti studijuojamą dalyką, o bendrieji pedagoginiai gebėjimai – mokymosi metodikų ir strategijų išmanymas, rūpinimasis moksleivių gera savijauta ir pan., yra svarbios, tačiau papildomos studijų dalys. Vieno iš kalbintų ekspertų nuomone, mokytojams svarbu mokėti dėstyti dalyką mokyklos kultūros, vertybių, tikslų kontekste, turėti dialogo įgūdžių, dalyvauti sprendžiant iššūkius, todėl labai svarbu būsimiems mokytojams suteikti kuo daugiau atsakomybių ir praktikos.

Suomijos universitetų fakultetai turi savo bendradarbiavimo tinklo mokyklas (jos yra fakultetų dalis – angl. *affiliated schools*), kuriose studentai atlieka **pedagoginę praktiką**. Šiose mokyklose dirbantys mokytojai yra įsipareigoję mentorystės jauniems mokytojams procesui, jiems teikiami mentorystės mokymai. Praktiką sudaro du laikotarpiai: pirmasis – 7–8 savaites trunkantis susipažinimo procesas, kurio metu planuojama, kaip vesti pamokas klasėje, kaip įgyvendinti planą, kaip vertinti moksleivius ir pan., o antrasis – jau labiau pažengusi pedagoginė praktika – pasitelkiamos skirtingos aplinkos, siekiama atliepti specialiuosius ugdymo(si) poreikius, vertinti moksleivius ir pan. Tiek pradinio ugdymo, tiek mokomųjų dalykų mokytojų praktikai skiriama 20 kreditų iš 300, tačiau visas studijų procesas yra grindžiamas probleminiu mokymu – praktine pedagoginių problemų analize ir problemų sprendimu, taip pat studentų portfolio (turimų praktikų) analize.

Vieno iš kalbintų ekspertų nuomone, kadangi Suomijoje studentai atlieka praktikas universitetams priklausančiose mokyklose, įsikūrusiose centre, jas lanko mažiau migrantų vaikų ar vaikų, turinčių didesnių mokymosi sunkumų, todėl praktika šiose mokyklose nevisiškai atspindi realybę, kurioje mokytojams vėliau reikės dirbti mokant labai įvairius moksleivius. Ekspertų nuomone, praktika galėtų būti organizuojama įprastose, labiau kultūriškai įvairiose mokyklose.

Nyderlandai

Nyderlanduose didelė dalis būsimųjų mokytojų pedagogo kvalifikaciją įgyja **ketverių metų studijų** (240 kreditų) **kolegijose (**angl. *universities of applied sciences***)** metu. **Pradinio ugdymo** studijų turinį sudaro:

- **didaktinių dalykų** (įvairių, nes pradinio ugdymo mokytojai dėsto skirtingus dalykus) programos;
- **pedagoginės programos**;
- **pedagoginė praktika**.

Kalbant apie ketverių metų būsimųjų **mokomųjų dalykų mokytojų** studijas kolegijose, jos yra pagrįstos **stipriomis dalykinėmis žiniomis** ir jų didaktika (240 kreditų):

- studentai specializuojasi viename iš dalykų (kartais dviejuose – tuomet studijų trukmė dažniausiai pailgėja iki 5 metų);
- mokosi pasirinkto dalyko didaktikos;
- kitų pedagoginių dalykų;
- atlieka profesinę praktiką.

Norėdami įgyti aukščiausio – pirmo laipsnio – mokytojo kvalifikaciją (galima mokyti visuose vidurinio ugdymo lygmenyse), studentai renkasi **antrosios studijų pakopos studijas universitete.** Šios studijos yra labai koncentruotos, nes trunka tik vienus metus (60 kreditų). Studentai specializuojasi pagal pasirinktą dalyką ir yra mokomi dalyko didaktikos, taip pat atlieka pedagoginę praktiką.

Pedagoginė praktika yra svarbi studijų dalis. Kaip teigė tyrimo metu kalbinti ekspertai, būtent kolegijos suteikia didesnę praktikos galimybę studentams, kadangi pačių studijų trukmė yra ketveri metai, kai universitete pedagoginėms studijoms skiriami vieni metai (jau įgijus dalyko specializaciją arba baiginėjant bakalauro studijas), todėl studijos yra labai koncentruotos, tačiau praktikos reikšmė nepamirštama. Detalų praktikai skiriamą laiką nustato kolegijos ir universitetai savo įsakymuose. Apytiksliai ketvirtadalis studijų kolegijose skiriama būtent praktikai – 50 kreditų iš 240, o vienus metus trunkančiose universitetinėse programose – 30 kreditų iš 60. Taip pat bendradarbiaujant su mokyklomis yra organizuojamos programos, suteikiančios galimybę paskutiniaisiais studijų metais įsidarbinti mokytoju.

Mokytojo praktikanto programa

Nuo 2000 metų Nyderlanduose veikia iniciatyva, pagal kurią paskutinių metų pedagoginių studijų studentai gali būti įdarbinti puse etato mokykloje pagal mokymų ir darbo kontraktą ribotam laikui, jeigu mokykla turi laisvą vietą. Mokytojui praktikantui suteikiama kvalifikuoto mokytojo pagalba, tačiau jaunasis mokytojas atlieka visas įprastas mokytojo funkcijas mokykloje. Šia iniciatyva siekiama palengvinti studentų perėjimą iš studijų laikotarpio į darbą mokyklose. Ši programa padeda ir mokytojų rengimo institucijoms neatsilikti nuo švietimo vystymosi procesų ir aktualijų mokyklose.

Nyderlandų aukštosios mokyklos turi autonomiją ir savarankiškai kuria studijų programas, atsižvelgdami į pedagogų kompetencijos standartus[125], tačiau nesama įstatyminių nuostatų, kurios reguliuotų pedagoginių studijų programas ir jų turinį. Pagrindinės kompetencijos[126] yra šios:

- iniciatyva ir pagalba mokymosi procesui, mokymosi proceso kūrimas, organizavimas, siejimas su ateities švietimo tendencijomis;
- skirtingų mokymo strategijų naudojimas, dalykų integracija;
- gebėjimas teikti mokymosi pagalbą kiekvienam moksleiviui;
- gebėjimas kurti saugią mokymosi aplinką ir motyvuoti moksleivius;
- mokymosi proceso vertinimas, grįžtamojo ryšio teikimas;
- profesionalumas, dalykinės žinios;
- bendradarbiavimas mokyklos kontekste;
- profesinis tobulinimasis.

[125] Overheid. Law bank. Law on occupations in education. 2020. https://wetten.overheid.nl/BWBR0016944/2020-04-01.

[126] Overheid. Law bank. Law on occupations in education. 2020. https://wetten.overheid.nl/BWBR0016944/2020-04-01; Firssova, O. Policy envisions and requirements for STEM teacher's competence development: State of affairs in the Netherlands. ELITe: Enhancing Learning in Teaching via e-inquiries. 2016. http://learning-in-teaching.eu/images/docs/EN/IO1/Dutch_context_analysis.pdf.; Cedefop. European centre for the Development of Vocational Training. Qualification standarts of teachers and trainers The Netherlands. 2020. https://www.cedefop.europa.eu/files/2150-att1-1-London-Netherlands.pdf.

Estija

Universitetai kurdami pedagoginę kvalifikaciją teikiančių studijų turinį veikia autonomiškai. Vis dėlto, pedagoginių programų turinys sudaromas remiantis profesiniais mokytojų kvalifikacijos standartais[127] bei pagrindiniais nacionaliniais reikalavimais mokytojų rengimui. Kaip teigė tyrimo metu kalbinti ekspertai, mokytojų rengimo kokybę lemia universiteto dėstytojų profesinis tobulėjimas ir edukologijos mokslo populiarinimas. Todėl labai svarbu suteikti kuo daugiau galimybių universitetų ekspertams vykdyti mokslinius tyrimus ir apie juos kalbėti visuomenei.

Estijos universitetų siūlomas **pradinio ugdymo** pedagogo kvalifikaciją teikiančias magistro studijas sudaro:

- švietimo ir pedagoginės studijos;
- dėstomų dalykų didaktika (studijų metu pasirenkamas papildomos specializacijos dalykas suteikiant galimybę estų kalbą / matematiką dėstyti iki 9 klasės);
- pedagoginė praktika (24 kreditai).

Dalykinės **mokomojo/-ųjų dalyko/-ų** pedagogo kvalifikaciją teikiančios studijos suteikia:

- dalykinį išsilavinimą;
- pedagogines žinias;
- įgūdžius pedagoginės praktikos (24 kreditai) metu;
- pedagoginių tyrimų įgūdžius.

Kalbant apie **bendrąsias dalyko pedagogines programas**, šalia vieno dalyko galima rinktis iki trijų šalutinių, tačiau norint dalyką dėstyti mokykloje, dažniausiai reikia turėti to dalyko laipsnį. Vis dėlto yra siūlomos ir integruotos dalykų programos – pvz., gamtos mokslų pedagogika. Prieš metus Estijoje buvo atnaujinti mokytojų profesinės kvalifikacijos standartai. Atnaujintoje programoje buvo išryškinti šie aspektai:

- skaitmeniniai įgūdžiai;
- įtraukusis ugdymas;
- pagalba kiekvienam mokiniui mokytis;
- bendradarbiavimo kultūra.

Kaip teigė tyrimo metu kalbinti ekspertai, šie pokyčiai turėjo nežymios įtakos pedagoginių programų turiniui, taip pat pabrėžė, kad universitetai aktyviai dalyvavo standartų atnaujinimo procese. Anot jų, universitete kiekvienais metais, atsižvelgiant į naujausius tyrimus, metodus, atnaujinamas dėstymo turinys būsimiesiems mokytojams, todėl dažniau būtent universitetai inicijuoja pokyčius nacionaliniu lygmeniu, nes universitetuose jie jau būna įgyvendinti, pavyzdžiui, keičiant studijų programų turinį.

Estijoje veikianti kvalifikacijos teikimo institucija Kutsekoda[128] yra atsakinga už įvairių kvalifikacijos standartų, tarp jų ir profesinius standartus mokytojams, kūrimą, atnaujinimą. Jos atstovai, anot kalbintų ekspertų, prieš atnaujindami pedagogų profesinės kvalifikacijos standartus, siekia užtikrinti bendradarbiavimą tarp universitetų atstovų, mokytojų asociacijos, mokyklų lyderių, mokytojų, kurie drauge dirbdami sukuria projektą, kuriam prašoma grįžtamojo ryšio iš skirtingų švietimo tinklo atstovų. Pirmieji standartai mokytojams buvo sukurti 2005 m. ir padarė didžiausią įtaką mokytojų

[127] Sihtasutus Kutsekoda. Occupational Qualification Standard. Teacher, EstQF Level 7. Estonia. 2019. https://www.kutseregister.ee/ctrl/en/Standardid/exportPdf/10824233/.

[128] Estonian Qualifications Authority Kutsekoda. Estonian Qualifications Authority. 2021. https://www.kutsekoda.ee/en/.

rengimui. Naujausiame Estijos mokytojų **profesinės kvalifikacijos standartų** dokumente[129], kuriuo remiantis kuriamas pedagoginių studijų turinys, apibrėžiamas mokytojo vaidmuo – mokytojas turi siekti įgalinti moksleivį ir būti moksleivio vystymosi proceso partneriu, parodant jam tokį mokymosi kelią, kuris galėtų atskleisti moksleivio ugdymo(si) potencialą. Mokytojai taip pat turi nuosekliai tobulinti profesinius įgūdžius ir domėtis švietimo naujovėmis. Profesinės kvalifikacijos standartai yra pateikiami žemiau esančioje lentelėje.

8 LENTELĖ. PROFESINĖS KVALIFIKACIJOS STANDARTAI MOKYTOJAMS ESTIJOJE

PROFESINĖS KVALIFIKACIJOS STANDARTAI	
Pagalbos moksleiviui teikimas atliepiant **individualius mokymosi poreikius**, rūpinimasis moksleivio **fiziniu, kognityviniu, emociniu ir socialiniu vystymusi.**	Gebėjimas **planuoti mokymą ir mokymąsi**, kuriant mokymosi aplinką ir naudojant ar kuriant mokymosi medžiagą.
Vadovavimas klasei, **paramos mokymuisi ir motyvacijai mokytis teikimas**, pagalba **tikslingam skaitmeninių technologijų naudojimui (s**kaitmeninių kompetencijų taikymas, mokymosi aplinkų kūrimas ir pritaikymas), grįžtamojo ryšio ir **vertinimo** pasitelkimas moksleivių **mokymosi procesui gerinti.**	**Profesinis tobulinimasis** ir savo darbo **reflektavimas**, pedagoginių žinių studijavimas, mokymasis ir sklaida, rūpinimas savo kaip mokytojo gera savijauta.
Bendradarbiavimas mokymosi bendruomenėje, tėvų įtraukimas.	Žinių turinio kūrimas ir **švietimo politikos formavimas** per tyrimus ir kitas kūrybines veiklas.
Mokytojui svarbios **kompetencijos**: gebėjimas priimti sprendimus, dalykinės žinios, pedagoginės žinios, motyvacija, bendradarbiavimas, socialinės ir komunikacinės kompetencijos, matematinis, mokslinis ir technologinis mąstymas, verslumas, kalbos vartojimas, skaitmeninės kompetencijos.	**Įtraukiojo ugdymo** principų išmanymas ir mokymo proceso taikymas atsižvelgiant į klasės mokinių mokymosi poreikius, konsultavimas, specialiųjų ugdymo(si) poreikių atliepimas.

Šaltinis: Occupational Qualification Standard. Teacher, EstQF Level 7. Estonia. 2019. https://www.kutseregister.ee/ctrl/en/Standardid/exportPdf/10824233/, sudaryta PPMI.

Kaip teigė viena iš tyrimo metu kalbintų eksperčių, mokytojų švietimas turi būti tobulinamas suteikiant pedagogams daugiau psichologinių žinių apie tai, kaip veikia žmogaus smegenys, motyvacija, dėmesio koncentravimas, atmintis, kokios yra mokymosi strategijos, lengvinančios mokymosi procesus, apie tai, kad gilusis mokymasis prasideda tik tuomet, kai yra įdedama pastangų, ir pan. Šiomis žiniomis ir technikomis mokytojai turi pasidalinti su moksleiviais ir taip padėti jiems mokytis. Anot jos, stresinėse situacijose, su kuriomis moksleiviai susiduria konkuravimo sąlygomis, mokytis nėra įmanoma.

Anot tyrimo metu kalbintų ekspertų, Estijoje pedagogų rengimo krypčių pokyčius dažnai inicijuoja ir mokytojų rengimo tikslus Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijai teikia būtent universitetai. Pavyzdžiui, Talino universitetas aktyviai bendradarbiauja ir dirba kartu su Estijos švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija, kartu rengia strateginius pedagogų rengimo tobulinimo planus, Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija suinteresuota kviesti universitetų atstovus, klausti jų vertinimo. Vienas iš tokių universitetų inicijuotų pasiūlymų, kuris buvo įgyvendintas 2004 m., – tai įvadinio laikotarpio pradedantiesiems mokytojams fazės įvedimas. Kaip teigia kalbinti ekspertai, tai svarbus žingsnis siekiant parodyti, kad mokytojų profesinis mokymasis yra tęstinis ir niekada nesibaigiantis procesas.

[129] Sihtasutus Kutsekoda. Occupational Qualification Standard. Teacher, EstQF Level 7. Estonia. 2019. https://www.kutseregister.ee/ctrl/en/Standardid/exportPdf/10824233/.

Įvadinio laikotarpio fazė pradedantiesiems mokytojams Estijoje

Studentai, baigę pedagoginę kvalifikaciją teikiančias studijas, gali pasirinkti pirmuosius metus dalyvauti įvadiniame jauno mokytojo fazės etape, kur būdamas jaunesniuoju mokytoju gali:

- gauti pagalbą, susijusią su adaptacijos laikotarpiu švietimo įstaigoje;
- gauti tolesnius profesinių įgūdžių lavinimo mokymus;
- gauti pagalbos iš mentoriaus iškilus problemoms.

Šaltinis: EURYDICE informacija *https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-23_en;* PPMI vykdytų interviu informacija.

Nors, anot interviu programoje dalyvavusių ekspertų, bendrųjų kompetencijų – mokymosi, verslumo, socialinių ir komunikacinių, perkeliamųjų ir pagalbos moksleiviui mokytis įgūdžių turėjimo – dalis būsimųjų mokytojų rengimo turinyje Estijoje atsirado dar 2011 m., pastebima, kad mokytojams iki šiol nėra aišku, kaip pritaikyti įgytas kompetencijas. Todėl labai svarbu mokytojams aiškiai iškomunikuoti, ką be dalyko dėstymo jie turėtų išmanyti ir daryti. Tinkamai pritaikius gebėjimą padėti moksleiviams mokytis pritaikant mokymosi strategijas, lengvėja mokymosi procesas mokiniams, taip pat ir mokytojams. Tačiau, kaip teigė kalbinti ekspertai, dalis mokytojų gana konservatyvūs, o pokyčiams reikia gilaus suvokimo, koks yra mokytojo vaidmuo, todėl net ir vykstantys pokyčiai nacionaliniu lygmeniu, taip pat pedagogų rengimo lygmenyje, neleidžia tiksliai prognozuoti, kaip greitai pokyčiai bus įgyvendinti praktiškai.

Būtent dėl šios priežasties svarbią reikšmę įgyja tęstinis pedagogų mokymasis, kuriam ilgesnes vienų metų programas kuria INNOVE centras Estijoje. Programų metu mokytojai mokomi naujų metodų, jiems yra siūlomos įvairios inovatyvios programos, mokytojai vyksta vizitų į kitas šalis. Programos siūlomos tiek pradedantiesiems mokytojams, tiek jau turintiems mokymo patirties, taip pat mokyklų, studijų vadovams ir tiems vadovams, kurie yra vietiniu lygmeniu atsakingi už švietimą, nes jie priima sprendimus. Šias programas įgyvendina Estijoje veikiančios nevyriausybinės organizacijos. Pamažu ir universitetai imasi organizuoti (toks ir buvo tikslas) tęstinio mokymo programas mokytojams, kuriamos programos ateities lyderiams, mokyklų vadovams. Taip pat Estijoje veikia INNOVE inicijuotas mentorystės mokytojams ir mokyklų vadovams tinklas.

Lietuva

Mokytojų rengimą Lietuvoje reglamentuoja Mokslo ir studijų įstatymas, Pedagogų rengimo reglamentas, Švietimo ir ugdymo studijų krypčių grupės aprašas. Mokytojų rengimas apima tiek dalyko, tiek pedagogines studijas. Pedagoginės krypties studijų apimtis turi sudaryti ne mažiau nei 60 ECTS kreditų[130]. Tai yra minimalus kreditų skaičius, norint įgyti pedagogo kvalifikaciją. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija nurodo, kad pedagoginės studijos yra skirtos ugdyti reikalingas **žinias, supratimą, gebėjimus ir vertybes**. Studentas turi būti ugdomas taip, kad gebėtų dirbti kūrybiškai ir prisitaikyti prie nuolat kintančių situacijų. Būsimasis mokytojas turi išmanyti žmogaus ugdymo dėsningumus, švietimo procesus, gebėti valdyti ugdymo procesus su įvairaus amžiaus vaikais, daryti įtaką ugdymo kultūrai, gebėti sklandžiai reikšti mintis raštu ir žodžiu, nuolat tobulintis. Pedagogų rengimo studijas sudaro:

- **teorinė dalis**, kurios apimtis ne mažiau nei 30 kreditų. Į šią dalį įeina ir studentų teoriją bei praktiką integruojantis baigiamasis darbas, kuris sudaro mažiausiai 3 kreditus.

[130] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Įsakymas dėl pedagogų rengimo reglamento. 2018. file:///C:/Users/VPVI/Downloads/V-1035.pdf.

- **pedagoginė praktika**, kuri dažnai pradedama po pirmo semestro, remiantis teorijos žinių ir praktinių įgūdžių derme. Pedagoginei praktikai skiriama mažiausiai 30 kreditų. Ši praktika yra grindžiama aukštosios mokyklos ir mokyklos, kurioje atliekama praktika, bendradarbiavimu, užduotys derinamos bendradarbiaujat praktikantui, mentoriui ir praktikos vadovui. Praktikanto vaidmuo praktikos metu turi keistis pagal schemą[131]:

Stebėtojas -> pedagogo asistentas -> dirbantis globojat mentoriui ir praktikos vadovui -> savarankiškai dirbantis stebint mentoriui ir / ar praktikos vadovui.

Tyrimo metu vykdytose **fokusuotose grupinėse diskusijose** Lietuvos švietimo sistemos ekspertai taip pat pažymėjo **pedagoginės praktikos svarbą**, kuri yra dar labiau aktualizuojama atsižvelgiant į planuojamus struktūrinius švietimo pokyčius – ikimokyklinio ugdymo ilginimą. Tokiu atveju priešmokyklinio ir pradinio ugdymo mokytojams bus svarbu įgyti žinių apie ankstyvojo amžiaus tarpsnių mokymosi ypatumus bei įgyti kompetencijų, kaip **tinkamai išnaudoti ilgesnį priešmokyklinį ugdymą**, siekiant sulyginti visų moksleivių mokymosi galimybes. Fokusuotų diskusijų metu kalbėdami apie pedagoginę praktiką ekspertai pabrėžė, kad studentui itin svarbu turėti gerą vadovą, mokytoją lyderį, gebantį pasidalinti naudingomis ir svarbiomis profesinėmis patirtimis, motyvuoti, o pati praktika turėtų būti organizuojama jau nuo pirmųjų studijų metų, suteikiant galimybę studentui įgyti įvairios praktinės patirties, išmokti dirbti su įvairiais moksleiviais, susipažinti su mokyklos kultūra, mokytojo darbo kasdienybe bei susidaryti realų mokytojo darbo vaizdą ir išlikti šioje darbo rinkoje ir baigus studijas. Labai svarbu užtikrinti, kad studentams praktikos metu būtų suteikiama įvairiapusė pagalba, konsultacijos tiek iš universiteto ekspertų, tiek iš mokytojo mentoriaus.

Vienos iš fokusuotos diskusijų metu buvo akcentuotas būtinas intensyvesnis bendradarbiavimas tarp pedagogų rengėjų (universitetų ir kolegijų) ir mokyklų, dalijimasis grįžtamuoju ryšiu ir atsižvelgimas į jį: pavyzdžiui, iš praktikos grįžę studentai aukštosioms mokykloms gali suteikti reikalingos informacijos, pedagogų rengėjai vyksta į mokyklas tobulinti žinių, mokytojai įtraukiami į pedagogų rengimo procesus. Diskusijos metu buvo pateiktas Suomijos, kurioje ką tik studijas baigę mokytojai tampa lektoriais anksčiau mokslus baigusiems mokytojams bei dalijasi su jais naujomis žiniomis, pavyzdys. Realus bendradarbiavimas tarp mokyklų ir universitetų bei kolegijų suteiktų geresnę kokybę pedagoginėms studijoms, efektyviau būtų išnaudojamas praktikos laikas bei parengti mokytojo darbui pasiruošę profesionalai, pažįstantys mokyklos aplinką ir norintys joje likti.

Planuojama, kad VDU nuo kitų pedagoginių programų studentų bus privaloma praktika užsienio mokykloje. Kaip alternatyvą šiai praktikai studentai taip pat galėtų dalį laiko studijuoti užsienio universitete. Tuo siekiama, kad būsimi pedagogai matytų, kaip mokytojai dirba užsienio šalyse, kokius taiko pedagoginius sprendimus. Panašios tendencijos matomos ir kituose pedagogų rengimo centruose: kalbintos VU atstovės nuomone, esama studentų praktikos programa turėtų būti atnaujinama įtraukiant ir alternatyvaus bei neformalaus ugdymo įstaigas. Ekspertės manymu, dabartinis praktikos planas gali varžyti studentų asmeninę iniciatyvą, savarankiškumą. Jos teigimu, reikėtų ugdyti studento pasitikėjimą savimi, suteikti studentui daugiau sprendimo galių.

[131] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Įsakymas dėl pedagogų rengimo reglamento. 2018. file:///C:/Users/VPVI/Downloads/V-1035.pdf.

Pedagoginės krypties studijos skiriasi priklausomai ir nuo to, ar studentai yra pirmoje, ar antroje studijų pakopoje. **Pirmajai studijų pakopai** (bakalauro ir profesinio bakalauro) numatomi ugdyti gebėjimai yra tyrimų vykdymas, gebėjimas dirbti su įvairove, siekiant atliepti moksleivių poreikius, gebėjimas atpažinti ir ugdyti vaikų gebėjimus, taikyti informacines technologijas, gebėjimas vertinti mokinių pasiekimus, taikant įvairius pažangos vertinimo metodus ir strategijas, užsienio kalbos mokėjimas.

Tuo tarpu **antroje studijų pakopoje** (magistro studijose) galima rinktis studijas, orientuotas į mokomojo dalyko didaktikos ir metodikos nuodugnias studijas, pasirinktos pedagoginės specializacijos studijas, švietimo lyderystės ir vadybos, ugdymo turinio kūrimo studijas, švietimo ir ugdymo sisteminių tyrimų studijas ir kita. Antrajai studijų pakopai yra priskiriamas gebėjimas savarankiškai vykdyti išsamius tyrimus, rengti rekomendacijas švietimo politikos formuotojams. Šioje studijų pakopoje yra rengiami mokytojai inovatoriai, ekspertai, kurie geba jungti tarpdisciplinines žinias, kritiškai analizuoti ugdymo mokslo koncepcijas, kurti studijų programas, vadovauti tarpdalykinėms komandoms.

Lietuvoje yra įtvirtintas Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašas, kuriame išskiriami trys mokytojų kompetencijų blokai – bendrakultūrinės kompetencijos, profesinės kompetencijos, bendrosios kompetencijos, specialiosios kompetencijos[132].

9 LENTELĖ. MOKYTOJŲ KOMPETENCIJOS PAGAL KOMPETENCIJŲ GRUPES

KOMPETENCIJŲ GRUPĖ	KOMPETENCIJOS
Bendrakultūrinės kompetencijos	• gebėjimas saugoti ir plėtoti daugialypę, tautinių mažumų patirtimi praturtintą kultūrą; • dalyvavimas kuriant pilietinę visuomenę; • pagarba mokinių socialiniam, kultūriniam, etniniam ir kalbiniam tapatumui; • vadovavimasis šiuolaikinėmis švietimo sampratomis, kuriant informacinę ir žinių visuomenę; • gebėjimas integruoti Europos Sąjungos kultūrų poveikį Lietuvai į istorijos, kultūros ir geografijos kursus; • dalyvavimas visuomenės ir švietimo kaitos procesuose, atliepiant modernios visuomenės iššūkius, taikant socialinių, gamtos mokslų ir technologinių mokslų pasiekimus; • pagalba vaikų šeimų vertybiniams skirtumams; • mokinių mokymas, vadovaujantis bendražmogiškomis vertybėmis.
Mokytojo profesinės kompetencijos	• informacinių technologijų naudojimas; • ugdymo(si) aplinkos kūrimas; • dalyko turinio planavimas ir tobulinimas; • mokymo(si) proceso valdymas; • mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimas; • paramos mokiniams teikimas bei jų motyvavimas; • siekis pažinti mokinį ir pripažinti, įvardinti jo pažangą; • profesinis tobulėjimas.
Mokytojo bendrosios kompetencijos	• komunikacijos ir informacijos valdymas; • bendravimas ir bendradarbiavimas; • tiriamosios veiklos; • reflektavimas ir mokymasis mokytis; • organizacijos tobulinimas bei pokyčių valdymas.
Mokytojo specialiosios kompetencijos	• mokomo dalyko išmanymas; • nuolatinis žinių atnaujinimas, remiantis naujausiais tyrimais ir tendencijomis.

Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis mokytojo profesijos kompetencijos aprašu (2007). https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726.

[132] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Dėl mokytojo profesijos kompetencijos aprašo. 2007. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726

Visose užsienio šalyse, taip pat ir Lietuvoje pedagoginės studijų programos kuriamos remiantis moksliniais tyrimais ir tyrimais grįstomis praktikomis. Programas kuria ir atnaujina universitetuose ir kolegijose veikiančios tyrėjų grupės, tačiau pastebima, kad tokių ekspertų grupių trūksta arba jas reikia stiprinti Lietuvos kolegijose. Kalbant apie patį studijų turinį, pradinio ugdymo programas visose šalyse sudaro daugiausia pedagoginiai dalykai ir jos yra organizuojamos edukologijos fakultete, o dalykines studijas daugiausia sudaro pasirinktam dalykui skirtos programos ir paprastai 60 kreditų pedagoginių studijų, patį studijų procesą organizuojant dalykiniame ir edukologijos fakultetuose.

Kaip pastebėjo vienas iš **fokusuotos grupinės diskusijos** ekspertų, labai svarbu užtikrinti sąsajas tarp mokslo ir studijų siekiant, kad stipriausi konkrečių mokslo krypčių centrai, turintys geriausią mokslinę bazę, vykdytų ir tos mokslo krypties pedagogines studijas, priešingu atveju, studijų ir mokslinės kompetencijos lieka išskaidytos, nestimuliuojamas naujų dalykinių pedagoginių programų kūrimas.

Apibendrinant skirtingų **užsienio šalių** nacionaliniuose ugdymo standartuose numatytus profesionalumo standartus, kuriuos mokytojai turi pasiekti pedagoginių studijų metu, galima išskirti šiuos esminius: **plataus pobūdžio mokytojų kompetencijos**, **profesinės vertybės**, mokytojų profesionalumas ir inovatoriškumas, **nuolatinis mokytojų profesinis tobulėjimas**, jų siekis ugdyti **kiekvieną vaiką pagal individualius mokymosi gebėjimus** ir vertinti jo individualią pažangą, stebėti ir **rūpintis vaiko kognityvine, socialine ir emocine savijauta**, taip pat pabrėžiami lyderystės, tvarumo principai mokymo procesuose, **tarpdisciplinišku mo ir skirtingų metodų** pasitelkimo būtinybė, progresyvių mokymosi programų formavimas ir / ar kūrimas, **skaitmeniniai įgūdžiai, raštingumo, matematikos įgūdžiai**, vertinimo pasitelkimas mokymosi procesui gerinti, savęs vertinimas, **bendradarbiavimas** tiek su moksleiviais, tiek su kolegomis.

Lietuvos reikalavimuose mokytojų kompetencijoms akcentuojamos bendrakultūrinės kompetencijos, **stiprios profesinės kompetencijos** – informacinės kompetencijos, ugdymosi aplinkos kūrimas ir turinio planavimas, moksleivio pasiekimų ir pažangos vertinimas, **paramos moksleiviams mokantis teikimas** (svarbus siekiant plėtoti įtraukiojo ugdymo principus), **profesinis tobulėjimas**, taip pat **bendradarbiavimas**, tiriamosios veiklos, **savęs reflektavimas ir mokymasis**, nuolatinis žinių atnaujinimas remiantis moksliniais tyrimais. Atnaujinus nacionalinį ugdymo turinį, labiau orientuotą į dalykų integravimą ir kompetencijų mokymą, bus svarbu mokytojams suteikti konkrečius įgūdžius, kaip atliepti naująjį ugdymo turinį. Remiantis kitų šalių patirtimi, profesionalumo standartai ir / arba pedagoginės programos taip pat turi būti orientuotos į mokymąsi apie emocinę, socialinę ir kognityvinę vaiko savijautą ir galimus pagalbos suteikimo būdus.

4.3.2 Įtraukiojo ugdymo principai pedagoginių studijų programose

Įtraukiojo ugdymo principai įvairiose šalyse jau ne vienus metus laikomi svarbia ir viena iš esminių mokymosi proceso dalių. Taip pat ir Lietuvoje vienas iš struktūrinių pokyčių yra įtraukusis ugdymas ir pokyčių inicijavimas šioje srityje. Todėl labai svarbu, kad įtraukiojo ugdymo principai bei pradiniai mokymosi diferencijavimo įgūdžiai būtų suteikiami ir būsimiesiems mokytojams pedagoginių studijų metu. Šioje ataskaitos dalyje bus aptariama, kaip įtraukusis ugdymas yra integruotas į studijų programas skirtingose šalyse.

Škotija

Pedagoginių studijų metu būsimieji tiek pradinio ugdymo, tiek mokomojo dalyko mokytojai mokomi, kaip **atliepti** įvairius **visų moksleivių** – į mokyklą sugrįžusių po kurio laiko, turinčių mokymosi spragų, sunkiai sutelkiančių dėmesį ir pan. – **poreikius** (angl. *additional support needs).* Anot tyrimo metu kalbintų Škotijos ekspertų, studijų metu daug dėmesio skiriama **mokymo diferencijavimui**: kaip kurti skirtingą mokymosi medžiagą, kokias strategijas naudoti atsižvelgiant į mokinių poreikius. Mokytojai aprūpinami reikalinga technika, pavyzdžiui, mikrofonais, kad juos girdėtų neprigirdintieji. Studijų metu siekiama įdiegti požiūrį, kad visos pamokos turi remtis **įtraukiuoju ugdymu**, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko įgūdžius ir poreikius. Studijų metu mokoma dirbti remiantis principu – *Getting it right for every child* (liet. *tinkama kiekvienam vaikui*) (plačiau žr. 3.1.3).

Suomija

Siekiant atliepti specialiųjų ugdymo(si) poreikių ir įtraukaus ugdymo iššūkius Suomijoje visų pedagoginių studijų – tiek pradinio, tiek mokomojo dalyko studijų – dalį sudaro **specialiosios pedagogikos kursas**. Ankstyvojo ugdymo mokytojai Suomijoje greta ankstyvojo ugdymo mokytojo kvalifikacijos turi turėti ir 60 kreditų specialiųjų ugdymo(-si) poreikių specializaciją (gali būti įgyjama atskirai arba drauge su mokytojo kvalifikacijos studijomis), pagrįstą ir praktika. Specialiosios pedagogikos būsimi mokytojai gali studijuoti ir švietimo bakalauro ar magistro studijose kaip pagrindinį dalyką pasirinkę specialiąją pedagogiką[133].

Dabartinė Suomijos vyriausybė inicijavo programą – *Teisė mokytis* (angl. *The right to learn*), kuri jau buvo minėta šioje ataskaitoje anksčiau[134]. Ši iniciatyva yra suskirstyta į kitas mažesnes, iš kurių viena ypač koncentruojama į įtraukųjį ugdymą, siekiant **kiekvienam moksleiviui** suteikti reikalingą mokymosi **pagalbą**, stiprinti mokymo kokybę bei **lygybę švietime**.

Vienos iš kalbintų Suomijos švietimo eksperčių teigimu, labai svarbu suprasti mokytojui pačią įtraukiojo ugdymo idėją – kiekvienas vaikas turi būti švietimo sistemos dalimi, jis turi būti įgalintas ir jaustis įtrauktas bei dalyvaujantis švietimo ir mokymosi procesuose. Anot ekspertės, esama skirtingų įtraukiojo ugdymo interpretacijų bei nemenkų skirtumų skirtingose šalies vietose, todėl įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas vis dar išlieka nemenku iššūkiu.

Suomijoje buvo vykdomas projektas, kuriuo buvo siekiama atnaujinti pedagogines programas, galinčias suteikti mokytojams lingvistinį ir kultūrinį išmanymą (angl. *language awareness* and *culture awareness*). Į studijų programas universitetuose buvo įtraukti kursai, kurie apima iššūkius dirbant su **skirtingų lingvistinių ir kultūrinių poreikių** moksleiviais (angl. *linguistical and cultural diverse students*). Vis dėlto, kaip pažymėjo kalbinti ekspertai, šios programos gana naujos, todėl reikalingas laikas profesiniam mokytojų tobulėjimui. Nacionaliniu lygmeniu vykdomi šios srities mokymai pedagogams.

---

[133] European Commission/EACEA/Eurydice. Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education. United Kingdom-Scotland. 2020. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-24_en.

[134] Ministry of Education and Culture. Programmes for quality and equality in early childhood and comprehensive school education. Finland. 2020. https://minedu.fi/en/qualityprogramme.

Nyderlandai

Nyderlanduose pradėjus įgyvendinti šioje ataskaitoje jau minėtą programą „Švietimas, kuris tinka kiekvienam“ (angl. *Education that fits every learner*), dauguma mokytojus rengiančių aukštųjų mokyklų studijų turinį pritaikė socialinės pedagogikos kompetencijoms ugdyti[135].

Pradinio pedagogų rengimo programos paprastai įtraukia **įvadą į specialiųjų ugdymo(si) poreikių moksleivių mokymą,** todėl pradinio ugdymo išsilavinimą turintys mokytojai taip pat gali mokyti ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokyklose (vis dėlto, paprastai tokiu atveju jie baigia ir magistro laipsnio specialiosios pedagogikos studijas). Tačiau mokomojo dalyko mokytojams mokymas apie specialųjį ugdymą yra pasirenkamasis (yra atskiros dvejų metų specialiojo ugdymo studijos). Nors tai nėra privaloma, vis daugėja mokytojų, kurie dirbdami bendrojo ugdymo mokyklose turi specialiojo ugdymo magistro laipsnį. Vis dėlto, Nyderlandai priskiriami tų šalių grupei, kurių švietimo politikos, konkrečiai pedagogų rengimo, tiksluose pasitelkiamos netiesioginės nuorodos į mokymą, kaip dirbti su įvairių ugdymo(si) poreikių turinčiais moksleiviais[136].

Estija

Universitetuose pastaruoju metu pedagoginių studijų dalį sudaro vis daugiau su įtraukiuoju, specialiuoju ugdymu susijusių dalykų, kadangi ir vienas iš pedagogų profesinių standartų yra būtent gebėjimas atpažinti ir suteikti pagalbą moksleiviams, kurie turi specialiųjų ugdymo(si) poreikių. Šiuo metu, studijuojant pedagogiką, mokomasi **neuropsichologijos, neurofiziologijos** dalykų, **mokslo sociologijos** pasirenkamasis modulis. Vis dėlto, kaip privalomą specialiosios pedagogikos kursą kol kas studijuoja tik būsimieji **specialiosios pedagogikos specialistai**. Tačiau siekiama, kad šis dalykas taptų visų pedagogų rengimo studijų dalimi.

Taip pat pedagoginių studijų metu yra dėstomas **mokymosi diferencijavimo modulis**, galima pasirinkti papildomų socialinės pedagogikos kursų norintiems pasigilinti labiau (papildomi kursai, susiję su pagalba specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikams, pažymimi diplome). Šis modulis yra privalomas pradinių klasių mokytojams.

Anot tyrimo metu kalbintų ekspertų, yra labai svarbu, kad socialiniai pedagogai ir mokytojai gebėtų kalbėti ta pačia moksline kalba, kad mokytojas kuo geriau galėtų apibūdinti problemas (pvz., dėmesio neišlaikymo, atminties), su kuriomis susiduria vaikas, kad išmanytų, kokiais principais veikia žmogaus smegenų procesai, prieš kreipdamasis į specialistą pagalbos. Ekspertų teigimu, kol kas Estijos mokyklose ne visi mokytojai gali suteikti mokymosi pagalbą kiekvienam moksleiviui, todėl mokymosi sunkumų patiriantys moksleiviai ne visada pakankamai integruojami į ugdymosi procesą.

Taip pat viename iš Estijos universitetų buvo **sujungtos specialiųjų ugdymo(si) poreikių programos su mokytojų kaip tyrėjų rengimo programomis[137].** Naujame kurse įgyjamos pagrindinės žinios apie mokinius, kurie turi specialiųjų ugdymo(si) poreikių, taip pat apie labai talentingus mokinius, programos metu vykdomas ir nedidelės apimties tyrimas. Anot tyrimo metu kalbintos ekspertės, tikslas yra pakeisti mąstymą ir požiūrį į vaikų ugdymą bei suteikti žinių, kaip sukurti ryšį ir suteikti

[135] Country information for Netherlands - Teacher education for inclusive education. https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/teacher-education-for-inclusive-education.

[136] PPMI. Public Policy and Management Institute. Preparing Teachers for Diversity: the Role of Initial Teacher Education. Final Report. European Commission. Brussels. 2017. < https://emn.ie/files/p_20170608124500PreparingTeachersforDiversity.pdf>.

[137] Vykdyto interviu metu gauta informacija.

mokymosi pagalbą skirtingiems mokiniams. Kurso metu buvo vertinama, kaip studentai yra pasirengę dirbti įtraukiojo ugdymo kontekste su skirtingais mokiniais, ir buvo matyti, kad keičiasi būsimųjų mokytojų požiūris ir atsiranda noras dirbti su įvairiais mokiniais. Kurso metu **integruojama praktika**, kai studentai vyksta stebėti pamokų mokyklose ir praktiškai mokosi, kaip atliepti individualius vaikų poreikius. Studentai stebi, aprašo, aptaria situacijas ir planuoja intervencijas, atlieka mažą tyrimą. Surinkę duomenis analizuoja, ar įgyvendintos priemonės padėjo mokiniui išspręsti kilusias problemas, ir rašo mokslinio straipsnio formato galutinį darbą. Būsimajam mokytojui, anot ekspertės, labai svarbu pamatyti, kaip jis gali daryti įtaką, ir suvokti, kad būtent jis turi keistis ir prisitaikyti prie mokinio poreikių bei padėti jam rasti mokymosi kelią. Taip pat pabrėžiama bendradarbiavimo su tėvais, kitais mokytojais, specialistais įgūdžiai, kurie įgyjami universitetinių studijų metu.

Toks pokytis pedagogų rengime Estijoje įvyko palyginti neseniai, kai buvo panaikintos specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių mokyklos, todėl mokytojams įtraukiojo ugdymo aspektai ir konkretus jų taikymas yra nauji. Panaikinus mokyklas buvo įkurti specialūs **centrai**, išsidėstę visoje šalyje (INNOVE dalis), kuriuose buvo įdarbinti **psichologai, kalbos terapeutai, specialiosios pedagogikos specialistai, socialinės pedagogikos profesionalai.** Šie centrai teikia papildomą pagalbą (specialistams važinėjant į mokyklas) mokykloms, mokytojams, specialistams dirbantiems mokyklose, atskirais atvejais šie centrai perima rūpinimąsi vaiku – bendrauja su mokiniu, tėvais ir pan. Suteikiama pagalba kiekvienam mokiniui, kuriam to reikia, tačiau specialiosios ir socialinės pedagogikos specialistų trūkumas ir poreikis išlieka ir yra netgi didesnis nei mokytojų.

Lietuva

2013–2020 metų švietimo strategijoje nurodoma, kad Lietuvoje yra itin aukštas tėvų nepasitenkinimas mokyklų mokymo kokybe. Tėvų manymu, mokyklose labiausiai trūksta individualios prieigos prie vaikų poreikių ir gebėjimų[138]. Taikant vien formalųjį ugdymą, neužtikrinama mokinių įvairovės pilnavertė įtrauktis, trūksta instrumentų, padedančių formuotis vaikų identitetui, lyderystės kompetencijoms, skleistis kūrybiškumui, kritiniam mąstymui ir kita.

Vienas iš svarbiausių kriterijų, siekiant užtikrinti, kad būtų įgyvendintas socialine lygybe ir prieinamumo principais grįstas švietimas, yra mokytojų kompetencijų gerinimas, įtraukiojo ugdymo išmanymas. Dėl to mokytojų rengimo programose yra **integruojami įtraukųjį ugdymą apimantys moduliai.** Iš būsimų mokytojų yra tikimasi, kad jie turės ir taikys plačias žinias apie vaikų raidos subtilybes ir su tuo susijusias mokymosi galimybes, gebės dirbti multikultūrinėse klasėse, adaptuoti mokymosi medžiagą pagal individualius poreikius, skiepys žmogaus teisių vertybes[139]. VU ekspertės teigimu, Vilniaus universitete teikiamomis pedagogų ugdymo studijomis siekiama, kad būsimi mokytojai gebėtų įgyvendinti mokiniams patrauklų ir įtraukiantį mokyklinį ugdymo turinį ir procesą, gebėtų ugdyti mokinius, atsižvelgdami į jų socialinę įvairovę. Taigi, kaip aptarta ir **vienos iš fokusuotų diskusijų** metu, pedagogų rengimo centrai turi rengti autonomiškus mokytojus ekspertus. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į vieną iš numatytų struktūrinių pokyčių – ugdymo turinio atnaujinimą – ir tai, kokias galimybes mokytojams dirbti savarankiškai jos suteiks.

---

[138] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinė švietimo strategija 2013–2022. Vilnius. 2014. https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013–2020_svietstrat.pdf

[139] European Commission. PPMI final report. Preparing teachers for diversity: the role of initial teacher education. Briuselis. 2017. https://emn.ie/files/p_20170608124500PreparingTeachersforDiversity.pdf

Kitose pedagogų rengimo institucijose taip pat yra teikiamas dėmesys šiems mokytojų gebėjimams ugdyti. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše nurodoma, kad mokytojas turėtų[140]:

- būti pokyčių nebijantis, **nuolat tobulėjantis** lyderis, mokinių mokymosi vadybininkas, mokinių mokymosi tyrėjas;
- **kurti su mokiniais santykius, grįstus pasitikėjimu mokinio galimybėmis**, ugdančiąja sąveika;
- **įžvelgti mokinių poreikius ir gabumus, mokymosi ir socialiai problemiškas sritis**, **ieškoti tinkamų** darbo su šiais mokiniais **sprendimų**.

Pavyzdžiui, Vytauto Didžiojo universitete, siekiant, kad būsimi mokytojai gebėtų atliepti įtraukiojo ugdymo reikalavimus, visose pedagogų rengimo programose yra dėstomas „Įtraukusis ugdymas“[141]. Taip pat yra išskiriamas ir atskiras įtraukiojo ugdymo dalykas, pritaikytas būsimojo pedagogo specializacijai. Pavyzdžiui, studijuojantieji fizinį ir sveikatos ugdymą turi „Įtraukųjį fizinį ugdymą“. Be to, į studijų programas įeina ir kiti įtraukiajam ugdymui aktualūs dalykai:

- bendroji ir raidos psichologija;
- emocinio intelekto ugdymas.

Ikimokyklinį ugdymą studijuojantys (galintys ugdyti ir priešmokyklinio amžiaus vaikus) taip pat mokosi:

- edukacinės ir socialinės psichologijos;
- vaiko socialinio ugdymo ir socialinės įtraukties;
- integralaus ugdymo ir edukacinės įtraukties.

Specialiąją pedagogiką studijuojantieji turi mokytis dar daugiau psichologijos, medicinos ir socialinius įgūdžius apimančių dalykų. Taip pat universitete galima studijuoti „Įtraukusis ugdymas: socioedukacinės industrijos“ magistro programą.

Tuo tarpu Vilniaus Universitete į dalyko pedagogiką studijuojančiųjų programą yra įtraukiama[142]:

- pedagoginių studijų blokas (psichologija mokyklai, pedagogika ir kita);
- paauglystės studijų blokas (paauglių mokymosi strategijos, emocijos, paauglių ir grupių psichologija, šeimos psichologija ir kita).

Į vaikystės pedagogikos programą įeina:

- vaiko raidos ir mokymosi psichologija;
- psichologiniai ankstyvojo ugdymo aspektai (kognityvinis ugdymas);
- psichologiniai ankstyvojo ugdymo aspektai (socialinis-emocinis ugdymas);
- vaiko savireguliacija ir psichikos sveikata;
- vaiko šeima ir sociokultūrinė aplinka.

---

[140] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Įsakymas dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo patvirtinimo. 2015. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/481fb7d0a82611e59010bea026bdb259/ejTyNDsnvQ

[141] Vytauto Didžiojo universiteto švietimo akademija. Studijų programos. 2021. https://svietimas.vdu.lt/studiju-programos/

[142] Vilniaus universitetas. Bakalauro ir vientisosios studijos. 2021. https://www.vu.lt/studijos/stojantiesiems/bakalauro-studiju-sarasas.

Ekspertų teigimu, **siekiant įsisavinti įtraukųjį ugdymą, yra labai svarbi praktika** mokyklose, galimybė dalyvaujant pamokose pastebėti vaikų skirtumus ir skirtingus prieigos būdus. Svarbus mokytojų tobulinimasis jau ir darbo metu. Įtraukusis ugdymas yra ypač aktualus Lietuvos kontekste, siekiant gerinti individualiąją prieigą prie mokinių, kokybišką jų unikalių poreikių atliepimą. To siekiama į pedagogų rengimo programas įtraukiant įtraukiojo ugdymo kursą, vaikų raidos, psichologijos ir socialinių studijų dalykus, o rengiant mokomųjų dalykų mokytojus – dėstant paauglystės psichologijos fenomeną. **Vienos iš fokusuotų diskusijų metu** buvo pabrėžiama būtinybė keisti požiūrį į įtraukųjį ugdymą, nesiejant jo tik su specialiųjų ugdymo(si) poreikių atliepimu, o ir su kitais poreikiais – **kalbine ir kultūrine įvairove**, vaikų, gyvenančių skurde, mokymosi sunkumais (skurstantys vaikai paprastai turi problemų su kalba, kuri yra skurdi, nes jų kultūrinė aplinka nesuteikia reikalingų kalbinių kompetencijų, padedančių akademiškai tobulėti), taip pat moksleivių, kurių lietuvių kalba nėra gimtoji, mokymosi sunkumais. Remiantis tiek Suomijos patirtimi, tiek vienos iš švietimo eksperčių, dalyvavusių fokusuotoje diskusijoje, patirtimi, **kiekvienas mokytojas turi būti kalbos ekspertas** (kompetencija reikalinga dėstant įvairius dalykus). Diskusijos dalyviai pritarė, kad mokytojai turi **aukštu lygiu mokėti bent vieną užsienio kalbą.**

Kaip pabrėžė **fokusuotų grupinių diskusijų** dalyviai, įtraukiojo ugdymo metodų išmanymas privalo būti vienas iš esminių pedagogų gebėjimų, todėl įtraukiojo ugdymo dalykų būsimieji mokytojai turėtų būti mokomi nuosekliai. Taip pat akcentuota mokytojų asistentų pagalbos reikšmė, dirbant su skirtingų poreikių turinčiais moksleiviais – svarbu numatyti kvalifikacinius reikalavimus mokytojo padėjėjui, įteisinti šią pareigybę, stiprinant jos vaidmenį moksleivių ugdyme (žr. Škotijos pavyzdį – 4.1.1). Fokusuotų diskusijų metu kalbėta, kad ilgesnė studijų trukmė, magistro studijos suteiktų galimybę būsimiesiems mokytojams įgyti daugiau ir gilesnių kompetencijų (taip pat ir įtraukiojo ugdymo) ir profesinių patirčių. Visgi studijos, akcentuota, yra tik pradinis mokytojo profesinio tobulėjimo etapas, todėl svarbu išugdyti jaunųjų mokytojų, norinčių ir gebančių nuolat mokytis, kartą.

Taigi, tiek pasirinktų užsienio šalių, tiek Lietuvos švietimo sistemose skiriamas dėmesys įtraukiajam ugdymui, siekiant suteikti mokymosi galimybes įvairių mokymosi poreikių ar sunkumų turintiems moksleiviams, juos įtraukti į mokymosi bendruomenę, suteikti reikalingą pagalbą, pritaikyti mokymosi strategijas. Škotijoje būsimieji pedagogai studijuoja mokymo diferenciacijos dalykus, taip pat mokomi pasitelkti Škotijos švietimo sistemoje taikomą principą – „Tinkama kiekvienam vaikui“ (ang. *Getting it right for every child*), kuris remiasi mokytojo gebėjimu atpažinti, kad moksleiviui reikalinga pagalba, atsižvelgti į jo savijautą, suteikti pagalbą drauge su kitais mokykloje dirbančiais specialistais. Suomijoje į socialinių poreikių turinčių mokinių ugdymą orientuotas kursas privalomai dėstomas visiems mokytojams, o siekiant suteikti pagalbą moksleiviams, išskiriami trys lygmenys: bendroji pagalba kiekvienam mokiniui, pagalba mokiniui, kuris turi mokymosi sunkumų, ir pagalbos teikimas su ypač dideliais sunkumais susiduriantiems moksleiviams. Nyderlandų švietimo sistemoje nors ir taikomas principas – švietimas, kuris tinka kiekvienam, tačiau pedagoginių studijų metu būsimieji mokytojai nėra privalomai mokomi, kaip atliepti specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių poreikius. Estijoje studentai taip pat yra labiau orientuojami į mokymo diferenciacijos principus, tačiau ne į mokymąsi apie specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymą. Dažniausiai specialiosios pedagogikos kursas įtraukiamas į pradinio ugdymo mokytojų programas visose šalyse, išskyrus Suomiją, taip pat orientuojamasi į komandinę įvairių specialistų pagalbą, siekiant atliepti specialiuosius moksleivių ugdymo(si) poreikius.

Lietuvos atveju įtraukusis ugdymas ypač svarbus siekiant gerinti visų, ir žemiausius pasiekimus turinčių moksleivių, rezultatus, pritaikant jiems naujas mokymosi strategijas, stiprinant mokytojų žinias apie įvairių, taip pat ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų atliepimą, taip siekiant didinti švietimo prieinamumą visiems (ankstesnis vaikų įtraukimas į švietimo sistemą čia irgi gali

būti didelė pagalba). Kaip rodo pedagoginių studijų programos, Lietuvoje būsimieji mokytojai yra mokomi įtraukiojo ugdymo, kognityvinio, socialinio ir emocinio ugdymo, ypač pradinio ugdymo mokytojų programose, o mokomojo dalyko mokytojai studijuoja daugiausia į tam tikrą amžiaus tarpsnį orientuotus psichologinius mokymo(si) aspektus.

4.3.3 Mokslinių tyrimų reikšmė studijų procese

Šioje ataskaitoje jau anksčiau minėta mokslinių tyrimų reikšmė pedagogų rengimui – pedagoginių programų kūrimui, atrankos procesui, taip pat ir besikeičiančiu mokytojo vaidmeniui. Šioje dalyje aptariami mokslinių tyrimų pasitelkimo pedagoginių programų metu panašumai ir skirtumai.

Škotija

Škotijoje pedagoginę kvalifikaciją teikiančios studijos yra pagrįstos moksliniais tyrimais, vykdomais universitetų. Visiems pirmosios (angl. *undergraduate studies*) ir antrosios pakopos (angl. *postgraduate studies*) studijų studentams **privalomas švietimo srities tiriamasis darbas** (angl. *practitioner enquiry*)[143]. Studentų tiriamasis darbas apima moksliniais tyrimais pagrįstus projektus, kurie yra vertinami, akreditacijos metu norint įgyti teisę savarankiškai dirbti mokytojais.

EDUKOLOGIJOS MOKSLO TYRIMŲ CENTRAI HELSINKIO UNIVERSITETE

HYPE centro tyrėjai mokymosi ir mokymo procesų tyrimus vykdo visuose universiteto fakultetuose ir disciplinose. Aukštos kokybės tyrimai suteikia galimybę tobulinti fakultetų ir jų siūlomų programų mokymosi ir mokymo procesus bei stiprina universiteto komandos narių pedagogines ekspertines žinias. Centro atstovai intensyviai bendradarbiauja su šalies ir tarptautiniais ekspertais mokslinių tyrimų bei mokymo ir mokymosi procesų aukštajame moksle tobulinimo srityje.

***

CICERO centras yra skirtas palaikyti bendravimą tarp tyrėjų ir tyrėjų grupių, kurie orientuojasi į mokymosi procesų analizavimą. Šiam tinkui priklausantys tyrėjai yra iš skirtingų Suomijos universitetų ir tyrimų institutų, kurie bendradarbiauja taip pat su viso pasaulio tyrėjais.

***

CEA buvo įkurtas 1996 m., siekiant tobulinti mokymosi mokytis, kaip perkeliamųjų ir mokymuisi visą gyvenimą svarbių įgūdžių, vertinimo instrumentus. Šiuo metu centras bendradarbiauja su mokyklomis ir savivaldybėmis bei Švietimo ir kultūros ministerija, siekiant tobulinti edukacinius vertinimo procesus, ir kitais su švietimo tyrimais susijusiais klausimais.

Šaltinis: University of Helsinki. Departements and Units. https://www.helsinki.fi/en/faculty-of-educational-sciences/faculty/departments-and-units#section-22466.

Baigus studijas ir įgijus pedagogo kvalifikaciją, mokytojai taip pat yra skatinami atlikti tyrimus. Škotijos bendroji mokymo taryba (angl. *The general Teaching Council for Scotland*) yra nustačiusi, kad mokytojai 35 valandas per metus turi skirti **profesiniam tobulėjimui** ir viena iš jo krypčių yra mokslinių tyrimų vykdymas. Mokytojai turi pristatyti savo profesinio tobulėjimo rezultatus Škotijos bendrojo mokymo tarybai.

[143] The General Teaching Counsil for Scotland. Practitioner Enquiry. 2021. https://www.gtcs.org.uk/professional-update/practitioner-enquiry.aspx.

Suomija

Mokytojų rengimas Suomijoje taip pat yra paremtas moksliniais tyrimais ir žiniomis bei vykdomas universitetuose. Studentai mokomi atlikti savo pačių tyrimus, kuriuos skatinami pradėti kuo anksčiau. Kaip teigė interviu metu kalbinti ekspertai, Suomijoje labai stipri nuostata, kad **gebėjimas atlikti tyrimus mokytojams yra labai svarbi kompetencija**, kuri natūraliai formuoja atsakomybę dėl tęstinio profesinio tobulinimosi, taip pat ir mokyklos lygmeniu, dėl vertinimo proceso ir kitų ugdymo turinio sričių. Mokytojams, ekspertų teigimu, svarbu žinoti ne tik praktinius, tačiau ir teorinius, mokslinius aspektus, todėl Suomijoje skatinamas bendradarbiavimas tarp tyrėjų ir mokytojų, kurie kartu vykdo tyrimą.

Moksliniam mokytojus rengiančių dėstytojų darbui skiriama nemažai laiko: profesoriai turi dvi paskaitas per savaitę, o kiti dėstytojai – penkias. Likęs laikas skiriamas moksliniam darbui vykdyti. Universitetuose veikia moksliniai centrai. Pavyzdžiui, Helsinkio universitete veikia pedagogų rengimo centras HYPE, edukacinio vertinimo centras CEA ir mokymosi centras CICERO[144].

Nyderlandai

Studentai, kurie renkasi vienų metų pedagoginę kvalifikaciją teikiančias studijas universitete, jau turi aukštojo mokslo diplomą, todėl yra gerai susipažinę su mokslinių tyrimų specifika, metodologija. Todėl su pedagogika susijęs tyrimas būna mažesnės apimties, jam neskiriamas toks didelis dėmesys kaip, pavyzdžiui, tuomet, kai studentas studijuoja ketverių metų programą.

Nors anksčiau Nyderlanduose nebuvo įprasta vykdyti mokslinių tyrimų studijuojant kolegijose, jau kuris laikas studentai, pasirinkę pedagoginės krypties studijas kolegijose, atlieka tyrimus. Taip pat kolegijose, ne tik universitetuose, veikia tyrėjų grupės, kurias sudaro pedagoginių programų dėstytojai (kai kurie iš jų dėsto ir kolegijoje, ir universitete). Šių tyrėjų grupių nariai drauge sprendžia įvairias su švietimu susijusias problemas, integruoja naujus dalykus, metodus į pedagogines programas.

Estija

Estijoje pedagogų rengimas universitetuose yra pagrįstas moksliniais tyrimais, daugėja studentų atliekamų tyrimų studijų proceso metu, studentams suteikiami edukologijos tyrimų metodologiniai pagrindai. Tačiau, anot kalbintų ekspertų, Estija turi viziją, kad mokytojai, gavę mokytojo kvalifikaciją, turėtų mąstyti kaip tyrėjai: domėtis, skaityti tyrimus apie mokymosi strategijas, jas taikyti, vertinti ir keisti, tobulinti.

Šiuo metu, anot vieno iš universitetų atstovų, studentai negauna tokių stiprių mokslinių tyrimų vykdymo mokymų, mažai turinio sudaro neuromokslų dalis, kuri atskleistų būsimiesiems mokytojams, kaip įgyjamos žinios, kaip efektyviausiai mokytis, galėtų būti atliekami neurocheminio lygmens eksperimentai, pavyzdžiui, apie streso įtaką besimokantiesiems. Siekiant dabartinius mokytojus kuo geriau informuoti apie švietimo tendencijas ir kryptis, yra pasitelkiama knygų (pavyzdžiui, John Hattie) vertimo į estų kalbą praktika, taip pat organizuojami knygų klubai mokytojams, siekiant paskatinti juos skaityti akademinę literatūrą.

---

[144] University of Helsinki. Departements and Units. https://www.helsinki.fi/en/faculty-of-educational-sciences/faculty/departments-and-units#section-22466.

Lietuva

2021–2030 m. investicijų į švietimo sistemą poreikio žemėlapyje kaip vienas iš uždavinių nurodomas moksliniais tyrimais ir duomenimis grįstos švietimo sistemos kūrimas[145]. Kad būtų užtikrinamas šio uždavinio įgyvendinimas, mokymosi institucijos pirmiausia siekia užtikrinti, kad pedagogikos dalykus dėsto tik tos srities profesionalai:

- ne mažiau kaip 30 proc. dėstytojų turi turėti pedagoginio ar vadybinio darbo švietimo įstaigoje patirties ir turėti naujos pedagoginės patirties (įgytos ne anksčiau nei prieš 5 metus)[146];
- mokomojo dalyko didaktiką ir teorinius pagrindus gali dėstyti tik tie dėstytojai, kurie turi praktinės patirties dėstomo dalyko srityje ar dėstomas dalykas atitinka jų mokslinės veiklos kryptį;
- ne mažiau kaip 50 proc. dėstytojų turi būti bendrųjų ugdymo programų rengimo darbo grupių nariai, būti parengę mokykloms pedagoginės specializacijos ar mokomojo(-ųjų) dalyko(-ų) didaktikos mokomąją medžiagą.

Dėstytojai turi nuolat dalyvauti savo dėstomo dalyko mokslinėje veikloje, žinoti naujausius tyrimus ir studentams pateikti tik naujausią medžiagą. VU ekspertės teigimu, į mokslinę veiklą turi būti įtraukti ir studentai. Daugumoje mokslinių projektų paraiškų yra nurodomas kriterijus, kad projekto rengime ir įgyvendinime turi dalyvauti ir tam tikras skaičius tam tikros pakopos (dažniausiai magistro ar doktorantūros) studentų. Pedagoginių studijų programose taip pat įtraukiamas ugdymo tyrimų pagrindų dalykas, studentai turi atlikti baigiamuosius mokslinius darbus, kurių temą yra skatinami apmąstyti kuo anksčiau. Sąmoningai pasirinkti aktualias baigiamųjų darbų temas studentams padeda **reflektyviosios praktikos ir elektroninio dienoraščio metodo taikymas**. Tokiais būdais studentai kasdien fiksuoja savo refleksijas praktikos metu, pratinasi stebėti aplinką, vertinti mokinių reakcijas, mentorių mokymą ir jų sprendimus, analizuoti mentorių elgesio įvairiose situacijose stipriąsias ir silpnąsias puses, vertinti, ką darytų kitaip. Tokiu būdu atpažinę aktualią problematiką, pagal ją renkasi baigiamojo darbo temą.

Siekiant užtikrinti kokybišką mokslinį aktyvumą, daug dėmesio skiriama tarptautiniam bendradarbiavimui – dalyvavimui pasaulinio lygio tyrimuose, įsitraukiant į tarptautines mokslininkų bendradarbiavimo organizacijas, rengiant bendrus mokslinius projektus.

Ugdant būsimuosius mokytojus siekiama, kad jie gebėtų atlikti diagnostinius tyrimus klasėse, domėtųsi naujausiais pasiekimais ugdymo srityje. Taip pat, VDU ekspertės teigimu, yra siūloma ir planuojama turėti doktorantūros programas mokytojams. Šiuo metu Lietuvoje galima studijuoti edukologijos doktorantūros programoje. Šio tyrimo autorių vertinimu, svarbu stiprinti šios krypties doktorantūros programą ir remti ją pasirinkusių jaunųjų mokslininkų mokslinę veiklą. Kaip teigė **vienos iš fokusuotų diskusijų dalyviai**, edukologijos srityje trūksta į praktinių problemų sprendimą orientuotų tyrimų, nesant nacionalinio lygmens paskatos – įvertinimo, rėmimo sistemos, universitetuose tam skiriama per mažai reikšmės.

---

[145] Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 2021–2030 m. investicijų poreikio į švietimo sistemą žemėlapis. Vilnius. 2020. https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/es_investicijos/Aktualizuotas%20svietimo%20zemelapis_2020%2008%2024.pdf

[146] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo. 2010. https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Pedagog%C5%B3%20rengimo%20reglamento%20pakeitimas.pdf

Taigi, pedagoginės studijų programos įvairiose šalyse remiasi moksliniais tyrimais ir praktikomis, universitetuose ir kolegijose (Nyderlanduose) veikia tyrėjų grupės, kurios analizuoja švietimo problemas ir besiremdamos šiomis analizėmis atnaujina studijų programas. Studijų metu studentai atlieka mokslinius švietimo srities tyrimus, kurių apimtis ir gylis priklauso iš dalies nuo studijų trukmės. Tačiau visuomet atliekami bent jau mažesnės apimties praktinio pobūdžio tyrimai. Dėstytojai stengiasi įtraukti studentus į savo tiriamosios srities mokslines veiklas. Svarbu pabrėžti, kad stiprinant aukštųjų mokyklų dėstytojų mokslines kompetencijas ir sudarant tinkamas sąlygas moksliniams tyrimams, tikėtina, į juos labiau būtų įtraukiami ir studentai bei stiprėtų edukologijos mokslas tokiu būdu didinant ir pedagogo profesijos patrauklumą kandidatams bei jų motyvaciją.

4.1 Pasiekimų vertinimas pedagogų kvalifikacijai suteikti

Paskutinėje skyriaus dalyje siekiama apžvelgti pasiekimų vertinimo būdus, taikomus būsimiesiems pedagogams studijų proceso metu. Pasiekimų vertinimo būdai yra svarbūs, nes leidžia pamatyti, kaip skirtingose šalyse veikia mokytojo kvalifikacijos teikimo procesas.

Škotija

Škotijos studentai, siekiantys įgyti pedagogo kvalifikaciją, pirmiausia turi **atitikti mokytojams keliamų standartų**[147] reikalavimus, teikiamus Škotijos bendrosios mokymo tarybos. Universitetai, turėdami autonomiją pedagoginių studijų organizavimo klausimu, taip pat numato kriterijus, kuriais užtikrina sėkmingą vertinimo procesą, jiems taip pat padeda išorinis vertintojas, kuris paprastai būna iš mokyklos, dirbantis su tokio amžiaus vaikais, kuriuos mokyti yra ruošiami studentai universitete[148].

Studentus vertina universiteto dėstytojai ir mokyklos, kurioje studentas atlieka pedagoginę praktiką, paskirtas vadovas. Praktikos metu studentas taip pat yra vertinamas ir dėstytojo. Studijų dalykai paprastai vertinami dviem būdais: **egzaminais raštu** arba vertinami studentų **projektiniai darbai**[149].

Pedagoginių studijų pabaigoje studentai pildo **Mokytojo rengimo portfolio** (angl. *Teacher education profile*), kuriame jie, atsižvelgdami į mokytojui keliamus standartus (kurie leidžia laikinai registruotis Škotijos bendrojoje mokymo taryboje), turi identifikuoti stiprybes bei tobulinimosi sritis ir tikslus, kurie leistų atitikti mokytojo standartus jau galutinei registracijai[150]. Laikinosios registracijos standartas yra laikomas pirmuoju mokytojų profesinio tobulinimosi etapu. Galutinė registracija ir savarankiškas darbas mokytojui galimas tik pabaigus vienų metų bandomąjį laikotarpį (angl. *probation period*), kurio

[147] The General Teaching Council for Scotland. The Standarts for Registration: mandatory requirements for Registration with the General Teaching Council for Scotland. 2012. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/the-standards/standards-for-registration-1212.pdf.

[148] European Commission/EACEA/Eurydice. Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education. United Kingdom-Scotland. 2020. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-24_en.

[149] European Commission/EACEA/Eurydice. Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education. United Kingdom-Scotland. 2020. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-24_en.

[150] The General Teaching Council for Scotland. Teacher Journey an Interactive Infographic. 2019. https://www.gtcs.org.uk/TeacherJourney/teacher-journey.aspx.

metu ir jam pasibaigus vertinami studento pasiekimai pagal mokytojui reikalingus nacionaliniu lygmeniu numatytus standartus.

Suomija

Kadangi Suomijos universitetai turi visišką autonomiją, pedagoginių programų studentai gali būti **vertinami skirtingais būdais**: **egzaminais raštu** arba pasitelkiant **mokymosi proceso užduotis, taip pat mokslinį tyrimą.** Studentai yra vertinami universiteto dėstytojų ir mokytojų, praktikos vadovų. Visi, baigę jau akredituotas Suomijos universitetų programas, teikiančias pedagoginę kvalifikaciją, įgyja mokytojo kvalifikaciją. Studentai, studijavę lygiagrečiuoju būdu, gauna magistro diplomą, kuriame integruotos pedagoginės studijos, o jeigu pedagogika studijuojama atskirai, jas baigusiam studentui suteikiamas atskiras sertifikatas.

Kaip teigė vienas iš tyrimo metu kalbintų ekspertų, kadangi **vertinimas** Suomijoje pasitelkiamas visuose švietimo lygmenyse **kaip pagalbinis instrumentas mokymosi procesui tobulinti** (angl. *assesment supports learning*), todėl universitetai neorganizuoja daug baigiamųjų įvertinimų ar testų studijų pabaigoje. Dažniausiai yra taikomas **tęstinis vertinimas** – studentai vertinami pagal tai, ar jie pasiekė numatytus tikslus dalykų mokymosi metu ir atliekant praktiką mokyklose. Vis dėlto, studijų pabaigoje paprastai vertinamos tam tikrų **teorinių kursų žinios**, tačiau tai nėra tradicinis egzaminavimas. Pavyzdžiui, studentų prašoma sukurti vaizdo įrašą, kuriame pristatoma pasirinkta tema ir kuris yra jų pačių analizuojamas, stengiantis nurodyti, kaip tai, kas buvo pristatyta, padeda skatinti mokinių motyvaciją ir pan. **Pedagoginės praktikos** metu studentai yra vertinami mentoriaus (praktika nėra vertinama pažymiu, ji įskaitoma ar ne), taip pat jie patys reflektuoja ir save vertina.

Nyderlandai

Studentų vertinimas priklauso nuo aukštųjų mokyklų, kadangi jos turi autonomiją organizuoti vertinimo procesą, tačiau paprastai studijų proceso metu organizuojami **egzaminai raštu**, **pedagoginės praktikos vertinimas**. Taip pat studentai visų studijų metu dokumentuoja savo pedagogines veiklas, patirtis ir tokiu būdu kuria savo kaip **pedagogo portfolio**. Vertinamos studentų įgytos pedagoginės kompetencijos, kurių įrodymas ir yra pedagogo portfolio. Kompetencijos yra vertinamos tiek universiteto dėstytojo, tiek mokyklos, kurioje buvo atliekama praktika, vadovo.

Taip pat atliekami **moksliniai švietimo srities tyrimai** tiek kolegijose, tiek universitetuose (universitete dėl vienų metų trukmės, skirtos pedagoginėms programoms, studijos yra labai koncentruotos, todėl atliekamas tik nedidelės apimties mokslinis tyrimas). Yra kelių tipų tyrimai: mažos apimties tyrimas, kai yra stebima problema mokykloje (pvz., patyčių problema), ji aprašoma bei reflektuojama, kaip mokytojas elgiasi toje situacijoje, kaip geriausiai būtų galima elgtis ir pan.; antrasis tyrimas – didaktinės krypties ir trečiasis – didžiausias tiriamasis darbas, kuriuo sprendžiama kuri nors švietimo srities problema. Taip palaipsniui studentai įgyja vis daugiau mokslinio darbo patirties.

Estija

Studentas, baigęs pedagogo kvalifikaciją teikiančią studijų programą, įgyja **pedagogo licenciją,** kuri rodo, kad pedagogas atitinka nacionaliniu lygmeniu jiems numatytus **profesinius standartus (**žr. 4.3.1 ir 8 lentelę). Būsimųjų mokytojų vertinimas priklauso nuo universiteto taisyklių. Ugdymo proceso metu studentai yra vertinami pasitelkiant **egzaminų, projektinių darbų** metodus. Tačiau svarbiausia, studentai studijų pabaigoje turi pademonstruoti turimus profesinius įgūdžius, atsižvelgdami į nacionalinius standartus – vykdomas **kvalifikacijos egzaminas / vertinimas**, kurio metu studentas pristato įgytus profesinius gebėjimus, pagrindžia pavyzdžiais, vyksta diskusija. Praktikos mokyklose metu studentas panašiu principu yra vertinamas mentoriaus iš mokyklos.

Lietuva

Interviu programos metu kalbintų ekspertų teigimu, sėkmingas pedagogo pasirengimas yra svarbiausias, siekiant užtikrinti mokslo kokybę, tad būtina atidžiai stebėti ir vertinti studentų progresą visų studijų metu, taip pat kruopščiai atrinkti kandidatus, norinčius mokytis pedagogikos programose. Studentų atrankos ir vertinimo procesą reglamentuoja Pedagogų rengimo reglamentas[151].

Pažangos stebėjimui dažniausiai Lietuvoje taikomas studentų vertinimo metodas yra egzaminavimas. Kiekvieną semestrą, išklausę dalyko kursą, studentai turi išlaikyti to dalyko egzaminą ir gauti ne mažesnį balą nei 5. Kitu atveju – kursą turi kartoti. Kai kuriais atvejais dėstytojai, atsižvelgdami į dėstomo dalyko turinį, renkasi studentus ne egzaminuoti, o nurodyti atsiskaityti parašant refleksiją, esė ir kitą darbą. Taip pat studijų pabaigoje, kaip jau minėta, studentai turi rašyti baigiamuosius mokslinius darbus, kurie yra recenzuojami ir ginami prieš komisiją, sudarytą iš įvairioms mokslinėms ir praktinėms institucijoms priklausančių profesionalų. Tad **studentus vertina ne tik dalykų dėstytojai, bet ir kiti partneriai, pvz., praktikos mentoriai**. Baigiamieji darbai turi būti grindžiami ne tik teorinėmis žiniomis, bet ir praktikų veiklomis, turi būti atliekamas tyrimas.

Kad studentas galėtų pradėti dirbti mokytoju, jis turi įgyti bakalauro lygio diplomą, tačiau labai skatinama studijuoti ir magistro programoje, gilinant savo žinias ir gerinant kompetencijas. Kaip jau minėta, tyrime dalyvavę ekspertai mano, kad dėl trumpesnių studijų kolegijose koleginis išsilavinimas nėra pakankamas ir kolegijas baigę mokytojais norintys tapti studentai turėtų studijas pratęsti universitete, siekiant, kad mokyklose dirbtų tik aukščiausio lygio mokytojai.

Apibendrinant svarbu pastebėti, kad visose šalyse, išskyrus Jungtinę Karalystę (Škotiją), pedagogo kvalifikacijai įgyti pakanka aukštųjų mokyklų autonomiškai numatytų studentų vertinimo būdų, todėl pabaigdami studijų programas būsimieji mokytojai iš karto įgyja pedagogo kvalifikaciją. Škotijoje pabaigus pedagogines studijas privaloma registruotis Škotijos mokymo taryboje, kuri suteikia teisę dirbti mokytoju vienus metus, o vėliau ir nuolatinę teisę savarankiškai dirbti mokytoju.

Pagrindiniai aukštųjų mokyklų taikomi studentų vertinimo būdai yra egzaminai raštu, projektiniai darbai, mokytojo portfolio rengimas, mokslinis tyrimas, profesinės praktikos vertinimas. Kadangi siekiama, jog studentai baigdami studijas atitiktų numatytus nacionalinius mokytojo profesijos standartus, vertinimų turinys dažnai būna grįstas mokytojui reikalingų kompetencijų, savybių pristatymu, pagrindimu, diskusija.

4.2 Skirtingų šalių švietimo sistemų ir jų pokyčių poveikis pedagogų rengimui

Apžvelgus pedagogų rengimo skirtingose šalyse ypatumus, kandidatų atrankos procesą bei pedagoginių programų turinį, svarbu aptarti abipusį minėtų aspektų ryšį su šalių švietimo sistemų ypatybėmis ir jose vykusiais švietimo pokyčiais. Akcentuotina, kad poveikį pedagogų rengimui turi ne tik mokyklų struktūros ir ugdymo turinio aspektai ar nacionaliniai mokytojų profesinių kompetencijų standartai, bet ir pačių autonomiškai veikiančių universitetų ekspertų mokslinės žinios ir

[151] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo. 2010. https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Pedagog%C5%B3%20rengimo%20reglamento%20pakeitimas.pdf.

kompetencijos. Neretai būtent universitetai, remdamiesi naujausiomis mokslinėmis praktikomis bei per studentų praktikas turėdami tiesioginį ryšį su mokyklomis, pirmieji įgyvendina pokyčius, keičia, tobulina pedagogines programas, informuoja ir konsultuoja nacionalinio lygmens institucijas dėl reikalingų pedagogų rengimo krypčių pokyčių. Žemiau esančiose lentelėse iliustruojama, kokį poveikį analizuotų šalių švietimo sistemų bruožai ir pokyčiai darė pedagogų rengimui.

10 LENTELĖ. ŠKOTIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS BRUOŽŲ ĮTAKA PEDAGOGŲ RENGIMUI

PAGRINDINIAI ŠVIETIMO SISTEMŲ (STRUKTŪROS, UGDYMO TURINIO) IR JŲ TOBULINIMO BRUOŽAI	POVEIKIS PEDAGOGŲ RENGIMUI
	Škotija
Ankstyvas privalomas pradinis ugdymas – nuo 5 metų, trunkantis septynerius metus. Vienas mokytojas dėsto visus dalykus. **Vidurinis ugdymas – nuo 12 iki 18 metų ir paprastai trunka šešerius metus. Skirtingus dalykus dėsto skirtingi mokytojai.**	Atsižvelgiant į mokyklos struktūrą, Škotijoje atskiromis programomis rengiami pradinio ir mokomojo dalyko mokytojai. **Pradinio ugdymo mokytojų** rengimo programos orientuojamos į **pedagogikos, edukologijos ir didaktikos kompetencijas**, o **mokomojo dalyko mokytojai –** į **dalykines kompetencijas**. **Pradinio ugdymo** kvalifikaciją turintys mokytojai gauna **plačią specializaciją** ir gali dėstyti moksleiviams nuo 4 iki 12 metų, o mokomųjų dalykų mokytojai moko vaikus nuo 12/13 metų. Ankstyvas privalomas ir **septynerius metus trunkantis pradinis ugdymas** lemia pedagoginių programų studentams dėstomo edukologijos ir didaktikos turinio plėtimąsi – programų turinį formuojant atsižvelgiama į skirtingus amžiaus tarpsnius ir jiems būdingus mokymosi ypatumus. Taigi, **pradinio ugdymo mokytojas** turi išmanyti ne tik **ankstyvojo ugdymosi**, pagrįsto žaidimais, tačiau ir **ankstyvosios paauglystės mokymo(si)** aspektus. Kadangi **vidurinio ugdymo sistema grįsta dalykiniu mokymu**, paprastai būsimieji mokytojai **renkasi studijuoti dalyką** ir tik **vėliau – pedagogines vienų metų antro laipsnio studijas** (angl. *postgraduate studies*), todėl mokomųjų dalykų mokytojai dažniausiai studijuoja penkerius metus (retai, tačiau siūlomos ir lygiagrečiosios ketverių metų studijos dalykų mokytojams): pradžioje yra orientuojami į stiprų dalykinį pasirengimą, o vėliau paprastai vienus metus intensyviai mokomasi pedagoginėse programose.
Mokytojo kvalifikacijai įgyti būtinos universitetinės, moksliniais tyrimais grįstos studijos.	Buvo **sujungtos kolegijų ir universitetų galimybės** ir visos **pedagoginės studijos perorientuotos į universitetines**, grįstas moksliniais tyrimais ir mokslinėmis praktikomis. Pedagoginių studijų metu atliekami švietimo srities tyrimai. **Kolegijoms priskirtas pedagogų asistentų rengimas**, paprastai organizuojant mažiausiai vienų metų trukmės kursus mokytojų asistentams. Vėliau mokytojų asistentai gali įgyti ir pedagogo specializaciją universitete. Škotijoje studijų programos siekia pedagogų asistentams suteikti šias kompetencijas: ○ įgyvendinti mokytojo kuriamas mokymosi veiklas mažose grupelėse arba individualiai; ○ užtikrinti, kad moksleiviai, kuriems teikiama mokymosi pagalba, įsitrauktų į mokymosi veiklas; ○ rūpintis socialine ir emocine vaikų gerove; ○ valdyti iššūkių keliantį elgesį; ○ stebėti moksleivių mokymosi procesą ir tinkamai juos nukreipti; ○ paruošti mokymuisi reikalingus šaltinius; ○ teikti pagalbą kitose mokyklos veiklose pasibaigus pamokų laikui (pvz., namų darbų rengimo grupelėse) ar pertraukų metu; ○ koordinuoti mokymosi procesą (turintiems aukštesnio lygio pasirengimą).
Decentralizuota švietimo sistema, skatinanti mokyklų ir	Kuriamos lyderystės edukologijoje programos tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokyklų ekspertams. **Pedagoginių studijų programos yra orientuotos į gilumines**

mokytojų savarankiškumą, lyderystę. **Autonomiški universitetai.**	**studijas universitetuose**, siekiant parengti savarankiškus, nuolat besimokančius, save reflektuojančius mokytojus.
Įtraukųjį ugdymą ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių atliepimą skatinanti nacionalinė programa „Tinkama kiekvienam vaikui" (angl. *Getting it right for every child).*	Studijuojami **mokymo(si) diferencijavimo dalykai**. **Specialiosios pedagogikos dalykai** įtraukiami, tačiau **nėra privalomi**. Mokyklose paprastai yra pasitelkiama ekspertų komanda, specialiosios pedagogikos specialistai, kurie taip pat rengiami universitetuose. Taip pat tikimasi, kad kiekvienas mokytojas, baigęs pedagogines programas, **norės ir gebės mokytis bei plėsti įgytas bazines specialiųjų ugdymo(si) poreikių atliepimui svarbias žinias** atsižvelgdamas į situaciją. Įtraukiojo ugdymo siekiams įgyvendinti pasitelkiami **pedagogų asistentai.**
Esminis pokytis – nuoseklus ugdymo turinys (angl. *curriculum for excellence*), skirtas ugdyti moksleivius nuo 3 iki 18 m. amžiaus. Šis ugdymo turinys orientuotas į tarpdisciplininį, kompetencijas ugdantį ir individualią pažangą skatinantį mokymosi procesą. Tik nuo 3–4 vidurinio ugdymo metų (15/16 m. amžiaus) prasidedantys nacionaliniai egzaminai suteikia mokytojams daugiau galimybių dirbti savarankiškai.	Atsižvelgiant į nacionalinio ugdymo turinio pokyčius, universitetų ekspertų kuriamos, atnaujinamos pedagogų rengimo programos. Kadangi ugdymo turinys yra nuoseklus, **visi būsimieji mokytojai, tiek pradinio ugdymo, tiek dalyko, mokomi**: • dirbti su ugdymo turinio programa, suteikiančia daug laisvės mokytojams (**dirbti savarankiškai, be instrukcijų**), būti **mokytojais lyderiais, plėtojančiais ugdymo turinį**; • **matematika**, **raštingumas** ir **sveikata bei gerovė** yra būtini išmanyti dalykai visiems mokytojams, tiek pradinio ugdymo, tiek dalykininkams; • ugdyti gebėjimą kuo anksčiau **identifikuoti vaiko poreikius ir suteikti jam mokymosi pagalbą**, įrankius, strategijas, atsižvelgiant į jo gerą savijautą.
Nacionaliniu lygmeniu priimti pedagogo profesinių kompetencijų standartai, į kuriuos atsižvelgiama kuriant pedagogo kvalifikaciją teikiančias programas. Pedagogų rengimo ekspertai, remdamiesi mokslinėmis rekomendacijomis, taip pat teikia siūlymus šių standartų tobulinimui.	Pedagoginių studijų programose ugdomi šie **bendrieji mokytojų gebėjimai**, pagrįsti profesiniais principais ir vertybėmis (dėstomos profesinių vertybių studijos, akcentuojant socialinio teisingumo, lygybės ir aplinkos vertybes): • gebėti **suteikti mokymosi pagalbą** kiekvienam vaikui – mokymosi diferenciacijos kursas; • **bendradarbiauti** su vaikais, tėvais ir kitais ugdymo specialistais; • **nuolat mokytis, naudotis moksliniais tyrimais, reflektuoti** (kadangi pedagogų rengimo programos negali suteikti visiško pasirengimo) – pedagoginių studijų metu atliekami švietimo srities tyrimai; • **gebėti integruoti dalykus** – dėstomas modulis, padedantis išmokti, kaip dėstyti integruotą ir tarpdisciplininį ugdymo turinį. Tiek **organizuodami kandidatų atrankos procesus**, tiek **rengdami pedagoginių studijų** programas, universitetai akcentuoja **profesinių vertybių svarbą** bei **mokytojų įsipareigojimą** moksleivių kognityviniam, socialiniam, emociniam augimui ir gerai savijautai. Mokomųjų dalykų mokytojų rengimo atveju akcentuojamas **stiprus dalyko išmanymas**. Mokytojo profesijai reikalingų vertybių turėjimas yra vienas iš svarbiausių aspektų, integruojamų tiek didaktikos, pedagoginiuose dalykuose, tiek praktikos, bendradarbiavimo su kitais mokytojais metu.

Šaltinis: sudaryta PPMI.

11 LENTELĖ. SUOMIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS BRUOŽŲ ĮTAKA PEDAGOGŲ RENGIMUI

PAGRINDINIAI ŠVIETIMO SISTEMŲ (STRUKTŪROS, UGDYMO TURINIO) IR JŲ TOBULINIMO BRUOŽAI	POVEIKIS PEDAGOGŲ RENGIMUI
	Suomija
Priešmokyklinis ugdymas privalomas nuo 6 m. amžiaus. Lanksčios galimybės priešmokyklinį ugdymą pradėti nuo 5 metų. Planuojama priešmokyklinį ugdymą ilginti. **Nuo 7 m. amžiaus moksleiviai devynerius arba dešimt metų mokosi pagrindinio išsilavinimo (šešeri metai pradinio ugdymo ir treji–ketveri (papildomi metai) – vidurinio ugdymo. Šiuo metu planuojama pailginti privalomą ugdymą iki 18 m.**	Atsižvelgiant į mokyklos struktūrą, Suomijoje **atskiromis programomis rengiami priešmokyklinio, pradinio ugdymo (taip pat gali mokyti ir priešmokyklinio amžiaus moksleivius) ir mokomojo dalyko mokytojai.** Taip pat yra trijų lygmenų nacionalinis ugdymo turinys, skirtas ankstyvajam, pagrindiniam ir aukštesniajam viduriniam ugdymui, kuriais vadovaudamiesi mokytojai, baigę pedagogines studijas, geba mokyti. Nacionaliniu lygmeniu pateikiamos tik ugdymo turinio gairės, mokytojai kuria vietinį (savivaldybių lygmeniu) ir mokyklos ugdymo turinius. **Pradinio ugdymo mokytojų** rengimo programos orientuojamos į **pedagogikos, edukologijos ir didaktikos kompetencijas**, o **dalyko mokytojai – į dalykines kompetencijas** **Priešmokyklinio ir pradinio ugdymo mokytojų rengimo programose** didelis dėmesys skiriamas mokytojo gebėjimui **suteikti moksleiviams tinkamus mokymosi įrankius** atsižvelgiant į jų **individualius poreikius** (dažnai nulemtus socioekonominės aplinkos). Atskiromis priešmokyklinio ugdymo pedagoginėmis programomis (arba jų dalis integruojama į pradinio ugdymo pedagogų rengimo programas, todėl pradinio ugdymo mokytojai gali mokyti priešmokyklinio amžiaus vaikus), siekiama išugdyti pedagogus, išmanančius, kaip **tinkamai išnaudoti priešmokykliniam ugdymui skirtą laiką** ir **parengti moksleivius pradiniams ugdymui** – idealiu atveju sulyginti visų vaikų startines mokymosi galimybes. Ankstyvojo ugdymo turinys – priešmokyklinio amžiaus vaikams ir pirmųjų pradinio ugdymo klasių moksleiviams – yra grįstas mokymusi per žaidimus. **Pradinio ugdymo mokytojo** kvalifikaciją turintis pedagogas geba dirbti su moksleiviais nuo 5/6 m. iki 12 m.) taip suteikiant jam **plačią pedagoginę specializaciją ir skirtingų amžiaus tarpsnių išmanymo kompetenciją. Mokomųjų dalykų mokytojai** rengiami išmanantys **paauglystės psichologiją ir mokymosi ypatumus** (nuo 12/13 m.).
Mokytojo kvalifikacijai įgyti nacionaliniu lygmeniu – universitetinės magistro laipsnio studijos.	Suomijoje mokytojams yra privalomas pedagogo kvalifikaciją suteikiantis **magistro laipsnis,** pedagogo kvalifikacijai įgyti skiriami mažiausiai penkeri metai. Vykdant pokyčius nacionaliniu lygmeniu (pvz., tobulinant nacionalinio ugdymo gaires), yra pasitelkiami mokslinių tyrimų argumentai, įtraukiami mokslininkai, atsižvelgiama į jų vertinimus. Vykdant atranką į pedagogines programas, veikia visoje šalyje **bendra akademinių žinių testo sistema (VAKAVA) –** tarpuniversitetinio bendradarbiavimo tarp visų Suomijos universitetų rezultatas. Studijų metu **atliekami didesnės ar mažesnės apimties švietimo srities tyrimai** – gebėjimas atlikti tyrimus mokytojams yra labai svarbi kompetencija, kuri natūraliai formuoja atsakomybę dėl tęstinio profesinio tobulinimosi, dėl vertinimo proceso ir kitų ugdymo turinio sričių. Dalyko mokytojai taip pat gali rinktis edukologijos magistro darbo rašymą studijų pabaigoje.
Suomijos vyriausybės inicijuota programa *„Teisė mokytis“* (angl. *The right to learn*), kuria siekiama, jog mokyklinis išsilavinimas būtų visapusiškas ir suteiktų visiems moksleiviams lygias galimybes	Tiek pradinio, tiek mokomojo dalyko studijų metu dėstomas **specialiosios pedagogikos kursas.** Į studijų programas universitetuose buvo **įtraukti kursai, kurie apima iššūkius dirbant su skirtingų lingvistinių ir kultūrinių poreikių moksleiviais**.

išmokti įgūdžių, kurie jiems bus reikalingi gyvenime. **Vietinės valdžios institucijos ir mokyklos Suomijoje turi užtikrinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių moksleivių galimybę mokytis įprastose mokyklose. Suomijos ugdymo turinyje pabrėžiamas ankstyvos prevencinės pagalbos teikimas. Pagalba teikiama trimis lygmenimis: bendruoju, sustiprintu ir specialiuoju.** **Planuojamas ugdymo turinio pokytis dėl mokymosi poreikio atliepimo specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems moksleiviams – įtraukti į ugdymo turinį gerąsias praktikas.**	Pedagoginių studijų metu ugdomas mokytojų gebėjimas **tinkamai sudalyvauti papildomos mokymosi pagalbos atpažinimo procese**, turėti bazines žinias (kurias vėliau patys tobulina), kaip dirbti su specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais moksleiviais. Studijų metu rengiamas **mokymosi poreikius gebantis atpažinti** ir su psichologais ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių specialistais bendradarbiaujantis mokytojas. Mokytojas geba inicijuoti reikalingą komandinę pagalbą moksleiviui. Švietimo studijos, kaip pedagoginių programų tiek pradinio, tiek mokomojo dalyko mokytojams dalis, apima šiuos dalykus: • mokymosi psichologija; • socialiniai, kultūriniai ir filosofiniai švietimo pagrindai (akcentuojamas tarpkultūrinis ugdymas ir jo ryšys su švietimo praktikomis); • mokymosi pagalbos ir geros savijautos užtikrinimas (kaip atpažinti mokymosi sunkumus ir kaip suteikti mokymosi pagalbą, bendradarbiauti su moksleiviais, ekspertais, kolegomis, tėvais).
Decentralizuota švietimo sistema – autonomiškos mokyklos, kurias administruoja vietinės institucijos.	Rengiami **mokytojai inovatoriai**, kurie, remdamiesi nacionalinio ugdymo gairėmis, **geba kurti vietinį ir mokyklos turinį**, nuolat mokosi ir reflektuoja, įsitraukia į švietimo procesus. Kuriamos lyderystės edukologijoje programos tiek pradinio, tiek mokomojo dalyko mokyklų ekspertams.
Nacionalinio ugdymo turinio gairės (rengiamos Nacionalinės švietimo agentūros) kuriamos bendradarbiaujant su tyrėjais, mokytojais (mokytojų sąjunga), mokiniais. Mokytojai dalyvauja pokyčių vertinime. **Naujajame ugdymo turinyje akcentuojamas mokyklos kultūros vaidmuo ir integruotas ugdymas, orientuotas į individualų mokinį, skirtingų metodų naudojimą, nuolatinio mokymosi skatinimą, skirtingų kalbų ir kultūrų mokymąsi, informacinių technologijų, verslumo kompetencijas, dėmesį emocinei sveikatai, teisingumui ir lygybei, tvariai aplinkai, įsitraukimui į aktyvų visuomeninį gyvenimą.**	Kadangi nacionaliniu ugdymo turiniu yra pateikiamos tik gairės (kuriamos dalyvaujant pedagogų rengėjams ir patiems įvairių dalykų pedagogams), paliekant laisvę vietiniu ir vėliau mokyklos lygmeniu formuoti ugdymo turinį, svarbu parengti **savarankiškus ir profesionalius mokytojus**, kurie gebėtų dirbti ne pagal instrukcijas, kurti ugdymo turinį ir jį vertinti. **Pradinio ugdymo** studijų metu **orientuojamasi į pedagogikos, edukologijos, didaktikos kompetencijas**, o **mokomųjų dalykų mokytojai** orientuojami į **dalykines kompetencijas**, pedagoginėms studijoms paprastai skiriant vienus metus. Tiek **pradinio, tiek mokomųjų dalykų pedagoginėse programose** studentų pasirenkamas **gretutinis** arba **papildomas** (pradinio ugdymo programose) **dalykas**, kuris padeda ugdyti būsimojo mokytojo dalykų integracijos įgūdžius. Įgijus reikiamą kreditų skaičių (paprastai pakanka 60 kreditų), galima tapti **dviejų dalykų mokytojais**. **Pradinio ugdymo mokytojai** gali **specializuotis** pasirinktame dalyke ir **įgyti galimybę jį mokyti iki 9 klasės**. **Lingvistinėms kompetencijoms** skiriamas išskirtinis dėmesys – privalomai visi būsimieji mokytojai **studijuoja komunikacijos ir kalbos studijų** dalykus, paprastai **švedų ir anglų kalbos.** Dėstant dalyko(-ų) didaktiką, įtraukiami **naujausi dalyko didaktikos tyrimai**, **skatinamas tarpdalykinis mokymasis**, **mokymo(si) reflektavimas**, **informacinių ir komunikacijų technologijų pasitelkimas** tarpdalykiniam mokymuisi. Profesinės praktikos metu **atliekami darbo klasėse tyrimai**. Pedagoginę kvalifikaciją teikiančiomis programomis siekiama parengti svarbiais **pedagoginiais principais ir vertybėmis** (suformuoti švietimo filosofiją), atliepiančiomis ugdymo turinio gaires, **pasižyminčius profesionalus**: • mokytojus, kurie patys nuolat **rūpinasi savo profesiniu tobulėjimu, savirefleksija, domisi ir taiko mokslinius tyrimus**;

	• savo darbe **geba integruoti socialinę perspektyvą** (ugdymas kiekvienam vaikui, saugios mokymosi aplinkos kūrimas), padeda mokiniams suprasti savo tikslus ir atpažinti stiprybes bei poreikius; • **mokytojai inovatoriai, kuriantys ugdymo programą ir medžiagą, pasitelkiantys skirtingus metodus**, dalyvaujantys ir siūlantys sprendimus švietimo srityje; • geba dirbti komandoje, **bendradarbiauja**.

Šaltinis: sudaryta PPMI.

12 LENTELĖ. NYDERLANDŲ ŠVIETIMO SISTEMOS BRUOŽŲ ĮTAKA PEDAGOGŲ RENGIMUI

PAGRINDINIAI ŠVIETIMO SISTEMŲ (STRUKTŪROS, UGDYMO TURINIO) IR JŲ TOBULINIMO BRUOŽAI	POVEIKIS PEDAGOGŲ RENGIMUI
	Nyderlandai
Ankstyvas privalomas pradinis ugdymas – nuo 4/5 metų, trunkantis septynerius metus. **Vidurinis ugdymas – privalomas nuo 12 iki 16 metų.** **Nyderlandai turi daug skirtingų išsišakojimų turinčią vidurinio ugdymo sistemą, kurioje profesinę ar akademinę kryptį moksleiviai renkasi gana anksti, sulaukę 12 m. Šiuo metu didžiausią vaidmenį renkantis kryptį turi mokytojas, kuris moksleiviui pataria, jį nukreipia, taigi sustiprintas mokytojo vaidmuo (anksčiau didesnę įtaką turėjo nacionaliniai egzaminai).**	Atsižvelgiant į mokyklos struktūrą, Nyderlanduose **atskiromis programomis rengiami pradinio ugdymo ir mokomųjų dalykų mokytojai**. **Pradinio ugdymo mokytojų rengimo programos** orientuojamos į **pedagogikos, edkologijos ir didaktikos kompetencijas**, o **mokomojo dalyko** mokytojai – į **dalykines kompetencijas.** Ankstyvas privalomas ir septynerius metus trunkantis pradinis ugdymas lemia studentams dėstomo edukologijos ir didaktikos turinio plėtimąsi – **programų turinį formuojant atsižvelgiama į skirtingus amžiaus tarpsnius ir jiems būdingus mokymosi ypatumus**. Taigi, **pradinio ugdymo mokytojas** turi išmanyti ne tik **ankstyvojo ugdymosi**, pagrįsto žaidimais, bet ir **ankstyvosios paauglystės** mokymo(si) aspektus. Atsižvelgiant į vidurinio ugdymo sistemos ypatumus – išsišakojančią sistemą – mokomųjų dalykų mokytojai (mokantys vaikus nuo 12/13 m. amžiaus) rengiami skirtingai – paprastai kolegijose studijuojant bakalauro programą, tačiau **aukščiausiu lygmeniu vyresnėse klasėse dėstantys mokytojai** privalo baigti aukštesnio, **magistro laipsnio, pedagoginių studijų programą.**
Konstitucijoje įtvirtinta švietimo laisvė lemia tiek mokyklų, tiek aukštųjų mokyklų autonomiją – decentralizuota švietimo sistema. **Decentralizacija suteikia galimybę tiek vietiniu, tiek mokyklos lygmeniu koncentruotis į tam tikrus aspektus – vietovės išskirtinumus, istoriją, sustiprintus mokymosi dalykus, labiau tradicines ar modernias mokymo formas ir pan., ir daro bendrąjį ugdymą skirtingą visoje šalyje, taip suteikiant teisę vaikams ir tėvams pasirinkti priimtiniausią švietimo modelį siūlančią mokyklą.**	Pedagogai yra rengiami tiek **kolegijose** (angl. *universities of applied sciences*), tiek **universitetuose**. **Universitetų ir kolegijų mokslininkai** savarankiškai kuria pedagogų programų turinį, kolegijose taip pat veikia tyrėjų grupės, siūlančios naujus sprendimus pedagoginių studijų turiniui. **Kolegijos** siūlo pedagogines **magistro programas**. Studijų metu **atliekami moksliniai darbo klasėje** tyrimai. Aukštosiose mokyklose siekiama **parengti mokytojus inovatorius**, kurie, remdamiesi nacionalinio ugdymo gairėmis (nesant nacionalinio ugdymo turinio), gebėtų kurti mokyklos ugdymo turinį, nuolat mokytųsi ir reflektuotų, įsitrauktų į švietimo procesus. Kuriamos **lyderystės edukologijoje** programos tiek pradinio ugdymo, tiek mokomojo dalyko mokyklų ekspertams.
Nuo 2014 m. Nyderlanduose suteikiama galimybė kiekvienam specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiam moksleiviui mokytis įprastose bendrojo ugdymo mokyklose. Veikia nacionalinė strategija –	**Pradinio ugdymo mokytojai** studijuoja **įvadą į specialiųjų ugdymo(si) poreikių moksleivių mokymą**. Tačiau mokomųjų dalykų mokytojams mokymas apie specialųjį ugdymą yra pasirenkamasis (yra atskiros dvejų metų specialiosios pedagogikos studijos). Apskritai

***švietimas, kuris tinka kiekvienam*, skatinanti įtraukųjį ugdymą.**	Nyderlanduose, nepaisant nacionaliniu lygmeniu esamos orientacijos į įtraukųjį ugdymą, pasitelkiamos **tik netiesioginės nuorodos į mokymą, kaip dirbti su įvairiais moksleiviais**, ką iš dalies lemia jau minėta Konstitucijoje įtvirtinta švietimo laisvė. Kadangi daug mokytojų Nyderlanduose įgyja mokytojo kvalifikaciją būtent kolegijose, kur turi galimybę atlikti nemažai profesinės praktikos, **įtraukiojo ugdymo aspektai įtraukiami į profesines praktikas, kurių metu būsimieji mokytojai dirba su įvairiais moksleiviais**.
Nyderlanduose nėra nacionalinio ugdymo turinio, nacionaliniu lygmeniu numatomi tik siektini tikslai – mokyklos turi laisvę pasirinkti, kaip mokyti moksleivius (atsižvelgiama tik į mokyklos baigimo nacionalinius egzaminus). Kadangi mokytojai vadovaujasi mokyklos lygmens ugdymo turiniu, mokymo procesui suteikiama daug laisvės. **Šalyje veikia labiau tradicinės mokyklos, kuriose mokomieji dalykai integruojami mažiau, tačiau kitos mokyklos yra linkusios mokomuosius dalykus mokyti vis labiau integruotai. Taip pat yra dvikalbės mokyklos, kurios orientuojasi į tarpkultūrinių įgūdžių ugdymą.**	Atsižvelgdamos į rekomendacinio pobūdžio pedagogų kompetencijų standartus bei daug savarankiškumo mokytojams teikiantį ugdymo turinį, aukštosios mokyklos siekia parengti **esminėmis profesinėmis vertybėmis besivadovaujančius mokytojus**: ○ **savarankiškus, inicijuojančius ir teikiančius pagalbą mokymosi procesui**, kuriančius ir organizuojančius mokymosi procesą, siejančius jį su ateities švietimo tendencijomis; ○ **gebančius naudoti skirtingas mokymo strategijas, metodus, integruojančius dalykus** (mokymo metodologijos dalykai); ○ gebančius **teikti mokymosi pagalbą** kiekvienam moksleiviui; ○ gebančius **kurti saugią mokymosi aplinką** ir motyvuoti moksleivius; ○ mokymo(si) **proceso vertintojus**, nuolat besitobulinančius; ○ **profesionalus, turinčius stiprias dalykines ir dalyko didaktikos** žinias; ○ **bendradarbiaujančius** su moksleiviais, kolegomis, tėvais; ○ **išmanančius tarpkultūrinį, tarptautinį ugdymą** (gali būti studijuojamas dalyko ne gimtąja kalba, paprastai anglų, ugdymas). Kolegijose **praktika vyksta beveik nuo pat pedagoginių studijų pradžios**, universitete **visus vienų metų studijų metus**. Profesinės praktikos metu mokytojas įgyja savarankiškam mokytojo darbui svarbių įgūdžių.

Šaltinis: sudaryta PPMI.

13 LENTELĖ. ESTIJOS ŠVIETIMO SISTEMOS BRUOŽŲ ĮTAKA PEDAGOGŲ RENGIMUI

PAGRINDINIAI ŠVIETIMO SISTEMŲ (STRUKTŪROS, UGDYMO TURINIO) IR JŲ TOBULINIMO BRUOŽAI	POVEIKIS PEDAGOGŲ RENGIMUI
	Estija
Priešmokyklinis ugdymas, prasidedantis paprastai nuo 6 m., nėra privalomas, tačiau skatinamas. **Pagrindinis ugdymas teikiamas privalomai nuo 7 iki 16 metų amžiaus – pradiniam ugdymui skiriami pirmieji šešeri metai.** **Vidurinis ugdymas vykdomas baigus pagrindinį, paprastai nuo 16 iki 19 metų gimnazijose arba profesinio ugdymo mokyklose.**	Atsižvelgiant į mokyklos struktūrą, Estijoje **atskiromis programomis rengiami priešmokyklinio, pradinio ir mokomųjų dalykų mokytojai**. Taip pat yra trijų lygmenų nacionalinis ugdymo turinys, skirtas ankstyvajam, pagrindiniam ir aukštesniajam viduriniam ugdymui, kuriais vadovaudamiesi mokytojai, baigę pedagogines studijas, geba mokyti. **Pradinio ugdymo** mokytojų rengimo **programos** orientuojamos į pedagogines, edukologines ir didaktines kompetencijas, o **mokomųjų dalykų** mokytojai – į dalykines.

	Tiek priešmokyklinio, tiek pradinio ugdymo mokytojų rengimo programose didelis dėmesys skiriamas **mokytojo gebėjimo suteikti moksleiviams tinkamus mokymosi įrankius, atsižvelgiant į jų individualius poreikius** (dažnai nulemtus socioekonominės aplinkos), ugdymui. Pedagoginėmis programomis siekiama parengti pedagogus, kurie išmanytų, kaip **tinkamai išnaudoti priešmokykliniam ir pradiniam ugdymui skirtą laiką** ir **suteikti vienodas mokymosi galimybes – pradiniam ugdymui skiriant šešerius metus**, skatinant lankyti priešmokyklinį ugdymą. Todėl ir **pradinio ugdymo pedagogų rengimo programos apima ilgesnį vaikų nuo 7 iki 12 m. vystymosi, mokymosi ir psichologinių tarpsnių dalykų mokymą(si).** Rengiant pradinio ugdymo mokytojus, į pedagoginių programų turinį gali būti įtraukiami ir jaunesnių moksleivių mokymosi ypatumus apimantys dalykai, taip pat dėstomas dalykas, ugdantis pedagogus, turinčius žinių ir įgūdžių, kaip padėti moksleiviams sklandžiai pereiti iš ikimokyklinio į pradinį ugdymą.
Mokytojo kvalifikacijai įgyti nacionaliniu lygmeniu – universitetinės magistro laipsnio studijos.	Estijoje universitetų organizuojamos pedagogo kvalifikaciją suteikiančios studijos yra magistro lygmens, tačiau dėl didelio mokytojų trūkumo pradėti dirbti mokytoju galima ir neatitinkant šio nacionalinio kvalifikacijos reikalavimo. **Vykdant atranką į pedagogines programas tikrinamos akademinės žinios**. Studijų metu **atliekami didesnės ar mažesnės apimties švietimo srities tyrimai** – gebėjimas atlikti tyrimus mokytojams yra labai svarbi kompetencija, kuri natūraliai formuoja atsakomybę dėl tęstinio profesinio tobulinimosi, dėl vertinimo proceso ir kitų ugdymo turinio sričių.
Decentralizuota švietimo sistema – autonomiškos mokyklos, autonomiški universitetai. Universitetai aktyviai dalyvavo pedagogų profesinių standartų atnaujinimo procese. **Mokyklų autonomija – kiekviena mokykla, remdamasi nacionaliniu ugdymo turiniu, kuria mokyklos ugdymo programą. Nacionalinis ugdymo turinys orientuotas į kompetencijas, dalykų integraciją ir moksleivius.**	**Universitetai**, remdamiesi naujausiais moksliniais tyrimais, formuoja nacionalines pedagogų rengimo kryptis, inicijuoja pokyčius, pavyzdžiui, dėl nacionalinio ugdymo turinio. Rengiami **mokytojai inovatoriai**, kurie, remdamiesi nacionalinio ugdymo gairėmis, **geba kurti mokyklos ugdymo turinį**, nuolat mokosi ir reflektuoja, įsitraukia į švietimo procesus. Kuriamos lyderystės edukologijoje programos tiek pradinio, tiek mokomųjų dalykų mokyklų ekspertams.
Atnaujintuose mokytojų profesinės kvalifikacijos standartuose išryškinti šie aspektai: • **skaitmeniniai įgūdžiai;** • **įtraukusis ugdymas;** • **pagalba kiekvienam mokiniui mokytis;** • **rūpinimasis moksleivių fiziniu, kognityviniu, emociniu ir socialiniu vystymusi;** • **bendradarbiavimo kultūra;** • **profesinis tobulinimasis, savirefkleksija;** • **įsitraukimas į švietimo politikos formavimą.**	Pradinio ugdymo programos suteikia šias, kvalifikacijos standartus atitinkančias, kompetencijas: o išmanyti **skirtingo amžiaus vaikų vystymosi ir mokymosi ypatumus**, suteikti pagalbą kiekvienam moksleiviui; o išmanyti priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo nacionalinį turinį (ankstyvoji vaikystė ir mokyklinis amžius); o **naudotis tyrimo metodais** ir dalyvauti tyrėjų grupėse, patiems atlikti tyrimus; o **kurti saugią ir motyvuojančią mokymosi aplinką**, įtraukiant skirtingas kultūras; o **gebėti bendradarbiauti** ir efektyviai komunikuoti su tėvais, kolegomis ir kitais specialistais; o **analizuoti** ir **patys vertinti savo darbą** bei tolesnio profesinio tobulėjimo poreikį; o **suprasti ir komunikuoti bent viena užsienio kalba.** Dėstomi šie dalykai: pedagogikos metodai, psichologija (įtraukusis ugdymas, komunikacija ir grįžtamasis ryšys), pagalba moksleiviams,

	turintiems mokymosi sunkumų, specialiųjų ugdymo(si) poreikių, pasirinktos srities specializacija, bendrieji dalykai – akademinis rašymas, skaitmeninis raštingumas, aplinkosauga, sveikata ir gerovė mokykloje, anglų kalba. **Mokomųjų dalykų mokytojai** papildomai yra orientuojami į **stiprių dalykinių žinių turėjimą ir gebėjimą jas perteikti, dalyko didaktiką ir paauglystės laikotarpio psichologijos išmanymą**. Siūlomos **integruotos dalykų programos**, pavyzdžiui, **gamtos mokslų pedagogika**.
Gebėjimas dirbti su įvairiais moksleiviais yra viena iš profesinių pedagogo kompetencijų nacionaliniu lygmeniu, taip pat gebėjimas atpažinti ir suteikti pagalbą moksleiviams, kurie turi specialiųjų ugdymo(si) poreikių.	Pedagoginių studijų metu yra dėstomas **mokymosi diferencijavimo modulis**. Šiuo metu pedagoginių studijų metu mokomasi **neuropsichologijos, neurofiziologijos dalykų, mokslo sociologijos pasirenkamasis modulis**. Vis dėlto, kaip privalomą specialiosios pedagogikos kursą kol kas studijuoja tik būsimieji specialiosios pedagogikos specialistai, tačiau siekiama, kad šis dalykas taptų visų pedagogų rengimo studijų dalimi. Mokytojams pagalba teikiama vietiniuose centruose dirbančių specialistų, kurie, mokytojui atpažinus pagalbos poreikį, atvyksta į mokyklas. **Įtraukiojo ugdymo aspektai yra praktikuojami pedagoginės praktikos metu.**

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Apibendrinant analizuotų šalių švietimo sistemų poveikį pedagogų rengimui, svarbu akcentuoti nacionalinius šalių išskirtinumus:

- Škotijoje vienas iš esminių pokyčių (2004 m. su vėlesniais atnaujinimais), turėjusių įtakos mokytojo vaidmens ir pedagoginių programų turinio pasikeitimui, buvo nacionalinio ugdymo turinio sukūrimas – grįsto kompetencijų ugdymu, orientacija į vaiko gerovę ir individualią pažangą bei dalykų integracija, suteikusio mokytojams galimybę dirbti savarankiškai.
- Suomijos kontekstas pasižymi išskirtiniu pasitikėjimu mokytojais ir jų profesijos vertinimu visuomenėje, mokytojai bei jų rengėjai yra įtraukiami į įvairius švietimo procesus, į jų nuomonę įsiklausoma – tai ilgametė Suomijos bendradarbiavimo kultūra.
- Nyderlanduose dėl nacionaliniu lygmeniu Konstitucijoje įtvirtintos švietimo laisvės, tiek bendrojo ugdymo mokyklose, tiek rengiant pedagogus egzistuoja įvairios ugdymo, švietimo formos – mokyklų atveju jos gali laisvai pasirinkti savo kryptis, labiau tradicinius ar modernius ugdymo metodus, o pedagogų rengimo atveju pedagoginės programos organizuojamos tiek kolegijose, tiek universitetuose, pedagogais gali tapti praktiškai visi norintys.
- Estijoje aiškiai matomos akademinių žinių ir skaitmeninių kompetencijų kryptys, pedagogų rengimo programų ir rengimo būdų įvairovė ir studijų lankstumas, atliepiant didelio mokytojų trūkumo problemą.

Tyrimo metu analizuojant sąsajas tarp švietimo sistemų ir pedagoginio rengimo sistemų, tarp šalių pastebėta ir nemažai panašių tendencijų. Kalbant apie pradinio ir mokomojo dalyko mokytojų rengimą, beveik visose iš šiame tyrime aptariamų užsienio šalių jį organizuoja ir vykdo **universitetai,** išskyrus Nyderlandus, kur istoriškai susiklosčiusi ir Konstitucijoje įtvirtinta švietimo laisvė suformavo ir skirtingas pedagoginio rengimo kryptis – tiek kolegijose, tiek universitetuose. Priešmokyklinio ugdymo mokytojai visose šalyse gali būti rengiami ir kolegijose, ir universitetuose. Pastebėtina, kad visose iš

keturių šalių **skatinamas magistro laipsnio** siekimas, tačiau jis **privalomas tik Suomijoje ir Estijoje** (dėl didelio mokytojo trūkumo galima dirbti mokytojais ir be šio laipsnio, tačiau įsipareigojama jį įgyti) – abiejose šiose šalyse pedagoginės krypties studijos yra magistro lygmens. Nors Nyderlanduose magistro laipsnis pedagogams nėra privalomas, tačiau be jo mokytojai negali dirbti aukščiausiame vidurinio ugdymo lygmenyje, todėl kolegijos siūlo trejų metų magistro studijas, o universitetai – vienų metų pedagoginės krypties magistrą. Škotijoje mokytojams magistras neprivalomas, tačiau skatintinas įgyti – stebima tendencija, kurią formuoja ir siūlomos pedagoginės programos, mokomųjų dalykų mokytojams rinktis antro laipsnio pedagoginės krypties studijas, jau įgijus dalyko laipsnį.

Tuo tarpu **Lietuvoje pedagogai rengiami tiek kolegijose, tiek universitetuose**, renkantis laipsnio nesuteikiančias studijas ar ketverių metų pradinio ugdymo arba dalykines studijas, suteikiančias **bakalauro laipsnį** ir pedagoginę kvalifikaciją. Iš interviu su ekspertais išryškėjo, kad jie skirtingai vertina būsimų mokytojų rengimo kokybę universitetuose ir kolegijose. Dėl kolegijose siūlomos trumpesnės studijų programos (paprastai trejų metų) ir išsiplėtusių reikalavimų mokytojų kompetencijoms ekspertai koleginį išsilavinimą siūlo derinti su studijų tęsimu universitete. Magistro įgijimas, nors neprivalomas, yra skatintinas, universitetų atstovai taip pat siūlo ateityje įvesti magistro laipsnio kvalifikaciją kaip privalomą visiems mokytojams.

14 LENTELĖ. REIKALAVIMAI PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJAI. LIETUVOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ PALYGINIMAS

ŠALIS	REIKALAVIMAI PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGAMS	REIKALAVIMAI PRADINIO UGDYMO PEDAGOGAMS	REIKALAVIMAI MOKOMŲJŲ DALYKŲ PEDAGOGAMS
Lietuva	Bakalauro arba profesinio bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 3 arba 4 metai. Pedagogus rengia kolegijos ir universitetai.	Bakalauro arba profesinio bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 3 arba 4 metai. Pedagogus rengia kolegijos ir universitetai.	Bakalauro arba profesinio bakalauro laipsnis (studijuojama dalyko pedagogika). Studijų trukmė – 3–4 metai. Pedagogus rengia universitetai ir kolegijos (menų programa).
Jungtinė Karalystė (Škotija)*		Bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 4 metai. Pedagogus rengia universitetai.	Bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 4 metai.** Pedagogus rengia universitetai.
Nyderlandai*		Bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 4 metai. Pedagogus rengia kolegijos (angl. *universities of applied sciences*).	Bakalauro ar magistro laipsnis (būtinas vyresniųjų klasių moksleivių mokytojams). Studijų trukmė – 4–5 metai. Pedagogus rengia kolegijos (angl. *universities of applied sciences*) ir universitetai.***
Suomija	Bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 3 metai. Pedagogus rengia kolegijos (angl. *universities of applied sciences*).	Magistro laipsnis. Studijų trukmė – 5 metai***. Pedagogus rengia universitetai.	Magistro laipsnis. Studijų trukmė – 5 metai. Pedagogus rengia universitetai.
Estija	Bakalauro laipsnis. Studijų trukmė – 3 metai. Pedagogus rengia kolegijos.	Magistro laipsnis. Studijų trukmė – 5 metai. Pedagogus rengia universitetai.	Magistro laipsnis. Studijų trukmė – 5 metai Pedagogus rengia universitetai.

* Škotijoje ir Nyderlanduose pradinis ugdymas vykdomas nuo 4/5 iki 12 metų. Iki 4/5 metų vyksta ankstyvasis vaikų ugdymas.
** Nors reikalavimas mokomojo dalyko pedagoginei kvalifikacijai įgyti yra ketveri metai, tačiau tokių lygiagrečiųjų dalykų programų universitetai siūlo mažai, todėl dažniausiai dalyko mokytojai studijuoja penkerius metus – ketverius metus dalyką (pirmo laipsnio studijos) ir vienus metus pedagogines antro laipsnio studijas.

*** Nyderlanduose universitetai organizuoja tik magistro laipsnio studijas. Tiek pradinio ugdymo ir mokomojo dalyko (dirbant su jaunesniųjų klasių moksleiviais) bakalauro studijas, tiek mokomojo dalyko magistro studijas (dirbant su vyresniųjų klasių moksleiviais) siūlo kolegijos.
**** Suomijoje dalykinės pedagogikos studijos paprastai organizuojamos tik po trijų dalyko studijavimo metų. Tačiau universitetai jau siūlo ir sujungtas dalyko ir pedagogikos programas.
Šaltinis: sudaryta PPMI, remiantis EURYDICE informacija; tyrimo metu atliktais interviu su užsienio šalių ekspertais.

Visose analizuojamose užsienio šalyse **universitetai** yra **autonomiški,** jie patys kuria pedagogines programas (jos yra akredituojamos), organizuoja studentų **atrankos procesą**.Vertinant kandidatus į pedagoginę kvalifikaciją teikiančias programas, dažniausiai atsižvelgiama į **akademinius pasiekimus**, vertinamas **motyvacinis laiškas**, o vėliau kandidatai kviečiami į **interviu** ar **grupinį interviu**. Suomijoje ir Estijoje ryški **akademinė kryptis** – organizuojami akademiniai testai (mokslinių straipsnių analizė) kandidatams siekiant sužinoti jų **analitinius gebėjimus**. Taip pat Suomijoje kandidatų atrankos metu tikrinami **komunikaciniai** – oratorystės, taip pat rašytiniai **gebėjimai.** Škotijoje vertinant mokyklą baigusių kandidatų akademinius pasiekimus, didesnį vertinimo svertą sudaro anglų kalbos, o ne matematikos vertinimas, kalbos žinias siejant su pedagogui svarbiu gebėjimu kritiškai mąstyti. Visose šalyse svarbu turėti **bendravimo su vaikais patirties,** kuria remdamiesi kandidatai gali pagrįsti savo kompetencijas ir / ar norą jų siekti.

Didžiausia atranka vyksta Suomijoje ir Škotijoje – šiose šalyse pedagogo profesija yra patraukli studentams. Kasmet Škotijoje vidutiniškai priimama 20 proc. kandidatų į pedagogines programas, o Suomijoje – tik 5–7 proc. Tyrimai rodo, kad akademinę ir karjeros motyvaciją turintys studentai pasiekia ir geresnius mokslo bei darbo rezultatus. Atkreiptinas dėmesys, kad kandidatų motyvacija Škotijoje vertinama ne tik atrankos proceso metu, tačiau ir pirmo studijų kurso pabaigoje siekiant užtikrinti būsimųjų pedagogų motyvaciją, sąlygojančią jų pasilikimą darbo rinkoje, bei suteikiant patiems studentams lanksčias galimybes keisti kryptį.

Lietuvoje taip pat renkamasi naudoti panašius atrankos būdus: yra vertinami **akademiniai pasiekimai ir kandidatų**, kviečiamų į **interviu, motyvacija** (pagrindiniai kriterijai, kuriais siekiama patikrinti, ar kandidatas iš tiesų nori ir turi reikalingų kompetencijų bei pasižymi mokytojo profesijai svarbiomis vertybėmis, yra teikiami nacionaliniu lygmeniu). Stojant į vienų metų laipsnio nesuteikiančias studijas, reikia pateikti ir **baigtos aukštosios mokyklos rekomendacijas.** Planuojama naujovė – kandidato **individualiai parengtas veiklų, susijusių su pedagogui reikalingomis kompetencijomis, portfolio** (savanorystės patirtis, darbo su vaikais patirtis, organizacinio darbo mokykloje patirtis) – taigi atrankų metu bus orientuojamasi į **kompetencijų,** kurias galima pagrįsti konkrečiomis savanorystės ar darbinėmis veiklomis, **vertinimą.**

Rengiant **pedagogines programas** yra **atsižvelgiama į nacionaliniu lygmeniu nustatytus standartus**, kurie gali būti rekomendacinio pobūdžio (Suomijoje) arba apsiriboti tik būtinosiomis kompetencijomis. **Pradinio ugdymo** pedagogų rengimo studijų programų turinį sudaro **pedagoginio, edukologinio ir didaktinio turinio dalykai**, taip pat profesinė praktika (studijos organizuojamos edukologijos fakultete). Pedagoginių studijų trukmė – **4–5 metai**. Kolegijų lygmens studijos Nyderlanduose remiasi į praktiką orientuotais moksliniais tyrimais, kolegijose veikia tyrėjų grupės, siūlomos pedagoginės profesinio magistro programos.

Stebima tendencija pradinio ugdymo pedagogams suteikti **platesnės specializacijos kvalifikaciją** – studijų metu pasirenkamas papildomas dalykas, kurį Suomijoje ir Estijoje leidžiama dėstyti pagrindinio ugdymo moksleiviams tokiu būdu plečiant pedagogų karjeros galimybes, siekiant pritraukti daugiau motyvuotų studentų į programas. Pradinio ugdymo pedagogų programose paprastai **įtraukiami ir**

ankstyvojo ugdymo dalykai, todėl jas baigę pedagogai Suomijoje ir Estijoje gali dirbti su priešmokyklinio amžiaus vaikais, o Škotijoje ir Nyderlanduose moko vaikus nuo 4/5 metų amžiaus.

Mokomųjų dalykų pedagogams skirtą programų turinį sudaro pasirinkto **dalyko studijos** ir lygiagrečiai arba šiek tiek vėliau įtraukiamos **pedagoginės studijos**, taip pat **pedagoginė praktika**. Pedagoginių studijų vidutiniška trukmė – **4–5 metai**. Praktikoje tiek Škotijoje, kur dalyko pedagogai dažniausiai jau turėdami pirmo laipsnio išsilavinimą, renkasi antro laipsnio pedagoginės krypties studijas, tiek Nyderlanduose, kur norėdami dirbti visuose vidurinio ugdymo lygmenyse, pedagogai studijuoja ilgiau – penkerius metus. Ilgesnės trukmės studijos suteikia galimybę įgyti ir **dvigubą specializaciją** bei tapti dviejų dalykų mokytojais.

Svarbus vaidmuo pedagoginių studijų metu tenka **pedagoginei praktikai.** Daugiausia kreditų praktikai skiriama Škotijoje: pradinio ugdymo programose 80 kreditų iš 240, o mokomojo dalyko mokytojų rengimo vienų metų programose – 20 iš 60. Nyderlanduose pradinio ugdymo ir mokomųjų dalykų pedagoginėse ketverių metų programose praktikai skiriama – 50 kreditų iš 240, o vienų metų mokomųjų dalykų mokytojams skirtose programose – 30 kreditų iš 60. Suomijoje ir Estijoje praktikai skiriamas kreditų skaičius mažesnis – atitinkamai 20 ir 24 kreditai iš 300, tačiau Suomijoje pačios studijos yra grįstos pedagoginių problemų sprendimų metodika. Akcentuotina ne tik formalaus praktikai skiriamo laiko svarba, bet ir pats praktikos turinys, turintis apimti galimybę studentams susipažinti su kuo įvairesniais moksleiviais ir jų mokymo aplinkomis, gauti stiprią mentorystę, išmokti nuolat save ir vykdomas pedagogines veiklas reflektuoti ir mokytis.

Visose šalyse sudaromos galimybės **pedagoginę kvalifikaciją** įgyti asmenims, **norintiems keisti profesiją,** – paprastai tai vienų metų laipsnį suteikianti ar jo nesuteikianti studijų programa. Ypatingas dėmesys **studijų lankstumui** dėl didelio mokytojų trūkumo skiriamas Estijoje, taip pat Nyderlanduose, tačiau Škotijoje bei Suomijoje taip pat daugėja žmonių, ateinančių į mokyklą iš kitų sričių. Lietuvoje ekspertai kaip didžiausią potencialą turinčius būsimuosius mokytojus įvardija laipsnio nesuteikiančiose studijose besimokančius studentus, kurie jau turi akademinį išsilavinimą ir paprastai būna labai motyvuoti.

Žvelgiant į užsienio šalių pavyzdžius, stebima tendencija suteikti paramą ir **pagalbą pradedantiesiems mokytojams**, padedant jiems greičiau ir efektyviau integruotis į mokyklos bendruomenę, suteikiant praktinių įgūdžių įgijimo galimybę – Škotijoje privalomai organizuojamas bandomasis laikotarpis pradedančiajam mokytojui, leidžiantis praktiškai ugdyti profesines kompetencijas, o Estijoje pasirinktinai siūloma dalyvauti įvadinio laikotarpio fazės iniciatyvoje, kurios metu jaunajam mokytojui suteikiama įvairiapusė pagalba, mentorystė, Nyderlanduose paskutiniais pedagoginių studijų metais yra galimybė įsidarbinti mokykloje ir gauti mentorių. Lietuvoje taip pat numatoma organizuoti jaunojo **pedagogo stažuotę**, kurios metu būtų suteikiama visa pradedančiajam mokytojui reikalinga pagalba.

Atsižvelgiant į tendencijas užsienio šalyse ir mokytojams numatomus kompetencijų standartus, akivaizdu, kad **mokytojo vaidmuo** šiandien pirmiausia yra kiekvienam vaikui suteikti mokymosi pagalbą, išmokyti mokymosi strategijų ir metodų. Mokytojas yra save reflektuojantis, nuolat besikeičiantis, besidomintis moksliniais tyrimais ir praktikomis, jas taikantis, kuriantis ugdymo turinį, aktyviai dalyvaujantis formuojant švietimo politiką, rodantis lyderystę.

Kiekvienu iš šio tyrimo metu analizuotų šalių atveju, siekiant užtikrinti **lygias švietimo galimybes**, veikia įtraukųjį ugdymą skatinančios programos. Pedagoginių programų turinį sudaro **mokymo diferenciacijos dalykas** (Estijoje, Škotijoje), **specialiosios pedagogikos kursas** (Suomijoje tiek pradinio,

tiek mokomojo dalyko mokytojams). Tačiau paprastai, išskyrus Suomijos atvejį, specialiosios pedagogikos kursas privalomas tik pradinio ugdymo mokytojams, tačiau kaip papildomą kursą jį gali rinktis ir būsimi mokomųjų dalykų mokytojai. Vis dėlto, tokia tendencija rodo, kad nemažai daliai studijas baigusių mokytojų vis dar trūksta su įtraukiuoju ugdymu susijusių žinių ir praktikos, kita vertus, turėdami bazines žinias pedagogai privalo nuolat mokytis ir gilinti žinias patys. Taip pat akcentuotina ir kitų specialistų, turinčių socialinės pedagogikos kvalifikaciją, pagalba, mokytojų asistentų pagalba – paprastai, siekiant atliepti sudėtingų mokymosi sunkumų patiriančių moksleivių poreikius, reikalinga **komandinė pagalba**. Siekiant įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo, svarbus pedagogų asistentų vaidmuo (Škotijos pavyzdžiu).

Lietuvoje taip pat siekiama rengti pedagogus, kurie gebėtų dirbti su **skirtingų mokymosi poreikių**, taip pat ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais vaikais, todėl **pradinio pedagogų rengimo programose** studijuojamas **įtraukiojo ugdymo kursas**, vaikų raidos, psichologijos ir socialinių studijų dalykai, **mokomojo dalyko pedagoginėse programose** – daugiausia orientuojamasi į **ugdymo individualizavimo, mokymosi strategijų ir psichologijos studijas.** Taigi, įtraukiajam ir į kiekvieno vaiko mokymosi poreikius orientuotam mokymuisi pedagogai yra rengiami, tačiau, kaip ir kitose šalyse, su iššūkiais susiduriama – pedagogams trūksta žinių ir patirties dirbti ypač su specialiųjų ugdymo(si) poreikių moksleiviais, taip pat reikalinga ir papildoma specialistų – pedagogų asistentų ar specialiųjų pedagogų pagalba.

Kadangi visos skirtingose šalyse, taip pat ir Lietuvoje, taikomos **pedagoginės programos** yra akredituojamos, jas **pabaigus** studentai **įgyja pedagogo kvalifikaciją.** Tačiau Škotijoje to neužtenka – prieš įgydamas mokytojo kvalifikaciją, studentas turi metus laiko dirbti kaip jaunasis mokytojas, mentoriaujamas vadovo iš mokyklos ir iš universiteto, ir tik pagrindęs savo kompetencijas, gali būti registruojamas Škotijos bendrojoje mokymo taryboje bei savarankiškai dirbti mokytoju. Kitose trijose užsienio šalyse – Nyderlanduose, Suomijoje ir Estijoje – siekiant įgyti pedagogo kvalifikaciją, reikia **gauti teigiamus universiteto nustatomų vertinimo būdų įvertinimus**: **egzaminų** raštu, **projektinių darbų**, **mokytojo portfolio** (įgytų kompetencijų įrodymas, kuris turi atitikti mokytojams keliamus profesinius standartus), **tęstinio vertinimo** studijų metu, **mokslinio tyrimo**, **profesinės praktikos. Lietuvoje** pedagogikos programose besimokančių studentų pažanga yra vertinama **egzaminais, rašto darbais, baigiamuoju moksliniu darbu**, **profesine praktika** (vertinama dėstytojo ir mentoriaus iš mokyklos), taip pat studijų metu yra **pakartotinai vertinama studentų motyvacija** ir nustačius, kad ji yra nepakankama mokytojo karjerai siekti, studentas turi galimybę pereiti į kitos krypties studijas.

Nors tam tikrais fragmentais šis procesas taikomas visose šalyse, tačiau Suomijos atveju ypač išryškėja – tai Masačiusetso akreditacijos ciklas, kurio metu atliekamas **vertinimas ir nuolatinis kokybės gerinimas.** Taigi, šį modelį gerai įvaldžiusi Suomija, kuri įvairiais švietimo srities klausimais organizuoja darbo grupes tarp pedagogus rengiančių atstovų, politikos formuotojų ir mokyklų ar kitais būdais renka iš šių grupių grįžtamąjį ryšį. Toks bendradarbiavimo ir įsiklausymo į ekspertus užtikrinimo metodas ne tik suteikia legitimumo naujiems pokyčiams, tačiau ir gerina studijų kokybę bei pritraukia į pedagogines programas daugiau motyvuotų studentų, kurie mato profesijos, kurioje galima daryti įtaką, perspektyvą.

5. Hipotetinis pedagogų rengimo modelis Lietuvai ir rekomendacijos bei priemonės jam įgyvendinti

Lietuvos švietimo sistema jau kuris laikas susiduria su iššūkiais, susijusiais su mokinių pasiekimų netolygumais, mokytojų trūkumu ir netolygiu darbo krūviu, didėjančiu mokytojų amžiaus vidurkiu, žemu mokytojo karjeros patrauklumu. Šiuos iššūkius siekė atliepti XVII-osios Vyriausybės pradėtos įgyvendinti švietimo reformos tikslai, numatantys pokyčius tiek pedagogų rengimo srityje, tiek bendrojo ugdymo sistemos lygmeniu.

Tarptautinės švietimo ir pedagogų rengimo tendencijos bei struktūriniai Lietuvos švietimo pokyčiai atsispindi ir 2020 m. gruodžio 11 d. patvirtintoje XVIII-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje[152] bei 2021 m. kovą patvirtintame jos nuostatų įgvyendinimo plane[153], kur tarp pagrindinių iniciatyvų švietimo srityje numatyta:

- sudaryti galimybę ugdyti vaiką pagal **priešmokyklinio ugdymo programas dvejus metus**, pritaikant ugdymo turinį ir formas jaunesnio amžiaus vaikams, per žaidimą stiprinant socialines ir kultūrines kompetencijas, darbo grupėse įgūdžius bei **susiejant ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas**.
- užtikrinti vaikų, turinčių **specialiųjų ugdymo(si) poreikių**, integraciją į bendrojo ugdymo procesą mokyklose ir visuomenėje, sudarant galimybę nuo pat ankstyvojo ugdymo etapo gauti kuo tinkamesnį ugdymą;
- stiprinti **įtraukųjį ugdymą**, užtikrinti, kad būtų atliepti individualūs visų vaikų poreikiai, stiprinant iš užsienio grįžusių mokinių, specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių, taip pat talentingų vaikų rengimą ir jų potencialo stiprinimą, didinti **mokytojų asistentų** skaičių;
- formuojant **bendrojo ugdymo turinį**, deramą dėmesį skirti dalyko žinojimui ir giliam jo supratimui, supažindinti su skirtingų dalykų mąstymo specifika ir gebėjimais savarankiškai samprotauti, siekti realios **ugdymo turinio, skirtingų metodų ir dalykų integracijos**; ugdymo programų pagrindas – **kalbinis, skaitinis, gamtamokslis, IT, finansinis, kultūrinis ir pilietinis raštingumas**;
- sudaryti galimybes mokytojams įgyti **kompetencijas dėstyti antrą dalyką** (galimi šio tyrimo konstekste siūlytini variantai – vientisosios studijos, teikiančios dvi specializacijas arba pradinio ugdymo pedagogų specializacija, leidžianti dėstyti pagrindinio ugdymo dalyką);

[152] LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimas Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktos Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos patvirtinimo“.

[153] LR Vyriausybės nutarimas dėl LR Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo. 2021. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/f71cc1f47b7111eb9fc9c3970976dfa1?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=fd23412b-72ae-4c56-afab-491c76577913.

- siekti **pedagogikos studijų** (studentų praktikos užsienyje, mokytojų rengėjų ir mokytojų stažuotės užsienyje) **ir edukologijos mokslo tarptautiškumo** didinimo (bendradarbiavimas su stipriausiais pasaulio pedagogų rengimo centrais ir skirtingų sričių profesionalų dalyvavimo pedagoginių studijų programose didinimas);
- siekti pedagoginių studijų modernizavimo pasitelkiant skaitmenines technologijas**,** užtikrinti **skaitmeninio raštingumo, užsienio kalbos ir šiuolaikinės didaktikos žinių įgijimą pedagogams;**
- siekti ilgalaikėje perspektyvoje būtino **aukštojo universitetinio išsilavinimo ir magistro laipsnio pedagogams;**
- suteikti **mokyklų bendruomenėms daugiau laisvės ir savarankiškumo veikti,** priimti ugdymo sprendimus.

Šiuo metu pedagogų rengimo sistema Lietuvoje yra transformacijos ir pokyčių įgyvendinimo etape, kuris prasidėjo 2017 m., patvirtinus naują pedagogų rengimo modelį, siekiant paskatinti pokyčius pedagogų rengimo ir profesinio augimo srityse, sukuriant prielaidas kokybiškai ir efektyviai veikiančiai pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemai.

Naujausi tarptautiniu mastu palyginami 2019 m. Tarptautinio matematikos ir gamtos mokslų mokinių pasiekimų tyrimo (TIMSS) duomenys apie pedagogų darbo rezultatus ir kompetencijų tobulinimo poreikius atskleidžia, kad Lietuvoje naujai į švietimo sistemą atėjusių mokytojų, turinčių mažiau nei 5 m. arba 5–9 m. darbo patirties, mokiniai demonstruoja geresnius pasiekimus. Nors šie TIMSS rezultatai negali būti vertinami vienareikšmiškai (pavyzdžiui, dėl naujų mokytojų pasiskirstymo tarp Lietuvos miesto ir kaimo mokyklų), ši tendencija reikšmingai skiriasi nuo situacijos kitose šalyse (pvz., Suomijoje, Nyderlanduose, Anglijoje) ir tarptautinio TIMSS vidurkio, rodančio tiesioginį teigiamą mokytojo turimos darbo patirties ir mokinių pasiekimų ryšį. Lietuvos ir kitų šalių (Suomijos, Nyderlandų) bei tarptautinio vidurkio TIMSS rezultatai, rodantys mokytojų kompetencijų stiprinimo poreikius, rodo panašias tendencijas, kad su didžiausiais iššūkiais susiduriama norint integruoti technologijas į matematikos ir gamtos mokslų mokymą, integruoti gamtos mokslų mokymą į kitus mokomuosius dalykus bei atliepti individualius mokinių poreikius.

Lyginant Lietuvos ir kitų analizuotų šalių švietimo sistemos struktūras ir pedagogų vaidmenį švietimo sistemoje, atlikto tyrimo rezultatai rodo tendencijas, kad:

- Lietuvoje **ugdymo turinys** yra **rengiamas ir atnaujinamas centralizuotai**, yra **detalus, nustato ne tik ugdymo tikslus, bet ir būdus jam įgyvendinti**, laukiamus rezultatus, privalomą mokymo medžiagą (pvz., literatūros kūrinių sąrašą), mokinių pasiekimų vertinimo gaires;
- visuomenėje ir politikos formuotojų lygmeniu **trūksta pasitikėjimo mokytojų kompetencija** spręsti dėl ugdymo turinio ir metodų;
- Lietuvoje yra išplėtota **centralizuota mokinių pasiekimų vertinimo sistema**: 2, 4, 6 ir 8 klasių nacionaliniai mokinių pasiekimų patikrinimai, 10 kl. pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai ir brandos egzaminai viduriniam išsilavinimui įgyti;
- **reikalavimai mokytojų kvalifikacijai ir kompetencijoms** yra detaliai **apibrėžti nacionaliniu mastu**, tačiau **pedagogus rengiančios institucijos** yra **autonomiškos** rengdamos pedagogų rengimo programas;
- siekiant atliepti nacionalinius iššūkius, susijusius su mokytojų trūkumu, netolygiu krūviu, didėjančiu amžiaus vidurkiu, Lietuvoje norima užtikrinti **pedagogo kvalifikacijos įgijimo formų įvairovę ir lankstumą**, sudaromos galimybės įgyti antrojo mokomojo dalyko specialybę;

- siekiant konsoliduoti pedagogų rengimą ir siekti didesnės kokybės, svarbus vaidmuo suteiktas pedagogų rengimo centrams – VDU ir VU (prie kurio nuo 2021 m. prisijungė ŠU), tačiau bendrai **pasigendama platesnio bendradarbiavimo tarp pedagogus rengiančių institucijų, kitų aukštųjų mokyklų, ugdymo įstaigų, mokytojų ir švietimo politikos formuotojų**;
- įgyvendinant švietimo reformą **pasigendama** aiškaus **švietimo sistemos ir pedagogų rengimo sistemos pokyčių ciklo refleksijos ir vertinimo**, siekiant mokytis iš politikos įgyvendinimo.

Atlikta analizė ir Lietuvos švietimo sistemos bruožų bei pedagogų rengimo organizavimo palyginimas su užsienio šalių praktika ir pokyčių įgyvendinimo patirtimi per pastarąjį dešimtmetį leido išskirti pagrindines **pedagogų rengimo kaitos kryptis Lietuvoje**.

1) Aukštesni reikalavimai pedagogų kvalifikacijai. Užsienio šalių ir tarptautinių tendencijų analizė rodo, kad siekiant atliepti su šiuolaikiniu ugdymo turiniu – dalykų integracija, perkeliamaisiais (angl. *transversal*) įgūdžiais, skaitmeniniu ugdymo turiniu ir metodais, taip pat įtraukaus ugdymo principų diegimu susijusius iššūkius bei poreikį plėtoti mokslu grįstą pedagogiką, būtina **kelti aukštesnius reikalavimus pedagogų kvalifikacijai, stiprinti pedagogų rengimo kokybę ir ilginti trukmę**. Estijos ir Suomijos praktika rodo, kad ikimokyklinio, o ypač priešmokyklinio ugdymo pedagogams turėtų būti keliami reikalavimai dėl **aukštojo išsilavinimo**, o pradinio, pagrindinio bei vidurinio ugdymo pedagogams – dėl **magistro laipsnio įgijimo**. Magistro laipsnis suteiktų **daugiau galimybių ugdyti profesines mokytojo kompetencijas** – gebėjimą dirbti su įvairaus amžiaus ir skirtingus mokymosi poreikių turinčiais, taip pat ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių moksleiviais, įgyti giluminių žinių, svarbių savirefleksijai ir nuolatiniam mokymuisi, tapti platesnės specializacijos – dviejų mokomųjų dalykų ar vaikystės pedagogikos mokytojais, įgyti vadybinių kompetencijų specializaciją, orientuotą į mokyklos lyderystės ugdymą ir pan. Aukštesni reikalavimai pedagogų kvalifikacijai leistų geriau atliepti struktūrinius Lietuvos švietimo sistemos pokyčius. Savarankiškų ir nuolat reflektuojančių, dalykų integravimo įgūdžių turinčių ir individualius moksleivių poreikius atliepti gebančių mokytojų parengimas leistų užtikrinti sklandų atnaujinto nacionalinio ugdymo turinio, orientuoto ir kompetencijų ugdymą ir integravimą įgyvendinimą.

2) Įtraukiajam ugdymui reikalingų kompetencijų ir pajėgumų stiprinimas. Rengiant pedagogus būtina stiprinti aukštojo išsilavinimo teikiamas **įtraukaus ugdymo žinias ir įgūdžius**, ypatingą dėmesį skiriant **įtraukaus ugdymo metodams, darbo su specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais moksleiviais, įgūdžių ugdymui, skirtingų metodų ir mokymo(si) strategijų taikymui praktikoje, integruojant įtraukiajam ugdymui būtiną turinį į mokomųjų dalykų didaktikos studijas**, organizuojant **profesinę praktiką įvairiose švietimo įstaigose ir su mokiniais, pasižyminčiais ugdymo poreikių įvairove**. Taip pat galėtų būti svarstoma galimybė **profesionalizuoti mokytojų padėjėjų (asistentų) specialybę** Škotijos pavyzdžiu, sudarant galimybes įgyti reikiamą kvalifikaciją ir įgūdžius profesinio bakalauro studijų metu, o vėliau įgyti pedagogo kvalifikaciją universitetinių studijų metu.

3) Stiprinti pedagoginėms kompetencijoms ir profesinėms vertybėms formuoti skirtą studijų turinį. Atsižvelgiant į Lietuvos švietimo kontekstą ir planuojamus struktūrinius pokyčius, svarbu parengti **aukšta pedagogine kompetencija ir profesinėmis vertybėmis pasižyminčius mokytojus**, kurie leistų lanksčiau reaguoti į kaitos procesus švietimo sistemoje, prisitaikyti prie demografinių pokyčių. Tai ypač aktualu kalbant apie **ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogus**, taip pat ir apie **pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro** (5–8 kl.) mokytojus. Lietuva iš kitų šioje studijoje analizuotų šalių išsiskiria trumpa pradinio ugdymo trukme (4 metai), kai tuo tarpu kitose šalyse pradinis ugdymas

trunka 6–7 metus iki mokinių 12–13 m. amžiaus. Todėl svarbu tiek priešmokyklinio ir pradinio, tiek pagrindinio ugdymo mokomųjų dalykų mokytojams suteikti stiprias pedagogines kompetencijas. Atsižvelgiant į struktūrinius Lietuvos pokyčius dėl ikimokyklinio ugdymo ilginimo siūloma stiprinti priešmokyklinio ugdymo mokytojų rengimą kolegijų lygmeniu, taip pat integruoti priešmokyklinio ugdymo programas pradinio ugdymo programų turinyje, rengti platesnės specializacijos vaikystės pedagogiką išmanančius mokytojus, turinčius **mokymo per žaidimą** metodų žinių ir įgūdžių, ypač akcentuojant šių metodų taikymo svarbą priešmokyklinio ir pirmųjų-antrųjų pradinio ugdymo metų laikotarpiu.

4) Stiprinti mokomojo dalyko žinioms ir didaktikai skirtą studijų turinį. Dalyko mokytojus rengiančioms programoms kelti aukštus kokybės reikalavimus dėl studijų turinio, skirto suteikti mokomojo dalyko ir jo didaktikos žinias. Užsienio patirtis (pvz., Škotijos, Suomijos) rodo, kad **mokomųjų dalykų mokytojams** būtina išmanyti **dalyko didaktiką**, įskaitant mokymo proceso diferencijavimą, atsižvelgiant į ugdymo poreikių įvairovę klasėje, siekiant aukštos savo darbo kokybės. Taip pat turėtų būti skatinami moksliniai edukologijos srities tyrimai, orientuoti į praktikų mokyklose taikymą, jų stebėseną ir vertinimą.

5) Sudaryti galimybes įgyti integruotam ugdymui reikalingas kompetencijas pedagogų rengimo studijų metu. Pradinio ugdymo, taip pat dalyko pedagogikos lygiagrečiųjų ir gretutinių studijų metu **sudaryti galimybę pasirinkti studijuojamam pagrindiniam dalykui artimą gretutinį dalyką** ir **dalykų integravimui reikalingas žinias ir įgūdžius suteikiantį programos kursą.** Sudaryti galimybę visiems, siekiantiems įgyti pedagogo kvalifikaciją, įgyti **ugdymo turinio integravimui reikalingas žinias ir įgūdžius,** atliepiant struktūrinį Lietuvos švietimo pokytį – nacionalinio ugdymo turinio atnaujinimą.

6) Skatinti motyvacijos vertinimą studijų metu ir kuo *ankstyvesnį susipažinimą su pedagogo profesija praktikoje*. Vykdyti pedagogų kvalifikaciją suteikiančias studijas pasirinkusių studentų motyvacijos vertinimą studijų procese, **kuo anksčiau supažindinant su pedagogo profesija praktikoje ir** siekiant, kad **mokytojo kvalifikacijos siektų tik aukštą motyvaciją turintys asmenys**. Organizuojant praktiką siekti, kad **būsimi pedagogai susipažintų su ugdymo aplinkų ir moksleivių poreikių įvairove, įgytų teorinių žinių taikymo praktikoje patirties**, įgytų darbo mokykloje patirties ir tyrimų vykdymo klasės aplinkoje įgūdžių. Remiantis atlikta užsienio šalių analize, siūloma išlaikyti šiuo metu praktikai skiriamą mažiausiai 30 kreditų skaičių ypatingą dėmesį skiriant praktikos turiniui, nuolatiniam jo atnaujinimui ir praktikos metu įgytų žinių ir įgūdžių refleksijai ir vertinimui.

7) Stiprinti pedagogus rengiančių ir edukologijos mokslą plėtojančių institucijų, politikos formuotojų, ugdymo įstaigų ir mokytojų bendradarbiavimą, skatinti bendradarbiavimo kultūros formavimąsi. Siekiant tvaraus ir švietimo sistemos pokyčius atliepiančio pedagogų rengimo modelio, būtina užtikrinti **nuolatinį bendradarbiavimą** tarp pedagogus rengiančių ir edukologijos mokslą plėtojančių institucijų, švietimo politikos formuotojų, ugdymo įstaigų ir mokytojų atstovų bei, įgyvendinant nacionalinio lygmens pokyčius, atsižvelgti į ekspertų išsakytus pastebėjimus, vadovautis jų moksliniu vertinimu, sudaryti sąlygas pedagogų rengimo ekspertams siūlyti naujas reikalingas pokyčių kryptis. Švietimo ir pedagogų rengimo **pokyčių ciklo įgyvendinimas** (remiantis Suomijos pavyzdžiu, žr. 10 pav.) **reikalauja laiko, nuolatinės stebėsenos ir vertinimo**, prisitaikymo prie besikeičiančių švietimo sistemos iššūkių.

Remiantis atlikta analize ir identifikuotomis pagrindinėmis pedagogų rengimo kaitos kryptimis, yra siūlomas hipotetinis Lietuvai tinkantis pedagogų rengimo modelis (žr. 14 pav.), grindžiamas šiais Lietuvos švietimo sistemai būdingais principais:

- **nacionaliniu lygmeniu nustatomais reikalavimais** ugdymo turiniui, ugdymo proceso organizavimui, mokytojų kvalifikacijai ir kompetencijoms, atsižvelgiant į nacionalinį švietimo sistemos kontekstą ir tarptautines tendencijas bei naujausius tyrimus;
- įvairių suinteresuotųjų pusių turimais lūkesčiais dėl **mokytojų vaidmens ir kompetencijų**;
- **studijų kokybės kontrole**, vertinant ir akredituojant studijų programas;
- **aukštųjų mokyklų autonomija** vykdyti kandidatų į pedagogines studijas atranką, nustatyti studijų struktūrą ir savo nuožiūra organizuoti studijų procesą pagal akredituotas studijų programas.

Taigi siūlomas hipotetinis pedagogų rengimo modelis remiasi jau esamo pedagogų rengimo modelio principais[154], jame taip pat atsispindi nacionalinio švietimo konteksto, naujausių struktūrinių švietimo sistemos pokyčių tendencijos, darančios įtaką pedagogų rengimui. Akcentuotina, kad pedagogų rengimo modelis privalo išlikti dinamiškas, t. y. turi būti nuolat peržiūrimas ir reflektuojamas įvairių suinteresuotųjų pusių, siekiant atliepti besikeičiančius švietimo sistemos iššūkius.

Remiantis šio tyrimo metu išskirtomis pedagogų rengimo kaitos kryptimis, teikiami pasiūlymai hipotetiniam pedagogų rengimo modeliui dėl **kandidatų į pedagogo kvalifikaciją suteikiančias studijas atrankos kriterijų** ir **pedagoginės krypties studijų programų struktūros** ir turinio:

- **Atrankų** į pedagoginės krypties studijų programas **metu** vertinti kandidato **bendrąsias kompetencijas**: matematinių gebėjimų, kalbinio raštingumo, IT įgūdžių įvertinimus, remiantis baigiamųjų egzaminų rezultatais ir metiniais įvertinimais, o pasirinkus gretutines ir profesines studijas – bendrųjų gebėjimų testo rezultatais;
- **Atrankų** į pedagoginės krypties studijų programas **metu** vertinti kandidato **motyvaciją** ir **profesines vertybes** vykdant motyvacinį interviu, vertinant rekomendacijas iš studijų institucijos (jau įgijusiems aukštąjį išsilavinimą) ir atitinkamos **patirties portfolio;**
- Svarstyti galimybę taikyti **akademinių gebėjimų** patikrinimo, besiremiančio švietimo srities tekstų analize, kriterijų **atrankų** į gretutines ir profesines studijas metu;
- Ilgalaikėje perspektyvoje sudaryti sąlygas **organizuoti** įvairių pedagoginės krypties programų **magistro lygmens studijas,** kurios suteiktų daugiau galimybių gilinti žinias ir parengtų **savarankiškus mokytojus-tyrėjus**, padėtų užtikrinti **kokybiškų plačios specializacijos studijų** organizavimą, leistų įtraukti daugiau **integruoto ir įtraukaus ugdymo** kompetencijas suteikiančių modulių / dalykų ir / ar juos ilgiau studijuoti;
- Organizuoti **platesnės specializacijos pedagogų rengimą – pradinio ugdymo pedagogams** suteikiant **papildomą specializaciją** ir galimybę dėstyti pagrindinio ugdymo dalyką, pasitelkiant **vientisąsias studijas** rengti **dviejų mokomųjų dalykų pedagogus;**
- Vykdyti **vientisąsias vaikystės pedagogikos studijų programas,** suteikiančios gilias ir plačias **pedagogines**, ir ypač **mokymo per žaidimą kompetencijas** ugdyti **ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio mokyklinio amžiaus** vaikus;

[154] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2017 09 14 įsakymas Nr. V-683 „Dėl Pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo“. TAR, 2017, Nr.14646. < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01388c40998611e78d46b68e19efc509>.

- Visose pedagoginės krypties programose stiprinti **įtraukaus ugdymo kompetencijas**: organizuoti atskirus įtraukiajam ugdymui skirtus modulius / dalykus bei į visas **studijų dalykų programas** ir **pedagoginę praktiką** integruoti turinį darbui su įvairove;
- Organizuoti **pedagoginę praktiką ankstyvajame studijų etape**, įvairiose ugdymo įstaigose ir su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais (įtraukiant ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius), stiprinti jau patirties turinčių mokytojų teikiamą mentorystę studentams, nuolat taikyti studento savirefleksijos metodiką;
- **Vertinti studentų motyvaciją** viso studijų proceso metu, stiprinti grįžtamojo ryšio kultūrą.

14 PAVEIKSLAS. HIPOTETINIS PEDAGOGŲ RENGIMO MODELIS LIETUVAI

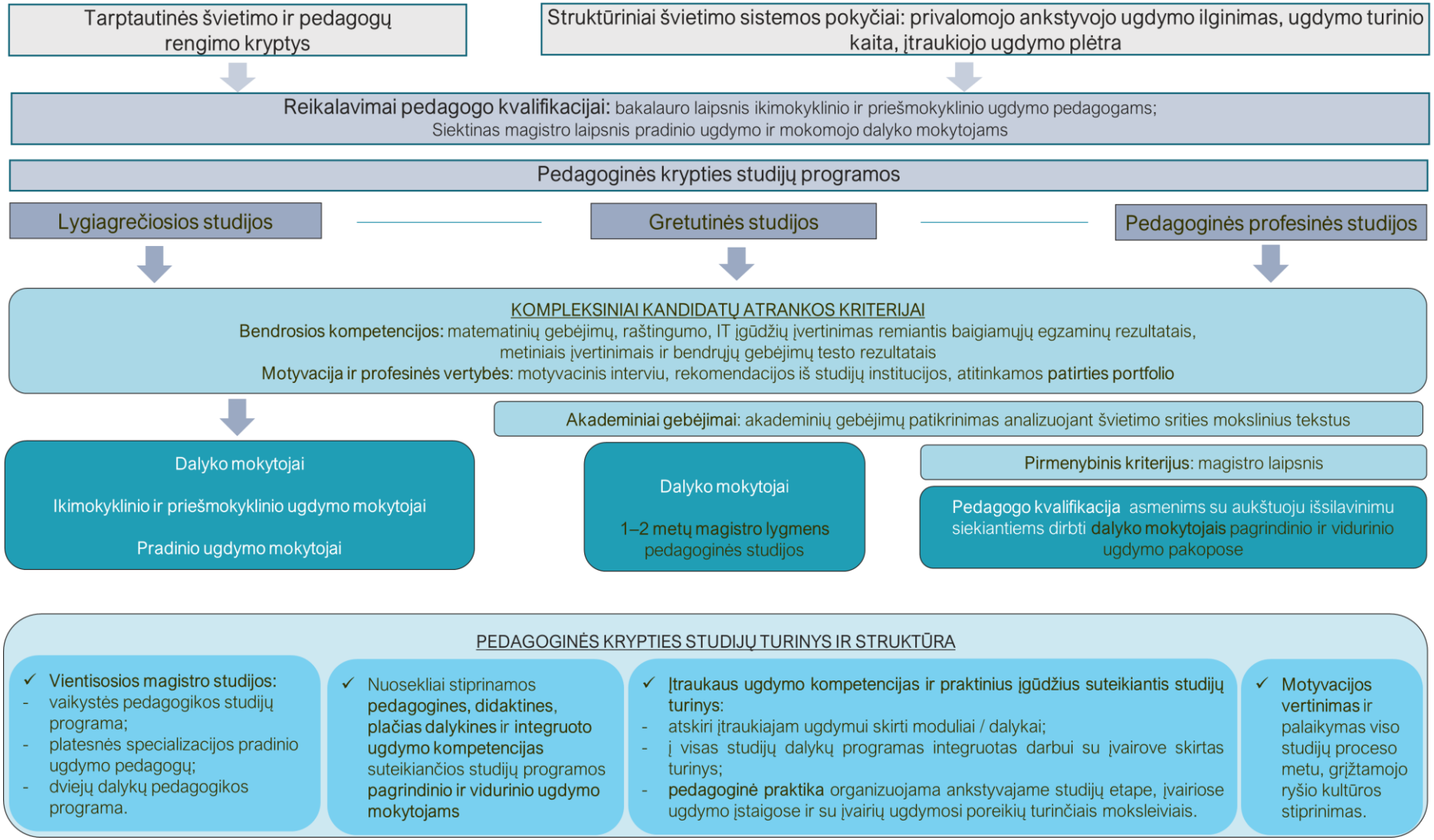

Šaltinis: sudaryta PPMI.

Atsižvelgiant į šį hipotetinį pedagogų rengimo modelį ir identifikuotas pedagogų rengimo kaitos kryptis, 15 lentelėje yra pateikiamas šio modelio įgyvendinimo priemonių planas.

15 LENTELĖ. PASIŪLYMAI DĖL HIPOTETINIO PEDAGOGŲ RENGIMO MODELIO ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANO

POKYČIŲ KRYPTIS	PASIŪLYMAI DĖL HIPOTETINIO MODELIO ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS	ĮGYVENDINIMO LAIKOTARPIS
1. Aukštesni reikalavimai pedagogų kvalifikacijai	1.1. Keisti reikalavimus dėl mokytojų kvalifikacijos, numatant pereinamąjį laikotarpį prisitaikyti prie aukštesnių reikalavimų: - atsižvelgiant į mokytojų trūkumo Lietuvoje problemą, siūloma magistro laipsnio įgijimą reikalavimų mokytojo kvalifikacijai apraše įtvirtinti kaip papildomą, aukštesnę kvalifikaciją teikiantį reikalavimą, siejant jį su platesnėmis karjeros galimybėmis (aukštesne paklausa darbo rinkoje, galimybe tapti dviejų dalykų mokytojais, akademine karjera, aukštesnės kvalifikacinės kategorijos suteikimu ir kt.). - remiantis Škotijos pedagogų rengimo sistemos, sujungusios kolegijų ir universitetų galimybes, pavyzdžiu, skatinti kolegijų ir universitetų bendradarbiavimą, ilgainiui didžiąją dalį kolegijų programas baigusių pedagogikos studentų nukreipiant universitetinėms vienų metų magistro studijoms.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021–2024 m.
	1.2. Naujų pedagoginę kvalifikaciją teikiančių programų organizavimas (universitetų autonomija) ir jų finansavimas (nacionaliniu lygmeniu) – pavyzdžiui, vientisųjų dviejų dalykų specializaciją ir pedagogo kvalifikaciją teikiančių programų, taip pat vientisųjų vaikystės pedagogikos studijų, papildomą specializaciją pradinio ugdymo mokytojams suteikiančių studijų programų.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos, LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022–2026 m.
	1.3. Numatyti privalomą reikalavimą visiems naujai rengiamiems mokytojams aukštu lygiu mokėti bent vieną užsienio kalbas.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021–2022 m.
2. Stiprinti įtraukiajam ugdymui reikalingas	2.1. Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo reikalavimų mokytojų kompetencijoms dalyje specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursų išklausymo dalį išplėtoti vartojant **platesnę įtraukiojo ugdymo sąvoką,** į kurią patektų **įvairaus pobūdžio mokymosi iššūkiai,**	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021–2022 m.

kompetencijas ir pajėgumus	galintys kilti tiek dėl mokinių mokymosi spragų, tiek dėl moksleivių socioekonominės aplinkos, migracinės patirties, talentingų vaikų mokymosi iššūkiai bei specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių mokymosi ypatumai.		
	2.2. Išplėtoti pedagogo profesijos kompetencijų apraše esančios kultūrinės kompetencijos sampratą vartojant, pavyzdžiui, kalbinės ir kultūrinės kompetencijos sąvoką ir pabrėžiant būtinybę mokytojui šalia tautinės lietuvių kultūros ir kalbos išmanyti ir kitas kultūras, jų tarpusavio sąveiką, skirtingų kultūrų reikšmę, lietuvių kultūros vaidmenį kitų kultūrų kontekste, suprasti kultūrų ir kalbų įvairovę ir ją skatinti, pasitelkti mokymosi procesui ir pan. Tarpkultūriniai studijų aspektai kaip svarbi pedagoginių studijų dalis minimi švietimo ir ugdymo studijų programų apraše.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021–2022 m.
	2.3. Skatinti pedagogus rengiančias institucijas vykdyti vidinius vertinimus dėl įtraukaus ugdymo principų ir įvairių, į individualius mokymosi poreikius orientuotų metodų integravimo: - į studijuojamus dalykus / studijų modulius; - profesinę praktiką; - studijų ir praktikos metu atliekamus praktinius tyrimus. Skatinti bendradarbiavimą ir keitimąsi gerąja patirtimi įtraukiajam ugdymui reikalingo studijų turinio tobulinimo ir įgyvendinimo srityje.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2027 m.
	2.3. Vykdyti naujai į profesiją atėjusių mokytojų (iki 2 m. darbo patirties) apklausas dėl studijų metu įgytų žinių ir įgūdžių atitikties švietimo sistemos poreikiams.	Nacionalinė švietimo agentūra	2021–2027 m.
	2.4. Inicijuoti diskusiją dėl aukštesnių reikalavimų mokytojų padėjėjų kvalifikacijai ir mokytojų padėjėjų rengimo kolegijų lygmeniu (V kvalifikacijų laipsnis) numatant pereinamąjį laikotarpį prisitaikyti prie naujų reikalavimų mokytojo padėjėjo specialybei. Numatyti mokytojo padėjėjo pareigybei įgyti reikalingas kompetencijas, orientuotas į įvairaus pobūdžio mokymosi pagalbą, vaikų įtrauktį ir socialinę bei emocinę gerovę, o asistentams, turintiems aukštesnio lygio pasirengimą – ir paties mokymosi proceso koordinavimą.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021–2022 m.
3. Stiprinti pedagoginėms kompetencijoms ir profesinėms vertybėms formuoti skirtą studijų	3.1. Stiprinti priešmokyklinio ugdymo mokytojų rengimą kolegijų lygmeniu, integruoti priešmokyklinio ugdymo programas į pradinio ugdymo mokytojų rengimo programų turinį, rengti platesnės specializacijos vaikystės pedagogiką išmanančius mokytojus ypatingą dėmesį skiriant mokymo per žaidimą kompetencijoms.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2022 – 2024 m.

turinį, rengti plačios specializacijos mokytojus	3.2. Vykdyti su pedagoginėmis kompetencijomis **susijusio studijų turinio vidines ir išorines** (pvz., taikant *peer review* metodą) **peržiūras**, stiprinti bendradarbiavimą ir keitimąsi gerąja praktika.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2022–2024 m.
4. Stiprinti mokomojo dalyko žinioms ir didaktikai skirtą studijų turinį	4.1. Vykdyti su mokomojo **dalyko didaktika susijusio studijų turinio vidines ir išorines** (pvz., taikant *peer review* metodą) **peržiūras**, bendradarbiavimą ir keitimąsi gerąja praktika.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2022–2024 m.
	4.2. Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo reikalavimų mokytojo kompetencijoms dalyje išplėsti reikalavimus dėl lietuvių kalbos ir kalbos kultūros žinių. Lietuvių kalbos žinios ir įgūdžiai pedagoginę kvalifikaciją teikiančių programų turinyje turėtų užtikrinti **platesnį kalbos išmanymą** – pirmiausia **efektyvaus rašymo ir akademinės kalbos įgūdžius, kalbinius komunikacijos įgūdžius, kalbos vaidmens mokymosi procese suvokimą.**	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2022–2024 m.
	4.3. Vykdyti **naujai į profesiją atėjusių mokytojų** (iki 2 m. darbo patirties) **apklausas** dėl studijų metu įgytų žinių ir įgūdžių atitikties švietimo sistemos poreikiams.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2027 m.
	4.4. Aktyviai **bendradarbiauti su mokyklomis ir jų mokytojais** bei remiantis jų profesine patirtimi tobulinti studijų turinį; pedagoginės praktikos metu studentams užtikrinti **stiprią mentorystę** bei skatinti studentus dalintis naujomis žiniomis su mokyklomis.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2027 m.
5. Sudaryti galimybes įgyti integruotam ugdymui reikalingas kompetencijas pedagogų rengimo studijų metu	5.1. **Atnaujinti pedagoginės krypties studijų programas, atsižvelgiant į naujai parengtą Integruotos gamtos mokslų programos (5–8 kl.) turinį** ir sudarant galimybę studijų metu rinktis gretutinį specializacijos dalyką. Rekomenduojama suteikti dviejų pasirinktų mokomųjų dalykų mokytojo specializaciją su galimybe studijas pratęsti ir įgyti trečią specializaciją.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.
	5.2. Skatinti universitetus siūlyti **dviejų specializacijų pedagogines programas**, taikant vientisųjų studijų formą; sudaryti **galimybę pasirinkti mokomojo dalyko specializaciją pradinio ugdymo mokytojams**.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	2021–2024 m.
	5.3. Pedagogines programas papildyti **studijų turiniu, suteikiančiu ugdymo turinio integravimui reikalingus įgūdžius.**	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.
	5.4. Pedagoginės praktikos metu užtikrinti **integruoto ugdymo įgūdžių taikymo** ir tobulinimo galimybes, **šią kompetenciją įtraukiant į praktikos vertinimo dalį**.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.

	5.5. Skatinti **skirtingų mokomųjų dalykų pedagoginės krypties programas studijuojančiųjų bendradarbiavimą studijų metu** pasitelkiant bendras integruotas užduotis, taip pat bendradarbiavimą pedagoginės praktikos metu.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.
6. Skatinti motyvacijos vertinimą tiek atrankos proceso, tiek studijų metu ir kuo ankstyvesnį susipažinimą su pedagogo profesija praktikoje	6.1. Skatinti pedagogus rengiančias institucijas **atrankos proceso metu tikrinti kandidatų motyvaciją pasitelkus portfolio formatą**, kuriame studentas galėtų pristatyti studijoms reikalingų kompetencijų turėjimą, pagrįsdamas jas konkrečiomis veiklomis dirbant su vaikais, savanoriaujant ir pan.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.
	6.2. Siūloma pedagogus rengiančias institucijas turėti **motyvacijos vertinimo studijų metu gaires, atlikti motyvacijos vertinimus**, suteikti grįžtamąjį ryšį studentams, vertinti **identifikuotas rizikas, rengti ir įgyvendinti tokių rizikų valdymo priemones**.	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.
	6.3. **Organizuoti praktiką nuo pirmųjų pedagoginių studijų metų**. Siūlyti aukštosioms mokykloms ieškoti įvairių bendradarbiavimo su ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigomis galimybių, organizuojant praktiką, mentorystės programas, siūlant paskutiniųjų metų studentams įsidarbinimo mokyklose programas (esant tokiai galimybei).	Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos	2021–2024 m.
7. Stiprinti pedagogus rengiančių ir edukologijos mokslą plėtojančių institucijų, politikos formuotojų, ugdymo įstaigų ir mokytojų bendradarbiavimą	7.1. Skatinti **formalų ir neformalų** identifikuotų **suinteresuotųjų grupių bendradarbiavimą**, siekiant tvarių pokyčių švietimo ir pedagogų rengimo srityse: - skatinti pedagogus rengiančių institucijų – universitetų ir kolegijų – tarpusavio bendradarbiavimą (vykdomi bendri projektai, moksliniai tyrimai, studentų ir dėstytojų bendradarbiavimas juose, baigusiems kolegines studijas organizuojamos tęstinės studijų programos universitetuose) siekiant telkti potencialą aukštos kokybės ir moksliniais tyrimais grįstoms pedagoginėms studijoms; - siekti pedagogus rengiančių institucijų glaudaus bendradarbiavimo su švietimo įstaigomis ir mokytojų bendruomene: mentorystės programų studentams organizavimas, studentų dalijimasis studijų metu įgytomis žiniomis su dirbančiais mokytojais, pedagoginės praktikos įvairiose mokyklose organizavimas, paskutiniojo kurso studentų įdarbinimo mokyklose programų kūrimas; - plėtoti švietimo ir pedagogų rengimo sistemų pokyčių ciklo ir tarpusavio sąsajų stebėseną, inicijuoti vidines peržiūras, dalijimąsi gerąja patirtimi ir platesnę diskusiją dėl pokyčių krypčių.	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija Nacionalinė švietimo agentūra Pedagogus rengiančios aukštosios mokyklos Švietimo įstaigos	2021–2030 m.

- sudaryti sąlygas ir įtraukti pedagogų rengimo ekspertus ir mokytojus į švietimo srities strateginių dokumentų ir norminių teisės aktų pedagogų rengimo srityje rengimą.		

Šaltinių sąrašas

1. Become a teacher at the university of Tartu! https://opetaja.ut.ee/kogenud-kooli/.
2. Cedefop. European centre for the Development of Vocational Training. Qualification standarts of teachers and trainers The Netherlands. 2020. < https://www.cedefop.europa.eu/files/2150-att1-1-London-Netherlands.pdf>.
3. Country information for Netherlands - Teacher education for inclusive education. https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/teacher-education-for-inclusive-education.
4. Dėl Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7367f7d02fbf11e4b487eaabe28831e8/zjmYplYhBW.
5. Diamond, K. A comparison of initial teacher training programmes between England, Finland and Germany. 2015. <https://www.researchgate.net/publication/276887873_A_Comparison_of_Initial_Teacher_Training_programmes_between_England_Finland_and_Germany>.
6. Education Scotland. Broad general education. 2020. https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/broad-general-education.
7. Education Scotland. Curriculum for Excellence. 2020. < https://education.gov.scot/Documents/All-experiencesoutcomes18.pdf>.
8. Education Scotland. What is Curriculum for Excellence? 2020. < https://education.gov.scot/education-scotland/scottish-education-system/policy-for-scottish-education/policy-drivers/cfe-building-from-the-statement-appendix-incl-btc1-5/what-is-curriculum-for-excellence>.
9. EduTegu. Ettevotlusoppe programm. 2020. < https://ettevotlusope.edu.ee/eng-rus/>.
10. Estonian Qualifications Authority Kutsekoda. Estonian Qualifications Authority. 2021. < https://www.kutsekoda.ee/en/>.
11. EUE-Lex. Access to European Union Law. Council conclusions of 20 May 2014 on effective teacher education. 2014. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52014XG0614%2805%29>.
12. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Country Education for Netherlands – Systems of support and specialist provision. 2020. https://www.european-agency.org/country-information/netherlands/systems-of-support-and-specialist-provision.
13. European Commission/EACEA/Eurydice. Estonia. Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education. 2020. < https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-23_en>.
14. European Commission/EACEA/Eurydice. Finland Overview. European Commission. 2020. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/finland_en.
15. European Commission/EACEA/Eurydice. Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education. United Kingdom-Scotland. 2020. < https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-24_en>.
16. European Commission/EACEA/Eurydice. Shaping career-long perspectives on teaching. A guide on policies to improve initial teacher education. Education and training. Brussels. 2020. <https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/files/Shaping%20career-long%20perspectives%20on%20teaching.pdf>.
17. European Commission/EACEA/Eurydice. The Structure of European Education Systems 2020/21: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. < https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f4784939-1f15-11eb-b57e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.
18. European Commission/EACEA/Eurydice. United Kingdom – Scotland Overview. European Commission. 2020. <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/united-kingdom-scotland_en>.
19. European Commission. Education and training. Brussels. 2020. < https://ec.europa.eu/education/policies/school/teaching-professions_en>.
20. European Commission. PPMI final report. Preparing teachers for diversity: the role of initial teacher education. Briuselis. 2017. https://emn.ie/files/p_20170608124500PreparingTeachersforDiversity.pdf

21. European Commission. Shaping career-long perspectives on teaching. A guide on policies to improve initial teacher education. Education and training. Brussels. 2020. https://www.schooleducationgateway.eu/downloads/files/Shaping%20career-long%20perspectives%20on%20teaching.pdf.
22. European Commission. The future of language education in Europe: case studies of innovative practices. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2020. https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2020/05/NESET_AR_2020_Future-of-language-education_Full-report.pdf.
23. Europos Sąjungos Taryba. Tarybos išvados dėl veiksmingos lyderystės švietimo srityje. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. 2014. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0201(01)&from=EN>.
24. Eurostat. 15 pupils per teacher in EU primary schools. 2019.< https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190911-1>.
25. EURYDICE. National Education Systems. United Kingdom (Scotland), The Netherlands, Finland, Estonia.
26. EURYDICE. Teaching careers in Europe. Access, progression and support. 2019. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/435e941e-1c3b-11e8-ac73-01aa75ed71a1>.
27. Finnish national agency for education. New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach. 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/new-national-core-curriculum-for-basic-education.pdf.
28. Firssova, O. Policy envisions and requirements for STEM teacher's competence development: State of affairs in the Netherlands. ELITe: Enhancing Learning in Teaching via e-inquiries. 2016. http://learning-in-teaching.eu/images/docs/EN/IO1/Dutch_context_analysis.pdf.
29. Girdzijauskienė, R., Sakadolskienė, E. Būsimųjų muzikos mokytojų rengimas įtraukiajam ugdymui. Pedagogika, 131(3). 2018. < https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/85808/1/ISSN2029-0551_2018_T_131_N_3.PG_48-66.pdf>.
30. Green, L., Mitchell, R. The effectiveness of initial teacher training partnership in preparing students to teach art in the primary school. Journal of art & design education. 2002. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-5949.00133>.
31. Guerriero, S. Pedagogical knowledge and the changing nature of the teaching profession. Paris: OECD Publishing. 2017. https://read.oecd-ilibrary.org/education/pedagogical-knowledge-and-the-changing-nature-of-the-teaching-profession_9789264270695-en#page1.
32. Guidelines for Initial Teacher Education Programmes in Scotland. 2013. http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/about-gtcs/guidelines-for-ite-programmes-in-scotland.pdf.
33. GTC Scotland. Probation process. http://www.in2teaching.org.uk/teacher-induction-scheme/teacher-induction-scheme-probation-process.aspx.
34. Innove. Teaching Materials and Methodologies. 2020. < https://www.innove.ee/en/teaching-materials-and-methodologies/support-students-sen/>.
35. Įsakymas dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo. Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7367f7d02fbf11e4b487eaabe28831e8/asr.
36. Kumpulainen, T. Key Figures on Early Childhood and Basic Education in Finland. Finnish national agency for education. 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/key-figures-on-early-childhood-and-basic-education-in-finland.pdf.
37. LAMA BPO. 2020 bendrų stojamųjų egzaminų į ugdymo studijų programas vertinimo ataskaita. Kaunas. 2020. < https://bakalauras.lamabpo.lt/2020-m-istojusiuju-konkursiniai-balai/>.
38. Lietuva. Švietimo būklės apžvalga. 2018. <https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf>.
39. Lietuvos Respublikos Seimo 2011 03 17 įstatymas Nr. XI-1281 „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas". Valstybės žinios, 2011, Nr. 38-1804. < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>.
40. Lietuvos Respublikos Seimo 2020-06-30 įstatymas Nr. XIII-3268 „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 45-1 straipsniu įstatymas". TAR, 2020, Nr. 15543. < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a396c630c07711eaae0db016672cba9c>.
41. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. 2013. < https://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/VSS%20Seimui_2012-09-19.pdf#:~:text=2013-2022.%20Valstyb%C4%97s%20pa%C5%BEangos%20strategija%20%E2%80%9ELietuva%202030%E2%80%9C.%20Besimokanti.%20Veikli.,siekiant%20asmenin%C4%97s%20ir%20%C5%A1alies%20s%C4%97km%C4%97s%20(veiklumas)%E2%80%9C.%202013-2022.%20VEIKLUMAS.>.
42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimas. Medžiaga diskusijoms. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius. 2015. < https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Valstybines_svietimo_2013-2022_metu_strategijos_igyvendinimas.pdf>.

43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2007 01 15 įsakymas Nr. ISAK-54 „Dėl Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2007, Nr. 12-511. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726.
44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2015 12 21 įsakymas Nr. V-1308 „Dėl geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo“. TAR, 2015, Nr. 20048 < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259>.
45. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2015 12 21 įsakymas Nr. V-1309 „Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo patvirtinimo“. TAR, 2015, Nr. 20049. < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/481fb7d0a82611e59010bea026bdb259/ejTyNDsnvQ>.
46. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2017 06 27 įsakymas Nr. V-527 „Dėl Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų plano patvirtinimo“. TAR, 2017, Nr. 10872. < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/aad10e305c3c11e7a53b83ca0142260e/asr>.
47. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2017 09 14 įsakymas Nr. V-683 „Dėl Pedagogų rengimo modelio aprašo patvirtinimo“. TAR, 2017, Nr.14646. < https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/01388c40998611e78d46b68e19efc509>.
48. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 12 7 įsakymas Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo pakeitimo“. Vilnius. 2018. file:///C:/Users/VPVI/Downloads/V-1035.pdf.
49. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programos patvirtinimo. 2016. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/04f28a60b1c011e68987e8320e9a5185.
50. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Valstybinė švietimo strategija 2013–2022. Vilnius. 2014. https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf.
51. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Įsakymas dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo patvirtinimo. 2015. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/481fb7d0a82611e59010bea026bdb259/ejTyNDsnvQ.
52. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Švietimo struktūrinė reforma: viena iš 6 reformų naujajam Lietuvos šimtmečiui.
53. Mažiausi kviečiamųjų į Vilniaus universiteto pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programos konkursiniai balai bendrojo priėmimo pirmojo etapo metu 2019 m. <https://www.vu.lt/site_files/2019_m._pri%C4%97mimas/Ma%C5%BEiausi_balai_2019.pdf>.
54. Mikutavičienė, I. . Švietimo ir socialinės nelygybės sąveikos fenomenas: Lietuvos kontekstas. eLABa – Lithuanian Academic Electronic Library. 2009. https://vb.vdu.lt/object/elaba:1875432/.
55. Ministry of Defence. Directorate Children and Young People: Education in Scotland – An Introductory Guide. 2020. <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/741877/20170321-DCYP_Education_in_Scotland-O.pdf>.
56. Ministry of Education and Culture, Finnish National Agency of Education. Finnish education in a nutshell. 2018. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/finnish_education_in_a_nutshell.pdf>.
57. Ministry of Education and Culture. Government Key Project. Teacher Education Development Programme. Finland. 2016. < https://minedu.fi/documents/1410845/4183002/Teacher+Education+Development+Programme+2016>.
58. Ministry of Education and Culture. Programmes for quality and equality in early childhood and comprehensive school education. Finland. 2020. < https://minedu.fi/en/qualityprogramme>.
59. Ministry of Education and Research. Huvitav Kool. 2020. < https://www.huvitavkool.ee/p/blog-page_6.html>.
60. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas. Rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimų mokinius. https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas_pagrindinis_ugdymas_spec/Knyga_apie_individualizav.pdf
61. MOSTA. Kuriant nacionalinę žmogiškųjų išteklių sistemą. <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/pedagogikos-absolventu-integracija-darbo-rinkoje.pdf>.
62. Nacionalinė švietimo agentūra. Įtraukusis ugdymas. Vilnius. 2020. <https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/specialiosios-pedagogikos-skyrius/itraukusis-ugdymas/>.
63. Nacionalinė švietimo agentūra. Pagalba mokyklai ir mokytojui. Vilnius. 2020. <https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/specialiosios-pedagogikos-skyrius/itraukusis-ugdymas/pagalba-mokyklai-ir-mokytojui/>.
64. Nacionalinės švietimo agentūros duomenys. 2019.
65. Nyumba, T. O., Wilson, K., Derrick, Ch. J., Mukherjee, N. The use of focus group discussion methodology: Insights from two decades of application in conservation. British ecological society. 2018. <https://besjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/2041-210X.12860>.
66. OECD. A flying start: Improving initial teachers preparation systems. Paris: OECD Publishing. 2019. <https://read.oecd-ilibrary.org/education/a-flying-start_cf74e549-en?__cf_chl_jschl_tk__=def41ef8d679284e1f2f8e90dd0106c271dd10aa-1609942598-0-AYUw-AWrPLeYryPq1DEgxeTbkPKuuGfKFCqtr6wDi3QW4HymTGkDM8LT72amNO640LkCFeuHRcNCFSgS7xCozH

y-oZX93OG7HRfIAd64awJsZw-kQlGGEDAQqwkHKOtDLjivmiaPguygBuaLTAHlRhIvVqE7dVdrR1ggnsQAW0PlVGBBbHuJrZmLGp0aAwR-6Sk_rark82x4k_2aJUTCXl2LyJkLgQIwmpZOZiZAvpH-oJAcNICvVlDPgXh32dvDXbyVxVRi0fr49_Yfb9-_J3iaST1MQwjH7XUiKhPzTgPSgbk_7dz3O7X2Ep8XGuMJQfW88qT8xDWybeaqpC7Pf85MYGrjnyoPJN-LTHhkIXpj#page4>.

67. OECD Reviews of School Resources: Estonia 2016. https://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-school-resources-estonia-2016/the-teaching-workforce-in-estonia_9789264251731-9-en;jsessionid=IZ1_1xcRZd584UUDpAjXFIrp.ip-10-240-5-101#:~:text=In%20general%20education%2C%20both%20at,at%20bachelor's%20or%20master's%20level
68. OECD. The future of education and skills, Education 2030. Paris: OECD Publishing. 2018. < https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/E2030_Position_Paper_(05.04.2018).pdf>.
69. Opetushallitus. The Finnish Comprehensive and Upper Secondary Education and Inclusive Education in Finland. 2020. < https://www.european-agency.org/sites/default/files/Inclusive-Education-in-Finland.pdf>.
70. Overheid. Law bank. Law on occupations in education. 2020. < https://wetten.overheid.nl/BWBR0016944/2020-04-01>.
71. Pedagogo profesijos kompetencijų aprašas. 2015.
72. Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos kaitos kryptys. Projektas viešai diskusijai. https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Kaitos%20kryptys%202016%20galut.pdf.
73. Pichon-Vorstman, E., Siarova, H., Szonyi, E. The future of language education in Europe: case studies of innovative practices. Publication Office of the European Union. 2020. < https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2020/05/NESET_AR_2020_Future-of-language-education_Full-report.pdf>.
74. PISA. PISA 2018 Results (Volume 1): What Students Know and Can Do. Paris: OECD Publishing. 2018. <https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-i_5f07c754-en>.
75. PPMI. Public Policy and Management Institute. Preparing Teachers for Diversity: the Role of Initial Teacher Education. Final Report. European Commission. Brussels. 2017. < https://emn.ie/files/p_20170608124500PreparingTeachersforDiversity.pdf>.
76. Rekomendacijos mokykloms dėl specialiųjų mokymo priemonių pasirinkimo. 2017. < https://www.bing.com/search?q=Rekomendacijos+mokykloms+d%C4%97l+speciali%C5%B3j%C5%B3+mokymo+priemoni%C5%B3+pasirinkimo&FORM=ANAB01&PC=LCTS>.
77. Renkuosi mokyti. 2021. < https://www.renkuosimokyti.lt/projektas/>.
78. Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Digital focus. 2020. < https://www.hm.ee/en/activities/digital-focus>.
79. Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Estonia sets an example with its open and inclusive education system. 2018. <https://www.hm.ee/en/news/estonia-sets-example-its-open-and-inclusive-education-system>.
80. Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Learning approach. 2020. < https://www.hm.ee/en/learning-approach>.
81. Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. Prie-school, basic and secondary education. 2020. <https://www.hm.ee/en/activities/pre-school-basic-and-secondary-education>.
82. Republic of Estonia. Ministry of Education and Research. The Estonian Lifelong Learning Strategy. 2020. <https://www.hm.ee/sites/default/files/estonian_lifelong_strategy.pdf>.
83. Riigi Teataja. Basic Schools and Upper Secondary Schools Act. 2010. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/525062014005/consolide/current>.
84. Rupšienė, L. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėdos universitetas. 2007. <https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodol.pdf>.
85. Santiago, P., Levitas, A., Rado, P., Shewbridge, C. OECD Reviews of School Resources. Estonia. Paris: OECD Publishing. 2016. < https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264251731-en.pdf?expires=1611160286&id=id&accname=guest&checksum=FE854678C12527CEC2722453AFE890C3>.
86. Scottish Government. Schools. 2020. <https://www.gov.scot/policies/schools/>.
87. Sihtasutus Kutsekoda. Occupational Qualification Standard. Teacher, EstQF Level 7. Estonia. 2019. < https://www.kutseregister.ee/ctrl/en/Standardid/exportPdf/10824233/>.
88. Simoes, A. R., Lourenco, M. ir Costa, N. Teacher education policy and practices in Europe. Portugal: Routledge. 2018.
89. Studijų kokybės vertinimo centras. Studijų vertinimo rezultatai. 2019. <https://www.skvc.lt/default/lt/valuations/listing/page.2/?filter_sumbit=1&f__education_institution%5B%5D=10&f__education_institution%5B%5D=9&f__education_institution%5B%5D=5&f__studytrendgroup%5B%5D=11>.
90. Švietimo būklės apžvalga. Vilnius. 2019.
91. Švietimo ir mokslo ministerija. Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018. Gera mokykla. Vilnius. 2018. < https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf>.

92. Švietimo ir mokslo ministerija. Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose. Mokytojas. Vilnius. 2017. < https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Svietimas%20regionuose%202017.pdf>.
93. Švietimo ir ugdymo studijų krypčių aprašas. 2014. https://www.skvc.lt/uploads/documents/files/Kokyb%C4%97s%20u%C5%BEtikrinimas/krypciu_aprasai/Svietimo%20ir%20ugdymo%20aprasas.pdf.
94. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Bendrųjų programų atnaujinimo gairės. Nacionalinė švietimo agentūra. Vilnius. 2019. < https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/bendruju-programu-atnaujinimo-gaires_internetine-versija.pdf>.
95. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Priešmokyklinis ugdymas. 2019. <https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-priesmokyklinis-ugdymas/vaiku-priemimas>.
96. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. 2021–2030 m. investicijų poreikio į švietimo sistemą žemėlapis. Vilnius. 2020. <https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/es_investicijos/Aktualizuotas%20svietimo%20zemelapis_2020%2008%2024.pdf>.
97. Tarybos išvados dėl veiksmingos lyderystės švietimo srityje. 2014. < https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0201(01)&from=EN>.
98. Tartu Ulikool. 2020. < https://sisu.ut.ee/dev/liikumislabor/home-1?lang=en> .
99. Tallinn University School of Education Sciences. Educational Innovation and Leadership. 2020. < https://www.tlu.ee/en/eduinno>.
100. The General Teaching Council for Scotland. Memorandum on Entry Requirements to Programmes of Initial Teacher Education in Scotland. Driving Forward Professional Standarts for Teachers. 2013. < http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/FormUploads/memorandum-on-entry-requirements-pd58673_1653.pdf>.
101. The General Teaching Counsil for Scotland. Practitioner Enquiry. 2021. < https://www.gtcs.org.uk/professional-update/practitioner-enquiry.aspx>.
102. The General Teaching Council for Scotland. Professional Standarts 2021 for Scotland's teachers. Professional Standarts. 2021. < https://www.gtcs.org.uk/professional-standards/professional-standards-2021-engagement.aspx>.
103. The General Teaching Council for Scotland. Teacher Journey an Interactive Infographic. 2019. < https://www.gtcs.org.uk/TeacherJourney/teacher-journey.aspx>.
104. The General Teaching Council for Scotland. The Standarts for Registration: mandatory requirements for Registration with the General Teaching Council for Scotland. 2012. < http://www.gtcs.org.uk/web/FILES/the-standards/standards-for-registration-1212.pdf>.
105. The General Teaching Council for Scotland. Undergraduate Initial Teacher Education. 2021. <https://www.gtcs.org.uk/registration/register-of-teachers/courses-undergraduate-ite.aspx>.
106. The General Teaching Council for Scotland. 2021. < https://www.gtcs.org.uk/>.
107. The University of Edinburgh. MA Primary Education with Gaelic. https://www.ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees/index.php?action=programme&code=3T59.
108. TIMMS 2019 International Results in Mathematics and Science. TIMSS&PIRLS International Study Centre. 2019. < http://www.timss.org/>.
109. Ugdymo sodas. Specialusis ugdymas(is), mokymosi ir švietimo pagalba. 2020. <https://sodas.ugdome.lt/viesieji-puslapiai/7404>.
110. University of Helsinki. Departements and Units. https://www.helsinki.fi/en/faculty-of-educational-sciences/faculty/departments-and-units#section-22466.
111. University of Helsinki. Faculty of Educational Sciences/ Faculty/ Department and Units. 2021. < https://www.helsinki.fi/en/faculty-of-educational-sciences/faculty/departments-and-units#section-22466>.
112. University of Helsinki. National Selection Cooperation Network in the Field of Education/ About Vakava. 2021. < https://www.helsinki.fi/en/networks/national-selection-cooperation-network-in-the-field-of-education/about-vakava>.
113. University of Strathclyde Glasgow. Mathematics with Teaching. https://www.strath.ac.uk/courses/undergraduate/mathematicswithteaching/#coursecontent.
114. Vaitkuvienė-Zimina, Ž. Pagalbos mokiniui sistemos tobulinimas mokyklos lygmeniu orientuojantis į įtraukiojo ugdymo uždavinius. Visagino, Verdenės gimnazijos atvejis. Lietuvos edukologijos universitetas Vilnius. 2016. < https://www.bing.com/search?q=Pagalbos+mokiniui+sistemos+tobulinimas+mokyklos+lygmeniu+orientuojantis+%C4%AF+%C4%AFtraukiojo+ugdymo+u%C5%BEdavinius.&cvid=d76ed05e38b04a9691872a20d2511eda&FORM=ANAB01&PC=LCTS>.
115. Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimo pusiaukelės rezultatai. <https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_2c5cc7a916ea17901273f8984a9ce793.pdf>.
116. Vilniaus universitetas. Bakalauro ir vientisosios studijos. 2021. <https://www.vu.lt/studijos/stojantiesiems/bakalauro-studiju-sarasas>.

117. Vyriausybinės strategijos analizės centras. Mokytojų darbo užmokesčio apžvalga. 2019. <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200205-mokytoju-darbo-uzmokescio-apzvalga.pdf>.
118. Vytauto Didžiojo universiteto švietimo akademija. Studijų programos. 2021. https://svietimas.vdu.lt/studiju-programos/.
119. World Bank Group. Successful Teacher, Successful Students: Recruiting and Supporting Society's Most Crucial Profession.< http://documents1.worldbank.org/curated/en/235831548858735497/Successful-Teachers-Successful-Students-Recruiting-and-Supporting-Society-s-Most-Crucial-Profession.pdf>.
120. 2020 m. priimtųjų į programas skaičiaus kaita.< https://bakalauras.lamabpo.lt/2020m-priimtuju-i-programas-skaiciaus-kaita/>.

Interviu sąrašas

INTERVIU DALYVIO VARDAS IR PAVARDĖ	INSTITUCIJA	PAREIGOS	INTERVIU DATA
JK (Škotijos) ekspertai			
Dr. Ingeborg Birnie	Stratklaido universitetas, Škotija	Dėstytoja švietimo mokykloje	2020 10 30
Dr. Michael Lynch	Edinburgo universitetas, Škotija	Švietimo, mokymo ir lyderystės instituto direktoriaus pavaduotojas	2020 11 12
Dr. Lorele Mackie	Stirlingo universitetas, Škotija	Socialinių mokslų fakulteto dėstytoja pedagogų rengimo srityje, profesinių praktikų vadovė	2021 01 06
Carrie McLennan	Dundee universitetas, Škotija	Švietimo ir socialinio darbo mokyklos dekanė	2021 01 28
Charlaine Simpson	Škotijos bendroji mokymo taryba	Vyresnioji švietimo pareigūnė	2020 11 26
Gillian Geddes	Peebles vidurinė mokykla, Škotija	Pradinio ugdymo mokytoja (teikia pagalbą mokymuisi)	2020 12 07
Suomijos ekspertai			
Prof. Jari Lavonen	Helsinkio universitetas, Suomija	Pedagogų rengimo katedros vadovas	2020 11 04
Dr. Jenni Alisaari	Turku universitetas, Suomija	Pedagogų rengimo katedros dėstytoja, vyr. tyrėja	2020 11 06
Dr. Laura Hirsto	Helsinkio universitetas, Suomija	Edukologijos mokslų fakulteto prodekanė, švietimo katedros dėstytoja	2021 02 03
Marjo Vesalainen	Suomijos švietimo ir kultūros ministerija	Vyresnioji ministro patarėja	2020 11 19
Katri Kuukka	Suomijos nacionalinė švietimo agentūra	Švietimo patarėja	2020 11 24
Taavet Lipping	Tampere universitetas, Suomija	Studentas, būsimasis mokytojas	2020 12 09
Nyderlandų ekspertai			
Dr. Jan van Tartwijk	Utrechto universitetas, Nyderlandai	Švietimo ir pedagogikos katedros profesorius	2020 11 03
Dr. Peter Mesker	Utrechto universitetas	Universiteto dėstytojas (pedagogų rengimo srityje)	2020 11 19
Dr. Sabine Severiens	Erasmuso universitetas, Nyderlandai	Socialinių ir elgesio mokslų mokyklos profesorė, tyrėja (Psichologijos, švietimo ir vaikų studijų katedra)	2020 12 15
Matt Decovsky	Utrechto universitetas, Nyderlandai; Amsterdamo tarptautinės bendruomenės mokykla	Universiteto dėstytojas (pedagogų rengimo srityje), fizikos mokytojas	2020 11 17
Hans Ruesink	Nyderlandų švietimo, kultūros ir mokslo ministerija	Pradinio ugdymo skyriaus politikos patarėjas	2021 01 08
Dorina Veldhuis	Nyderlandų švietimo, kultūros ir mokslo ministerija	Vyresnioji politikos pareigūnė (Aukštojo mokslo ir studentų finansavimo skyrius)	2021 01 08
Estijos ekspertai			

Dr. Katrin Poom-Valickis	Talino universitetas, Estija	Pedagogų rengimo profesorė (Edukologijos mokykla)	2020 12 10
Dr. Grete Arro	Talino universitetas, Estija	Pedagogų rengimo programų dėstytoja, mokslinė bendradarbė Edukologijos mokykloje	2020 12 02
Eda Tagamets	Tartu universitetas, Estija	Edukologijos mokslų ir pedagogikos instituto atstovė komunikacijai	Atsakymai raštu
Sandra Haugas	Praxis tyrimų centras	Švietimo analitikė	Atsakymai raštu
Birgit Lao	INNOVE fondas (nuo 2020 m. rugpjūčio mėn. – Švietimo ir jaunimo tarnyba prie Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos)	Vadovė	2020 12 18
Pille Liblik	Estijos švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija	Pradinio ir pagrindinio švietimo skyriaus vadovo patarėjas	Atsakymai raštu